

İSTANBUL TEKNİK ÜNİVERSİTESİ ★ FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

**YÖRESEL MİMARİNİN VE KIRSAL DOKUNUN KORUNMASI:
ARTVİN ŞAŞAT BALIKLI MAHALLESİ ÖRNEĞİ**

**YÜKSEK LİSANS TEZİ
Elif AYDEMİR**

Anabilim Dalı : Mimarlık

Programı : Restorasyon

Tez Danışmanı: Yrd. Doç. Dr. S. Yıldız SALMAN

HAZİRAN 2010

İSTANBUL TEKNİK ÜNİVERSİTESİ ★ FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

**YÖRESEL MİMARİNİN VE KIRSAL DOKUNUN KORUNMASI:
ARTVİN ŞAĞŞAT BALIKLI MAHALLESİ ÖRNEĞİ**

**YÜKSEK LİSANS TEZİ
Elif AYDEMİR
502061206**

**Tezin Enstitüye Verildiği Tarih : 07 Mayıs 2010
Tezin Savunulduğu Tarih : 11 Haziran 2010**

**Tez Danışmanı : Yrd. Doç. Dr. S. Yıldız SALMAN (İTÜ)
Diğer Jüri Üyeleri : Prof. Dr. Zeynep AHUNBAY (İTÜ)
Yrd. Doç. Dr. Hürriyet ÖĞDÜL (MSGSÜ)**

HAZİRAN 2010

Ninelerime ve dedelerime,

ÖNSÖZ

Bu çalışmayla, hayatımın en güzel günlerini geçirdiğim memleketimin, Balıklı Mahallesi'nin doğal güzelliklerini ve kültürel hazinesi belgelemek istedim. Bozulma sürecinin hızlandığı bu dönemde, Balıklı'ya ait özgün değerleri belgelemiş olmanın sevincini yaşıyorum.

Değerli görüşleriyle çalışmama yön veren danışmanım sayın Yrd. Doç. Dr. Yıldız Salman'a ve jüri üyeleri sayın Prof. Dr. Zeynep Ahunbay ve sayın Yrd. Doç. Dr. Hürriyet Ögdül'e,

Alan çalışmalarında ve kaynak araştırmalarımnda yardımcı olan, Balıklı'da kaldığım süre boyunca her türlü sıkıntıda çözüm bulan ağabeyim Erhan Aydemir'e; Balıklı'daki çalışmalarında beni yalnız bırakmayan, çektiği fotoğraflarla çalışmamı zenginleştiren ve içtenliğiyle tüm köy halkının sevgisini kazanan arkadaşım Mimar Duygu Göçmen'e; köyde kaldığım sürece beni kollayan, köy hayatıyla ve Balıklı'nın geçmişiyle ilgili birçok şey öğrenmemi sağlayan başta Nurten Aydemir, Enver Aydemir, Çiğdem Aydemir olmak üzere tüm Merelilere ve yengem Süheyla Akyıldız'a; çalışmalarım sırasında kolaylık gösteren, misafirperver ve güler yüzlü tüm Balıklı halkına; yerel terminoloji çalışmalarına da katkısı bulunan Fırat Topçuoğlu'yla birlikte, alan çalışmalarına yardımcı olan kuzenlerim Yeşim Akyıldız, Cansel Akyıldız ve Okan Özkan'a ve Balıklı Mahallesi'ndeki tüm gençlere; Balıklı Köyü'nün tarihi, geleneksel yaşamı ve mimarisi hakkında aydınlanmamı sağlayan başta babaannem Zarife Aydemir, merhum Ayşe Gültekin olmak üzere Balıklı'daki bütün büyüklerime; fotoğraf arşivini benimle paylaşan ve Balıklı Köyü Camisi ölçümlemede kolaylık sağlayan Balıklı Köyü imamı Yücel Ekinci'ye; bölgenin doğal yaşamıyla ilgili fotoğraf arşivini benimle paylaşan Yüksel Ekinci'ye; Meydancık Bucağı'yla ilgili verdiği bilgiler dolayısıyla Meydancık Mahallesi'nden Zabit Işık'a; Osmanlıca çevirilerde yardımcı olan Nur Umar ve Burak Dolu'yla birlikte, çalışmama destek gösteren diğer lisansüstü dönem arkadaşlarıma; kırsal alanlarla ilgili sağladığı kaynaklar dolayısıyla arkadaşım Mimar Tuğba Başer ve Bayındırlık ve İskan Bakanlığı Kırsal Alanlar Daire Başkanlığı'na, Meydancık tarihiyle ilgili kaynak araştırmamda beni yönlendiren Yunus Zeyrek'e,

Yerel terminoloji çalışmama katkı veren eniştem İlhan Erol'a, Şavşat'la ilgili yazılı kaynaklara ulaşmamı sağlayan, çalışmam boyunca gerek ahşap malzemeye ilgili gerek Balıklı ve çevresiyle ilgili her türlü soruma bıkmadan cevap veren, desteğini benden esirgemeyen dayım Nizamettin Akyıldız'a; çalışmama gösterdikleri manevi destekler dolayısıyla tüm kuzenlerime; eğlenceli tavırlarıyla çalışma sürecime neşe katan kardeşim Demircan Aydemir'e; konu seçimimden itibaren çalışmam konusunda beni destekleyen, cesaretlendiren, alan çalışmalarımnda yardımcı olan, her zaman olduğu gibi tez sürecim boyunca da manevi ve maddi desteklerini benden esirgemeyen ablalarım Emel Aydemir ve Duygu Yardımcı'ya; Balıklı hakkında verdikleri bilgiler ve çalışmam süresince gösterdikleri anlayış ve maddi destekler dolayısıyla annem Hacer Aydemir ve babam Hüseyin Aydemir'e,

Çalışmam boyunca gösterdiği sevgi, sabır, anlayış ve her türlü destek için Arif Arifoğlu'na en içten teşekkürlerimi sunarım.

Dilerim ki bu çalışma, Balıklı'nın ve Balıklı'yla aynı kaderi paylaşan bölgelerin korunmasına ufak da olsa bir katkı sağlar.

Mayıs 2010

Elif Aydemir

(Mimar)

İÇİNDEKİLER

Sayfa

ÖNSÖZ.....	v
İÇİNDEKİLER	vii
KISALTMALAR	xi
ÇİZELGE LİSTESİ.....	xiii
ŞEKİL LİSTESİ.....	xv
ÖZET	xxiii
SUMMARY	xxv
1. GİRİŞ	1
1.1 Çalışmanın Amacı	1
1.2 Çalışmanın Kapsamı	1
2. KIRSAL YERLEŞMELER VE YÖRESEL MİMARİ	3
2.1 Genel Kavramlar ve Yaklaşımlar	3
2.2 Ülkemizde Kırsal Yerleşmelere Yönelik Çalışmalar	11
3. BALIKLI MAHALLESİ'NİN GENEL ÖZELLİKLERİ	21
3.1 Tarihsel Gelişim	21
3.2 Doğal ve Çevresel Veriler	40
3.2.1 Ulaşım	40
3.2.2 Yeryüzü şekilleri	42
3.2.3 Bitki örtüsü.....	43
3.2.4 İklim	44
3.2.5 Jeolojik yapı	46
3.2.6 Doğal yaşam.....	47
3.2.7 Peyzaj	48
3.2.8 Enerji potansiyeli	50
3.3 Sosyo-Kültürel Veriler	52
3.3.1 Yönetimsel durum.....	52
3.3.2 Nüfus.....	54
3.3.3 Aile ve akrabalık	56
3.3.4 Eğitim durumu	58
3.3.5 Geçim yolları.....	62
3.3.5.1 Tarım	63
3.3.5.2 Hayvancılık	64
3.3.5.3 El sanatları.....	65
4. YERLEŞİMİ OLUŞTURAN ÖĞELER	67
4.1 Çalışma Alanı Sınırı	67
4.2 Tarihi Kalıntılar	68
4.3 Fiziksel Dokuyu Oluşturan Öğeler	72
4.3.1 Yol dokusu	72
4.3.2 Yerleşim düzeni	75
4.3.3 Yapılar.....	79

4.3.3.1 Cami	79
4.3.3.2 Ticaret yapıları	82
4.3.3.3 Konutlar.....	87
4.3.3.4 Samanlıklar.....	107
4.3.3.5 Değirmenler.....	109
4.3.3.6 Kaybedilen yapılar	110
5. ALAN ÇALIŞMALARI VE YERLEŞME ANALİZİ	113
5.1 Çevresel ve Yapısal Analizler	113
5.1.1 Arazi kullanımı.....	113
5.1.2 Ulaşım	114
5.1.3 Mülkiyet durumu.....	115
5.1.4 Yapıların işlevleri.....	116
5.1.5 Yapıların kat adetleri.....	118
5.1.6 Yapıların kullanım durumu	121
5.1.7 Yapıların yapım teknikleri ve malzemeleri	124
5.1.8 Yapıların yapım dönemleri.....	127
5.1.9 Yapıların strüktürel durumları.....	130
5.1.10 Yapıların tarihi değerlilikleri.....	131
5.2 Sosyal Analizler.....	133
5.2.1 Aile yapısı	133
5.2.2 Eğitim düzeyi ve ekonomik durum	135
5.2.3 Yapı ve çevre hakkındaki düşünceler.....	137
5.2.3.1 Evden memnun olma durumu	137
5.2.3.2 Kırsal hayatın sürdürülmesi	139
5.2.3.3 Turizm hakkındaki düşünceler	141
6. DEĞİŞİMLER, BOZULMALAR, SORUNLAR VE TEHDİTLER.....	143
6.1 Çevre Ölçeğinde Değişimler, Sorunlar ve Tehditler	143
6.1.1 HES projeleri.....	143
6.1.2 Katı atıklar.....	145
6.1.3 Yabani hayvanlar ve insanlar arasındaki çatışmalar	147
6.1.4 Yol niteliğindeki değişim	147
6.1.5 Yerleşim silüetindeki değişim	149
6.1.6 Yapı yerleşim ölçütlerindeki ve yapı yoğunluğundaki değişim.....	150
6.1.7 Tabelalar ve aydınlatma elemanları	150
6.2 Yapı Ölçeğinde Değişimler, Bozulmalar ve Sorunlar.....	151
6.2.1 Geleneksel yapılarda işlev değişimleri ve yeni ekler	151
6.2.2 Yapıların kullanım dışı kalması	151
6.2.3 Yangın tehdidi	152
6.2.4 Malzeme teminindeki zorluklar ve usta eksikliği	152
6.2.5 Malzeme bozulmaları.....	158
7. KORUMAYA YÖNELİK PLANLAMA KARARLARI.....	161
7.1 Sosyo-Ekonomik Kararlar	162
7.1.1 Bölgede İstihdam Sağlamaya Yönelik Öneriler.....	162
7.1.2 Turizm Aktivitelerine Yönelik Öneriler.....	163
7.2 Fiziki Planlama Kararları	165
7.2.1 Ulaşımaya yönelik kararlar	165
7.2.2 Arazi kullanımına yönelik kararlar	167
7.2.3 Meydanlara yönelik kararlar	167
7.2.4 Kır öğelerine ve mobilyalarına yönelik kararlar	169
7.2.5 Yapılara yönelik kararlar.....	171

8. SONUÇ.....	175
KAYNAKLAR	181
EKLER.....	187
EK A : Balıklı Yerleşimi Yerel Sözlüğü	188
EK B : Şekiller	203
EK C : Belgeler	356
EK D : Anket Formu	359
EK E : Çizimler	361
ÖZGEÇMİŞ.....	423

KISALTMALAR

EİE	: Elektrik İşleri Etüt İdaresi Genel Müdürlüğü
HES	: Hidroelektrik Santral
ICOMOS	: Uluslararası Anıtlar ve Sitler Konseyi (International Council on Monuments and Sites)
MO	: Mimarlar Odası
ÖDA	: Önemli Doğa Alanı
PTT	: Posta Telgraf Teşkilatı
RES	: Rüzgâr Enerji Santrali
TEMA	: Türkiye Erozyonla Mücadele, Ağaçlandırma ve Doğal Varlıkları Koruma Vakfı
TDK	: Türk Dil Kurum
TÜİK	: Türkiye İstatistik Kurumu
OTP	: Ortak Tarım Politikası

ÇİZELGE LİSTESİ

Sayfa

Çizelge 3.1 : Artvin iline kurulabilecek rüzgar enerji santrali güç kapasitesi.	52
Çizelge 3.2 : Şavşat ilçesine bağlı yerleşim birimleri.....	52
Çizelge 3.3 : Şavşat ilçesinin mülki ve mahalli idare teşkilatı.	53
Çizelge 3.4 : Meydancık Bucağı nüfus bilgileri.	54
Çizelge 3.5 : 1945 yılındaki Meydancık Bucağı okulları ve öğrenci sayıları.	59
Çizelge 3.6 : Balıklı'da 1985-1990 yıllarında okuma yazma ve eğitim durumu.	61
Çizelge 3.7 : Meydancık Beldesi'nde 2009 yılı nüfusun eğitim durumu.....	62
Çizelge 5.1 : Mülkiyet durumu analizi.	116
Çizelge 5.2 : İşlev durumu analizi.	117
Çizelge 5.3 : İşleve bağlı olarak kat adedi analizi.	120
Çizelge 5.4 : Kat adedi analizi.	121
Çizelge 5.5 : İşleve bağlı olarak kullanım durumu analizi.	123
Çizelge 5.6 : Kullanım durumu analizi.	123
Çizelge 5.7 : İşleve bağlı olarak yapım tekniği ve malzeme analizi.	125
Çizelge 5.8 : Yapım tekniği ve malzeme analizi.	126
Çizelge 5.9 : İşleve bağlı olarak yapım dönemi analizi.	127
Çizelge 5.10 : Yapım dönemi analizi.	127
Çizelge 5.11 : İşleve bağlı olarak strüktürel durum analizi.	131
Çizelge 5.12 : Strüktürel durum analizi.	131
Çizelge 5.13 : İşleve bağlı olarak tarihi değerlilik analizi.	132
Çizelge 5.14 : Tarihi değerlilik analizi.	133

ŞEKİL LİSTESİ

Sayfa

Şekil 3.1 : Artvin - Meydancık karayolu güzergahı.	41
Şekil 3.2 : Kayabaşı Tepesi'nden Balıklı Mahallesi.	42
Şekil 3.3 : Meydancık Mahallesi'nden Balıklı Mahallesi.	43
Şekil 3.4 : Balıklı Mahallesi'nin bitki örtüsü.	44
Şekil 3.5 : Balıklı Mahallesi'nde kış.	45
Şekil 3.6 : Balıklı Mahallesi'nde sonbahar.	45
Şekil 3.7 : Papart Deresi'nde görülen kırmızı pullu alabalık.	47
Şekil 3.8 : Balıklı Mahallesi'nin yıllara göre nüfus değişimi.	55
Şekil 3.9 : Tema Vakfı ana arı üretim alanı.	65
Şekil 4.1 : Çalışma sınırını gösteren harita.	67
Şekil 4.2 : Parih Kalesi'nden bir görünüm.	68
Şekil 4.3 : Tarihi taş köprüden bir görünüm.	69
Şekil 4.4 : Balıklı yerleşimi yapı adaları.	72
Şekil 4.5 : Geleneksel yol aksları ve nitelikleri.	73
Şekil 4.6 : Günümüzdeki yol aksları ve nitelikleri.	74
Şekil 4.7 : Balıklı yerleşim merkezi.	76
Şekil 4.8 : Yerleşim merkezindeki toplanma alanları.	78
Şekil 4.9 : Balıklı yerleşimindeki mahalleler.	79
Şekil 4.10 : Balıklı Mahallesi Camisi.	80
Şekil 4.11 : Cevizli Köyü Camisi.	80
Şekil 4.12 : 181 envanter nolu yapının güneydoğu cephesi.	82
Şekil 4.13 : 245 ve 246 envanter nolu yapıların kuzey cephesi.	84
Şekil 4.14 : Topografyaya uyumlu olarak yerleştirilmiş konutlar.	87
Şekil 4.15 : Konutların yola göre konumları.	88
Şekil 4.16 : Yol kenarında kalmış olan 70 envanter nolu konut.	88
Şekil 4.17 : 121 ve 124 envanter nolu konutların bahçesi.	89
Şekil 4.18 : Yaygın olarak görülen giriş katı planı.	91
Şekil 4.19 : 1920'li yıllara kadar ev düzeni.	92
Şekil 4.20 : Mil.	92
Şekil 4.21 : İkinci kata ulaşımı gösteren çizim.	95
Şekil 4.22 : Yaygın olarak görülen birinci kat planı.	96
Şekil 4.23 : Yaygın olarak görülen ahır katı planı.	97
Şekil 4.24 : Geleneksel bir konutun ön ve yan cephesi.	99
Şekil 4.25 : Konutlarda kullanılan taşlar.	102
Şekil 4.26 : Taş yığma ve yaka yapım tekniği.	103
Şekil 4.27 : Ahır katı yapım tekniği.	104
Şekil 4.28 : Kurt boğaz geçme.	105
Şekil 4.29 : Duvar tahtaları arasında kullanılan ahşap çivi.	105
Şekil 4.30 : Merek.	107
Şekil 4.31 : Duvar tahtaları arasında kullanılan ahşap çivi.	107
Şekil 4.32 : Tarım arazileri üzerinde bulunan mercekler.	108
Şekil 4.33 : 129 envanter nolu değirmen.	109

Şekil 4.34 : Ofta bulunan ahşap yığma köprü.	112
Şekil 4.35 : Hidroelektrik Santrale ait taş temeller.	112
Şekil 5.1 : Mülkiyet durumuna göre binaların dağılımı.	116
Şekil 5.2 : İşlevine göre binaların dağılımı.	118
Şekil 5.3 : Geleneksel ve yeni yapıların görünümü.	119
Şekil 5.4 : Kat adedine göre binaların dağılımı.	121
Şekil 5.5 : Kullanım durumuna göre binaların dağılımı.	124
Şekil 5.6 : Yapım tekniği ve malzemesine göre binaların dağılımı.	126
Şekil 5.7 : Yapım dönemlerine göre binaların dağılımı.	128
Şekil 5.8 : 151 envanter nolu yapının ambar kapısı üzerindeki tarih.	128
Şekil 5.9 : 164 envanter nolu yapıda bulunan dikme üzerindeki tarih.	128
Şekil 5.10 : 74 envanter nolu yapının ambar duvarı üzerinde bulunan tarih.	129
Şekil 5.11 : 232 envanter nolu yapının kapı sövesinde bulunan tarih.	129
Şekil 5.12 : 186 envanter nolu yapının ambar duvarı üzerinde bulunan tarih.	129
Şekil 5.13 : 315 envanter nolu yapının ambar duvarı üzerinde bulunan tarih.	129
Şekil 5.14 : Strüktürel durumlarına göre binaların dağılımı.	131
Şekil 5.15 : Tarihsel değerliliklerine göre binaların dağılımı.	133
Şekil 5.16 : Yıl boyunca Balıklı'da bulunan cinsiyet dağılımı.	134
Şekil 5.17 : Yıl boyunca Balıklı'da bulunan yaş dağılımı.	134
Şekil 5.18 : Yıl boyunca Balıklı'da bulunan ailelerin kişi sayısı.	135
Şekil 5.19 : 6 yaş üstü nüfusun öğrenim durumu.	136
Şekil 5.20 : Günümüzde öğrenci sayısı ve öğretim düzeyleri.	136
Şekil 5.21 : Meslek grupları.	136
Şekil 5.22 : Sahip olunun taşıt araçları.	137
Şekil 5.23 : Geleneksel konutun değerinin farkında olma durumu.	138
Şekil 5.24 : Konutlara bakım yapma durumu.	138
Şekil 5.25 : Maddi imkan olması halinde tercih edilecek durum.	139
Şekil 5.26 : Bahar döneminde Balıklı'da bulunan kişilerin cinsiyet dağılımı.	139
Şekil 5.27 : Bahar döneminde Balıklı'da bulunan ailelerin kişi sayısı.	140
Şekil 5.28 : Bahar döneminde Balıklı'da bulunan kişilerin yaş dağılımları.	140
Şekil 5.29 : Balıklı'ya sürekli olarak yerleşme durumu.	141
Şekil 5.30 : Turizm aktivitelerine destek verme durumu.	142
Şekil 5.31 : Turizmin yerleşim üzerine etkileri hakkındaki görüşler.	142
Şekil 6.1 : Tarım arazilerinin üzerinde yer alan regülatör tesisleri.	144
Şekil 6.2 : Meydancık Beldesi çöp sahası.	146
Şekil 6.3 : Şavşat ilçesi çöp sahası.	146
Şekil 6.4 : Yabani hayvanlara karşı naylonlarla çevrelenmiş tarla.	147
Şekil 6.5 : Genişletme çalışması öncesi toprak yol.	148
Şekil 6.6 : Genişletme çalışması sonrası toprak yol.	148
Şekil 6.7 : Eski ve yeni duvar örgüsü.	149
Şekil 6.8 : Asfaltlanmış yol.	149
Şekil 6.9 : Yerleşimi kuşatan elektrik telleri.	150
Şekil 6.10 : Dokuya uyumsuz yeni yapı.	157
Şekil 6.11 : Niteliksiz yeni yapı.	157
Şekil 6.12 : Ahşapta böcek zararı.	159
Şekil 6.13 : Ahşapta su ve nem etkisi.	159
Şekil 6.14 : Cepheye isten kaynaklı kirlenme.	160
Şekil 7.1 : 32a envanter numaralı çeşme.	171
Şekil A.1 : Artvin il haritası.	203
Şekil A.2 : Şavşat ilçe haritası.	204

Şekil A.3 : Meydancık Beldesi uydu görüntüsü.	205
Şekil A.4 : Meydancık bucağı köylerini gösteren harita.	206
Şekil A.5 : Yukarı Kür ve Çoruh Boyları ile Tav-Eli bölgesini gösteren harita.	206
Şekil A.6 : Atabek Yurdu sınırlarını gösteren harita.	207
Şekil A.7 : Artvin Vilayeti haritası.	207
Şekil A.8 : Artvin - Şavşat eski karayolu.	208
Şekil A.9 : Artvin - Şavşat yeni karayolu.	208
Şekil A.10 : Hopa - Borçka yolundan bir manzara.	209
Şekil A.11 : Şartul - Meydancık yolu.	209
Şekil A.12 : Artvin – Şavşat yolu.	209
Şekil A.13 : Papart Deresi vadisi.	210
Şekil A.14 : Karçal Dağları Önemli Doğa Alanı bitki örtüsü haritası.	210
Şekil A.15 : Balıklı Mahallesi'nde görülen bazı bitki türleri.	211
Şekil A.16 : Mevsimsel tutarsızlık nedeniyle meyvelerin gördüğü zarar.	218
Şekil A.17 : Meydancık jeoloji haritası.	218
Şekil A.18 : Artvin ili toprak tipleri haritası.	219
Şekil A.19 : Artvin ili arazi kullanım kabiliyet sınıfları haritası.	219
Şekil A.20 : Balıklı Mahallesi zemin kesiti.	220
Şekil A.21 : Orman zemin kesiti.	220
Şekil A.22 : Balıklı ve çevresinde görülen bazı hayvan türleri.	221
Şekil A.23 : Mahalle sınırları içinde tespit edilen bazı böcek türleri.	223
Şekil A.24 : Balıklı'yı çevreleyen dağlardan bir görünüm.	226
Şekil A.25 : Vela Tepesi.	226
Şekil A.26 : Adını sahip olduğu çizgili yapıdan alan Kuşaklı Kaya.	227
Şekil A.27 : Adını sahip olduğu renkten alan Kırmızı Kaya.	227
Şekil A.28 : Meritav Kayası.	228
Şekil A.29 : Savasita Kayası.	228
Şekil A.30 : Kayalıklardaki yaban hayatından bir görünüm.	229
Şekil A.31 : Efsaneye göre Tamara'ya ait el ve ayak izlerinin bulunduğu kaya.	229
Şekil A.32 : Papart Deresi.	230
Şekil A.33 : Sarıçayır Deresi'nin doğduğu Sarıçayır Dağları.	232
Şekil A.34 : Balıklı'yı iki ayrı yakaya ayıran Sarıçayır Deresi.	232
Şekil A.35 : Sonbaharda oluşmuş peyzajlar.	233
Şekil A.36 : Kış mevsiminde oluşmuş peyzajlar.	236
Şekil A.37 : Günlük hava değişimleriyle oluşmuş peyzajlar.	237
Şekil A.38 : Parsel sınırı gösteren ağaç.	238
Şekil A.39 : Balıklı yerleşiminde kültürel peyzaj.	238
Şekil A.40 : Sholtiskhevi yerleşiminde kültürel peyzaj.	239
Şekil A.41 : Bzata yerleşiminde kültürel peyzaj.	239
Şekil A.42 : Diyoban HES ve Erikli HES'in konumları.	240
Şekil A.43 : Artvin ili rüzgar hızı dağılımı.	241
Şekil A.44 : Artvin ili kapasite faktörü dağılımı.	241
Şekil A.45 : Artvin ilinde rüzgar enerjisi santrali kurulabilir alanlar.	241
Şekil A.46 : İp sarmada kullanılan çıkırık.	242
Şekil A.47 : Yün taramada kullanılan saçıçe.	242
Şekil A.48 : Dokuma tezgahı.	243
Şekil A.49 : Hakiki yünden örülmüş kilim.	243
Şekil A.50 : Yörenin geleneksel giysisi.	245
Şekil A.51 : Özgün ahşap eşyalardan örnekler.	246
Şekil A.52 : Ambara depolanmış özgün araç gereçler.	247

Şekil B.1 : Parih Kalesi'nden bir görünüm.	248
Şekil B.2 : Parih Kalesi'nin altında sürdürülen karayolu çalışmaları.	249
Şekil B.3 : Tarihi taş köprüden bir görünüm.	249
Şekil B.4 : 24 envanter nolu daranın plan ve kesiti.	250
Şekil B.5 : 146 envanter nolu darandan bir görünüm.	251
Şekil B.6 : 113 envanter nolu darandan bir görünüm.	251
Şekil B.7 : 24 envanter nolu darandan bir görünüm.	252
Şekil B.8 : Yol genişletme çalışmaları sonrası 24 envanter nolu daran.	253
Şekil B.9 : Yerleşimde tespit edilen künk hattını gösteren çizim.	254
Şekil B.10 : Yerleşimde bulunan künkten bir görünüm.	254
Şekil B.11 : 06 envanter nolu mezardaki mezar taşları.	255
Şekil B.12 : 15 envanter nolu tarihi mezarlık alanın çevredeki pelut ağaçları.	255
Şekil B.13 : 15 envanter nolu tarihi mezarlık alanı.	256
Şekil B.14 : 43 envanter nolu tarihi mezardaki mezar taşı.	256
Şekil B.15 : 54 envanter nolu tarihi mezarlık alanı.	257
Şekil B.16 : 54 envanter nolu tarihi mezarlık alanında bulunan bir mezar taşı.	257
Şekil B.17 : 167 envanter nolu tarihi mezarlık.	258
Şekil B.18 : 244 envanter nolu tarihi mezarlık alanı.	258
Şekil B.19 : 1994-1997 yılları arasında yapılan Meydancık - Şavşat karayolu.	259
Şekil B.20 : 1994-1997 yılları arasında genişletilen Meydancık - Şavşat karayolu.	259
Şekil B.21 : Balıklı yerleşimi yol dokusu.	260
Şekil B.22 : Toprak yol.	261
Şekil B.23 : Taş döşemeli bondruğ yolu.	262
Şekil B.24 : Balıklı yerleşimindeki aileler ve yayılışları.	263
Şekil B.25 : Balıklı yerleşimi yer adları.	264
Şekil B.26 : Kayanın üzerine inşa edilmiş bir konut.	265
Şekil B.27 : Kayaların üzerine inşa edilmiş bir merak.	265
Şekil B.28 : Balıklı Camisi batı cephesi.	266
Şekil B.29 : Caminin içinden bir görünüm.	266
Şekil B.30 : Ana mekandan kadınlar mahfiline ulaşımı sağlayan merdiven.	267
Şekil B.31 : Kadınlar mahfili.	267
Şekil B.32 : Kadınlar mahfilindeki korkuluklar üzerine yapılmış bezemeler.	268
Şekil B.33 : Kadınlar mahfili tavanında bulunan ahşap parça.	268
Şekil B.34 : Kadınlar mahfili tavanında bulunan kubbe.	268
Şekil B.35 : Cami ana kubbesi.	269
Şekil B.36 : Cami duvarına takılı kapı kanatları.	269
Şekil B.37 : Kadınlar mahfili kapı kanadı.	270
Şekil B.38 : Minber.	270
Şekil B.39 : Mihrap.	271
Şekil B.40 : 2009 yılında yapılan tadilattan bir görünüm.	271
Şekil B.41 : Ahşap minareden çıkarılan işlemeli ahşap parça.	272
Şekil B.42 : 181 envanter nolu yapının kuzeybatı cephesi.	272
Şekil B.43 : 181 envanter nolu yapının kuzeydoğu cephesi.	273
Şekil B.44 : 181 envanter nolu yapının güneybatı cephesi.	273
Şekil B.45 : 181 envanter nolu yapının giriş katında bulunan dükkan.	274
Şekil B.46 : 181 envanter nolu yapının I. katındaki koridor.	274
Şekil B.47 : 181 envanter nolu yapının arka cephesinde bulunan köşk.	275
Şekil B.48 : 181 envanter nolu yapının ön cephesinde bulunan köşk.	275
Şekil B.49 : 181 envanter nolu yapının I. katındaki pencereler.	276
Şekil B.50 : 181 envanter nolu yapıda bulunan kilit örneği.	276

Şekil B.51 : 181 envanter nolu yapıda bulunan dekoratif öğeler.	277
Şekil B.52 : 245 envanter nolu yapının doğu cephesi.	277
Şekil B.53 : 245 envanter nolu yapının güney cephesi.....	278
Şekil B.54 : 246 envanter nolu yapının batı cephesi.	278
Şekil B.55 : Zemin katta ve I.kat arasındaki bağlantıyı sağlayan merdiven.....	279
Şekil B.56 : I.kata bahçeden ulaşımı sağlayan merdiven.	279
Şekil B.57 : 245 envanter nolu yapının dandrabasında bulunan sekvi.	280
Şekil B.58 : 245 envanter nolu yapının dandrabasında bulunan dolap.....	280
Şekil B.59 : 245 envanter nolu yapının dandrabasında bulunan ahşap lavabo.....	281
Şekil B.60 : 245 envanter nolu yapının I. katında bulunan koridor.....	281
Şekil B.61 : 245 envanter nolu yapının I.katında bulunan oda.....	282
Şekil B.62 : 245 envanter nolu yapının I.katını iki bölüme ayıran kapı.	282
Şekil B.63 : 245 envanter nolu yapının köşk korkulukları.	283
Şekil B.64 : 84 ve 85 envanter nolu yapıların güney cephesi.....	283
Şekil B.65 : 84 envanter nolu yapı.....	284
Şekil B.66 : 247 envanter nolu yapının kuzebatı cephesi.	285
Şekil B.67 : 295 envanter nolu konutun manzarası.	286
Şekil B.68 : 75 envanter nolu konutun manzarası.	286
Şekil B.69 : 27 envanter nolu konutun ev düzeni.	287
Şekil B.70 : 16 envanter nolu konutun ev düzeni.	287
Şekil B.71 : 27 envanter nolu konutun ileriki odası.	288
Şekil B.72 : 01 envanter nolu konutun geriki odası.....	288
Şekil B.73 : 121 envanter nolu konutun dandrabası.	289
Şekil B.74 : Dandrabadan I.kata ulaşımı sağlayan merdiven.	289
Şekil B.75 : Merdiven boşluğunun üstünü örten kapak.....	290
Şekil B.76 : 315 envanter nolu konutun dandrabası.	290
Şekil B.77 : 27 envanter nolu konutun salonu.	291
Şekil B.78 : 16 envanter nolu konutun salonu.	291
Şekil B.79 : 196 envanter nolu konutun maranı.	292
Şekil B.80 : 223 envanter nolu konutun maranı.	292
Şekil B.81 : 118 envanter nolu konutun hoçosu.	293
Şekil B.82 : 164 envanter nolu konutun hoçosu.	293
Şekil B. 83 : 132 envanter nolu konutun hoçosu.	293
Şekil B.84 : Hoçonun içindeki buhar.....	294
Şekil B.85 : Küçük taşlardan oluşturulmuş ocak.....	294
Şekil B.86 : Hoçonun içindeki karapan.	295
Şekil B.87 : 315 envanter nolu konutun bahçesindeki karapan.....	295
Şekil B.88 : 261 envanter nolu konutun bahçesindeki karapan.....	296
Şekil B.89 : 16 envanter nolu konutun bahçesindeki karapan.....	296
Şekil B.90 : 27 envanter nolu konutun hoçodan çevrilmiş mutfağı.	297
Şekil B.91 : 16 envanter nolu konutun mutfağa çevrilmiş hoçosu.	297
Şekil B.92 : 124 envanter nolu konut ahır ve giriş katında bulunan helalar.....	298
Şekil B.93 : 315 envanter nolu konut ahır ve giriş katında bulunan helalar.....	298
Şekil B.94 : 121 envanter nolu konutun helası.	299
Şekil B.95 : 118 envanter nolu konutta hela yeri.....	299
Şekil B.96 : 160 envanter nolu konuttaki hela.....	300
Şekil B.97 : 210 envanter nolu konuttaki hela.....	300
Şekil B.98 : 151 envanter nolu konuttaki hela.....	301
Şekil B.99 : 118 envanter nolu konutta bulunan hela taşı.	301
Şekil B.100 : 215 envanter nolu konutta bulunan hela taşı.	301

Şekil B.101 : 118 envanter nolu konutun birinci katı.	302
Şekil B.102 : 01 envanter nolu konutun birinci katı.	302
Şekil B.103 : Yukarki dandrabada kurumaya bırakılmış ürünler.	303
Şekil B.104 : Ambar kapısı.	304
Şekil B.105 : 315 envanter nolu konutun ambarı.	304
Şekil B.106 : 151 envanter nolu konutun ahorun kapısı.	305
Şekil B.107 : 01 envanter nolu konutun ahorun kapısı.	305
Şekil B.108 : Ahor.	305
Şekil B.109 : 326 envanter nolu konutun arka cephesi.	306
Şekil B.110 : 108 envanter nolu konutun arka cephesi.	306
Şekil B.111 : 236 envanter nolu konutun yan cephesi.	307
Şekil B.112 : 195 envanter nolu konutun yan cephesi.	307
Şekil B.113 : 79 envanter nolu konutun giriş cephesi.	308
Şekil B.114 : 79 envanter nolu konutun yan cephesi.	308
Şekil B.115 : 110 envanter nolu konutun giriş cephesi.	309
Şekil B.116 : 232 envanter nolu konutun balkon korkulukları.	309
Şekil B.117 : 256 envanter nolu konutun ön cephesi.	310
Şekil B.118 : 277 envanter nolu konutun köşkü.	310
Şekil B.119 : 278 envanter nolu konutun köşkü.	311
Şekil B.120 : 279 envanter nolu konutun ön cephesi.	311
Şekil B.121 : Saclarla örtülmüş cepheler.	312
Şekil B.122 : 135 envanter nolu konutta bulunan ahşap tavan süslemesi.	313
Şekil B.123 : Sholtiskhevi yerleşiminde bulunan ahşap tavan süslemesi.	313
Şekil B.124 : 121 envanter nolu konutta bulunan dikme.	314
Şekil B.125 : 135 envanter nolu konutta bulunan dikme.	314
Şekil B.126 : Sökülmüş evlerin farklı işlevlerde kullanılan özgün elemanları.	315
Şekil B.127 : 128 envanter nolu konutta köşkteki işlemler.	316
Şekil B.128 : Kilitler.	317
Şekil B.129 : Lavabolar.	320
Şekil B.130 : Demir elemanlar.	321
Şekil B.131 : Askılar.	322
Şekil B.132 : Birleşim detayları.	323
Şekil B.133 : 124 envanter nolu konutun 1.kısım ev kapısı.	326
Şekil B.134 : 124 envanter nolu konutun 2.kısım ev kapısı.	326
Şekil B.135 : 124 envanter nolu konutun 1.kısım giriş kapısı kemeri.	327
Şekil B.136 : 138 envanter nolu konutun ev kapısı kemeri.	327
Şekil B.137 : 186 envanter nolu konutta bulunan sürme kapaklı açıklık.	327
Şekil B.138 : 74 envanter nolu konutta bulunan kemerli açıklık.	328
Şekil B.139 : 315 envanter nolu konutta bulunan dikdörtgen açıklıklar.	328
Şekil B.140 : 206 envanter nolu konutta bulunan dikdörtgen açıklıklar.	328
Şekil B.141 : Geleneksel konutlarda yaygın olarak görülen iki kanatlı pencere.	329
Şekil B.142 : İki kanatlı pencere tipi.	329
Şekil B.143 : Konut bahçesinde bulunan mercekler.	330
Şekil B.144 : Tarım alanlarında bulunun mercekler.	331
Şekil B.145 : 3 katlı mercekler.	332
Şekil B.146 : 169 envanter nolu değirmen.	333
Şekil B.147 : 129 envanter nolu değirmenin altında bulunan çark.	333
Şekil B.148 : Çark ve değirmen taşı birleşimi.	334
Şekil B.149 : Değirmenin iç düzeni.	334
Şekil B.150 : Çağlıpınar Köyü'ndeki ilkokul binası.	335

Şekil B.151 : Belkeda Deresi üzerinde bulunan asma köprü.	336
Şekil B.152 : Papart Deresi üzerinde bulunan asma köprü.	336
Şekil C.1 : 1 numaralı manzara açısı.	337
Şekil C.2 : 2 numaralı manzara açısı.	337
Şekil C.3 : 3 numaralı manzara açısı.	338
Şekil C.4 : 4 numaralı manzara açısı.	338
Şekil C.5 : 5 numaralı manzara açısı.	339
Şekil C.6 : 6 numaralı manzara açısı.	339
Şekil C.7 : 7 numaralı manzara açısı.	340
Şekil C.8 : 8 numaralı manzara açısı.	340
Şekil C.9 : 9 numaralı manzara açısı.	341
Şekil C.10 : 10 numaralı manzara açısı.	341
Şekil C.11 : 11 numaralı manzara açısı.	342
Şekil C.12 : 12 numaralı manzara açısı.	342
Şekil C.13 : 13 numaralı manzara açısı.	343
Şekil C.14 : 14 numaralı manzara açısı.	343
Şekil C.15 : 15 numaralı manzara açısı.	344
Şekil C.16 : 16 numaralı manzara açısı.	344
Şekil C.17 : 17 numaralı manzara açısı.	345
Şekil C.18 : 18 numaralı manzara açısı.	345
Şekil D.1 : Ormanda bırakılmış hafriyat.	346
Şekil D.2 : Dere yataklarına dökülen hafriyat.	346
Şekil D.3 : HES için ormanda açılan yol.	347
Şekil D.4 : Orman içine açılan HES boru çukuru.	348
Şekil D.5 : HES inşaat sahası.	348
Şekil D.6 : 104 envanter nolu konuta eklenen mutfak birimleri.	349
Şekil D.7 : 308 envanter nolu konuta eklenen niteliksiz ek.	349
Şekil D.8 : 272 envanter nolu konuta eklenen niteliksiz ek.	350
Şekil D.9 : 16 envanter nolu konuta eklenen banyo birimi.	350
Şekil D.10 : 27 envanter nolu konuta eklenen banyo birimi.	351
Şekil D.11 : Balıklı İlköğretim Okulu binası.	352
Şekil D.12 : Meydancık Orman İşletme Şefliği binası.	352
Şekil D.13 : Terkedilmiş bir ev.	353
Şekil D.14 : Kullanılmayan bir merak.	353
Şekil D.15 : 200 envanter nolu çeşme.	354
Şekil D.16 : 115 envanter nolu çeşme.	354
Şekil D.17 : Mısırlı Mahallesi'nde yangın.	355

YÖRESEL MİMARİNİN VE KIRSAL DOKUNUN KORUNMASI: ARTVİN ŞAĞŞAT BALIKLI MAHALLESİ ÖRNEĞİ

ÖZET

Kırsal alanlar, sahip oldukları doğal ve kültürel varlıklarla özgün bir karaktere sahiptir. Ülkemizin büyük bir kesimini oluşturan bu alanlar, sahip oldukları değerleri hızla kaybetmektedir. Bu çalışmanın amacı, kırsal alanların sahip olduğu doğal ve kültürel değerlere dikkat çekmek ve özgün karakterlerinin korunması için çözüm önerileri sunmaktır.

Bu amaçla, kentleşme çabaları, doğal kaynaklarının insafsızca tüketilmesi gibi baskılarla bozulma sürecine giren, bilgi eksikliği, altyapı eksikliği, ekonomik ve sosyal yetersizliklerle kırsal bir yerleşmenin neredeyse bütün sorunlarını barındıran, bununla birlikte, özgün dokusu, geleneksel yapıları ve doğal güzellikleriyle ayrı bir öneme sahip olan Balıklı Mahallesi, çalışma alanı olarak seçilmiştir.

Amerika ve birçok Avrupa ülkesinde köy tasarım rehberleri hazırlanarak koruma politikaları üretilen kırsal yerleşmeler için, ülkemizdeki koruma mevzuatının çok eksik kaldığı görülmektedir. Kırsal yerleşmeler için üretilen politikalar genelde bu yerleşmelerin ekonomik ve sosyal sorunlarına değinmekte ve somut çözüm önerileri sunmamaktadır.

Balıklı Mahallesi, Artvin'in Şağşat ilçesine bağlı Meydancık beldesinde bulunmaktadır. Mahalle; Akbıyık, Karayığit ve Balıklı olmak üzere üç yerleşim yerinden oluşur. Üç yerleşimde de özgün ahşap mimarinin örnekleri görülmektedir. Kurgulanışta işlevin ön planda olduğu yapılar, yapım tekniği, kullanılan malzeme boyutları ve mimari detaylarla dikkat çekmektedir. Eğitim çizgilerine paralel konumlandırılan yapılar, doğal araziye en az müdahale ile yapılaşma sağlamıştır. Alanda, eski bir uygarlığa ait kalıntılar bulunmaktadır. Yerleşimin değişik noktalarından çıkan seramik küpler ve künkler, bölgede bir zamanlar şarapçılık faaliyetlerinin sürdürüldüğünü göstermektedir. Alan, topografya-yapı uyumu, kullanılan malzeme, oluşan kültürel ve mimari değerlerle doğa ve insan uyumunun ender örneklerinden biridir. Balıklı Mahallesi'nin doğal alanı topografyayla uyumlu yöresel mimarisi kadar ilgi çekicidir. Mahalle, Karçal Dağları Önemli Doğa Alanı içinde bulunan Papart Vadisi'nde yer alır. Bölge, zengin kuş varlığı ve ülkemizin en sağlıklı popülasyonlarını barındırdığı bozayı açısından oldukça önemlidir. Papart Deresi nesli tükenmekte olan kırmızı pullu alabalığın yaşama alanlarından biridir.

Çalışma kapsamında, mahallenin doğal ve kültürel zenginlikleri tespit edilmiş, yöresel kültürü araştırılmış, yerleşimin yöresel mimari özellikleri belgelenmiş, yerleşimin mevcut dokusu belirlenmiş, çevresel ve yapısal analizleri yapılmış, yerleşimin sorunları ve geçirdiği değişimler tespit edilmiş, sosyal analizlerle yöre halkının talepleri ve korumaya yönelik düşünceleri öğrenilmiştir. Elde edilen verilerle, yerleşimin ihtiyaçları ve sorunları için fiziksel ve ekonomik yönden, sürdürülebilir çözüm önerileri sunulmuştur. Balıklı ve benzer bölgelerin korunması için yasal yönetsel eksiklikler ve yapılması gereken düzenlemeler belirlenmiştir.

PROTECTION OF VERNACULAR ARCHITECTURE IN RURAL AREAS – EXAMPLE OF BALIKLI DISTRICT IN ARTVIN ŞAVŞAT

SUMMARY

Rural areas, with their natural and cultural assets, have a unique character. Rural areas, which comprise the largest part of our country, have rapidly lost their values. The aim of this study is to draw attention to the natural and cultural values of these areas and make proposals for preservation of their unique character.

For this purpose, Balıklı District, which is under deterioration process due to the urbanization efforts and harshly consuming of natural resources, and also has all kinds of problems owned by a rural area, such as; lack of infrastructure, economic and social failure, on the other hand, has a particular importance due to its original texture, traditional architecture and natural beauty, is chosen as the study area.

For rural areas, protection policies have been developed and village design guides have been prepared in America and in many European countries. However, it is seen that there are many deficiencies in rural area protection legislation of our country. Those policies developed for the rural areas refer, in general, to economic and social problems of the settlements rather than putting forward concrete proposals.

Balıklı district is located in the neighbourhood of Meydancık- the town of Şavşat, Artvin. Balıklı district is composed of Akbıyık, Karayığit and Balıklı settlements. Wooden architecture examples are appeared in all of these three settlements. The houses with functional construction draw attention with construction techniques, sizes of materials used and architectural design. Since the buildings were positioned parallel to the slope they led to a construction with the least intervention to the land. At the field, there are traces of an ancient civilization. Ceramic pots and pipes dispersed around shows that vine-making was performed once upon a time at the region. The field is one of the most precious examples of the harmony between the nature and the human-being as a result of coherence between topography and architecture, materials used, owned-cultural and architectural values. The natural environment of the Balıklı District is as attractive as its topography-compatible local architecture. The District is located in the Papart Valley situated in the Karçal Mountains Crucial Natural Zone. Region is quite important in terms of rich diversity of bird species and grizzly bears which are the healthiest populations in Turkey. Papart River is one of the rare habitats in which trout with red scale, which is in danger of extinction, lives.

Within the context of the study, natural and cultural values of the District are identified; local culture is investigated; local architectural characteristics of the District is documented; existing texture of the area is determined; environmental and structural analysis are done; transformation and challenges faced by the District are identified, local people's demand and their opinions concerning the protection of the area are analysis thorough social analysis. By means of the data obtained, physically and economically sustainable solutions for the needs and problems of the District are proposed. The legal administrative deficiencies and actions to be taken for the protection of Balıklı District and similar areas are identified.

1. GİRİŞ

1.1 Çalışmanın Amacı

Ülkemizin temel sorunlarından biri olan kırsal alanlardan kentlere yapılan göç hareketi kentsel sorunların da temeli oluşturur. İşsizlik ve daha iyi yaşam koşulu arayışı sebebiyle göç alan kentler, kalabalık ve gecekondü bölgelerinin yaygın olarak görüldüğü yerleşmelere dönüşmüşlerdir. Günümüzde bu hareket kısmen de olsa tersine dönmüş; şehirlerin sağlıklı yapılaşmalarına karşın doğayla uyumlu yapıları ve sağlıklı çevreleriyle kırsal yerleşmeler dikkat çekmeye başlamıştır. Ancak bu geri dönüşle birlikte, şehrin bazı özellikleri bu yerleşmelere taşınmış, teknolojik gelişmeler yüzyıllar boyunca kültürel birikimle oluşturulmuş bu yerleşmeleri de etkilemeye başlamıştır.

Ülkemizin yöresel mimari açısından pek çok örneğini barındıran Artvin ili Şavşat ilçesine bağlı köylerde de bu sürece bağlı bozulmalar görülmeye başlanmıştır. Geleneksel yapıların modern hayatın isteklerine adapte edilememesi, ahşap malzemenin pahalılığı, usta sıkıntısı, ahşap bakımı konusundaki bilgisizlik ve kültürel yozlaşma kırsal yerleşmelerdeki yapısal kimliğin ve mimarinin yok olmasına sebep olmaktadır.

Hazırlanan bu çalışmayla Şavşat İlçesi Meydancık Beldesi'ne bağlı bir yerleşme olan ve diğer çoğu köyle benzer sorunları yaşayan Balıklı Köyü'nün değerleri belgelenmiş ve belirlenen sorunlara ve isteklere yönelik köyün özgün yapısına uygun çözümler sunulmuştur. Ayrıca hazırlanan bu çalışmanın çevre köyler için de bir rehber olması ve koruma bilincinin çevre köylerde de oluşması için bir örnek teşkil etmesi amaçlanmaktadır.

1.2 Çalışmanın Kapsamı

Çalışma kapsamında, kırsal alanlar ve yöresel mimariyle ilgili sözleşmeler ve tüzükler araştırılmış, konuyla ilgili olarak dünyadaki ve ülkemizdeki koruma çalışmaları incelenmiştir. Örnek yerleşme olarak seçilen Balıklı Mahallesi'nin genel

zellikleri araştırılarak, yerleşmenin doğal yapısı, doğal yaşamı, yöresel kelimeleri, kültürel ve tarihi değerleri belirlenmiştir. Alanda yapılan çalışmalarla, mahallenin yerleşme dokusunun nasıl olduğu, yapıların yerleşme kriterlerinin, plan ve cephe özelliklerinin neler olduğu incelenmiş, çevresel ve yapısal analizlerle yerleşimin günümüzdeki durumu tespit edilmiştir. Analiz sonuçları, 1/2000 halihazır haritalar üzerine işlenerek yerleşimin mevcut dokusu belgelenmiştir. Yöre halkıyla yapılan görüşmeler ve anketlerle halkın istekleri, talepleri ve koruma konusundaki görüşleri belirlenmiştir. Balıklı'nın özgün dokusunu tehdit eden baskılar, yerleşimin ve halkın sorunları kapsamlı olarak belirlenerek, alanın korunması için gerekli ekonomik ve fiziki planlama kararları önerilmiştir.

2. KIRSAL YERLEŞMELER VE YÖRESEL MİMARİ

2.1 Genel Kavramlar ve Yaklaşımlar

Yerleşme, insan kümelerinin barınaklarını kurdukları çevreyi, insan yaşam ve eylemlerinin gerçekleştiği alanı kapsayan geniş bir kavramdır. İlkel topluluklar, çadır yaşamı sürdüren göçebe, yarı göçebe toplulukların barındıkları geçici yerleşmeler ile kent, kasaba, köy gibi sürekli yerleşmeler bu kavrama girmektedir (Geray, 1975, s.45).

Farsça kuy (mahalle, sokak) sözcüğünden dilimize giren köy sözcüğü kır yerleşmelerinin yaygın adı olmuştur. Türkçe sözlüğe göre "şehir ve kasabaların dışında kalan, çoğu boş ve geniş yer" şeklinde tanımlanan kır sözcüğü, yerleşmeye konu olmamış alanlarla birlikte, köyleri, köy altı yerleşmeleri ve kent sayılma aşamasına ulaşmamış kasabaları da kapsamaktadır. Kır, kır sorunlarına ve yerleşmelerine ilişkin anlamına gelen kırsal terimi ise, kentsel olmayan biçiminde tanımlanmaktadır (Tütengil, 1977, s.7).

Başta nüfus olmak üzere, ekonomik faaliyetler ve doğa ile ilişkiler açısından kendine özgü nitelikler taşıyan kentsel ve kırsal yerleşmeler iki yaşayış biçimini ortaya koymaktadır. Her ülkede, kent yaşantısının yanı sıra kent-dışı bir yaşantı da vardır (Tütengil, 1977, s.7-8). Kırsal yerleşmeler, tarım ve hayvancılık faaliyetlerinin beraber yapıldığı veya birinin diğerine göre ön plana çıktığı, işbölümünün, sanayi ve ticaret faaliyetlerinin gelişmediği, geniş aile türünün yüz yüze komşuluk ilişkilerinin var olduğu, bu açıdan kentsel topluluklardan ayrılan toplulukların yaşadığı yerleşmelerdir (Geray, 1975, s.45). Bu yerleşmelerde yaşam ve ekonomik faaliyetler önemli ölçüde doğal kaynakların kullanım ve değerlendirilmesine bağlıdır. Ekonomik, toplumsal ve kültürel gelişme süreci nispeten yavaş ilerlemekte; gelenekler ve töreler yaşam biçimini etkilemektedir (Turhan, 2005, s.1).

Kırsal yerleşmeler için farklı bilim dalları tarafından pek çok tanımlama yapılmıştır. Coğrafyacılar, yerleşmelerin yoğunluğunu temel alarak, küçük yerleşmeleri köy olarak tanımlanmaktadır. Sosyologlar, küçük, kendi içine kapalı, kendi kendine yeten, izole, okur-yazarı az olan homojen toplumlara kırsal yerleşme adı

vermektedir. Hukuki tanımlamada ise belli bir yerde yerleşme ve ortak ihtiyaçları karşılama zorunluluğu tabii olarak ortaya çıkan kuruluşlara köy adı verilmektedir (Çetiner, 1981, s.3).

Ülkeler kendi idari yapılarını dikkate alarak kendilerine özgü kırsal alan tanımlı yapmaktadır. Ülkemizde yerleşmelerin sınıflandırılmasında temel ölçüt nüfustur. 442 sayılı Köy Kanununa göre "nüfusu 2000'den aşağı yurtlar köy, nüfusu 2000-20000 arasında olanlar kasaba ve 20 000'den çok nüfusu olanlar kent" olarak tanımlanmaktadır. Ekonomik Kalkınma ve İşbirliği Örgütü (OECD) ise, kırsal alanları "nüfus yoğunluğu 150 kişi/km²'den az olan yerleşmeler" olarak tanımlamaktadır. Bu tanım AB'nin ilgili metinlerinde de kullanılmaktadır (Akın ve Yıldız, 2005, s.1).

Kırsal yerleşmeler zengin mimari mirasa, kültürel değerlere ve sağlıklı çevrelere sahiptir. Ancak bu yerleşmelerde altyapı, yol, su, elektrik, eğitim, sağlık gibi hizmetler kısıtlı, gelir seviyesi diğer bölgelere daha düşüktür. Bu sıkıntıların yanında teknoloji kullanımının yaygınlaşması ve makineleşme sonucunda tarım sektöründe işgücü fazlalığı ortaya çıkması, hızlı nüfus artışı gibi nedenler kentleri çekici kılmakta; buradaki halkın diğer bölgelere göç etmesine neden olmaktadır. Bununla birlikte, son yıllarda kentlerden köylere de göçler başlamış; çarpık kentleşme sorunları, doğaya eğilimlerinin artması, kalabalık şehir ortamlarından uzaklaşma isteği, farklı kültürleri ve yaşam biçimlerini öğrenme merakı insanların köye olan ilgisini arttırmıştır. Günümüzde kentte yaşayan insanların dönemsel ya da sürekli olarak yerleştikleri köylerin sayısı artmaktadır. Bu yerleşmelerin büyük yapısal sorunları olmasına rağmen kırsal yerleşmeler doğal ve kültürel değerleriyle insanlar için önemini ve planlamadaki yerini korumaktadır (Eminağaoğlu ve Çevik, 2005, s.2; 2006, s.30).

Kırsal alanların sorunları toplumların gelişme düzeyleri ile ilgilidir. Bu nedenle, kırsal yerleşmelerde sorunların hissedilmesi belli bir tarihe bağlanamaz. Tarım toplumundan endüstri toplumuna geçişte kırsal alanların kalkındırılması ve düzenlenmesi ciddi bir sorun haline gelmiştir (Çetiner, 1980, s.3,4). Bu sebeple, kırsal alanların varlığının devam ettirilebilmesi, kentli kesime göre ekonomik ve sosyal imkânları geri kalmış kırsal toplumun yaşam şartlarının iyileştirilebilmesi için bir takım politikalar ve girişimler geliştirilmiştir. Bu girişimler genel olarak kırsal kalkınma adıyla anılmaktadır.

Kırsal kalkınma kavramı, 19.yüzyılın başlarında ortaya çıkmış; uluslararası alandaki gelişmelerin etkisiyle pek çok değişikliğe uğramıştır (Gülçubuk ve diğerleri, t.y, s.1). Ülkemizde kırsal kalkınma girişimleri, genel olarak tarım politikalarının tamamlayıcı bir unsuru olarak görülmüştür. Avrupa Toplulukları da kırsal kalkınmayı uzun yıllar tarım odaklı olarak algılamış; ortak tarım politikaları içinde değerlendirilmiştir (Dıraor, 2008, s.2). Ancak zaman içinde teknolojik ve sosyo-ekonomik gelişimler kırsal kalkınmaya tarım politikalarından ayrı olarak bir vurgu yapılmasını sağlamıştır.

Avrupa Topluluğunun kuruluş yıllarında, tarım sektörü, katılımcı ülkeler arasında ticari çıkarların dengelenmesi için ele alınması gereken konular arasında gösterilmiş; 1960 yılında tarım sektöründeki verim düşüklüğünün ve üretim eksikliğinin önüne geçilmesi amacıyla Ortak Tarım Politikaları uygulamaya koyulmuştur. Ancak bu politikalar sonucunda birçok yeni sorun ortaya çıkmıştır. Bu nedenle tüm bu sorunların çözüme kavuşturulması için uygulanan politikalarda reformlar yapılması gerekli olmuştur (Ekim, 2006, s.69-74; Örnek, 2007, s.19-20).

İlk tarım reformu planı 1968 yılında Avrupa Ekonomik Topluluğu Tarım Komisyonu İkinci Başkanı Sicco Mansholt tarafından hazırlanmıştır. Mansholt planı olarak bilinen bu tarım reformu planında tarım işletmelerinin modernizasyonu, tarım nüfusunun azaltılması ve tarımda çalışanların sosyo-ekonomik bilgilerinin ve mesleki yeterliliklerinin artırılması hedef olarak belirlenmiştir. Bu tarım reformu kısmen uygulama alanı bulabilmiştir (TDK, 2010; Altundağ, 2008, s.44)

1973 yılında gerçekleştirilen Avrupa Konseyi Bakan Vekilleri 217. Toplantısında "köyden kente göç konusu ele alınmıştır. Avrupa'daki ekonomik ve sosyal genişlemelerin "endüstrileşmiş şehrsel alanlar ve etrafındaki kırsal alanlar" arasındaki farklılıkların azalmasına katkı sağlamadığı belirtilerek "Avrupa Konseyi Köy ve Kent Arasındaki Dengede Kırsal Canlandırma Politikalarına İlişkin İlke Kararı (73/3)" kabul edilmiştir. Bildiride, kırsal alanlardaki nüfus azalmasının engellenmemesi halinde birçok açıdan dezavantaja sahip terk edilmiş ya da yerel nüfusun yeterli alan kullanım ve koruma düzeyine erişemediği kırsal alanların, mahrumiyet bölgelerinin ve endüstrinin yoğunlaştığı alanların ortaya çıkacağı belirtilmiştir. Tarım işçilerinin sayısının azalması "yeni-endüstriyel toplumun evriminin" kaçınılmaz sonucu olsa da kırsal alanlardaki nüfus azalmasının kontrol altına alınabileceği ve alınması gerektiği vurgulanmıştır. Köyden kente göçün

yalnızca ekonomik nedenlerden kaynaklanmadığı, sosyal sebeplerin de bu duruma etkili olduğu bildirilmiştir. Bu bağlamda, Avrupa Konseyi'ne üye hükümetlere kendilerine özgü koşullara uygun görmeleri halinde birtakım uygulamalar tavsiye edilmiştir. Bu uygulamalar temel olarak, kentsel ve kırsal alanlarda dengeli bir gelişim politikasının uygulanması; verimli, merkezsizleştirilmiş, bölgesel yapıların kurulmasının teşvik edilmesi; yerel yönetimlerin kırsal canlandırma sürecinde desteklemesi; kırsal canlandırma için özel önlemlerin geliştirilmesidir. Bu politikaların içerdiği hususlar, ilke kararında ayrıca belirtilmiştir.

1988 yılında Avrupa Birliği Komisyonu tarafından 'Kırsal Toplumun Geleceği' adlı bildiri yayınlanarak, kırsal alanların sadece coğrafyaya dayalı olarak ele alınmaması gerektiğini, bu alanların ekonomik ve sosyal hayatın çok farklı aktivitelerine sahne olan karmaşık bir yapı teşkil ettiğini belirtmiş, kırsal alanların sadece içinde barındırdığı nüfusa iş ve hayat veren alanlar olmadığı, bunun yanında toplumun tüm kesimlerine hitap eden, çevre dengesinin kurulduğu çok fonksiyonlu alanlar olduğu vurgulanmıştır (Altundağ, 2008, s.45).

1991 yılında, AB kırsal kalkınma stratejilerinde ve kalkınma programlarında, kırsal kalkınmanın yerel kırsal topluluklar aracılığıyla gerçekleştirilmesi ve bunlar içerisinde harekete geçirilmesi için yeni bir yaklaşım ortaya çıkmıştır. LEADER (Kırsal ekonominin kalkındırılması için faaliyetler arasındaki bağlantılar) adı verilen bu yaklaşım, günümüzde AB kırsal kalkınma politikasının ayrılmaz bir parçası haline gelmiştir. 1990lar öncesindeki kırsal kalkınma çalışmalarında izlenen ulusal veya yerel bazda yukarıdan aşağı yaklaşımın yerine, yerel aktörler ve çıkar gruplarının bizzat sürece dahil olmaları yoluyla hazırlanmış aşağıdan yukarı bir yöntem benimsenmiştir. LEADER yaklaşımı aynı zamanda, kültürel aktiviteler, çevrenin korunması ve iyileştirilmesi, mimarinin ve tarihi binaların rehabilite edilmesi, kırsal turizm, üreticiler ve tüketiciler arasındaki ilişkinin güçlendirilmesi gibi kırsal alanlarda yürütülen diğer programlardan genellikle hiç destek almayan veya kısıtlı miktarda destek alan sektörler ve faydalanan gruplarına yardımcı olmaktadır (Altundağ, 2008, s. 11-14).

1992 yılında AB tarım politikalarının AB bütçesine getirdiği yük ve yoğun tarımın çevreye verdiği olumsuz etkiler, OTP'nin kapsamlı olarak yeniden gözden geçirilmesini zorunlu kılmıştır. Bu çerçevede 1992 yılında tarım politikalarında Macsharry Reformu olarak adlandırılan reformlar uygulamaya konulmuştur.

1999 yılında Macsharry reformları dikkate alınarak yeni bir paket daha hazırlanmıştır. Gündem 2000 adı verilen bu paket ile OTP tarihindeki en kapsamlı reformlar gerçekleştirilmiştir. Kırsal kalkınma fonları AB'nin tümü için ilk kez ödenebilir hale getirilmiştir. Kırsal kalkınma destekleri ile çevre ve hijyen standardı ilişkisi kurulmuştur. Bu anlamda yapısal, sosyal, bölgesel ve çevresel politikalar önem kazanmıştır (Dıraor, 2008, s.3; Örnek, 2007, s.20). Bununla birlikte, kırsal çevre ve peyzajın korunmasına ve zenginleştirilmesine katkıda bulunacak üretim metotlarını teşvik etmek, kırsal alanların başlıca dayanağı olan tarım ve ormancılık sektörünü güçlendirmek, kırsal alanların rekabet edebilirliğini güçlendirmek ve böylece iş olanakları ve kaliteli yaşam koşullarını sağlamak amaçlanmıştır (Altundağ, 2008, s. 39-40; Örnek, 2007, s.20).

Macsharry Reformu ve Gündem 2000 sonrasında AB'nin OTP reformları kapsamında, kırsal kalkınma vurgusunun giderek belirginlik kazandığı görülmektedir. Macsharry ve Gündem 2000 reformları ile OTP'nin başlangıcından bu yana değişim süreci hızlanmış ve doğrudan tarım destekleri zamanla yerini çevre ve rekabet edebilirlik gibi alanlara daha fazla kaynak aktarımına ve tarım dışı konu başlıklarının öne çıktığı bir kırsal kalkınma kavramına bırakmıştır (Dıraor B. M., 2008, s.2-4).

2004 yılında tarım kesimindeki sorunların tümüne çözüm bulunamamış olması ve tarım alanında yeni sorunların ortaya çıkmasını engelleyecek önlemlere olan ihtiyaç nedeniyle yeni OTP reformu arayışları başlamıştır. Eylül 2005'te Avrupa Konseyi tarafından yeni bir kırsal kalkınma tüzüğü kabul edilmiştir. Bu tüzük ile 2007–2013 yılları için AB kırsal kalkınma politikasının hedefleri ve “Kırsal Kalkınma Fonu” tarafından desteklenecek tedbirlerin kapsamı ortaya konmaktadır (Altundağ, 2008, s. 42).

2007–2013 dönemi AB kırsal kalkınma politikası temel olarak; insana, mekâna ve çevreye duyarlı planlamayı öne çıkaran, bölgelerarası gelişmişlik farklarını azaltmayı hedefleyen bir yaklaşımla, özellikle rekabet edebilirlik, kırsal ekonominin çeşitlendirilmesi, tarım dışı istihdam, insan kaynaklarına yatırım, mesleki eğitim, yerel girişimler, kırsal altyapı, çevre ve korunan alanlar, kırsal peyzaj ve arazi yönetimi gibi temalara yönelmiştir. Bu yönüyle, kırsal kalkınma politikasının sadece tarımla ilgili olan ve tarımla uğraşan nüfusa göre tasarlanan bir politika alanı olmaktan uzaklaştırılması amaçlanmıştır. Kırsal kalkınmaya OTP'nin bütününden

ayrı olarak yapılan bu vurgu, reform sürecinde gelinen noktanın önemli bir göstergesidir. İlk kez bu dönemde, doğal kaynakların korunması ve yönetimi başlığı altında ve AB'nin tarıma yaptığı doğrudan yardımlardan da ayrı olarak kırsal kalkınma başlığına yer verilmiştir (Dıraor, 2008, s.3-5).

Görüldüğü gibi, zaman içinde kırsal kalkınma kavramı gelişerek değişmiştir. Günümüzdeki kırsal kalkınma politikalarında, kırsal alanlar, yalnızca tarım sektöründeki konumları ile değil, sahip oldukları mimari mirasla, yerel kültürel değerleriyle, doğal güzellikleriyle ve sağlıklı çevreleriyle de ele almaktadır.

Kırsal yerleşmeler, arazi formuna uygun, coğrafi şartlara bağlı olarak sosyo-kültürel etkilerle şekillenen dokusuyla ve yöreye has mimarisiyle korunmaya değer alanlardır. Kırsal alanların bu değerleri kalkınma politikalarında ancak 1980'li yıllardan itibaren ele alınmış olsa da, koruma mevzuatlarında kırsal yerleşmelerin korunması gerekli olan alanlar olduğunu çok daha önceki yıllarda vurgulanmıştır.

1964 yılında II. Uluslararası Tarihi Anıtlar Mimar ve Teknisyenleri Kongresi tarafından hazırlanan Venedik Tüzüğü'nün birinci maddesi tarihi anıt kavramının "sadece bir mimari eseri" değil, "belli bir uygarlığın, önemli bir gelişmenin, tarihi bir olayın tanıklığını yapan kentsel ya da kırsal yerleşmeleri" de kapsayan bir kavram olarak ele alınması gerektiğini; bu kavramın "yalnız büyük sanat eserlerini değil, ayrıca zamanla kültürel anlam kazanmış daha basit eserleri de" kapsadığını bildirmiştir. Benzer şekilde, 1975 yılında Avrupa'nın tüm ülkelerinin delegelerinden oluşan Amsterdam Kongresi'nde, mimarlık mirasının "yalnız üstün nitelikli tek yapıları ve çevrelerini değil, tarihsel ve kültürel özelliği olan tüm kentsel ve kırsal alanları" içerdiği vurgulanmıştır. Bununla birlikte, bu hazinelerin tüm Avrupa halklarının ortak varlığı olduğu; bu sebeple bu değerleri korumanın ortak bir sorumluluk olduğu; mimarlık ürünlerinin korunmasının kent ve ülke planlamasının ana hedefi olarak ele alınması gerektiği belirtilmiştir. Kongre sonucu, "korumanın tarihi park ve bahçelerinin yanı sıra, tarihi kentler, kentlerin eski mahalleri ve geleneksel karakteri olan kent ve köyler için de olması gerektiği", korumanın "en büyüğünden en alçak gönüllülerine kadar" "kültürel değer taşıyan tüm yapıları çevreleriyle birlikte kapsayan geniş bir perspektif içinde görülmesi" önerilerek; mimarlık mirasının korunması kentsel ve bölgesel planlamanın baş hedeflerinden biri olarak gösterilmiştir. Mevcut yerleşmelerin iyileştirilmesinin tarımsal alanlara daha

az el uzatılması, nüfus hareketlilerinin önlenmesi ya da büyük oranda azaltılması gibi sosyal sorunların çözümüne de yardımcı olacağı belirtilmiştir.

1976 yılında ‘‘Tarihi Alanların Korunması ve Çağdaş Roller Konusunda Tavsiyeler’’ UNESCO Genel Kurulu’nun Nairobi’de gerçekleştirilen toplantısında kabul edilmiştir. Tarihi ve mimari alanların tanımlandığı birinci madde kapsamında, değiştirilmeden korunmuş prehistorik sitler, tarihi kentler, eski kentsel mahalleler, homojen anıtsal gruplarla birlikte köyler de bulunmaktadır. Bildirinin 34. maddesinde ‘‘kırsal alanlarda, tarihi kırsal yerleşmelerin doğal çevreleri ile birlikte bütünlüklerinin korunması için ekonomik ve sosyal yapıdaki değişme ve bozulmaların dikkatle kontrol edilmesi vurgulanmaktadır.

1985 yılında Avrupa Konseyi üye Devletleri tarafından imzalanan Avrupa Mimari Mirasının Korunması Sözleşmesi’nde, mimari mirasın Avrupa kültür mirasının zenginliği ve çeşitlerinin eşsiz bir ifadesi, geçmişin değer biçilmez bir tanığı olduğu belirtilerek kentsel ve kırsal çevrelerin geliştirilmesi; böylece devletlerin ve bölgelerin ekonomik, sosyal ve kültürel açılardan kalkınmasına katkıda bulunması yoluyla gelecek nesillere bir kültür kaynakları sistemi devredilmesinin önemini hatırlatılmıştır. Bu kapsamda, mimari mirasın korunması ve korunmanın yaygınlaştırılması konusunda ortak bir politikanın ana ilkeleri belirlenmiştir.

Yerleşmeler sürekli bir değişim içindedir. Kırsal alanlar da gerek tarım politikalarındaki gerek teknolojiye, yaşam şekillerindeki, tüketim alışkanlıklarındaki ve iletişimdeki gelişmeler nedeniyle değişime uğramaktadır (ZMO, t.y, s.3). Bu durum Avrupa Bakanlar Komitesi tarafından ele alınmış; 13 Nisan 1989 tarihinde Kırsal Mimari Mirasın Korunması ve Değerinin Arttırılması Hakkında Tavsiye Eki kabul edilmiştir. Tavsiye ekinde, kırsal mirasın en güvenilir Avrupa kültürü bileşenlerinden biri olduğu ve yerel gelişimin başlıca etkenlerinden biri olarak kaldığı vurgulanarak, ‘‘tehlikeye giren tarımsal üretim ve sosyal dönüşümlerin değişen modellerinin geleneksel kırsal mimarinin varlığını ve yerleşimini’’ tehdit ettiği belirtilmiştir. Bu nedenle, üye devletlerin hükümetlerine, kırsal mirasın korunması ve değerinin artırılmasıyla ilgili politikaların oluşturulması ve bu politikaların tavsiye ekinde bulunan yönergelere dayandırmaları önerilmiştir. Bu yönergeler arasında, kırsal mirasın tanımı için çalışmalar yapmak, bölgesel gelişim ve çevresel koruma süreciyle birleştirilerek mirasın nasıl korunacağını planlamak, mümkün olduğunca orijinal karakteri korurken onları yeni amaçlara

adapte etme arayışına girmek, kamu ve ekonomik temsilcilerin dikkatini yerel mimari değerlere çekmek, geleneksel mimarinin ruhuna ve tarzına dayanan yaratıcı bir yaklaşımla çağdaş yerel mimariyi teşvik etmek, mirasın değerinin arttırılmasını yerel gelişimin hayati etkeni olarak harekete geçirmek, binaların ve sitelerin korunmasını cesaretlendirmek için finansal teşvikler sağlamak bulunmaktadır.

Kırsal yerleşmelerin doğal, sosyal, ekonomik, kültürel özellikleri zaman içinde bu yerleşmelerde yöreye has bir mimarinin oluşmasını sağlamaktadır (Çorapçıoğlu ve diğerleri, 2006, c.1, s.1). Yöresel mimari adı verilen bu mimari, halkın kendi çevresinden sağladığı malzemeyle, geleneksel teknikleri ve biçimleri kullanarak gerçekleştirdiği, kültürel yapısını ve yaşam biçimini mekânlarına yansıttıkları mimaridir (Hasol, 2008, s.487).

1999 yılında gerçekleşen ICOMOS 12.Genel Kurul Toplantısı'nda yöresel mimarinin özellikleri ve yöresel yapıların dünyadaki sosyo-ekonomik değişimler nedeniyle karşı karşıya kaldığı sorunlar ele alınmıştır. Bu kapsamda, yöresel mimari mirasın bakımı ve korunması için Venedik Tüzüğü'ne ek olarak ilkeler belirlenmesi gerekliliği vurgulanarak “ ICOMOS Geleneksel Mimari Miras Tüzüğü” kabul edilmiştir. Tüzükte, sivil mimarlığın, bir toplumun temel anlatımı ve dünya çeşitliliğinin göstergesi olması dolayısıyla önemi olduğu vurgulanmıştır. Küreselleşme sonucu mimarinin ve kültürün birörnekleşmesi tehlikesi hatırlatılarak bu durumun toplumların, hükümetlerin, plancıların, mimarların, korumacıların ve diğer disiplinlerden uzmanların temel sorunu olduğu belirtilmiştir. Tüzüğün genel ilkelerinde, yöresel yapıların “toplumca paylaşılan bir yapı geleneği; çevreye uygun yöresel veya bölgesel bir kimlik; üslup, biçim ve görünüş tutarlılığı veya geleneksel yapı türlerine bağlılık; anonim olarak aktarılan geleneksel tasarım ve yapı ustalığı; işlevsel, sosyal ve çevresel kısıtlamalara etkin olarak cevap verebilme; geleneksel yapı sistemlerinin ve zanaatlarının etkin uygulaması” gibi ayırt edici özellikleri olduğu belirtilmiştir. Ayrıca, hükümetlerin ve yetkili kuruluşların yasal, yönetsel ve maddi olanaklar sağlayarak toplumların yaşayan geleneklerini sürdürme ve koruyarak gelecek kuşaklara aktarma hakkını tanımaları gerektiği bildirilmiştir. Tüzüğün koruma ilkeleri bölümünde, korumanın değişim ve gelişmenin kaçınılmaz olduğu kabul edilerek ve toplumun kültürel kimliğine saygı gösterilerek yürütülmesi; yapılara ve yerleşmelere yapılacak müdahalelerin kültürel değerlere ve geleneksel karaktere saygı gösterilerek yapılması; yöresel mimarlığın genellikle tek yapıyla

değil yapı grupları ve yerleşmeyle temsil edildiğinin göz önünde bulundurulması; koruma yaklaşımlarında yöresel mimarlık ve kültürel peyzaj ilişkisinin dikkate alınması gerektiği; geleneksel mirasın yalnız somut öğelerden oluşmadığı, gelenekler gibi soyut öğeleri de kapsadığı açıklanmaktadır. Tüzüğün uygulama ilkeleri bölümünde ise, araştırma ve belgelemede dikkat edilecek hususlar, müdahale sırasında göz önünde bulundurulması gereken tedbirler ve geleneksel mimarlığın kültürel değerlerini korumak için eğitimin önemi açıklanmıştır.

Kırsal yerleşmelerin, ICOMOS tüzüğünde de belirtilen ayırteci özellikleri son yıllarda, yabancı ülkelerin planlama çalışmalarında kırsal yerleşmelere önem verilmesini sağlamıştır. Almanya ve İngiltere gibi ülkeler küreselleşen dünyada kimliklerinin tanıtılmasını ve sürekliliğini sağlamak, kentlerde yaşanan kötü yapılaşma deneyiminin kırsal yerleşmelerde de yaşanmaması için yerel yapılaşmanın ölçütlerini veren tasarım rehberleri hazırlamaktadır.

Köy tasarım rehberi adı verilen bu rehberler, danışma dökümanlarıdır; daha çok planlama aracı olarak kullanılmakta, bunun yanında zaman içinde yasal statü kazananlar da bulunmaktadır. Bir köy tasarım raporunun kapsamı, yerleşmenin kısa tarihçesi, pencereler, çatılar gibi yapının detaylandırılmış özellikleri, yapı malzemeleri, yapının ölçek ve oranları, yerleşme modelleri, sokak ve açık alanları, bitki örtüsü, kırsal bölge çevresi ve peyzaj konumu, arsa sınırları, sokak mobilya ve işaretleri, anayol ilişkileri ve tabiat şeklindedir. İklim, arazi yapısı, jeoloji, su kaynakları, bitki örtüsü gibi doğal çevre elemanları kır için önemli ölçütlerdir. Köy tasarım rehberlerinin içeriği genellikle belli bir format içinde sunulmakta, bu format yerin özelliğine göre ayrıntı düzeyinde farklılaşmaktadır. Rehberlerin ortak özellikleri ise hepsinin yöresel karakterin devamını sağlamak ve peyzaj kalitesinin korumak yönünde politikalar benimsemesidir (Eminağaoğlu ve Çevik, 2007, s.159; Çorapçioğlu ve diğerleri, 2008, s.221).

2.2 Ülkemizde Kırsal Yerleşmelere Yönelik Çalışmalar

Kırsal alanlar ülkemiz coğrafyasının büyük bölümünü oluşturmaktadır. Bu alanlarda bulunan kırsal yerleşmeler sosyal, kültürel, ekonomik ve coğrafi nedenlere bağlı olarak çok dağınık bir doku oluşturmuştur. Ülkemizde kırsal yerleşmelerin en büyük birimi köylerdir; bunu mahalle, divan, mezra, kom, çiftlik, yayla ve oba şeklinde isimlendirilen köy altı yerleşim birimleri izlemektedir.

Kırsal alanlar, nüfus sayımında il ve ilçe merkezleri dışında kalan yerler, hane halkı anketlerinde 20.000'den daha az nüfusu olan yerler, tarım istatistiklerinde ise tüm köyler ve 5.000'den az nüfusu olan ilçe merkezleri olarak değerlendirilmektedir (Turhan, 2005, s.13). Ulusal Kırsal Kalkınma Stratejisi'nde ise, 20 bin ve daha fazla nüfusa sahip kentsel yerleşmeler dışında kalan alanlar kırsal alan olarak kabul edilmiştir (DPT, 2006, s.3).

442 sayılı Köy Kanunu'nun 1. maddesinde “nüfusu iki binden aşağı yurtlar” olarak tanımlanan köy, 2.maddesinde kapsam bakımından “cami, mektep, otlak, yaylak, baltalık gibi orta malları bulunan, toplu veya dağınık evlerde oturan insanlar ile bağ, bahçe ve tarlalar" birlikteliği olarak ifade edilmektedir.

Köyaltı yerleşmelerinden biri olan mahalle, ister tek bir ailenin fertleri veya aynı kökten gelen akrabalar olsun, isterse fertler arasında bir akrabalık bağı mevcut olmasın, birbirleri ile sosyo-ekonomik bağlar kurmuş, karşılıklı bir dayanışma sistemine ulaşmış kişilerin, birbirine uzak veya yakın mesafede tesis ettikleri meskenlerin oluşturduğu yerleşme şeklidir. Mahalleler, devamlı yerleşmelerdir; gelişerek büyüebilirler. Karadeniz bölgesinde bulunan mahalleler gevşek ve dağınık dokulu; Doğu Anadolu, Güneydoğu Anadolu Bölgelerinde bulunan mahalleler toplu yapıya sahiptir. Divan, birkaç mahallenin tek muhtarlık olarak birleştiği kır yerleşmesidir. Divan sistemi Osmanlı Devleti'nin kuruluşu ile yaşıt bir yerleşme birimidir. Çoğunlukla Kuzeybatı Anadolu'da Samsun-Bolu-istanbul üçgeni içinde kalan sahada bulunan divanların birçoğu, süreç içinde köye dönüşmüştür. Günümüzde gerek şekil gerek isim bakımından özelliği devam eden divanlar, sadece Kocaeli'de bulunur. Mezra, genel anlamıyla 50 kişiden fazla nüfusu geçindiremeyecek kadar küçük bir alanda, köyde yaşayanların daimi olarak kullandığı sahaların dışında kalan ve o sahadan mutlaka bir röliye ile ayrılmış başka bir geçim sahasında, çoğunlukla tarım yapılan, bağlı bulunduğu köyün idari sınırları içinde kalan bir yerleşme ünitesidir. Mezralar işletme yönünden geçici yerleşme yerleri oldukları gibi bazıları süreç içinde sürekli yerleşme haline dönüşmüştür. Kom, köy ve kasaba sınırları dışında kalan ve hayvan yetiştirme çiftliği konumunda olan yerlerdir. Doğu Anadolu'ya özgü bir yerleşme birimidir. Komlarda yerleşmenin ağırlık merkezini hayvan barınaklarını meydana getirir. Kom yapısı itibariyle gevşek dokulu iskan grubu özelliği taşır. Çiftlik, genişçe bir toprak mülkiyeti içinde bir veya birkaç ailenin hem geçimini hem de ikametini sağlayan bir yerleşme şeklidir.

Çoğunlukla sürekli oturlan yerleşme şekilleri olmalarına karşın bazen yılın belirli dönemlerinde yerleşilen çiftliklere de rastlanılır. Çiftlikler, ülkemizde yaygın olarak başta Trakya olmak üzere Marmara Bölgesi, Ege, Akdeniz ve İç Anadolu görülür. Çok köklü ve yaygın bir iskan şekli olmasına rağmen günümüzde sayıları oldukça azalmıştır. Bazıları büyüyerek köye dönüşmüştür. Yayla, yaz ayları içinde hayvan otlatmak, ziraat yapmak veya geçim temini için her türlü işte çalışmak, hatta dinlenmek amacıyla çıkılan, gidilen, köyün hayat sahasının dışında kalan, çoğu kez köyden oldukça uzak olmasına karşın sosyo-ekonomik bağlarla köye bağlı bir geçim sahası veya köyün asıl geçim sahasına ekli ikinci bir bölümüdür. Ülkemizin en yaygın köyaltı yerleşme şeklidir. Hemen her köyün, kasabanın birer yaylası vardır. Günümüzde geleneksel yaylacılık anlayışı değişmeye başlamıştır. Artık pek çok yayla geçim temini için değil, dinlenmek için kullanılmaktadır. Hatta bazı yaylalar tamamen turizm amaçlı olarak kullanıma açılmıştır. Oba, yaylacılık faaliyetinin içinde kalan bir yerleşim biçimidir. Geçen yüzyıla kadar göçebe olup, ekonomileri hayvancılığa dayanan obalar, göçebe hayvancılığın önemini yitirmesi sonucu yerleşik düzene geçmiştir. Oba yerleşmeleri ile yaylalar arasında pek çok benzerlikler vardır. Fakat obalar, meskenlerinin çadırlardan oluşması ve her yaz yerleşmenin farklı bir sahada kurulabilir olması ile yaylalardan ayrılmaktadır. Doğu Karadeniz, Ege, Güney Marmara, Batı Toroslar, Doğu ve Güneydoğu Anadolu bölgelerinde obalar çok yaygındır (Doğanay, 2002, s.90-91; Gümüş, t.y., s.101-106).

2002 yılı verilerine göre ülkemizde 35.014 köy ve 40 617 adet bağlısı olmak üzere toplam 75 631 kırsal yerleşim ünitesi bulunmaktadır (Çevre ve Orman Bakanlığı, 2004, s.408). 2009 yılı nüfus sonuçlarına göre ülke nüfusunun %24,5'i (17.754.093 kişi) belde ve köylerde, %75,5'i (54.807.219 kişi) il ve ilçe merkezlerinde ikamet etmektedir (TÜİK, 2010). Bu veriler geçmiş yıllardaki verilerle karşılaştırıldığında Cumhuriyet'ten günümüze ülkemizdeki hızlı nüfus artışı, kentleşme ve göç olgusu net bir şekilde görülmektedir. Cumhuriyet kurulduğu sırada 13.6 milyon kişiden oluşan toplam nüfusun, 10.3 milyonu (%75,7) köylerde yaşamaktadır. 1960 yılında nüfusun %26,3'ü 148 kentsel yerleşmede, % 73,7'si 74 000 kırsal yerleşmede yaşamaktadır (Tütengil, 1977, s.14). 1995 yılında kent nüfusu toplam nüfusun %56,9'unu (34.447 milyon), kır nüfus %43,1'ini (26.053 milyon); 2000 yılında kent nüfusu % 64,9'unu (44.006 milyon), kır nüfusu %35,1'ini (23.797 milyon)

oluşturmaktadır. 1995 yılında 254 olan kent sayısı 2000 yılında 309'a yükselmiştir (Çevre ve Orman Bakanlığı, 2004, s.402).

Ülkemizdeki kırsal yerleşmelerin sayısal fazlalığı, dağınıklığı, aile yapısı, toplumsal özellikler, çocuk adedi, göçler, toprak-aile ilişkileri, tarımda verimin düşüklüğü sosyo-ekonomik sorunlara neden olmaktadır. Cumhuriyet'ten bu yana kırsal alanları kaldırmak, ulusal kalkındırma çalışmalarına entegre etmek ve kent-kır dengesizliğini gidermek amacıyla çeşitli çalışmalar yapılmış; köye ve köylüye yönelik politikalar hükümet programları ve kalkınma planlarında yer almıştır. Bu çalışmalar Planlı Dönem Öncesi ve Sonrası çalışmalar olmak üzere iki dönemde ele alınmaktadır (Çetiner, 1981, s.53-57).

Cumhuriyet'in kuruluş yıllarında nüfusun önemli bir bölümünün köylerde yaşaması ve ekonominin ağırlıklı olarak tarıma dayanması nedenleriyle ulusal kalkınmada tarıma ve kırsal alana özel bir önem verilmiştir (DPT, 2006, s.36). Bu yıllarda, sorun, köylünün kötü yaşama koşullarıdır. Köy yollarının ve anayolların yapımı, köylerin elektrikleştirilmesi, sulama için baraj ve su kanallarının yapılması, köylere okul götürülmesi, tarım teknisyenleri ve mühendislerinin yetiştirilmesi gibi çalışmalar köylüye daha iyi hizmet verme, kültür düzeylerini yükseltme ve bir şehirlinin elde ettiği bütün olanakları sağlama amacı taşımaktadır. 1924 yılında kabul edilen Köy Kanunu aynı amaçların hukuki ifadesidir (Çetiner, 1981, s.16; Kayıkçı, 2000, s.1-2).

442 Sayılı Köy Kanunu, çok fazla değiştirilmemiş az sayıdaki kanunlardan birisidir. Çok basit bir dille hazırlanmıştır. Köy yaşantısına dair her türlü sorun ve çözümleri belirtilmiştir. Örneğin; köy sınırında anlaşmazlıkların nasıl çözüleceği; sulak, pınar gibi ortak yerlerin kullanımının nasıl olacağı açıklanmıştır. Bununla birlikte, köy yaşantısını çağdaşlaştırma amacıyla oluşturulmuş 37 mecburi, 32 isteğe bağlı iş bulunmaktadır. Bu işlerin içinde köyün sosyal hayatı ile ilgili maddelerin yanında fiziksel düzenlemesiyle de ilgili maddeler bulunmaktadır .

Cumhuriyet'in kuruluşundan 1950'li yıllara kadar köye ve köylüye yönelik üretilen diğer politikalar 1938 yılında Toprak Mahsülleri Ofisi'nin, Tarım Kredi ve Tarım Satış Kooperatiflerinin, 1944 yılında Zirai Donatım Kurumunun kurulması ve Çiftçiyi Topraklandırma Kanunu'nun yürürlüğe konulmasıdır. Tarım ürünlerinde aşarın kaldırılması, köy enstitülerinin açılması, eğitim, bayındırlık ve sağlık alanındaki çalışmalar 1950'li yıllara kadar gerçekleştirilmiş başarı çalışmalarıdır (Kayıkçı, 2005, s.1-2).

1950’li yıllarda tarımsal destekleme politikası yaygınlaştırılmış, elde edilen dış yardımlar tarımsal üretime aktarılmıştır. Ancak zaman içinde kırsal alanda bilginin ve teknolojinin artması; sanayi devrimiyle birlikte tarımda makineleşmenin yaygınlaşmasıyla hızlı bir göç ve kentleşme süreci başlamıştır. Kır ve kent arasındaki gelişmişlik farklılığından kaynaklanan bu durum hem kırsal alanlarda hem de kentsel alanlarda sorunlar yaratmaya başlamıştır. Bu sebeple kırsal kalkınma alanındaki arayışlar hızlanmıştır (Gülçubuk ve diğerleri, t.y., s.1-6). 1961 Anayasası ile kalkınma plana bağlanmıştır; böylece Türkiye’de, planlı kalkınma dönemine girilmiştir. İlki 1963 yılında uygulamaya konan Beş Yıllık Kalkınma Planlarında, yıllık programlarda kırsal kalkınmaya yönelik çeşitli yaklaşımlar ve önlemler geliştirilmiştir.

I. Beş Yıllık Kalkınma Planında (1963-1967), köy kalkınması, toplum kalkınması başlığı altında eşanlamli olarak kullanılmıştır. Planda, kırsal alana yönelik çözümler yalnızca tarıma bağlı iktisadi stratejiler üzerinden sunulmaktadır (Kayıkçı, 2005, s.7-8; Erbey ve diğerleri, 2009, s.1-2).

II. Beş Yıllık Kalkınma Planında (1968-1972), kırsal alanlara yönelik problemler ve önerilen yaklaşımlar köy ve köylü sorunu başlığı altında ele alınmıştır. İlgili bölümde, köylülerin artan gelir ve refahtan, bugüne kadar devam eden dengesizlikleri de giderici yönde ve sosyal adalet ilkesine uygun olarak pay almalarının sağlanacağı; kalkınma çabalarına demokratik yollarla köylülerin de katılımının gerçekleştirileceği belirtilmektedir. Ayrıca, köylülerin daha iyi yaşama seviyesine ulaşmada eğilim gösterdikleri gibi bir tespitte bulunulmuştur. Köye yönelen yol, su, elektrik gibi kamu hizmetlerinin, alt-yapı yatırımlarının ve sosyal nitelikteki yatırımların yurt içinde dengeli dağıtılacağı ifade edilmektedir.

III. Beş Yıllık Kalkınma Planında (1973-1978), dağınık kırsal yerleşme dokusuna değinilerek kırsal yerleşim düzenini geliştirmek ve götürülen hizmet maliyetini azaltmak amacıyla "Merkez Köyler" yaklaşımı önerilmektedir. Bu yaklaşıma ilk olarak Birinci Beş Yıllık Kalkınma Planında değinilmiştir. Ancak konunun ulusal çapta bir politika olarak kalkınma planında yer alması III. Beş Yıllık Kalkınma Planı ile sağlanmıştır. Merkez köy yaklaşımı, köy kümeleri arasında “gelişme potansiyeli” gösteren yerleşmeye götürülecek hizmetlerin üretilmesi ve çevresindeki yerleşmelerin bundan yararlanmasını içermektedir (Geray, 1975, s.57). Merkez köyler aracılığıyla götürülecek hizmet ve programlar içinde sağlık evleri ve ocakları,

ana-çocuk sağlık merkezleri, temel eğitim ve yatılı bölge okulları, sabit mesleki köy kursları, PTT şube ve ajansları, karakollar, pazar yerleri, aşı ve suni tohumlama istasyonları ve gezici nitelikte görev yapan kamu kuruluşları bulunmaktadır. Merkez köy uygulaması hizmet ve tesislerle sınırlı tutulmuştur. Yerleşme, üretim, örgütlenme, endüstrileşme açısından toplumsal ve ekonomik değişme gibi konular ele alınmamıştır (Doğanay, 2002, s.94).

IV. Beş Yıllık Kalkınma Planında (1979-1983), yeni bir üretim düzeni kurulmasını sağlayacak dört araçtan bahsedilmektedir. Bu araçlar; toprak reformu, demokratik bir kooperatifleşme, köylüye dönük devlet desteği ve köykentlerdir. Bu araçlarla, toplum kesimleri arasındaki gelir dağılımını iyileştirmek, köylünün kalkındırılmasıyla tarımsal gelişmeyi sağlamak ve tarım toplumundan sanayi toplumuna köylünün katkısıyla sağlıklı bir geçiş yapmak, köylünün kalkınma olanaklarını, üretim gücünü ve gelirini arttırmak; kırsal alanda gelişmeyi hızlandırmak ve yaşama düzeyini yükseltmek amaçlanmıştır (Kayıkçı, 2005, s.10-11). Planda, merkez köy yaklaşımına yeni yerleşim merkezleri olmaktan çok etkin gelişme ve hizmet merkezleri olarak tanımlanan Köykent modeli ile farklı bir boyut getirilmiştir (Doğanay, 2002, s.94-95). Köykentler yaratılan hizmetler, ekonomik, kültürel ve sosyal değişmeler ile bir çekim merkezi niteliği kazanacak; böylece köy ve kent arasında çekim merkezi niteliği taşıyacak bir yerleşim basamağı oluşturulacaktır. Ayrıca, bu merkezler ile hızlı şehirleşmenin önüne geçilmesi amaçlanmıştır (Çetiner, 1981, s.65). Köy-kent projesi, biri Özalp'ta diğeri Taşkesti Köyü'nde uygulamaya konmakla birlikte, iktidar değişikliği ile birlikte yarıda bırakılmıştır (Kayıkçı, 2005, s.10)¹.

V. Beş Yıllık Kalkınma Planında (1984-1989), dikkat çeken en önemli konu ‘‘koruma alanları’’ kavramının planlama içine girmiş olmasıdır (Erbey ve diğerleri, 2009, s.6). İlke ve politikalar bölümünde ‘koruma alanları, tarıma ayrılan alanlar, orman alanları, endüstri, şehir ve kırsal yerleşmeler için alternatif alanlar, turizm ve rekreasyon amaçlı alanlar hakkında doğru kararların verilebilmesi için, arazinin gerçek potansiyeli ile şimdiki ve gelecekteki sosyo-ekonomik şartların birlikte çözümlenmesi ve bu kaynağın her kullanım açısından ayrı ayrı değerlendirilmesi sağlanacaktır’’ ifadesi yer almaktadır.

¹ Köy-Kent modeli, uygulamadaki kesintinin ardından 2000 yılından itibaren Ordu ili Mesudiye ilçesi Çavdar Köyü'nde yeniden uygulamaya konulmuştur (DPT, 2006, s.37).

VI. Beş Yıllık Kalkınma Planında (1990-1994), kırsal alan planlamasından bahsedilmektedir. Kırsal kesime canlılık kazandırmak amacı ile kırsal alan yaklaşımı çerçevesinde hizmetlerin ve tarıma dayalı sanayi yatırımlarının merkez köy ve kasabalara yönlendirilmesi desteklenecektir. Planda, kırsal alanda istihdamın artırılması, gelirin çeşitlendirilmesi, kırsal alanda yaşayan ailelerin eğitim ve kültür düzeylerinin yükseltilmesi gibi hedefler belirlenmiştir (Kayıkçı, 2005, s.12-13).

VII. Beş Yıllık Kalkınma Planında (1996-2000), köye ve köylüye yönelik düzenlemelere yer verilmemiş, kırsal alanlar tarımsal kalkınma çerçevesinde ele alınmıştır. Kırsal altyapı başlığı altında temel amaç, uygulanan tarım politikası doğrultusunda dengeli, sürdürülebilir ve çevreyle uyumlu tarımsal kalkınmanın sağlanmasına yönelik altyapının oluşturulması olarak ifade edilmiştir. Arazi kullanım planlarının bulunmayışı ve tarım dışı arazi kullanımının artışı nedeni ile tarım alanları azalmakta olduğu, arazi mülkiyetindeki dağılımın bozukluğu yasal zorunluluk olmaması nedeniyle, arazi toplulaştırma hizmetleri yeterince gerçekleştirilemediği belirtilmektedir. Bu nedenle Köy Hizmetleri ve Tarım Reformu Genel Müdürlüklerince gerçekleştirilmekte olan arazi toplulaştırma hizmetlerinin uyumlu ve etkin şekilde yürütülebilmesi için bu hizmetlerin öngörülen Toprak Yasası içinde yer alması sağlanarak, yönetmelikler çerçevesinde yürütülmesini temin edileceği açıklanmıştır.

VIII. Beş Yıllık Kalkınma Planında (2001-2005), daha önceki planlarda bahsedilen ancak VI. ve VII. plan döneminde unutilan köye hizmet götürme yöntemlerinin yeniden gündeme geldiği görülmektedir. Plana göre, yerleşimleri elverişsiz köyleri kendi hudutları içinde uygun bir yere taşımak ve parçalanmış köyleri birleştirmek amacıyla imar planlı altyapısı hazırlanmış “cazibe merkezleri” oluşturulacaktır. Kırsal kesimin ekonomik yönden güçlendirilmesi için ise, kooperatif organizasyonlar altında teşkilatlanması sağlanacak ve kooperatifler teknik ve mali yönden desteklenecektir (Kayıkçı, 2005, s.13).

Planlı kalkınma döneminde, kırsal alanlara yönelik yapılan çalışmalar içinde, Beş Yıllık Kalkınma Planlarında üretilen politikalar dışında bölgesel olarak hazırlanmış kırsal kalkınma projeleri bulunmaktadır. 1970'lerde hızlı kentleşme ve göç sürecinin yarattığı sorunlar dolayısıyla kırsal kalkınma arayışlarının arttığı bir dönemde; Dünya Bankası'nın 1972'de gerçekleşen yıllık toplantısı sonrasında kırsal kalkınma projelerine ilginin artmasıyla Türkiye'de kırsal kalkınma proje çalışmaları

başlamıştır. Bu projelerin ilki olan "Çorum Çankırı Kırsal Kalkınma Projesi" Dünya Bankası programları yardımıyla hazırlanarak 1976 yılından itibaren yürürlüğe girmiştir (Tarım ve Köyişleri Bakanlığı, 2004, s.23). Bu kapsamda hazırlanan diğer projeler; Erzurum Kırsal Kalkınma Projesi, Bingöl-Muş Kırsal Kalkınma Projesi, Yozgat Kırsal Kalkınma Projesi, Erzincan-Sivas Kırsal Kalkınma Projesi, Ordu-Giresun Kırsal Kalkınma Projesidir.

Kırsal kalkınma projeleri; tarım ve hayvancılığın geliştirilmesi, sulama, sulu alanın ıslahı, köy yolları yapımı, orman yolları yapımı, içmesuyu göletleri, içmesuyu sağlanması, tarımsal ve hayvansal üretimin artırılması, ağaçlandırma faaliyetleri gibi alanları kapsamaktadır (DPT, 2006, s. 37). Bölgesel olarak planlanan bu projelerle, kırsal alanda altyapıyı iyileştirmek, burada yaşayan nüfusun gelirini artırmak, yaşam düzeyini yükseltmek, bitkisel ve hayvansal üretimi geliştirmek ve kırsal nüfusu canlandırmak hedeflenmiştir (Gürlük, 2001, s.9). Ancak, hedef kitlenin isteklerinin göz ardı edilmesi dolayısıyla halkın katılımının sağlanamaması, yer seçiminin ve önceliklerin siyasi kıstaslara göre belirlenmesi, projeye katılan kuruluşlar arasında eşgüdümün sağlanamaması, bürokrasinin ağır işlemesi, uygulama öncesi bölgelerin mevcut potansiyellerinin iyice etüd edilmemesi, sosyal faktörlere yeterince önem verilmemesi, üretilen hayvansal ve bitkisel ürünlerin ne şekilde değerlendirileceğinin hesaplanmaması gibi sebeplerle projelerde beklenen başarılar yakalanamamıştır (Tarım ve Köyişleri Bakanlığı, 2004, s.27-28).

Yapılan çalışmalara ve üretilen politikalara bakıldığında, kırsal kalkınma kavramının Avrupa Topluluklarında olduğu gibi ülkemizde de uzun süre tarımsal kalkınma merkezinde şekillendiği görülmektedir. Gerçekleştirilen uygulamalar daha çok kent-kır arasındaki dengesizliği giderme amacıyla yapılan hizmet götürme faaliyetleriyle sınırlı kalmıştır. Ancak AB'nin kırsal kalkınma politikalarındaki değişim Türkiye'ye de yansımıştır. AB'ye uyum sürecinde ve özellikle 2003 yılında Ulusal Programın revize edilmesinden sonra gerek ulusal politika ve program belgelerinde gerekse AB'ye katılım perspektifi gereğince hazırlanan belgelerde, kırsal kalkınmanın önemi giderek daha fazla vurgulanmıştır (DPT, 2006, s. 38). Bununla birlikte, 3 Ekim 2005 tarihinde tam üyelik müzakerelerinin başlamasının hemen ardından, AB perspektifine uygun ulusal politikanın şekillendirilmesi hız kazanmıştır (Dıraor, 2008, s.5-6).

Bu kapsamda, 9. Kalkınma Planı Özel İhtisas Komisyonu Raporunda kırsal kalkınma, “kırsal yerleşimlerde yaşayanların, insanca yaşam koşullarına erişim olanaklarının artması, kalkınma temelinde değişim taleplerinin desteklenmesi, bireylerin kendi öz güçlerini keşfetmesi ve ona dayanması, gelir dağılımında adaletin sağlanması, gelirlerinin artması, eğitim ve sağlık hizmetlerine ulaşım oranının yükselmesi, doğal kaynakların korunarak kullanılması ve zenginliklerin kırsaldaki bireyin hayatına yansması süreci” olarak tanımlanmıştır (Dırador, 2008, s.2). Yine benzer şekilde, 9. Beş Yıllık Kalkınma Planı'nda, kırsal kalkınma stratejisi üzerine çalışılması gerektiği vurgulanarak "kırsal yerleşim planlamasının esas ve kriterleri, kırsal alanın özelliklerine ve kırsal toplumun ihtiyaçlarına göre belirlenmesi, plan yapımında gelişmekte olan merkezi yerleşim birimlerine, turizm bölgelerine, koruma alanlarına ve afet riski yüksek yörelere öncelik verilmesi " en önemli stratejilerden biri olarak belirtilmiştir.

Görüldüğü gibi, Türkiye, AB'ye uyum sürecini de dikkate alarak doğal alanların korunması, kırsal ekonominin çeşitlendirilmesi, alternatif ve istikrarlı gelir kaynaklarının yaratılması, tarım dışı istihdamın artırılması, mesleki eğitim, yerel girişimler, sosyal ve fiziki kırsal altyapı ve bölgelerarası gelişmişlik farkları gibi tarım dışı temalara önem vermeye başlamıştır. Bununla birlikte, Batılı ülkelerde doğal alanların korunmasının yanı sıra kırsal yaşamı mekân, doğa ve kültürel boyutlarıyla bir arada ele alan bütüncül kırsal alan korunması yaklaşımları, politikalara ve uygulamalara yansımaktadır (Erbey ve diğerleri, 2009, s.2-3). Bu durum, 2006 yılında yürürlüğe giren "Ulusal Kırsal Kalkınma Stratejisi"nde ele alınmış; Strateji'nin temel amacı, "yerel potansiyel ve kaynakların değerlendirilmesini, doğal ve kültürel varlıkların korunmasını esas alarak, kırsal toplumun iş ve yaşam koşullarının kentsel alanlarla uyumlu olarak yöresinde geliştirilmesi ve sürdürülebilir kılınması” olarak belirlenmiştir. Strateji'de kırsal alanlarda ekolojik sürdürülebilirlik için ilgili alanlar ve yöreye ait kültürel izler taşıyan taşınır taşınmaz tüm varlıkların korunması bir ilke olarak karşımıza çıkmaktadır. Belgenin 3 nolu stratejik amacı; “Kırsal Alan Fiziki Altyapı Hizmetlerinin Geliştirilmesi ve Yaşam Kalitesinin Artırılması” olarak belirlenirken bu amaca yönelik 2 nolu öncelik “Kırsal Yerleşimlerin Geliştirilmesi ve Korunması” olarak belirtilmiştir. Bu kapsamda, kırsal yerleşimlerin kalitesinin artırılması ve estetik niteliklerinin geliştirilmesi amacıyla yöre kültür ve ekolojisine uygun

mimaride, yöresel ihtiyaçları karşılayabilen, fen ve sağlık kurallarına uygun standart kalitede konut üretimi için arz-talep dengelerini ve alım gücünü dikkate alan örnek modellerin geliştirileceği ve destekleneceği, kırsal turizmin gelişmesi için potansiyeli bulunan yörelere öncelik verileceği belirtilmiştir. Ayrıca, mimari ve kültürel açıdan önem taşıyan, korunması gereken ya da turizmin gelişmesi açısından potansiyeli bulunan kırsal yerleşimlerin görünümünün ve fiziki koşullarının iyileştirilmesi, tarihi ve mimari değer taşıyan binaların restore edilmesi ve korunması, uygun olanların turizm amaçlı kullanıma açılmasına yönelik projelerin gerçekleştirileceği ve destekleneceği bildirilmiştir. Bu çalışmaları gerçekleştirmek Bayındırlık ve İskan Bakanlığı Teknik Araştırmalar Genel Müdürlüğü Yerel Yönetimler ve Kırsal Alanlar Daire Başkanlığı görev alanı içindedir. Bu kapsamda, 2008 yılında Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi ile çalışmalar gerçekleştirilerek “Kırsal Alanda Yöresel Mimari Özelliklerin Belirlenmesi, Rehber Bir Kitap ve Örnek Mimari Projeler Oluşturulması” projesi hazırlanmıştır. Kayseri ilinin pilot il olarak seçildiği bu çalışma ile kırsal alanlarda yaşam kalitesinin arttırılması, yerel kimliğin korunması ve kültürün sürdürülebilirliği hedeflenmiştir. Bu projenin akabinde, benzer çalışmaların diğer illerimiz için de gerçekleştirilmesi amacıyla çalışmalar sürdürülmektedir.

Bununla birlikte, bu gelişmeler, ülkemizde “kırsal sit” kavramının mevzuatımızda yer almaması tartışmasının doğmasına neden olmuştur. 2863 Sayılı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Yasası ve yasanın tamamlayıcı belgeleri arasında “kırsal sit” olarak tanımlanmamış olan kırsal yerleşmeler, gerektiği hallerde doğal sit statüsünde tespit ve tescil edilmektedir. Ancak bu alanların kendilerine özgü değer ve potansiyellerden yola çıkılarak ayrı bir statü içinde ele alınması gerekmektedir (Erbey ve diğerleri, 2009, s.2-3).

3. BALIKLI MAHALLESİ'NİN GENEL ÖZELLİKLERİ

Balıklı Mahallesi, Türkiye'nin Doğu Karadeniz Bölümü'nde ve Gürcistan'a sınır olan kuzeydoğu köşesinde yer alan Artvin'in, Şavşat ilçesine bağlı Meydancık Beldesi'nde bulunmaktadır (Şekil A.1). Meydancık, Şavşat'ın kuzeybatısında, 41° 25' Kuzey enleminde ve 42° 15' Doğu boylamında yer almaktadır (Şekil A.2).

Balıklı, Meydancık'a bağlı olan 4 mahalleden biridir. Belde merkezinin kuzeydoğusunda yer alır. Batı - güneybatı yönünde uzanan Papart Deresi (Gökнар Akarsuyu), merkez mahalle Meydancık (*Diyoban*²) ile Balıklı'yı birbirinden ayırır ve Balıklı'nın güney sınırını oluşturur. Mahalle, batıda Vela Tepesi (1940 m), doğuda Ahutket Tepesi (1680 m) ve kuzeyde Buca Tepesi'nin (1740 m) bulunduğu dağlarla çevrilidir. Bu dağların hepsi Sarıçayır Dağları olarak geçer. Bu dağlarda Balıklı'ya ve çevre köylere ait yaylalar ve *kışlalar* (mezra) bulunmaktadır. Kuzey yönündeki dağların ardı Gürcistan'dır (Şekil A.3). Balıklı'nın merkezinin Gürcistan sınırına kuş uçuşu uzaklığı yaklaşık 8,35 km'dir.

3.1 Tarihsel Gelişim

Meydancık Beldesi, 1994 yılında Balıklı (*Tskalsimeri*³), Meydancık (*Diyoban*), Taşköprü (*İbhirevil*) ve Mısırlı (*İvet*) köylerinin birleşmesiyle oluşturulmuş bir beldedir. Meydancık mahallesi, belde merkezi olmasının yanı sıra Şavşat'a bağlı Meydancık Bucağı'nın da merkezidir. Tarihte *İmerhev* (*İmirhev/İmerkhev/Emirhev*) adıyla bilinen Meydancık Bucağı bu dört mahalleyle birlikte Erikli (*Zetilet*), Çağlıpınar (*Hohlevi/Koklevur*), Yeşilce (*Manatba*), Dutlu (*Sürevan / Svirevan*), Oba (*Ube*), Demirci (*Daba*), Yağlı (*Zakiyet*), Çağlayan (*Havzeril/Hevsnil*), Maden (*Bazgiret*), Tepebaşı (*Ziyos*), Dereçi (*Damasop*), Çukur (*Çikor*), Eskikale (*Ustamis*),

² Metinde, yöreye özgü kelimeler *italik* yazılmıştır. Metin içinde, yöresel veya Türkçe kelimelerden yaygın olarak kullanılanı tercih edilmiş, ikincil kelimeler bölüm başlarında ilk kullanıldıkları yerde, parantez içinde belirtilmiştir. Ayrıca, metin sonunda, Balıklı yerleşimi yerel sözlüğü bulunmaktadır (EK A).

³ Yörede *Tskalsimeri* olarak bilinen Balıklı'nın eski adı, bazı kaynaklarda *Zağlısmer* olarak geçmektedir.

Yanıklı (*Çıhıshev*), Sebzeli köylerini de kapsamaktadır (Şekil A.4). Şavşat İlçesinin ve Meydancık Bucağının mülki ve mahalli idare teşkilatına ait ayrıntılı bilgiler yönetsel durum ve nüfus bölümünde verilmiştir.

İmerhev adının kökeni hakkında kesin bir yoktur. Ancak bazı araştırmacılar bu adın Oğuzların Üç-Ok kolundan Dağ-Han oğlu İmer (Eymür) boyundan geldiğini söylemektedirler (Özder, 1945, s.23; Bahçeci, 1999, s.20). Adil Özder, *İmerhev* adının, gürcü dilinde dere anlamına gelen *hev* sözcüğünün, Oğuz boylarından İmer veya İmir adıyla birleşerek ortaya çıktığından ve İmir sözcüğünün Kafkasya'da faaliyette bulunmuş İmir Türklerinin adı ile de ilgisi olduğundan bahsetmiştir (Özder, 1945, s.23). Bununla birlikte, Fevzi Torun (1998, s.95), eski Türkçe sözlüklerde İmir / Emir kelimesinin aydınlıkla karanlığın birbirine karışması olarak geçtiğini ve *khev* sözcüğünün de Kıpçak Türkçesinde dere anlamına geldiğini bildirerek, *İmerhev* adının karanlık dere anlamına geldiğini söylemektedir. Balıklı'nın eski adı olan *Tskalsimeri* ise, yöre sakinlerinden Seyfullah Dalkıran ve Zabit Işık'ın verdiği bilgilere göre, gürcü dilinde sulu yer, suların bulunduğu yer anlamına gelmektedir.

Balıklı Mahallesi'nin farklı noktalarında bulunan kalıntılar ve tarihi mezarlık alanları üzerinde yapılacak araştırmalarla doğruca yerleşimin tarihi hakkında bilgi edinmek mümkün olabilir. Ancak bölgede şuna kadar böyle bir araştırma yapılmamıştır. Dolayısıyla, Balıklı Mahallesi'nin tarihsel gelişim süreci Meydancık tarihiyle açıklanacaktır. Kaldı ki Türkiye'nin kuzeydoğu sınırında ve Anadolu'nun Kafkaslarla buluştuğu noktada bulunan bu bölgenin tarihi, içinde bulunduğu coğrafyanın tarihinden ayrı olarak düşünülemez. Bu sebeple yörenin tarihsel sürecini izlemek için birçok devletin rol oynadığı Kuzeydoğu Anadolu ve Kafkaslar coğrafyasının tarihine de bakmak gereklidir.

M.Ö. dönemlerde Coroksi/Corok/Kolkhis adıyla bilinen Artvin yöresi, coğrafyası itibarıyla pek çok kavimin tesiri ve işgali altında kalmış ve bu kavimler tarafından yer yer iskân edilmiştir.

Artvin ile ilgili yazılarda bölgede tarih boyunca Hurri, Urartu, İskit/Saka, Med, Pers, Part, Arsaklı, Gürcü, Laz, Hemşin, Akkoyunlu, Kıpçak, Selçuklu, Ahıska ve Türk topluluklarının yaşadığı belirtilmektedir. Ancak bu toplulukların bir kısmı hakkında bölgede yaşadıklarına dair kesin bilgiler mevcut değildir (Torun, 1998, s.10).

Artvin'in yazılı tarih öncesi dönemlerine ait bilgiler kesin olmasa da yapılan araştırmalar ve yol yapımı sırasında ortaya çıkan bakır ve bronz baltalar ile taş kesici aletler buradaki yerleşmelerin M.Ö.3000'li yıllara dayandığını göstermektedir (Yurt Ansiklopedisi, 1982, s.899).

Artvin yöresinin yazılı kaynaklarda yer alışı M.Ö. 2000 yıllardan sonraya rastlar. M.Ö. 2000'li yıllarda Artvin'i de içine alan geniş bir bölgede, çeşitli devletler kuran Hurriler'in Artvin ve çevresindeki ilk yerleşimciler olduğu düşünülmektedir. Ancak bu devletlerin kesin sınırları henüz tespit edilememiş; dolayısıyla Artvin'in de bu sınırlar içinde olduğu kesinlik kazanmamıştır (Yurt Ansiklopedisi, 1982, s.899).

1930 yılında Artvin ili merkezinde, Yusufeli ilçesinin Demir köyünde, Şavşat ilçesinin Meşeli köyü ve Balıklı Mahallesi *Bzata* (Akbyık) yerleşimde bulunan el baltaları ile Şavşat ilçesinin Kayadibi Köyü Hurriakgil / Hurakgil / Işık mahalle adının Hurri Türkleriyle ilişkili olduğu düşünülse de bu düşüncüyü kanıtlayacak yeterince bilgi yoktur (Torun,1998,s.11; Bahçeci, 1999, s.5).

M.Ö.1200'lerde Hurrilerle aynı soydan geldiği kabul edilen Urartular, Van merkezli olmak üzere güçlü bir devlet kurmuşlardır. Artvin bölgesinin bu devlet sınırlarına dâhil olup olmadığı kesinlik kazanmamıştır. Ancak 1995 yılında 'Anadolu Kafkasya İlişkileri Projesi' çerçevesinde Ardanuç ve Şavşat bölgelerinde yapılan yüzey araştırmalarında Urartu Kalesi ya da yazıtı tespit edilememiştir (Torun, 1998, s.11).

M.Ö. 720 sıralarında bölge, Hazar Denizi'nin kuzeyinden Doğu Avrupa içlerine kadar yayılan, Sakalarca yurtlarından kovulan Kimmerler'in istilasına uğramıştır. Kafkasları aşarak Anadolu'ya gelen Kimmerler, Kür Irmağı boylarına ve Urartu topraklarına dayanmışlardır. Kimmer istilasını İ.Ö. 680 ve İ.Ö. 655 tarihlerinde gerçekleşen Saka (İskit) göçleri izlemiştir. Kafkaslardan gelen Sakalar, Çoruh boylarına, Aşağı Aras kesimine, Artvin ve Oltu-Tortum bölgelerine yerleşmiş ve Hakkâri bölgesine kadar yayılmışlardır (Yurt Ansiklopedisi, 1982, s.899).

M.Ö.149 tarihinden itibaren Artvin ve çevresi Partlar'ın bir kolu olan Arşagunik (Arsaklı) sülalesi tarafından kurulan 'Küçük Arsaklı Devleti' hâkimiyeti altında kalmıştır (Özder, 1945, s.32). Arşagunik sülalesi çağının mülki idare teşkilatını nakleden VII. yüzyıl yazıcılarından Horenli Musa, coğrafyasında, 15 eyaletten 14. eyalet olarak gösterilen Dayk, Orta ve Yukarı Çoruh boyuna düşmekte olup, hemen hepsi de balkanlık ve ağaçlık, meyvelik dereler olan buraya Pertat-Por (Kaleler-

deresi) ve Pardizat-Por (Bağlar-deresi) denildiğine işaret edilerek şu sancakları içerisine aldığı yazılıyor : Borçiskevi (Borçka yanları), Liganiskevi (Livana-Artvin), Acara (Eker), Şavşeti (Şavşat), Eruşeti (Ahıska ve Kobluyan), Tavuskari (Oltu) (Özder, 1945, s.33).

Gündüzleri Güneş'e, geceleri Ay'a, yılın belirli günleri ise Atalar Ruhuna tapan Arsaklılar sonraları Hristiyanlığı benimsemiş ve bir zaman sonra tüm Arsaklılar Hristiyan olmuştur. Artvin bölgesinde Hristiyanlık dininin ilk izleri, Arsaklılar döneminde görülmüştür (Yurt Ansiklopedisi, 1982, s.901). 224 yılında İran'da Part İmparatorluğu'nun yerini Sasani İmparatorluğu alınca Arşagunik hâkimiyeti son bulmuştur (Büyük Larousse, 1986, s.884).

M.Ö.64 yılında Pompei seferiyle Roma İmparatorluğu'nun varlığı tanıyan Kür boyları bu yüzyıldan itibaren Roma-İran (önce Part sonra Sasani hükümetleri) mücadelelerine sahne olmuştur. Çoruh yöresi 98 – 117 yılları arasında hüküm süren İmparator Trayan çağında Roma İmparatorluğu'na bağlı bulunmasına rağmen Roma Devleti bölgedeki kralları kaldırmamıştır (Özder, 1945, s.41).

399 – 420 yılları arasında hüküm süren İberya Kralı IV. Mitridat zamanında Sasani Devleti himayesinde İberler'in (Kartliler/Gürcüler) istilasına uğrayan Tav-Eli⁴ ve tüm Çoruh bölgesi (İspir, Artvin, Acara) Bizans tarafından doğudan gelen akınlara karşı 415-422 arasında tahkim edilen Theodosiopolis (bugünkü Erzurum) askeri valiliğine bağlanmıştır (Yurt Ansiklopedisi, 1982, s.901), (Şekil A.5).

451 yılında kurulan Kalkedon (Kadıköy) Ruhan meclisinden sonra, Çoruh ve Yukarı Kür boyu⁵ Bizans tesirinde Ortodoks olmaya başlamış; Aras, Murat ve Yukarı Dicle boylarını kendilerine tabi kılan Sasaniler ise, buralardaki Gregoryen mezhebini himaye ve teşvik ederek Ortodoksluğun yayılmasını önlemişlerdir. Böylece Çoruh ve Yukarı Kür boyu Ortodoks Gürcü kilisesine, Aras, Murat ve Dicle boyu da Gregoryen Ermeni kilisesine bağlı kalmıştır (Özder, 1945, s.33)

6. yüzyılın ortalarında Bizans ve Sasani devletleri arasındaki barışın bozulmasıyla bölge yeniden bu iki devletin mücadelelerine sahne olmuştur. Bizans bu dönemde Bagrat soyundan Guaram Bey'i Çoruh boyu ve Cavaket (Ardahan, Ahılkelek ve

⁴ Tav-Eli, günümüzde Erzurum iline bağlı Oltu, Tortum, İspir, Olur ilçeleri ile Artvin, Yusufeli, Şavşat gibi il ve ilçelerin oluşturduğu bölgedir.

⁵ Yukarı Kür ve Çoruh boyları, Ardahan, Kars'ın Çıldır ve Hanak, Artvin'in merkez dahil Ardanuç, Şavşat ve Borçka ilçelerini içine alan yerleşim bölgesidir.

Ahıska) bölgeleri il beyliği ve komutanlığına atamış; ancak Theodosiopolis'teki Bizanslı Doğu Komutanı'na bağlı kılmıştır (Yurt Ansiklopedisi, 1982, s.901). Savaş döneminin Sasani Devleti lehine sonuçlanmasıyla bölgedeki Bizans idaresi zayıflamış ve 560-562 yılları arasındaki geçiş döneminde Aşağı Çoruh bölgesi ve Ahıska arasında Canetya, Kılarcetya, Mesketya adlarında üç hükümet ortaya çıkmıştır. Mesketya kral ailesinin sonuncusu erkek evlatsız ölünce bu ailenin damadı olan ve Ardanoç-Kılarcet kralı bulunan Bagrat boyundan Guaram Bagratiyon Mesketya kral tahtına geçirilmiş; Kral Guaram da diğer iki hükümeti kaldırıp Mesketya adıyla tek bir idareye bağlamıştır. Mesketya bu birleşik şekliyle 90 seneden fazla idare edilmiştir. Mesketya hükümeti Halife Osman zamanında Arap orduları tarafından ortadan kaldırılmıştır (Özder, 1945, s.41-43).

642 yılında Sasani Devleti Müslaman-Araplar tarafından ortadan kaldırılınca bölgede bu defa Bizans-Arap mücadelesi başlamıştır. 645 yılında Halife Hz. Osman döneminde, İslam ordusu Bizanslıları bozguna uğratarak Kali-Kala diye anılan Erzurum bölgesine; ertesi yıl da Çoruh, Yukarı Kür ve Aras boyuna girmiştir. İslam orduları, hâkimiyeti altına aldığı bu yerleri yerel prensler yönetiminde vergiye bağlamıştır (Özder, 1945, s.34).

Yukarı Kür ve Çoruh boyları bundan sonra birkaç defa Bizans ve İslam orduları arasında el değiştirmiştir. Bu çarpışma döneminde Bizans'ın müttefiki olarak Kafkasları aşan ve Kür boylarına yayılan Hazarlar Araplara karşı mücadele etmiştir (Yurt Ansiklopedisi, 1982, s.901). 651 yılında başlayan Hazar-Arap mücadelesi, 799 yılında Hazarların aleyhine sonuçlanmış ve Hazarlar XI. yüzyılda tarih sahnesinden çekilmiştir (Zeyrek, 2004, s.36).

Bizans-Arap mücadele dönemini kendi lehine kullanmayı bilen Bagratlı soyundan Aşot bin Smbat, İslam Emiri'nin güvenini kazanmış ve Ermeni isyanını önlemek üzere 862 yılında bütün Ermeni 'naharar' ve 'işhan (emir)'lerinin başı tayin edilerek 'işhanlar işhanı' ünvanı kazanmıştır. 882 yılında ise Aşot bin Smbat'a kral ünvanı verilmiştir. Bagratlıların bölgede nüfuslarının tehlikeli bir şekilde artması üzerine Araplar birkaç eylemde bulunmuş fakat buna rağmen Bagratlılar bölgenin büyük bir kısmına egemen olmuşlardır (Aydın, 1998, s.17).

IX. yüzyıldan itibaren Anı ve Kars'taki Bagrat hanedanı Divin'deki İslam Emirlerine, Faşa (Riyon), Yukarı Kür solunda ve Çoruh boyundaki Kartel/Apkaz/

Gürcü Bagrat sülalesi de Küropolat ünvanlı Bizans prenslerine bağlı olarak hüküm sürmüşlerdir. Gürcü-Apkaz Bagratlı Beyleri Bizans tarafından Theodosiopolis'deki doğu komutanı emrinde zaman zaman Küropolat olarak atanmışlardır (Özder, 1945, s.34).

1018'den sonra bölgeye Selçuklu akınları başlamıştır. Bu dönemde Bagratlı Hanedanı artan Selçuklu akınlarına karşı Bizans'ın yanında yer almıştır. Bu sırada Tuğrul Bey tarafından Horasan'da kurulan Selçuklu Devleti orduları 1048 yılında Bizans topraklarına girmiş ve Pasin ovasında Bizans ordusunu bozguna uğratmışlardır. Pasinler mağlubiyeti neticesinde iki devlet arasında yapılan mütarekede Bizans Devleti Selçuklular'ın isteklerini kabul etmek zorunda kalmıştır (Aydın, 1998, s.20).

1054'te Bizans'ın bölgeye asker göndermesi üzerine Selçuklular yeniden Bizans topraklarına girmiştir. Bu dönemde Selçuklular, Kars kalesi zapt edilmiş, Bayburt alınmış ve İspir, Tortum, Yusufeli ele geçirmiştir (Özder, 1945, s.45).

1064'te I. Batı Seferi'ne çıkan Selçuklu Sultan'ı Alparslan ordusuyla birlikte Yukarı Kür bölgesine ilerlemiş; Ahıska ve Ahılkelek'i aldıktan sonra Bizans'ın doğudaki en büyük yardımcısı ve himaye ettiği Gürcü-Apkaz Kralı Bagrat IV'ü vergiye bağlanmıştır. Anı Kalesi de bu sefer ile ele geçirilince Gürcistan ve Bizans iradesindeki Aşağı Çoruh bölgesi tamamıyla Selçuklu ülkesine katılmıştır. 1067'de Bagrat IV'un başkaldırması üzerine II. Batı seferine çıkan Alparslan, aynı yıl Ardahan'ı, ertesi yıl da Ardanuç, Artvin, Borçka, Şavşat, Oltu, Tortum ve Yusufeli topraklarını ülkesine katmış ve IV. Bagrat'ı tekrar itaati altına almıştır (Özder, 1945, s.46).

1071 Malazgirt Savaşı'yla Bizans'a karşı büyük bir zafer kazanan Selçuklular ele geçirdikleri toprakları kendilerine çok yardımları bulunan yerli ve Selçuklu Türk Beyleriyle paylaşmıştır. Rize, İspir, Bayburt, Tercan, Pasin ve Kars ovaları ile birlikte Çoruh boyu da Emir Ebu-l Kasım'a verilmiştir (Özder, 1945, s.35).

1072'de Alparslan ve IV. Bagrat'ın ölümüyle Çoruh ve Kür boyu bir süre Gürcü Krallığı'nın egemenliği altına girmiştir. IV. Bagrat'tan sonra Gürcü-Apkaz Kralı olarak Kutayıs'ta tahta geçen II. Giorgi Bizans'ın yardımını alarak yukarı Kür boyu, Şavşat ve Kılarçet bölgesinin hâkimi olmuştur (Özder, 1945, s.35; Kırzioğlu, 1992, s.75). Alparslan'dan sonra Selçuklu tahtına geçen Melikşah, 1080 yılında ordusunu

Emir Ahmed komutasında Gürcü Krallığı'nın üzerine göndererek Kol/Kuel Zaferi ile Kars, Oltu, Erzurum ve Çoruh yöresi yeniden egemenlik altına almıştır. Şavşat, Acara, Ardanuç, Kutayıs ve Kartli yöresine ordunun beraberindeki oymaklar yerleştirilmiştir. Türkmen boy ve oymakları, Anadolu'ya geldikleri zamanlarda öncelikle ovaları, vadileri ve yaylaları işgal etmişler; ardından kalelere, surlarla çevrili şehirlere, askeri ve iktisadi bakımdan önemli merkezlere nüfuz ederek müstakil beylikler kurmuşlardır (Aydın, 1998, s.21-22). Kars, Erzurum, Ardahan, Bayburt ve Çoruh yöresini içeren bölge Emir Ebu-l Kasım'ın torunu Saltuk'a verilerek Saltukoğulları Emirliği (1092-1202) olarak adlandırılmıştır (Yurt Ansiklopedisi, 1982, s.903).

Gürcü-Apkaz Kralı Bagratlı II. Giorgi haraç ödemesi ve gerektiğinde asker vermesi şartıyla başkenti Kutayıs olarak İmeret, Megrel, Suvanet ve Apkazet gibi Faş/Riyon boylarında Selçuklulara tabi olarak krallığını devam ettirmiştir (Aydın, 1998, s.80; Kırzioğlu, 1992, s. 105).

Sultan Melikşah'ın 1092'de zehirlenerek ölmesinden sonra oğulları ve kardeşleri arasında çıkan taht kavgaları Büyük Selçuklu İmparatorluğu'nu önemli şekilde sarsmıştır. Bu sırada, Büyük Selçuklu Devleti'nin en batısında bir uç-beyliği olarak kurulan Türkiye Selçuklu Devleti'nin de I.Haçlı Seferi neticesinde gerilemesi, II. Giorgi yerine tahta geçen Gürcü-Apkaz Bagratlı Kralı IV. David'i Selçuklu hâkimiyetinden çıkma ve topraklarını geri alma hevesine düşürmüştür (Kırzioğlu, 1992, s.106-107). Bu emelleri için ordusunun yeterli olmadığını bilen IV. David, emellerine ulaşmak için 1109-1116 yıllarındaki savaşlarda Ruslar'a yenilip, Kafkas Dağları'na doğru kayan ve hükümdarlarının kızıyla evli Kıpçaklar'dan yararlanmayı düşünmüştür. Ahalisinin çokluğu ve savaşta cesaretleriyle bilinen Kıpçaklar, IV. David'in teklifini kabul etmiş ve 1118 yılında aileleri ile birlikte sayıları 300 000'i aşan Kıpçak halkı Hanları Atrak maiyetinde Daryal Geçiti'nden geçerek Gürcistan'a gitmiştir. Gürcü-Apkaz Kralı gelen Kıpçaklar'dan 40 000 kişilik atlı ordu oluşturmuştur. Kıpçaklar yavaş yavaş Hristiyan dinini benimsemeye başlamıştır ve her gün çok sayıda Kıpçaklı Hristiyanlığı kabul etmiştir (Kırzioğlu, 1992, s.112-115).

Kıpçaklar'ın Kür boylarına göçü ve orduluk bakımından düzene girmeleri sırasında Selçuklular da saltanat mücadeleleriyle gittikçe güçten düşmekteydiler (Kırzioğlu, 1992, s.116).

Gürcü-Apkaz Krallığı Kıpçak ordusu sayesinde canlanmıştır. 1112 yılında 400 yıllık İslam şehri Tiflis Selçuklular'dan alınmış ve 1125 yılında başkent yapılmıştır. 1024 yılında Gürcü-Apkaz Kralı IV. David Cavakhet (Ahılkelek-Çıldır-Ardahan kesimi), Kola (Göle), Kar'ni-Pola (Kapı'lar-Deresi/Allahüekber), Pasyan (Yukarı Pasin), Sper (İspir)'e varıncaya kadar ki Çoruh boylarını ele geçirmiştir (Kırzioğlu, 1992, s.118-119).

1125 yaz sonunda ölen IV. David'in yerine kral olan Dimitri'nin ilk işi yurtlanma sorunu yüzünden birkaç kez başkaldıran Kıpçaklar'ı Türkmenlerin çekilmesiyle boşalan Yukarı Kür boyları (Cavakhet, Ahıska, Ardahan, Göle) ve Çoruh bölgesine (Bayburt ve İspir hariç) yerleştirerek iskân işini çözmek olmuştur (Kırzioğlu, 1992, s.122).

Dimitri'den sonra altı ay tahta kalan oğlu V. David'in yerine 1156'da III. Giorgi Kıpçak desteğiyle tahta geçmiş ve Kıpçaklı Kubasar Bey'i de ülkenin başkomutanlığına tayin etmiştir. 1184'te III. Giorgi'nin ölümüyle tahta çıkan Kraliçe Tamara döneminde büyük nüfus ve kudret sahibi Kıpçaklı Kutlug-Arslan'ın dayatmasıyla kurulan 'Devlet Şurası' ile Kıpçaklar devlet idaresine katılmıştır. Kraliçe Tamara döneminde ülkeye yeni bir Kıpçak göçü olmuş; 1195 yılında sayıları 220 000 kişiyi bulan bu Kıpçaklara 'Yeni-Kıpçaklar', 1118 yılında gelenlere ise 'Eski Kıpçaklar' denilmiştir. 'Yeni Kıpçaklar' Khıram Çayı ve Orta Kür boylarına yerleşmişlerdir (Kırzioğlu, 1992, s.122-124). Kraliçe Tamar dönemi Gürcistan'ın Altın Çağı olarak bilinir. Bölgede Tamar adının önemli bir yeri vardır. Meydancık Beldesi bulunan tarihi kalıntıların Kraliçe Tamar dönemine ait olduğuna dair yöre halkı arasında yaygın bir kanı vardır.

13.yüzyılda Moğol orduları Anadolu'ya girmiş; başta Erzurum olmak üzere yolu üzerindeki bütün şehir ve kasabaları işgal ederek Sivas'a kadar gelmiştir (Aydın, 1998, s.23). 1263 yılından itibaren Moğol hâkimiyetine giren Artvin ve çevresi Moğollar'ın devamı olan İlhanlı Devleti'nin kurulmasıyla merkezi Tebriz olan eyalet içinde yer almıştır (Artvin Valiliği, 2004, s.43).

1267 yılında Kıpçak Sargis Bey, Abaka Han'a karşı gösterdiği yararlılıktan dolayı Ahıska Valisi tayin edilmiştir. Böylelikle 'Eski Kıpçaklar' Gürcü-Kartli Krallığı'ndan ayrı olarak ancak İlhanlılar'a tabi şekilde kendi beyleri idaresinde bir hükümet kurmuşlardır (Kırzioğlu, 1992, s.150).

Tarihte Çıldır Atabekleri olarak bilinen bu beylik uzun zaman oruh bölgesine hâkim olmuş; Atabekler, başka devletlerin hâkimiyeti zamanında bile yönetimlerini devam ettirmişlerdir. Eski Kıpçaklar kolunun Yukarı Kür ve oruh boylarına yerleşmiş olan halktan çıkan ıldır Atabekleri sülalesi, 1830-1921 arasında Posof'un merkezi olan şimdi Çağsu/Caksu denilen ak/Cak Kalesi'nde ilbeyi olarak oturan dedelerinden dolayı gürcüce kütüklerde Cak'el/ak'lı lakabıyla anılmaktadır (Kırzioğlu, 1992, s.148). Gürcü kaynaklarında Sa-Atabago olarak geçen Atabek/Atabeg/Atabag Yurdu olarak bilinen ıldır Atabekleri ülkesi Yukarı Kür boyunda Ahılkelek/Akşehir, Ahıska, Altunkal'a, ıldır, Ardahan, Göle ve oruh boyundan Şavşat, Artvin, Ardano, Oltu, Barduz, Narman, Tortum, Pertekrek (Yusufeli) ve İspir bölgelerinden oluşmaktaydı (Kırzioğlu, 1998, s.101), (Şekil A.6).

14. yüzyılın ortalarında İlhanlı Devleti'ndeki karışıklardan yararlanan Gürcü-Kartli Kralı Atabek Yurdu'na egemen olmuştur. Bu duruma İlhanlı hâkimiyetinin zayıfladığı dönemde ortaya çıkan Karakoyunlu Devleti son vermiştir. Karakoyunlu Devleti ile iyi geçinen Atabekler daha sonra Akkoyunlu Devleti'nin akınına uğramıştır. Kısa bir dönem Timur'un hâkimiyetinde kalan oruh ve Kür boyları daha sonra tekrar Karakoyunlu Devleti egemenliğine girmiştir. 15. yüzyılda, Uzun Hasan döneminde Atabek Yurdu'nda Akkoyunlu hâkimiyeti başlamıştır (Özder, 1945, s.56).

1458 yılındaki 'İlk Gürcistan Seferi'nde Atabek Yurdu'nu kendine tabi kılan Akkoyunlu Uzun Hasan, Karadeniz'e kıyısı bulunmayan, orta ve yukarı Harşit boyundaki küçük Meso-Khaldiya (Torul) ile Kürtün (Cezre) Beyliği'ni de Osmanlı Devletiyle arasında tampon bölge olarak bırakıp Akkoyunlu Devleti himayesine almıştır (Kırzioğlu, 1992, s.37). 1473 yılında yapılan Otlukbeli Savaşı'nda Akkoyunlular'ın Osmanlılara yenilmesiyle başkaldıran Atabekler ve Bagratlılar 1477'de tekrar egemenlik altına alınmıştır (Özder, 1945, s.56).

Uzun Hasan'ın bölgeye seferleri ve Atabek I.Manuçahr'ın ülkeden kaçmasıyla yerine 60 yaşlarındaki III. Korkore'yi ataması, Atabek hanedanı arasındaki birlik ve düzeni bozmuştur. 1477 yılı itibariyle her sancağın başına Atabekli Prenslerden birisi hâkim olmuş ve Atabek Yurdu/Sa-Atabago, merkezi Ahıska olan anakol Samçikhe, merkezi ıldır Akça-Kala kasabası olan avakhet, merkezi İmerkhev olan Şavşet-Maçakhalet, merkezi Ardano olan Kalaret, merkezi Oltu ve sonra Tortum-Akakala'sı olan Tao(Tav-Eli) olmak üzere beş beyliğe bölünmüştür (Kırzioğlu, 1992, s.157).

Bölgenin Osmanlı Devleti hâkimiyetine girmesi Fatih Sultan Mehmet döneminde olmuştur. 1461 yılında Trabzon'un fethi ile Trabzon Rum İmparatorluğu ortadan kaldırılmış; böylece Çoruh ağzına kadar ki Karadeniz kıyıları Osmanlı ülkesine bağlanmıştır (Kırzioğlu, 1992, s.155).

1478'de Akkoyunlu Uzun Hasan'ın ölümüyle başlayan taht kavgalarını fırsat bilen Fatih Sultan Mehmet doğuya doğru yeniden harekete geçmiştir. 1479 yılında Torul Beyliği'ne son verilerek Torul ile o civardaki Cezre ve Canehah (eski Gümüşhane) Osmanlı topraklarına bağlanmıştır (Aydın, 1998, s.38). Yine bu sefer sırasında Atabek Yurdu'nun 5 sancağından biri olan Madzahalet/Maçakhel kesiminin kendi istekleri ile Osmanlı Devleti'ne katıldığı, Osmanlı Başveziri'ne ait kayıttan öğrenilmiştir (Kırzioğlu, 1992, s.156,157).

“Sultan (Fatih II. Mehmet) Hazretleri, h.884 (1479) yılında, ‘Ordusundan küçük bir fıkrayı, Gürciistan⁶ bölgesi’ne gönderdi. (Amasya ve Trabzondan gelen bu kuvvetler) orada Torul denilen Kal’a (Kharşut/Khaş-Rud çayı yukarıları) ile, (Çoruk-Ağzı’ndan Şavşat’a kadarki) Madzahalet ülkesini, baştanbaşa fethedildiler”.

Atabek ülkesinden ayrılarak Osmanlı Devleti'ne bağlanan Madzahalet kesimi kendi Atabek kolundan gelen beyler idaresinde ‘ocaklık hükümet’ olarak idare edilmiştir (Kırzioğlu, 1992, s.159). Yerli beyler elinde bir ‘hükümetçik’ sayılan Trabzon Sancağı’na bağlı bu bölgenin gerek Yavuz Sultan Selim dönemindeki ‘Tirabuzon Sancağı’ tahrir defterleriyle gerekse Kanuni Sultan Selim döneminde tutulan Atabek-Yurdu ‘Gürcistan Vilayeti’ tahrir defterleriyle XVI. yüzyıl boyunca Osmanlı tahririne girmediği görülmektedir (Kırzioğlu, 1998, s.45).

1498 yılında Akkoyunlu Devleti, Uzun Hasan'ın ölümüyle başlayan taht kavgaları neticesinde, Murad ve Elvend Beyler arasında ikiye bölünmüştür. Gittikçe zayıflayan Akkoyunlu Devleti toprakları üzerinde Safevi sülalesinden Şah İsmail hâkimiyetini ilan etmiş ve Tebriz'i işgal ederek 1501 yılında Safevi Devleti'ni kurmuştur (Aydın, 1998, s.37).

Uzun Hasan ve oğlu Sultan Yakup çağlarında Akkoyunlulara bağlı bulunan Atabekliler ile Açıkbaş/İmeret Bagratlıları'nı, II. Beyazıt döneminde Trabzon'da

⁶ “Osmanlı bürokrasisi ve literatüründe, sınırlar dâhili ve haricindeki coğrafyada yer alan çeşitli yapı ve grupların adlandırılma ve sınıflandırılmaları genel itibariyle din ve mezhep eksenli olduğundan, Çoruh ve Kür boyları da Atabeyleri Ortodoks olması ve kullandıkları yazı dilinden dolayı Gürcistan olarak nitelenen bölgeden kastedilen yerin içine dâhildi”(Yeni, 2004, s.44).

sancakbeyi olarak bulunan Sultan Selim Safevi Devleti'nin kuruluşu sırasında Osmanlılar'a tabi kılmıştır (Kırzioğlu, 1998, s.86). Yine bu dönemde çıkan karışıklıklardan yararlanan Ahıska Atabeki Mirza-Çabuk öteki Atabek kolları: Tav-Eli, Kalarçet ve Çavakhet Sancaklarını hâkimiyetini tanıtmıştır. 1508 yılında yapılan İmeret/Kutayıs seferi sırasında Ahıska Atabeki Mirza Çabuk şehzade Selim'in ordusuna kılavuzluk etmiştir (Kırzioğlu, 1992, s.161).

Yavuz Sultan Selim tahta çıktıktan sonra Safevi tehlikesini ortadan kaldırmak amacıyla 1514'te Çaldıran Seferi'ne çıkmıştır. Bu dönemde Kuzeydoğu Anadolu'da Atabek Yurdu ve doğuda Elegez'den batıda Kopdağı'na varıncaya kadar yayılan Atabekler'in güney komşusu göçebe Avşarlu-Türkmen Beyliği olmak üzere iki tampon beylik bulunmaktadır. Sultan Selim, Tebriz dönüşü için bu iki beylikten ordusuna satılık dirlik istemiş; Atabek Mirza Çabuk Osmanlı ordusuna erzak ve mühimmat göndererek bağlılığını göstermiştir (Kırzioğlu, 1998, s.101-102). Atabekler bu dönem içinde Osmanlı Devleti'ne bağlı tabi bir yapı olarak varlığını sürdürmüştür (Zeyrek, 2004, s.51).

Kanuni Sultan Süleyman devrine gelindiğinde durum farklılaşmıştır. Sultan Süleyman Safevi Şahı'nın faaliyetleri sebebiyle doğuya üç büyük sefer düzenlemiştir. İran'da İsfahan Beylerbeyi iken Osmanlı tarafına geçen Dulkadir Mehmet Han, 1535 yılında kurulan Erzurum Beylerbeyiliği'nin başına getirilmiştir (Aydın, 1998, s.58,60). Bundan sonra Osmanlılar, geri kalan dört Atabek Bölgeleri'ni 1535 yılından itibaren Erzurum Eyaleti'ne bağlamıştır (Kırzioğlu, 1992, s.162). Mehmet Han vazifeye başladığının hemen ertesi yazında Gürcistan Seferine çıkmıştır. 1536 yılında yapılan bu ilk seferde Atabek Yurdu'nun sancaklarından biri olan Ahıska merkezli Samskhe'den Çoruh boyundaki Oltu, Narman, Kiskim ve Artvin yöresi alınmıştır. 1537 yılında gerçekleştirilen ikinci seferde ise Micinkerd ve Zivin Kaleleri, Kağızman, Kars bölgeleri, Narman ve Oltu'nun güneyi, Tortum'da Kışa deresinin yukarı kısımları ve Livane (Yusufeli ve Artvin) fethedilmiştir (Aydın, 1998, s.64). 1545'te sefere çıkan Erzurum beylerbeyi olan Temerrüd Ali Paşa Batum ve Oltu'yu Osmanlı idaresine katmıştır (Aydın, 1998, s.66). Bu dönemde Atabek olan II. Keyhusrev Osmanlılara karşı Safevi Devleti ile yakınlaşmıştır (Yurt Ansiklopedisi, 1982, s.904).

1548 yılında Kanuni'nin İran seferi Osmanlı'nın sınırlarını genişletmemiş, aksine sınır boyundaki topraklar İran saldırılarından büyük zararlar görmüştür. İran saldırılarına paralel olarak Artvin ve Oltu tarafları da Atabek saldırılarına uğramıştır (Aydın, 1998, s.67).

1549 yılında üçüncü vezir Ahmet Paşa komutasındaki Osmanlı ordusu Gürcistan Seferine çıkmıştır. Bu sefer sırasında, Mamervan ve Oltu bölgesindeki Ardahan'a tabi Atabek kalelerinden Barakan, Gömüğe, Panak, Samagar, Germik, Pernak ve Aha fethedilmiştir. Yine bu sefer sırasında Nihah Kalesi, Tortum Kalesi, Akça-kale, Kemhis Kalesi ele geçirilmiştir. Ardından Livane vadisine akınlar düzenlenerek büyük ganimetler ele geçirilmiş ve Pertekrek Kalesi ile ona tabi iki kale olan Kiskim ve Nihak kaleleri fethedilerek Tortum, Akça-kale, Kemhis ve Oltu bölgelerinin fethi tamamlanmıştır. Bu sefer sonrasında Tortum (Akça-kale ile beraber), Pertekrek ve Livane sancakları kurularak Erzurum Beylerbeyliği'ne bağlanmıştır (Aydın, 1998, s.67-70).

1551 yılında Erzurum Beylerbeyi İskender Paşa'nın Ardanuç Seferi'nde Atabekler'in Çoruh bölgesinde hüküm sürdüğü son yerler Ardanuç kalesi fethedilmiş; Arsiyan Dağı'na kadar, Ardahan ve Hanak bölgeleri Osmanlı idaresine geçmiştir. Böylelikle İran'la ittifak halinde bulunan Atabekler Osmanlı idaresini kabul etmek zorunda kalmışlardır. Osmanlılara itaatini arz eden beylere memleketleri ocaklık sancak olarak verilmiştir. Bu seferle birlikte Artvin ve çevresi tamamen Osmanlı hâkimiyetine girmiştir (Aydın, 1998, s.71-72).

1555 yılında imzalanan Amasya Antlaşması ile Osmanlılar ve Safeviler uzun süren bir barış dönemine girmiştir. Kanuni'den sonra tahta çıkan oğlu II. Selim çağında Safevilerle ilişkiler dostça devam etmiştir (Kırzioğlu, 1998, s.255).

Safevilerle barış dönemi Sultan III. Murad döneminde sona ermiştir. 1578 yılında üçüncü vezir Lala Mustafa Paşa doğu seferine çıkmıştır. Çıldır'da yapılan savaşta Safeviler bozguna uğratılmış ve Safevilerle ittifak halindeki Atabeklerin bölgedeki hâkimiyeti tamamen ortadan kaldırılmıştır. Ahıska, Tümüük, Çıldır, Khırtız ve Ahılkelek bölgeleri fethedilerek son Atabek Yurdu toprakları Osmanlılara katılmıştır (Artvin Valiliği, 2004, s.47,48; Kırzioğlu, 1992, s.174).

1479'daki fetih sırasında kendi arzularıyla Osmanlı ülkesine katılan Maçahel kesimi Kanuni çağında 'Maçakhel, İmerkhev, Şavşat' adı ile üç idare bölgesine ayrılmıştır

(Kırzioğlu, 1992, s.157). Her biri ocaklık sancak sayılan Maçakhel, İmerkhev, Şavşat'ın hâkimi olan üç kardeş, 1561-1562 yıllarında Erzurum Beylerbeyi Lala Mustafa Paşa'nın aracılığıyla Ortodoks-Hristiyanlıktan dönüp Hanefi-Müslüman olmuştur. Bu durum 1578'de başlayan Doğu Seferi'nin ilk serdarı Lala Mustafa Paşa'nın Maçakhel-İmerkhev-Şavşad Atabekleri soyundan Lağveş (=Şişman) Ahmed Bey'e yazılan mektubundan anlaşılmaktadır. Bu mektupta "Lala Mustafa Paşa, Erzurum Beylerbeyliği sırasında yaptığı örgütlenmelerle, İslam dinine girerek 'Ahmet' adını alan ve 1578'de Şavşat Sancağı Beyi olan Lağveş'in, kaynatası olan Kakhet Bagratlı Kralı bölgesini ve Ahıska ile Ahılkelek'teki Varazoğlu'yu Safililerden yüz döndürüp Osmanlılara çevirmeye gayret etmesi isteniyor. <<Ma'lumunuzdur ki, sâbıkâa şeref-i İslâmla müşerref olmanuza ve sa'âdetlü Pâdişâh'un (Kanuni'nin) râyet-i sa'âdet-âyâtile (Sancakbeğliliğiyle) akrân ü emsâl mâbeyninde behre ve şeref bulmanuza, bu muhibbinüz sebab-i zâhiri düşüp>> diye de hatırlatılıyor" (Kırzioğlu, 1998, s.46).

1571 yılında üç sancak tahrir edilirken, kardeşlere ayrılan hâs gelirleri belirtilmiş ve Maçakhel Sancakbeyi Ahmet Bey'in Erzurum Beylerbeyi ve Defterdarı'na yazdığı mektuptan ve verilen cevaptan bahsedilmiştir. Ahmet Bey yazdığı mektupla, babalarından kendilerine kalan ocaklık hükümetlerinden, asıl ocaklıkları Şavşat'ın 500.000 akça ile büyük kardeş Mehmet Bey'e, iyi yerlerinden İmerkhev'in 200.000 akça ile küçük kardeş Mahmud Bey'e ve Maçakhel kesiminin de 200.000 akça ile kendisine verildiğini; Mehmet Bey'in ölümünden sonra ise Sancak'ın 700.000 akça ile Şavşat ve İmerkhev birleştirilerek küçük kardeş Mahmud Bey'e, 300.000 akçalığının da kendisine verildiğini bildirmiştir. Ancak kendisine ait sancağın çok balkanlık ve verimsiz olduğu gerekçesiyle kendi hâs gelirinin 600.000 akçaya arttırılmasını, eğer kabul olursa Mehmet Bey'in oğlu Khusrev'den talep edeceği malın devlete verileceğini taahhüt etmiştir. Ahmet Bey'in talebinin, Mehmet Bey için çıkarılan Kanuni Buyruğu'nda 'malı kendinden sonra oğluna verilsin' kaydı olmadığı için kabul edilmediği yine bu tahrir de belirtilmiştir (Kırzioğlu, 1992, s.157-158).

"Erzurum Beylerbeğisi'ne ve Defterdârı'na Hüküm ki: Maçakhel Sancağıbeği (Atabekli ve 'Lağveş' lakaplı) Ahmed Beğ,Mektûb gönderüp, Babalarının Ocağın (irsî/ocaklık hükümet yerlerini) Büyük-Karındaşı Mehmed Beğ tasarruf ederken, Üç-Karındaşı bile birleştirilmek için, Livâi-Mezbûr'a Vilâyet (Erzurum Eyaleti) Kâtibi Khoca nâm Emîn-i-Kalem", 978 sonunda (1571 Mayısında) "gönderilüp. Varup, tahrîr eyledükde, Asıl-Ocakları (Şavşad), beş-kerre yüzbin akça ile Büyük-Karındaşı (merhum) Mehmed Beğ'e verilüp ve eyü yerlerinden iki-

kerre yüzbin akça ile (İmerkhev bölgesi) Küçük-Karındaşı Mahmûd'a verilüp ve kendüye khâs yerlerinden iki kerre yüzbin akçalığı (Maçahel kesimi) dakhı kendüye tevcih olunup. Sonra Büyük-Karındaşı'ı fevt olup, Sancağ'un yediyüzbin akçalığı (Şavşad ile İmerkhev birleştirilerek) Küçük-Karındaşı'na ve üçyüzbin akçalığı (Maçakhel) dakhı kendüye tevcih olunup. Lâkin, kendünün (çok balkanlık ve verimsiz) Sancağı gayetle bihasıl olmağla; Büyük-Karındaşı'ndan mahlûl kalan üç-kerre yüzbin akça, elünde olan kharâbenün (Maçakhel Sancağı'nın) üzerine zamm-olunup, cümle altı-kerre yüzbin ile inâyet buyurulursa, (Büyük-) Karındaşı oğlundan (Khusrev Beğ'den) taleb olunacak mâl-i mîrîyi edâ etmesine ta'ahhüd ederim, deyü bildürdü"ğü. Fakat "Müşârün-ileyh Mehmed Beğ'ün berâtında; Kendü'den sonra oğlu'na verile' deyü (Kanûnî'nin Fermânı'nda) mukayyed olmağın, (Maçakhel Sancakbeği Lağveş-Ahmed'in dileğinin yerine getirilmesi) müyesser olmamışdur".

6 Nisan 1974 (14 Zilhicce 981) tarihli Hüküm'de Şavşat ve İmerkhev kesiminin yıllık vergisi belirtilmiştir. Bu hükümle, yeni Erzurum Defterdarı'nın alıkoymak istediği, Şavşat ve İmerkhev Sancakbeyleri Mehmed ve Mahmud'un her yıl hazineye gönderdikleri 50.000 altının Erzurum hazinesi ile İstanbul'a gönderilmesi emredilmiştir (Kırzioğlu, 1992, s.158).

13 Şubat 1577 (25 Zilka'de 984) tarihinde Erzurum Beylerbeyi'ne yazılan Hüküm'de, Şavşat sancakbeyi Khusrev (bin Mehmed) ile amcası İmerkhev Sancakbeyi Mahmud'un beraber yazdıkları arızayla bildirdikleri, Macakhel Sancakbeyi Ahmet Bey'in Kakhet hâkimi Bagratlı Levend Melik oğlu Aleksandre'nin itaatini sağlayıp devlete hizmet ettiği; fakat aynı zamanda Kakhet hanı olan kayınları için İran'a casusluk ettiği ihbarının tahkiki istenmiştir (Kırzioğlu, 1992, s.159).

1578 fethinde alınan Atabek Yurdu kesimi ile 1536, 1549, 1551 yıllarında alınan yerler ve 1479'da katılan Maçakhalet (ve İmerkhev-Şavşat) Yurtluk Ocaklık olarak verilmiş olduğundan, kendi mühtedi Atabekler kolunda kalıp merkezi Ahıska olan Çıldır Eyaleti kurulmuştur (Kırzioğlu, 1992, s.174).

1041/ 1631-32 tarihli imparatorluk idari taksimat defterinde, Acara'nın Acere-i Ülyâ, Acere-i Süflâ ve Emirhevi veya İmerhevi adlarında üç ayrı ocaklık sancak halinde 1580 yılında kurulan Kars Beylerbeyliği'ne bağlı olduğu kayıtlıdır. "Bu tarihte, Acere-i Ülyâ, Mehmed Bey İbn Behordar, Acere-i Süflâ, Rüstem Bey İbn Mustafa Paşa ve İmerhevi de Mehmed Paşa İbn Mustafa Paşa tasarrufunda bulunmaktadır. Aynı defterde, ayrı bir sancak olarak gösterilen Acara için, "merkûm ocaklık, İmerhevi Sancağı'na mutasarrıf olan Mehmet Paşa'ya verildi. Fi. 15 Muharrem 1043/" 22 Temmuz 1633" kaydı konulmuştur" (Aydn, 1998, s.294-295).

1717-1730 yılları arasında Osmanlı idari teşkilatını gösteren, Başbakanlık Arşivi, KK. Mükerrer 523 Sayılı defterde İmerhev, Eyâlet-i Çıldır be-nâm- diğer Ahıska başlığı altında Livâ'-i Emirhoy (Emirhev=İmerhev) olarak geçmektedir. Livâ-i Emirhev adlı bölümde, Çıldır Beylerbeyi tarafından ataları İmerhev kaymakamlığı yapmış Cafer ve Abdülgaffur Bey'e, İmerhev'in yurtluk ve ocaklık olarak verildiğinden ancak Abdülgaffur Bey'in tüm yetkiyi kendi üstüne aldığından, Abdülgaffur Bey'in yöre halkına yaptığı zulümlerden ve Erzurum Valisi'ne ve Revan Valisi'ne şikayet edilmesi üzerine zulüm ve adaletsizlik etmemek üzere söz verdiğinden, ancak sözünde durmayıp zulmünü devam ettirdiği için Erzurum şehri ileri gelenlerinin Erzurum Kadısı'na şikayetleri üzerine İmerhev'in, sancağın yarısına sahip Cafer Bey'e yurtluk ve ocaklık olarak verildiğinden, ancak Numan Paşazade Silahşör Ahmet Bey'in girişimiyle Abdülgaffur Bey'in temize çıkarılıp İmerhev'in Tiflis muhafızı Vezir İshak Paşa'nın arzıyla Abdülgaffur Bey'e ocaklık olarak verildiğinden bahsedilmektedir (Başar, 1997, s.22,123-124) ⁷.

1578 yılı itibariyle Artvin ve çevresi 1828 Osmanlı-Rus harbine kadar Osmanlı Devleti'nin bir parçası olarak kalmıştır.

1801 yılında Gürcistan Krallığı Rusya'ya bağlanınca Rus Çarlığı ve Osmanlı Devleti sınırdaş haline gelmiştir. Çatışan çıkarlar iki devletin 19.yüzyıl boyunca aralıklarla sürececek bir savaş dönemine girmesine sebep olmuştur (Artvin Valiliği, 2004, s.47).

1828-29 yılları arasında gerçekleşen ilk savaş Rumeli ve Anadolu cephelerinde olmuştur. Ruslar, 1828 yılında Anapa, Kars ve Ahıska'yı, 1829 yılında da Erzurum ve Faş (Poti) kalesini ele geçirerek, Bayburt önlerine kadar ilerlemişlerdir. 22 Ağustos 1829 tarihinde Kırklareli, Lüleburgaz ve Edirne'yi işgal eden Rus kuvvetleri İstanbul'a kadar yaklaşmıştır. Bu savaş neticesinde imzalanan Edirne Antlaşması'yla Ruslar, Rumeli'de Yılan Adaları, Anadolu'da ise Anapa, Poti, Ahıska ve Ahılkelek dışında işgal etmiş oldukları bütün yerleri Osmanlı'ya iade etmiştir. Edirne Antlaşması, 1774 Kaynarca Antlaşması gibi askeri yönden gittikçe güçsüzleşen Osmanlı Devleti'nin diplomasi alanında da galibiyetini gösteren bir belgedir (Turan, 1951, s. 116, 122, 143).

⁷ Livâ-i Emirhev adlı bölüm, mimar Nur Umar tarafından günümüz Türkçesine aktarılmıştır.

Ahıska'nın elden çıkmasıyla Artvin'in bağılı bulunduğu Ahıska merkezli Çıldır eyaletinin teşkilatı bozulmuştur. Artvin, bundan sonra Batum sancağına ve Trabzon eyaletine bağılı olarak yönetilmiştir (Artvin Valiliğı, 2004, s.48).

Ahıska şehri, 1828 yılında Rusların eline geçene kadar 250 yıl boyunca Osmanlı'nın Çıldır eyaletinin merkezidir. İşgal öncesi Çıldır Eyaleti şu sancaklardan oluşmaktadır: Bedre, Azgur, Ahılkelek, Hirtız, Cecerek, Ahıska, Altunkale (Koblıyan), Acara, Macahel, Livana (Artvin), Yusufeli, Ardanuç, İmerhev, Şavşat, Oltu, Narman, Kamhıs, Posof, Ardahan, Çıldır, Göle (Zeyrek, t.y.).

1854 yılı Osmanlı ve Rusya için başka bir savaş dönemidir. Kırım Harbi olarak anılan bu savaşa, Kars'ı ele geçirmeye çalışan Ruslara karşı Artvinli gönüllü birlikler de katılmıştır. İngiltere'nin bölgeye gönderdiği Doktor Sandwith'in anıları bu gönüllüler hakkında bilgi verir. Kırım Savaşı'nın savunmaya katılan 600 gönüllüden başka Artvin tarihine doğrudan etkisi yoktur (Özder, 1971, s.21,22).

Rusya'nın Balkanlar'daki Ortodoks halk üzerinde etkisini arttırma amacı ve buna yönelik girişimleri Osmanlı ve Rusya arasında yeni bir savaşa neden olmuştur. 1877-1878 yılları arasında gerçekleşen bu savaş Rumi takvime göre 1293 yılına denk geldiğinden Osmanlı tarihinde '93 Harbi' olarak bilinir. Savaş, Anadolu ve Rumeli cephelerinde gerçekleşmiş; Osmanlı her iki cephede de büyük kayıplar vermiştir. 20 Ocak 1928'de Ruslar Edirne ve Çorlu'yu alarak İstanbul'a yaklaşmışlardır. Bu durum karşısında Osmanlı Devleti barış görüşmelerini kabul etmek zorunda kalmıştır (Özder, 1971, s.46).

3 Mart 1878 tarihinde imzalanan Ayastafanos Antlaşması'yla Elviye-i Selase (Üç Sancak) olarak adlandırılan Kars, Ardahan ve Batum sancakları savaş tazminatı olarak Rusya'ya bırakılmıştır. Batum Sancağına bağılı olan günümüzün Artvin, Ardanuç, Borçka, Şavşat ilçelerini kapsayan yerler ve Hopa'nın Kemalpaşa kesimi de bu antlaşma gereğince Rusya'ya verilmiştir (Özder, 1971, s.47).

13 Temmuz 1878'de imzalanan Berlin Antlaşması'yla Ayastafanos Antlaşması'nın bazı maddeleri değiştirilmişse de Kars, Ardahan ve Batum sancaklarının durumunda bir değişiklik olmamıştır. Bu bölgeler 43 yıl boyunca Çarlık Rusya yönetiminde kalmıştır. Bu dönemde üç sancak, 'oblast' adı verilen iki askeri valiliğe bölünmüş; Ardahan Sancağı 'okrok' adı verilen kaza düzenlemesiyle Kars'a bağlanmıştır. Artvin(Livana) ve Ardanuç okrokları, Şavşat ve Borçka İstarşinalıkları ile Batum

Oblastı'na bağlanmıştır. Daha sonra Şavşat 'uçaskc/okrok (kaza)' , Artvin de 'okrok naçalıklik (sancak)' olmuştur. Kars ve Batum'da tümgeneral rütbesinde birer askeri vali bulunurken kazalarında da albay rütbesinde askeri kaymakam (naçalik) bulunmaktaydı. Nahiyeler ise halk tarafından seçilen 'iştârşına' denilen nahiye müdürleri tarafından yönetilmektedirler. Köylerde muhtarlar görev yapmakta sekiz köyün ise bir baş muhtarı (klava) bulunmaktaydı. İştârşınalar daha çok Türkler arasından seçilirken daha üst yöneticiler Gürcüler arasından seçilmekteydi (Gök, 2008, s.91; Özder, 1971, s.94; Yurt Ansiklopedisi, 1982, s.906). Bu durum Rusya'nın elde ettiği toprakları denetim altında tutabilmek için izlediği politikanın bir parçasıdır. Bu politikanın içinde orman muhafaza memurluğu, baş muhtarlık gibi memuriyetlerin Türklere verilmesi dışında yerli halktan vergi alınmaması, Türklerin askere alınmaması, köy camilerinin medreselerinde okumanın serbest bırakılması gibi uygulamalar bulunmaktaydı. Yerli halktan ileri gelenler de hoş tutulmak için bazı vesilelerle başkent Petersburg'a davet etmişlerdir. Bu heyetin içinde Balıklı'dan İmerhev Nahiye Müdürü Kürdigize Osman Efendi de bulunmaktadır (Özder, 1971, s.74-77,91).

8 Şubat 1879'da Osmanlı ve Rusya arasında imzalanan 'Muahede-i Kat'ıye' anlaşmasıyla Rusya'ya bırakılan yerlerden göç etmek isteyenlere 3 yıl süre tanınmıştır. Antlaşma gereğince 3 yıl içerisinde tüm emlaklarını satıp bu bölgeleri terk etmeyenler Rus vatandaşı olarak sayılacaktır. Hem savaş döneminde hem de bu antlaşmadan sonra bu yörelerden pek çok kişi Anadolu'nun çeşitli yerlerine göçmüştür. Bu dönemlerde göç edenler '93 Muhaciri' olarak anılmaktadır. Balıklı'dan göç eden 93 Muhacirleri, Kastamonu'nun Hamidiye Köyü'ne yerleşmişlerdir⁸. Göç sonucu boşalan yerlere Ermeni ve Rumlar gelip yerleşmiş ve bölgenin ticaret ve sanat faaliyetlerini yürütmeye başlamışlardır. Muahede-i Kat'ıye antlaşması sonrası Şavşat'tan 10 köy halkı Osmanlı'ya göç etme isteğinde bulunmuştur. Bu dönemde bazı kişiler yerli halkın nüfusunun azalmaması için bu göçleri engellemeye ve halkı Rus yönetiminin geçici olduğuna inandırmaya yönelik faaliyetlerde bulunmuştur. Bu kişiler arasında Balıklı'dan Hacı Mevlut Efendi de bulunmaktadır. Yine bazı kişiler, yerli halkı gizlice silahlandırılarak olası bir mücadele dönemine hazırlamıştır (Özder, 1971, s.76-81).

⁸ Balıklı'dan Hamidiye Köyü'ne göç etmiş 93 Muhacirleri, <http://kymhamidiye.blogspot.com/search/label/00.%20G%C4%B0R%C4%B0%C5%9E>

1914 yılında başlayan I. Dünya Savaşı Osmanlı ve Rusya'yı karşı karşıya getiren başka bir savaştır. Savaşa gönüllü birlikler de katılmış ve Kasım 1914'de Artvin, Murgul, Borçka, Şavşat ve Ardahan Ruslardan geri alınmıştır. Ancak Sarıkamış felaketi nedeniyle bu durum fazla uzun sürmemiş; bu bölgelerle birlikte hiç işgale uğramamış olan Hopa da Ruslar tarafından işgal edilmiştir (Artvin Valiliği, 2004, s.83; Özder, 1971, s.112-128). Bu çatışmalar hasat zamanlarında da sürdüğünden köylü ürün ekme ve toplama fırsatı bulamamış ve bu durum 1916 kışında büyük bir açlığa neden olmuştur. Savaş ortamına ve kıtlığa daha fazla dayanamayan halk kitleleri halinde Anadolu'nun çeşitli yerlerine göç etmiştir. Bu dönemde göç edenler yörede 'Kaça-kaç' olarak anılmaktadır (Özder, 1971, s.147-150; Yurt Ansiklopedisi, 1982, s.907)

Rus işgalin ardından Ermenilerin talebi üzerine gelen Rus Tahkik Heyeti savunmaya katılan gönüllüleri ve Osmanlı tarafına yardım ettiği düşülen ileri gelen kişileri 'vatan haini' ilan edip tutuklamış, Sibirya'ya sürgün etmiş ya da idam cezası vermiştir. Savunmaya katılan ve ardından sürgüne gönderilenler arasında Atabekler sülalesinden kişiler de bulunmaktadır (Özder, 1971, s.139-145).

1917 yılında Rusya'da Bolşevik rejiminin ilanı ile Rusya savaştan çekilmiştir. Sovyet Hükümeti, Çarlık döneminde yapılan gizli anlaşmaları feshederek müttefikleriyle barış görüşmelerine başlamıştır. 7 Aralık 1917 tarihinde Osmanlı ve Rusya arasında 10 gün süreyle ateşkes ilan edilmiştir. 18 Aralık 1917'de imzalanan Erzincan Mütarekesi'nden sonra da Rus birlikleri Ocak 1918'de Artvin ve Şavşat bölgesinden çekilmişlerdir. 3 Mart 1918'de imzalanan Brest-Litovsk anlaşması ile Elviye-i Selase olarak anılan Kars, Ardahan ve Batum sancaklarının durumunun yapılacak bir halk oylamasıyla belirlenmesine karar verilmiştir. Bu oylama sonucu 87.048 kişiden 85.124'ü Osmanlı'ya katılmaya taraf olurken, 1924'ü muhalif olmuştur. Oylama sonucuna göre Kars, Ardahan ve Artvin'i içine alan Batum sancağı Osmanlı Devleti'ne bağlanmıştır. Ardından Batum merkezli Batum Vilayeti kurularak Orta Batum, Çürüksu, Borçka, Maradit, Aşağı ve Yukarı Acara, Artvin, Ardanuç ve Şavşat kazaları bu vilayete bağlanmıştır (Artvin Valiliği, 2004, s.83).

Brest-Litovsk Antlaşması'yla işgalden kurtulan bölgeler İtilaf Devletleri'yle imzalanan Mondros Ateşkes Antlaşması'yla yeni bir işgale uğramıştır. Antlaşmanın 11. Maddesi uyarınca İran'ın kuzeybatısındaki Osmanlı birlikleri savaştan önceki sınırlarına çekilmiştir. Böylece halk oylamasıyla Osmanlı'ya bağlanan yerler tekrar

kaybedilmiştir. Osmanlı'nın bu bölgelerden çekilmesinin hemen ardından İngilizler Batum'a asker çıkarmışlar; 24 Aralık 1918'de Batum'u resmen işgal etmişlerdir. İngilizler işgal kuvvetlerini Borçka, Ardanuç ve Şavşat çevrelerine yerleştirerek işgal alanlarını genişletmişlerdir (Artvin Valiliği, 2004, s.84; Özder, 1971, s.186-187).

7 Temmuz 1920'de İngiliz birlikleri Batum ve Artvin'den çekilmiş; ancak İngilizlerin hemen ardından bu bölgeler Gürcüler tarafından işgal edilmiştir. Bu durum Artvin ve Şavşat'ın işgal edildiği 25 Temmuz 1920'de Büyük Millet Meclisi Başkanı Mustafa Kemal tarafından protesto edilmiştir. Bu protestonun ardından Ermenilerin Türk sınırlarına yaptıkları saldırıların artması üzerine Doğu Harekatı başlatılmış ve bunun sonucu imzalanan Gümrü Antlaşması'yla Kars, Sarıkamış, Kağızman, Kulp ve Iğdır Türkiye'ye bağlanmıştır. 1921 yılının ilk aylarında Gürcü-Rus savaşı başlamak üzeredir. Bu nedenle Türk Hükümeti Gürcü meselesini barışçıl yollarla çözmeye karar vermiştir. 20 Şubat ve 21 Şubat 1921 tarihinde Gürcü Hükümeti'ne verilen resmi bir notalarla 23 Şubat'a kadar Artvin ve Ardahan kazalarının boşaltılması istenmiş, aksi takdirde askeri müdahaleye başvurulacağı bildirilmiştir. 23 Şubat 1921'de Rus Kızıl Ordusu'nun Tiflis'i işgalinden bir gün önce Gürcü Hükümeti verilen notayı kabul etmiş; böylece Artvin ve Ardahan resmen Türk topraklarına katılmıştır. Türk ordusunun Artvin'e giriş günü olan 7 Mart 1921 Artvin'in kurtuluş günü olarak kutlanmaktadır. Artvin ve Ardahan'ın alınmasının ardından halk oylamasıyla Türk topraklarına katılmak isteyen Batum'un işgal edilmesine TBMM'nin onayıyla karar verilmiştir. 11 Mart 1921'de Türk birlikleri Batum'a girmiş ancak 18 Mart'ta imzalanan Moskova Antlaşması'yla Türk birlikleri Batum'dan çekilmiştir. 13 Ekim 1921 tarihinde imzalanan Kars Antlaşması'yla bu durum kesin bir karara bağlanmıştır; böylece Elviye-i Selase'yi oluşturan üç sancaktan biri olan Batum Türk topraklarının dışında kalmıştır (Artvin Valiliği, 2004, s.85-91).

Artvin ve Şavşat kazaları Türk topraklarına katıldıktan sonra 4,5 ay boyunca Ardahan Sancağı'na bağlanmıştır. 7 Temmuz 1921 tarihinde çıkan bir kanunla Artvin liva olmuş; Şavşat kazası da Artvin'e bağlanmıştır. 24 Mayıs 1922 tarihli Artvin Livası nahiye teşkilatının kuruluşuna dair rapor, Liva'da oluşturulan nahiye teşkilatı hakkında bilgi vermektedir. Bu rapora göre bir grup halinde birleşmek isteyen köyler bir araya getirilip birleştirilerek bir nahiye teşkil edilmiştir (Şekil A.7). Bu yapılanma dâhilinde İmerhev nahiyesi Şavşat kazasına bağlı olarak

oluşturulmuştur. Haziran 1922’de Artvin Sancak Beyi tarafından oluşturulan cetvelde *İmerhev* (Meydancık) nahiyesine bağlı olarak gösterilen köyler şunlardır; *Skalsimer* (Balıklı), *Djyoban* (Meydancık), *Ivet* (Mısırlı), *Ibhirevil* (Taşköprü), *Hevsnil* (Çağlayan), *Bazgiret* (Maden), *Zakiyet* (Yağlı), *Daba* (Demirci), *Ziosi* (Tepebaşı), *Ube* (Oba), *Ağara-Zetilit* (Erikli) , *Morivan*, *Cıhor* (Çukur), *Çıhıshev*, *Ukret- Manatba* (Yeşilce), *Ustamis* (Eskikale), *Pençekor-Rabatı-İroğlu*, *Hayta* (Gök, 2008, s.91-92,95,98).

3.2 Doğal ve Çevresel Veriler

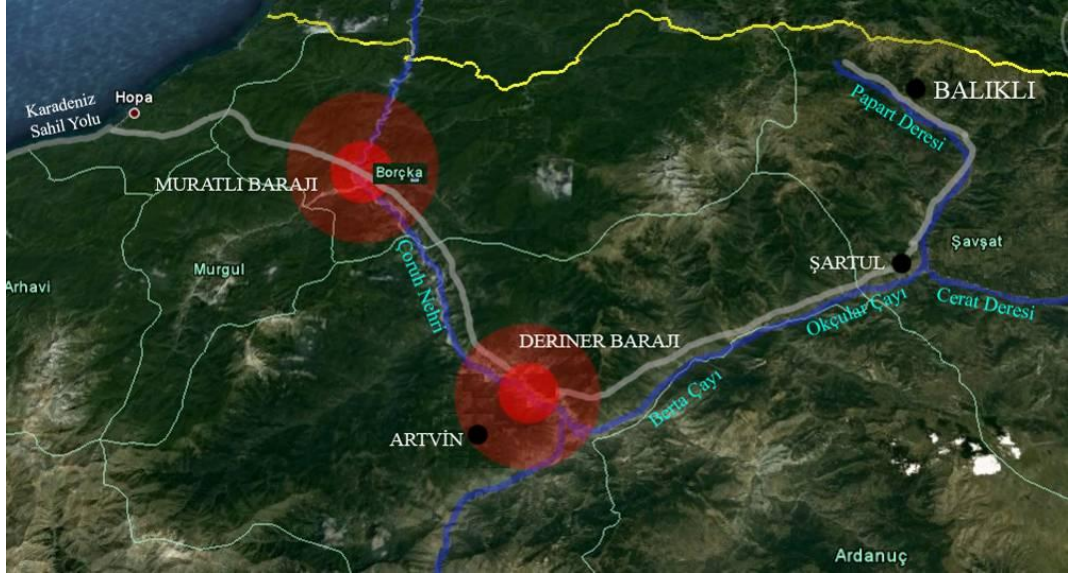
3.2.1 Ulaşım

Artvin'in iç kesiminde bulunan Balıklı'ya ulaşım sadece karayoluyla sağlanabilmektedir. Artvin'de karayolu ulaşımı, çoğunlukla vadilerde ve akarsu güzergâhlarında yeralan karayolları ile gerçekleştirilmektedir. Bu nedenle il sınırları içerisindeki karayolları, dar ve dönemeçli güzergâhları takip etmek zorunda kalmaktadır (Artvin Valiliği, 2010, s.61).

Artvin merkezden Balıklı'ya ulaşımı sağlayan karayolları da akarsu güzergâhlarını takip eder. Bir zamanlar Çoruh Nehri ve kollarının hemen kenarından geçen bu yollar, baraj projeleri nedeniyle daha üst kotlara alınmıştır (Şekil A.8, Şekil A.9). Günümüzde, Karadeniz sahil yolundan ayrılarak Hopa-Borçka-Artvin istikametinde devam eden il karayolu, Borçka'da Çoruh Nehri'ne kavuşur. Muratlı Barajı'ndan itibaren, yol kotu nehir seviyesinin oldukça üstüne çıkar. Artvin'e doğru gittikçe azalan yol kotu, Artvin merkezde bulunan Deriner Barajı'yla yeniden yükselmeye başlar. Balıklı'ya ulaşım, Artvin merkezden sonra Ardahan yönündeki yol ile sağlanır. Merkezden itibaren bir süre Çoruh Nehri'ni takip eden yol, Çoruh'un bir kolu olan Berta Çayı'nın Çoruh'la birleştiği noktadan itibaren Berta Vadisi'nde ilerler. Okçular Çayı'na doğru nehir seviyesine yaklaşan yol kotu, bu noktadan itibaren yükselmeden devam eder ve henüz baraj projelerinden nasibini almamış Okçular Çayı'nın kenarından *Şartul*⁹ mevkisindeki Şavşat - Meydancık yol ayrımına ulaşır. Bu yol üzerinde ilerlerken tarihi Berta Köprüsü'nü görmek mümkündür. Yine karayolu güzergahında bulunan Soğuk Su olarak anılan alan, bu yol üzerinde

⁹ Şartul, kavşak anlamına gelmektedir. Meydancık - Şavşat yol ayrımı yöre halkı tarafından bu adla anılmaktadır.

seyreden yöre halkının dinlenme noktasını oluşturur. Meydancık karayolu, geçmiş yıllardan beri bir buluşma yeri olan *Şartul*'dan itibaren Papart Deresi'nin kenarından ilerler ve Balıklı'ya ulaşır (Şekil 3.1). Meydancık'ın il merkezine uzaklığı 78 km, ilçe merkezine uzaklığı ise 40 km'dir.

Şekil 3.1 : Artvin - Meydancık karayolu güzergahı.

Karadeniz Sahil Yolu'ndan Balıklı'ya ulaşımında kullanılan karayolları, Hopa - Borçka mevkiisi dışında sathi kaplamaları yollardır. Yollar, oldukça dönemeçlidir ve kimi noktalarda kaya düşmesi ve toprak kayması riski vardır. Bununla birlikte, kimi zaman dağları tırmanan kimi zaman derin vadilere giren yollar güzel manzaralara sahiptir (Şekil A.10, Şekil A.11).

Bahsedilen güzergâh, Artvin'den Balıklı ve çevre mahallelere ulaşımında kullanılan tek karayoludur. 1955 yılında hizmete açılan *Şartul* - Meydancık karayolunda, 1994 yılından itibaren genişletme çalışmaları sürmektedir. Bu yoldan önce ulaşım, akarsu güzergâhındaki yaya yollarıyla sağlanmaktaydı ve *Şartul*'dan Meydancık'a yürüyerek 7-8 saate ulaşılmaktaydı.

Bahsedilen güzergâhın dışında, Meydancık'a güneybatı yönünden bağlanan orman yoluyla farklı güzergâhlardan ulaşmak mümkündür. Ancak, bu dağ yolları sadece köyler arası ulaşımında ve festival alanına ulaşımında kullanılmaktadır. Günümüzde, yapımı planlanan Meydancık - Camili (*Macahel*) yolunun hem Şavşat - Borçka bağlantısını sağlayacağı hem de Meydancık'a ulaşımında alternatif olacağı düşünülmektedir. Ancak, planlanan bu yolun çevreye ve ormanlara vereceği zararların da göz önünde bulundurulması gerekmektedir.

3.2.2 Yeryüzü şekilleri

Batı, doğu ve kuzey yönlerinde dağlarla, güney yönünde ise Papart Deresi'yle sınırlanan Balıklı Mahallesi, dağ eteklerine kurulmuş bir yerleşimdir (Şekil 3.2). Yerleşimi saran dağlar, kuzeydoğu-güneybatı yönünde uzanırlar. Mahalle, dağların yönelişi dolayısıyla kuzey, doğu ve kuzeybatı-güneydoğu doğrultusunda gelişmiştir. Sarıçayır Dağları'ndan doğarak, yerleşimin batı-güneybatı yönünde akan Papart Deresi'yle birleşen Sarıçayır Deresi, mahalleyi doğu-batı yönünde iki yakaya ayırır. Mahalle'den geçen diğer bir dere Belkeda Deresi'dir. Oldukça az debiye sahip olan Belkeda Deresi, güneydeki yerleşimin içinden geçerek, mahallenin güneydoğu sınırında Papart Deresi'yle birleşir.

Şekil 3.2 : Kayabaşı Tepesi'nden Balıklı Mahallesi.

Mahalleyi çevreleyen doğal sınırlayıcılar ve engebeli arazi, yerleşme modelinin oluşmasında etkili olmuştur. Mahalle merkezi, Sarıçayır Deresi'nin Papart Deresi'ne kavuşmasına yakın bir noktada, engebenin daha az olduğu kuzeybatı-güneydoğu yönündeki yerleşmede (Balıklı - *Tskalsimeri*) bulunur (Şekil 3.3). Kuzey (Akbiyık - *Bzata*) ve doğu (Karayiğit - *Sholtiskhevi*) yönündeki yerleşmelere doğru arazi eğimi artmaktadır. Buradaki yerleşimler, arazi darlığından dolayı dağlara doğru yayılış göstermiştir. Dere kenarlarındaki alanlar ve az miktardaki düz araziler tarımsal faaliyetler için ayrılmıştır.

Şekil 3.3 : Meydancık Mahallesi'nden Balıklı Mahallesi.

3.2.3 Bitki örtüsü

Yöre, bitki çeşitliliği açısından oldukça zengindir. Mahalle'nin bağlı olduğu Artvin ili, bitki çeşitliliği ve endemik türler çeşitliliği bakımından önde gelen illerden biridir. Ayrıca, Balıklı Mahallesi'ni de içine alan Papart Deresi vadisi, Karçal Dağları Önemli Doğa Alanı (ÖDA) sınırları içinde bulunur (Doğa Derneği, 2008, s.2), (Şekil A.13, Şekil A.14).

Artvin sınırları içinde toplam 1268 tür, 119 endemik tür tespit edilmiştir (Aktaran: Tüfekçioğlu ve diğerleri, 2005, s.23). İl, şifalı bitki türleri yönünden de oldukça zengindir. Salep, kapari, safran, kekik, çasur, çeşitli mantar türleri, yabani böğürtlen, kuşburnu, alıç, ıhlamur gibi türler ekonomik anlamda gelir getirebilecek türlerdir; ancak bu bitkilerden ekonomik gelir elde edilebilmesi veya bunun teşvik edilebilmesi için ilin şifalı bitkiler dökümünün çıkarılması gerekmektedir (Tüfekçioğlu ve diğerleri, 2005, s.24).

Balıklı Mahallesi'nin bulunduğu alan, ormanlık alanların açılmasıyla oluşturulmuştur. Tarla ve çayır alanları oluşturmak için orman bitki örtüsü kaldırılmış; toprak işlenerek tarıma elverişli bir hale getirilmiştir. Alanın, mevcut bitki örtüsünü yaygın olarak geniş yapraklı ağaçlar, çalılar ve otsu bitkiler oluşturmaktadır (Şekil 3.4). Bazı yerlerde iğne yapraklı ağaçlara da rastlanmaktadır. Yörenin bitki çeşitliliğinin belirlenmesine yönelik henüz detaylı bir bilimsel çalışma olmadığı için, mahalle sınırları içinde bulunan bitki türleri gözlemler sonucu belirlenmiştir. Alanda çok çeşitli meyve ağaçları bulunmaktadır. En yaygın olarak görülen türler dut, elma, armut, erik, kiraz, üzüm ve cevizdir. Bunların haricinde ıhlamur, fındık, kızılıçık, vişne, ayva, nar, muşmula, yaban armudu, incir, kestane gibi türler de mevcuttur. Bölgede görülen diğer ağaç türleri çam, katran ardıcı,

kavak, meşe, söğüt, göknar ve ladindir. Yöre, çalılar ve otsu bitkiler açısından da oldukça zengindir. Isırgan otu, nane, yabani adaçayı, böğürtlen, kuşburnu, kekik gibi şifalı bitkilerin yanında mantar ve çiçekli bitkilerin de pek çok çeşidi bulunur (Şekil A.15).

Şekil 3.4 : Balıklı Mahallesi'nin bitki örtüsü.

3.2.4 İklim

Artvin, Doğu Karadeniz Bölgesinin iklim yönünden en çok değişkenlik gösteren ilidir. İlin farklı bölgelerinde karadeniz iklimi, karasal iklim ve akdeniz iklimi görülür. Şavşat ve civarında soğuk kışlar ve daha az yaz yağışları olan Karadeniz iklimi görülür. Şavşat'ta yıllık ortalama sıcaklık 16.20C, yaz ortalama sıcaklığı 17.1-20.2 0C, kış ortalama sıcaklığı ise 8.4-9.40C 'dir. Ortalama yüksek sıcaklık en fazla Ağustos veya Temmuz aylarında görülmektedir. Yağış miktarı yıllık ortalama 792,8 mm'dir. Aylık yağış oranı en yüksek (89.6mm) ay Mayıs, en düşük (46.1mm) ay ise Ocak ayıdır (Tüfekçioğlu ve diğerleri, 2005, s.44–45).

Balıklı'da kış sıcaklığı çok düşük olmasa da kar kalınlığı fazladır (Şekil 3.5). Bölgede 2-3 metreye varan kar kalınlığı görülmüştür. Aralık ayında yağmaya başlayan kar, Mart ayının ortalarına kadar toprakta kalır. Yazları sıcak geçse de bunaltıcı sıcaklıklar görülmez. Yaz yağışları yaşanır. Eylül ayının ortasından itibaren sonbahar mevsimi başlar. Bu mevsimde sıcaklık dereceleri normaldir; çok fazla yağış görülmez. Sonbahar renklerinin tümü bölgede görülebilir (Şekil 3.6). Nisan ayının

ortasından itibaren ilkbahar mevsimi başlar. Bu mevsimde sıcaklık derecesi düşüktür. Bol yağış görülür. Yörede çok miktarda bulunan meyve ağaçların çiçek açmasıyla, mahalle beyazlara bürünür. İlkbaharda gerçekleşen ani sıcaklık düşüşleri ve don olayları ağaçlardaki meyvelere büyük zarar vermektedir (Şekil A.16).

Şekil 3.5 : Balıklı Mahallesi'nde kış¹⁰.

Şekil 3.6 : Balıklı Mahallesi'nde sonbahar.

Son yıllarda bölgenin iklim özelliklerinde tutarsızlıklar göstermeye başlamıştır. Kış sıcaklıkları yükselmiş, karın yerde kalma süresi azalmış, yaz yağışları ve sıcaklıkları artmıştır. Bunların nedenlerinin Artvin'de yapılan barajlar ve küresel ısınma olduğu düşünülebilir.

¹⁰ Balıklı Mahallesi'nde kış fotoğrafı, Balıklı Mahallesi imamı Yücel Ekinci'nin arşivinden alınmıştır.

3.2.5 Jeolojik yapı

Artvin, Anadolu'nun tektonik birliklerinden Pontidlerin doğu bölümünde yer alır. İlin sınırları içinde Birinci Zamandan (Paleozoyik) günümüze kadar değişik zamanlarda oluşmuş metamorfik, intrüzif, volkanik ve sedimanter kayalar yüzeylenir (Artvin Valiliği, 2006, s.8), (Şekil A.17).

Artvin ili stratigrafisine göre Şavşat ilçesi Meydancık beldesi arasındaki alanda Çağlayan Formasyonu, Meydancık beldesi güneybatısında Ağıllar Formasyonu ve Meydancık yöresinde Kabaköy Formasyonu yüzeylenmektedir (Artvin Valiliği, 2006, s.15-17,19).

Artvin ilinde, kahverengi orman toprağı, kireçsiz kahverengi orman toprağı, kırmızı topraklar, sarı podzolik topraklar, yüksek dağ çayır toprağı olmak üzere 6 tip toprak bulunmaktadır (Tüfekçioğlu ve diğerleri, 2005, s. 15-16). Artvin ili toprak haritasına göre Meydancık'taki topraklar, kahverengi orman toprağıdır ve arazi kullanım kabiliyetine göre 6. ve 7. derece toprak sınıflandırmasına girmektedir (Şekil A.18, Şekil A.19).

Balıkli'nın ve çevresini saran ormanların zemin kesitini yapılan yol çalışmaları neticesinde gözlemlemek mümkün olmuştur. Bu kesitlere göre, Balıklı'nın zemin yapısı kayalık ve taş - toprak karışımı bir yapıdır (Şekil A.20). Çevresindeki ormanlar ise tabakalı, kırıklı, çatlaklı kayalık bir yapıya sahiptir (Şekil A.21). Üzerinde ağaçlardan dökülen yaprakların oluşturduğu ince bir tabaka vardır.

Artvin sınırları içerisinde aktif fayın bulunmadığı görülmektedir. İl'e en yakın fay sistemi olan Kuzey Anadolu Fay Zonu (KAF_NAF) 100-160 km uzaklıktadır. 2. derece etkili olabilecek Erzurum Fay Zonu ise 50-100 km uzaklıktadır (Artvin Valiliği, 2006, s.227). Türkiye deprem bölgeleri haritasında Şavşat ve Meydancık 3. derece deprem kuşağında yer almaktadır. Balıklı Mahallesi'nde şüana kadar deprem dolayısıyla herhangi bir zarar yaşanmamıştır.

Meydancık'ın kuzeyi ve kuzeybatısı Artvin'de çığ tehlikesi bulunan yöreler arasındadır (Tüfekçioğlu ve diğerleri, s.79). Balıklı'nın bazı yamaçlarında çığ tehlikesi görülse de şüana kadar çığdan dolayı herhangi bir zarar yaşanmamıştır. *Bzata* (Akbiyık) yerleşimin çevresindeki ormanlar, çığ tehlikesi nedeniyle koruma altındadır. Orman üst sınırı üzerinde bulunan yaylalarda çığ düşmesi meydana gelmektedir ancak bu yerlerde kışın iskân olmadığı için can kaybı yaşanmamaktadır.

Balıklı'da bulunan derelerde ve kuru dere yataklarında ilkbahar ve yaz aylarında ani kar erimeleri ve şiddetli yağmurlar sonucu sel olayları görülebilmektedir. Dere yataklarında yapılaşma olmadığı için selden kaynaklanan can kaybı oranı çok düşüktür. Bunun birlikte, oluşan seller nedeniyle erozyona bağlı toprak kayıpları yaşanmakta, kuru dere yataklarının üzerinde bulunan yollar tahrip olmakta ve dere kenarlarında bulunan *harklar* (ark) büyük zarar görmektedir. Bölgede, heyelan riski bulunmasına rağmen, Balıklı Mahallesi'nde şuana kadar heyelan olayı meydana gelmemiştir; ancak Meydancık Mahallesi'nde, heyelana bağlı olarak toprak kaymaları olmaktadır.

3.2.6 Doğal yaşam

Karçal Dağları ÖDA'sının bir parçası olarak değerlendirilen Papart Deresi Vadisi, zengin yaban hayatına sahiptir. Yırtıcı kuşların göç yolu üzerinde bulunan bölge, zengin kuş varlığıyla da dikkat çeker. Bölgede üreyen önemli kuşların başında, dağ horozu ve ürkeklik yer alır. Vaşak ve bozayının ülkemizdeki en sağlıklı varlıkları bu bölgede barınır. Alanda nesli dünya ölçeğinde tehlike altında olan Kafkas semenderi ve Kafkas engereği yaşamaktadır (Doğa Derneği, 2008, s.2-3). Papart Deresi, nesli tükenmekte olan kırmızı pullu alabalığın yaşama alanlarındandır (Şekil 3.7).

Şekil 3.7 : Papart Deresi'nde görülen kırmızı pullu alabalık.

Alanda yapılan gözlemler sonucu, Balıklı Mahallesi sınırları içinde ve çevresini saran ormanlarda birçok hayvan türü tespit edilmiştir (Şekil A.22). Mahalle sınırları içinde barındığı bilinen yabani memeliler arasında tarla faresi, gelincik, sincap, kirpi, köstebek yer almaktadır. Mahalle, kuş ve böcek türleri açısından da oldukça zengindir (Şekil A.23). Ancak bu türlerin sayıları farkedilebilir şekilde azalmaktadır.

Bu sebeple bölgenin ayrıntılı olarak hayvan varlığı dökümünün çıkarılması, yaban hayatının korunması ve sürdürebilmesi için eylem planları hazırlanması ve bunların hayata geçirilmesi gerekmektedir. Aksi takdirde ekolojik değişimlerle birlikte bölgede yapımına başlanan hidroelektrik santrellerin yörenin doğal yaşamına büyük zararlar vermesi kaçınılmazdır.

3.2.7 Peyzaj

Peyzaj, insanlar tarafından algılandığı şekliyle, karakteri doğal ve/veya insani unsurların eyleminin ve etkileşiminin sonucu olan bir alan anlamına gelir (Avrupa Konseyi, 2000).

Peyzaj karakterini belirlerken, iki ana başlıktan söz etmek gerekmektedir. Bunlar, doğal ve kültürel peyzajdır. Doğal peyzaj, doğa olaylarının oluşturduğu, bakir ormanlar, sarp kayalıklar, peri bacaları, nehirler, şelaleler ya da denizler gibi manzaralardır. Kültürel peyzaj ise, insan emeği ile oluşturulan yapılar, köyler, tarım alanları, bahçeler gibi kompozisyonlardır (Çorapçıoğlu ve diğerleri, 2008, c.3, s.24).

Kültürel peyzaj alanları, doğa ve insanın ortak eserleridir. Bu alanlar, çevrelerindeki doğa koşullarının verdiği fiziksel zorluklar ve/veya imkânlar ile müteakip içsel ve dışsal sosyal, ekonomik ve kültürel etkilerle, insan topluluklarının ve yerleşim yerlerinin zaman içerisindeki evrimini gösterecek zenginlikte bir mozaike sahip olmalıdır. Kültürel peyzaj alanları, çoğu zaman, yaşanan doğal çevre özellikleri ve sınırlı imkânlar sonucu ortaya çıkan sürdürülebilir toprak kullanımının özel tekniklerini yansıtır. Bir alanın, kültürel peyzaj alanı niteliği kazanması için doğa/insan birlikteliğinin zaman içerisinde önemli ürünler vermesi ve bu ürünlerin uyum içerisinde olması gerekmektedir (MO, 2007; ICOMOS, 2008; Kültür ve Turizm Bakanlığı, 2009).

Balıkli, sahip olduğu topografya, bitki örtüsü, iklim, doğal yaşam ve kırsal mimariyle özgün bir karaktere sahiptir. Balıklı'da doğal peyzajı oluşturan değerler, dağlar, kayalıklar ve akarsulardır.

Mahalleyi saran dağlar, baskın karakteriyle etkileyici bir görünüme sahiptir (Şekil A.24). Yaprak döken ağaçlara sahip ormanları her mevsim farklı renklere bürünmektedir. Dağların barındırdığı bitki ve hayvan türleri kırsal kimliğin oluşmasını ve sürdürülmesini sağlayan en önemli unsurlardan biri olmuştur. Bununla birlikte, yaylaların, kışlaların, yüzyıllar boyunca aynı güzergâhı takip eden

patikaların, otlakların, kaynak sularının bulunduğu bu dağlar, yöreye ve yöre insanına ait birçok değeri ve anıyı da bünyesinde barındırmaktadır. Dağlar gibi kayalıklar da, doğal peyzaj değeridir. Balıklı ve çevresindeki dağlarda birçok kayalık vardır. Bu kayalıklar, sahip oldukları doğal biçimlerle yörenin peyzajında önemli bir yer tutarlar. Aynı zamanda doğal biçimleri ve renkleri nedeniyle yöre halkı tarafından kayalıklara verilen isimler, yörenin dil kültürünün bir parçasıdır (Şekil A.25, Şekil A.26, Şekil A.27, Şekil A.28, Şekil A.29). Bu özelliklerinin yanında, birçok yabancı hayvana ev sahipliği yapan kayalıklar, bölgeye ait efsanelere de konu oldukları için ayrı bir öneme sahiptir (Şekil A.30, Şekil A.31).

Yörenin kimliği üzerinde büyük önemli bir etkiye sahip akarsular, yörenin sahip olduğu bir diğer doğal peyzaj değeridir. Çevresindeki birçok yerleşime ve canlıya hayat veren Papart Deresi, kıvrılarak ilerlerken yer yer daralan yer yer genişleyen yatağıyla güzel bir görünüme sahiptir (Şekil A.32). Dere boyunca sıralanmış *soc* (köknar), *küknar* (ladin), çam ve söğüt ağaçlarıyla, gürül gürül akan suyuyla yörenin sahip olduğu en önemli doğal değerdir denilebilir. Koruma altındaki kırmızı pullu alabalık başta olmak üzere birçok canlının yaşam alanıdır. Bununla birlikte çevredeki birçok köy, tarım alanlarını sulamak için Papart Deresi'nden yararlanmaktadır. Papart Deresi bu özellikleriyle bölgenin yaşam döngüsünün devamı için gerekli olan öğelerin başında gelir. Sarıçayır Dağları'ndan doğan Sarıçayır Deresi, yörenin bir diğer doğal peyzaj değeridir. Sarıçayır deresi doğduğu noktadan itibaren Balıklı'nın yaşam kültürünün bir parçasıdır. Yaylalarda, kışlalarda ve mahallede Sarıçayır Deresi'nin suları bölge insanı için zorunlu bir ihtiyaçtır. Papart Deresi ve Belkeda Deresi'yle birlikte yörenin sulama suyu ihtiyacını karşıladığı üç kaynaktan biridir. Özellikle *Bzata* yerleşimin sulama için sahip olduğu tek kaynaktır. Sarıçayır Deresi birçok bitki ve hayvan türü için de bir yaşam kaynağıdır. Yüksek kesimlerde çeşitli çiçeklerle ve iğne yapraklı ağaçlarla, alt kesimlerde geniş yapraklı ağaçlarla çevrelenen dere, her noktada ayrı bir güzelliğe sahiptir (Şekil A.33, Şekil A.34).

Rüzgâr, yağmur, sıcaklık değişimleri gibi meteorolojik hareketler, peyzaj üzerinde kalıcı bir etkiye sahip oldukları gibi, dönemsel veya mevsimsel geçici peyzaj değerlerinin oluşmasında da etkili olurlar ve kimliğe doğrudan etki ederler (Çorapçıoğlu ve diğerleri, 2008, c.3, s.24).

Meteorolojik hareketlerin Balıklı'nın kimliği üzerinde etkisi büyüktür. Mahalle, değişen hava koşullarıyla mevsimlerin yanında günün farklı zamanlarında da değişik görüntülere bürünür (Şekil A.35, Şekil A.36, Şekil A.37).

Kültürel peyzaj alanları, üç ayrı türde olabilmektedir. Bunlar; insanlar tarafından bilinçli olarak tasarlanan, estetik kaygılarla inşa edilmiş bahçe ve park peyzaj alanları, organik olarak gelişen peyzaj alanları ve birleşik kültürel peyzaj alanlarıdır. Organik olarak gelişen peyzaj alanları, iki gruba ayrılmaktadır: fosil peyzaj alanı ve evrim süreci devam eden peyzaj alanları. Doğal ve geleneksel yönlerini hala koruyan ve sürdüren kırsal yerleşmeler evrim süreci devam eden peyzaj alanlarıdır (MO, 2007; ICOMOS, 2008; Kültür ve Turizm Bakanlığı, 2009). Bu kapsamda, Balıklı Mahallesi de evrim süreci devam eden peyzaj alanı grubu içinde değerlendirilmelidir.

Balıklı'daki tarla, çayır, bahçe gibi tarımsal alanlar ve yöresel mimari ürünler, mahallenin sahip olduğu kültürel peyzaj değerleridir. Topografyayla uyumlu olarak oluşturulmuş tarım alanları, sahip oldukları bitki örtüsüyle de yörenin kimliği üzerinde etkilidirler. Tarım alanlarının parsel sınırları, *harklarla*, *çeperlerle* (çit), eğime paralel olarak düzenlenen toprak seviyesine kadar olan duvarlarla, parsel köşelerine konmuş *sınır taşılarıyla*, bazen parsel boyunca sıra sıra dikilmiş ağaçlarla bazen de sadece parsel köşelerine dikilmiş tek bir ağaçla ayrılmıştır (Şekil A.38). Yöresel mimari ürünleri, kültürel peyzajın bir diğer değeridir. Yöre kültürünün geçmişten bugüne nasıl geliştiği ve değiştiği hakkında fikir veren bu yapılar, yörenin görsel karakteri üzerinde de önemli bir etkiye sahiptir. Topografyayla uyumlu olarak inşa edilmiş yapılar, etraflarını çevreleyen ağaçlarla doğa - insan uyumunun güzel bir örneğini sergilemektedir (Şekil A.39, Şekil A.40, Şekil A.41).

3.2.8 Enerji potansiyeli

Dünyada nüfus artışı, sanayileşme ve kentleşme olguları, küreselleşme sonucu artan ticaret olanakları, doğal kaynaklara ve enerjiye olan talebi giderek artırmaktadır. Ülkemizde de bu sebeplere bağlı olarak enerji talebinde yüksek artışlar yaşanmakta ancak üretilen enerji, talebi karşılamamaktadır. 2007 yılında ülkemizin toplam birincil enerji tüketimi 107625 bin TEP, üretimi 27453 bin TEP olarak gerçekleşmiştir. Üretim ve tüketim oranındaki bu dengesizlik Türkiye'yi yabancı enerji kaynaklarına bağımlı bir hale getirmiştir. Buna karşılık, ülkemizin sahip

olduğu zengin kaynakları kullanarak, dışa bağımlılığın azaltılması ve yüksek talep artışının karşılanması amacıyla 2000 yılı sonrasında enerji sektöründe rekabeti öngören yeni bir yapılanmaya gidilmiştir. Bu kapsamda, ülkemizin sahip olduğu yerli kömür ve hidrolik kaynak potansiyelini tamamen kullanabilmek, yenilenebilir kaynaklardan azami ölçüde istifade etmek, nükleer enerjiyi elektrik üretim kompozisyonuna dâhil etmek, enerji verimliliğini sağlamak devletimizin uzun vadeli plan çalışmalarındaki hedefleri arasındadır (Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı, 2009).

Artvin sahip olduğu 30'a yakın akarsuyuyla hidrolik enerji potansiyeli yüksek bir ildir. Artvin'deki bu potansiyelin barajlar ve HES'lerle elektrik enerjisi olarak değerlendirilmesi ülkemizin enerji sorununun çözümü için yapılan planlar arasındadır.

Artvin ili sınırları içerisinde, Çoruh Nehri ana kolu üzerinde 5 adet baraj projesi vardır. Bu projeler, Muratlı, Borçka, Deriner, Artvin ve Yusufeli Baraj ve HES tesisleridir. Berta Çayı kolu üzerinde ise Bayram ve Bağlık Barajları yer almaktadır (DSİ, 2010). Artvin'deki dereler üzerinde yapılması planlanan toplam HES sayısı ise 104'tur. Papart Deresi üzerinde de Cüneyt 1-2-3-4-5, Papart HES, Diyoban HES ve Erikli HES olmak üzere 8 adet HES projesi bulunmaktadır. Bu projelerden Diyoban HES ve Erikli HES, Balıklı Mahallesi'ni doğrudan etkilemektedir (Şekil A.42).

Artvin, hidrolik enerji kaynağı olan su gibi, biyokütle enerji kaynaklarından biri olan orman ürünleri açısından da zengin bir ildir. Ormanlardan elde edilen artıklar başta ısıtma olmak üzere enerji üretiminde kullanılabilir. Kırsal alanlarda biyogaz kullanımı teşvik edilebilir (Aktaran: Tüfekçioğlu ve diğerleri, 2005, s.111).

Karadeniz Bölgesi ülkemizin en az güneş alan bölümünde yer almaktadır. Ancak gelişen teknoloji, yalnız parlak ve sıcak güneş ışığı dışında gün ışığı ile çalışabilen toplaçların yapımına imkân tanımıştır. Bu nedenle Artvin'de aktif ve pasif ısıtma sistemlerinden yararlanma imkânları vardır. Artvin ilinde özellikle Ardanuç ve Yusufeli yöreleri diğer kesimlere göre daha fazla güneş ışığından yararlanabilecek bölgelerdir (Aktaran: Tüfekçioğlu ve diğerleri, 2005, s.111).

Günümüzün bir diğer yenilebilir enerji kaynağı, rüzgâr enerjisidir. Yapılan çalışma sonuçlarına göre, Artvin ilinin ekonomik rüzgar enerjisi santrali yatırımı için uygun olmadığı görülmektedir (Şekil A.43, Şekil A.44, Şekil A.45), (Çizelge 3.1) . Ekonomik RES yatırımı için 7 m/s veya üzerinde rüzgâr hızı ve %35 veya üzerinde kapasite faktörü gerekmektedir (EİE, t.y).

Çizelge 3.1 : Artvin iline kurulabilecek rüzgar enerji santrali güç kapasitesi.

50 m’de Rüzgar Gücü (W/m2)	50 m’de Rüzgar Hızı (W/m2)	Toplam Alan (km2)	Toplam Kurulu Güç (MW)
300 -400	6.8 - 7.5	1,94	9,68
400 - 500	7.5 - 8.1	0,02	0,08
500 - 600	8.1 - 8.6	0,00	0,00
600 - 800	8.6 - 9.5	0,00	0,00
> 800	> 9.5	0,00	0,00
		1,96	9,76

3.3 Sosyo-Kültürel Veriler

3.3.1 Yönetimsel durum

1922 tarihinde oluşturulan Artvin ili bucak teşkilatına göre, Şavşat yönetimsel olarak Merkez, *İmerhev* ve *Mirya* (Veliköy) Bucaklarına ayrılmıştır. Bucak kuruluşu, günümüzde resmen varlığını sürdürse de hem personel hem de örgütlenme yönünden tamamen fonksiyonsuz hale gelmiştir (İçişleri Bakanlığı, t.y)¹¹. Resmi kayıtlara göre, Şavşat ilçesinin mülki idare bölümleri hala Merkez Bucağı, Meydancık Bucağı ve Veliköy Bucağı olarak görülmektedir, ancak bucak teşkilatlarına dair herhangi bir personel ve kuruluş bulunmamaktadır. Bu bölümlerin artık yörede ilçenin coğrafi bölümleri olarak anıldığını söylebiliriz. Şavşat ilçesinin mülki idare bölümlerine göre Merkez Bucağına bağlı 35 köy, Meydancık Bucağına bağlı 13 köy ve Veliköy Bucağına bağlı 13 köy bulunmaktadır (İçişleri Bakanlığı, 2001, s.92), (Çizelge 3.2, Çizelge 3.3).

Çizelge 3.2 : Şavşat ilçesine bağlı yerleşim birimleri.

Bucak	Yerleşim Birimi
Merkez	Şavşat (İlçe Merkezi), Arpalı, Atalar, Cevizli, Ciritdüzü, Çamlıca, Çavdarlı, Çayağzı, Çiftlikköy, Dalkırmaz, Düzenli, Elmalı, Eskikale, Hanlı, Karaağaç, Karaköy, Kayabaşı, Kayadibi, Kirazlı, Kireçli, Kocabey, Köprüyaka, Küplüce, Kurudere, Otluca, Savaşköy, Saylıca, Susuz, Şalcı, Şenocak, Tepeköy, Üzümlü, Yamaçlı, Yaşarköy, Yavuzköy, Ziyaret.
Meydancık	Meydancık (Bucak Merkezi), Çağlıpınar, Çağlıyan, Çukurköy, Demirci, Dereiçi, Dutlu, Erikli, Madenköy, Obaköy, Sebzeli, Tepebaşı, Yağlı, Yeşilce.
Veliköy	Veliköy (Bucak Merkezi), Akdamla, Aşağıkoyunlu, Çermik, Çoraklı, Demirkapı, Ilıcaköy, Köprülü, Meşeli, Pınarlı, Şenköy, Yoncalı, Yukarıkoyunlu.

¹¹ 5442 Sayılı İl İdaresi Kanununa göre ülkemizin en küçük mülki idare birimi bucaktır.

Çizelge 3.3 : Şavşat ilçesinin mülki ve mahalli idare teşkilatı.

İlçe	Bucak	Belediye	Köy
Şavşat	Merkez	1	35
	Meydancık	1	13
	Veliköy	0	13

İlçede, İlçe Belediyesi ve 1994 yılında Balıklı, Meydancık, Taşköprü ve Mısırlı köylerinin birleşmesiyle oluşturulan Meydancık belediyesi olmak üzere iki belediye bulunmaktadır. Bununla birlikte, ADNKS'ya göre 2007 yılı itibariyle nüfusu 2.000'in altında bulunan beldenin, yeniden köye dönüştürülmesi kararı alınmıştır; ancak bölge, 2008 yılında Kültür Bakanlığı'nın önerisi ve Bakanlar Kurulu kararı ile belirlenen turizm bölgeleri listesinde yer aldığı için Meydancık Belediyesi'nin kapatılma kararı kalkmıştır.

İlk teşkilatlanma aşamasında İmerhev adıyla kurulan Meydancık Bucağı'nın ilk merkezi günümüzde Dereiçi'nin bir mahallesi olan Rabat'tır. Bucak merkezi daha sonra Dutlu Köyü'ne, 1938 yılında da Meydancık Köyü'ne nakledilmiştir. Son nakil işleminden sonra da *İmerhev* olan bucak adı, Meydancık olarak değiştirilmiştir. Bucak merkezi değiştirilirken, ilk teşkilatlanma yıllarında yapılan Nahiye Müdürlüğü Binası terk edilmemiş, sökülerek yeni merkez köye taşınmıştır (İlhan Erol, kişisel görüşme, 15.03.2010, Demirali Gültekin, kişisel görüşme, 14.08.2009, Zabit Işık, kişisel görüşme, 15.04.2010). Meydancık Nahiye Müdürlüğü binasının içinde nahiye müdürlüğü, adliye, nezarethane, postane, nüfus müdürlüğü birimleri yer almaktadır. Ahşap olan bu bina, 1956 yılında kundaklanarak yakılmıştır. Yanan binanın yerine kagir yeni bir bina yapılmıştır. Bu bina, ülkemizdeki nahiye teşkilatlarının kaldırıldığı yıla kadar Nahiye Müdürlüğü binası olarak kullanılmıştır (Zabit Işık, kişisel görüşme, 15.04.2010). Günümüzde ise, Postane ve Meydancık Belediyesi binası olarak kullanılmaktadır.

Meydancık Bucağı'nın Cumhuriyet dönemindeki ilk okuluna ve en büyük camisine sahip olan Balıklı, yakın bir zamana kadar bucağı'nın ticaret merkezi olma işlevini sürdürmüştür. Balıklı'nın sahip olduğu ulaşım bağlantıları ve konumu da ticaret merkezi olmasındaki sebepler arasındadır. Göçlerle birlikte ticaret azalınca Balıklı bu özelliğini yitirmiştir. 25 yıl öncesine kadar 23 olan işleyen dükkân sayısı, günümüzde 3'e kadar inmiştir (Tevrat Koçak, kişisel görüşme, 23.09.2009).

3.3.2 Nüfus

Balıkli ve Meydancık Bucağına bağıli diğeri köylerin nüfuslarına dair elde edilen bilgiler 1922, 1926, 1965-1990, 2009 yıllarına aittir (Çizelge 3.4). Elde edilen veriler, bölgenin nüfus yoğunluğu hakkında bilgi vermenin yanı sıra, Balıklı'nın yıllara göre bölge içindeki konumu hakkında da fikir vermektedir. 1922-1926 yıllarında, Balıklı, bucağın en kalabalık nüfusuna sahiptir. Bunun nedeni olarak, bu yıllarda bucaktaki tek eğitim kurumunun Balıklı'da olması gösterilebilir. 1930'lu yıllardan sonra diğeri köylerde de okullar açılmış ve nahiye merkezi Dutlu'dan Meydancık'a taşınmıştır. Bu sebepler, diğeri köylerdeki nüfusu çoğaltmış ve Balıklı'daki nüfus artış oranını düşürmüştür. 1966-68 yıllarında, bir grup Almanya'ya işçi olarak gitmiştir (Hüseyin Aydemir, kişisel görüşme, 17.03.2010). Balıklı'daki nüfusun esas anlamda azalması ise 1980 darbesinden sonra olmuştur. Bu dönemde büyük baskı gören halk, yurdun çeşitli yerlerine göç etmiştir. 1980 yılında 1139 olan Balıklı nüfusu, 1985 yılında 869'a kadar düşmüştür. Sonraki yıllarda, tarım ve hayvancılığa desteğin azalmasıyla birlikte, diğeri şehirlere göçler sürekli devam etmiştir. 1970 yılında 1302'e ulaşan Balıklı nüfusu, günümüzde 271'dir¹² (Şekil 3.8).

Çizelge 3.4 : Meydancık Bucağı nüfus bilgileri¹³.

	1922	1926	1965	1970	1975	1980	1985	1990	2000	2009
Balıkli	871	965	1297	1302	1200	1139	869	711	2059	1119
Meydancık	699	703	1301	1264	1280	1110	982	867		
Mısırlı	215	241	433	365	412	371	366	260		
Taşköprü	543	573	808	872	908	791	652	574		

¹² Balıklı Mahallesi'nin 2009 yılı nüfus bilgisi, Balıklı Mahallesi muhtarı Mehmet Güneş'ten alınmıştır. Bu sayı, Meydancık'ın 2009 yılındaki toplam nüfus sayısına dâhildir.

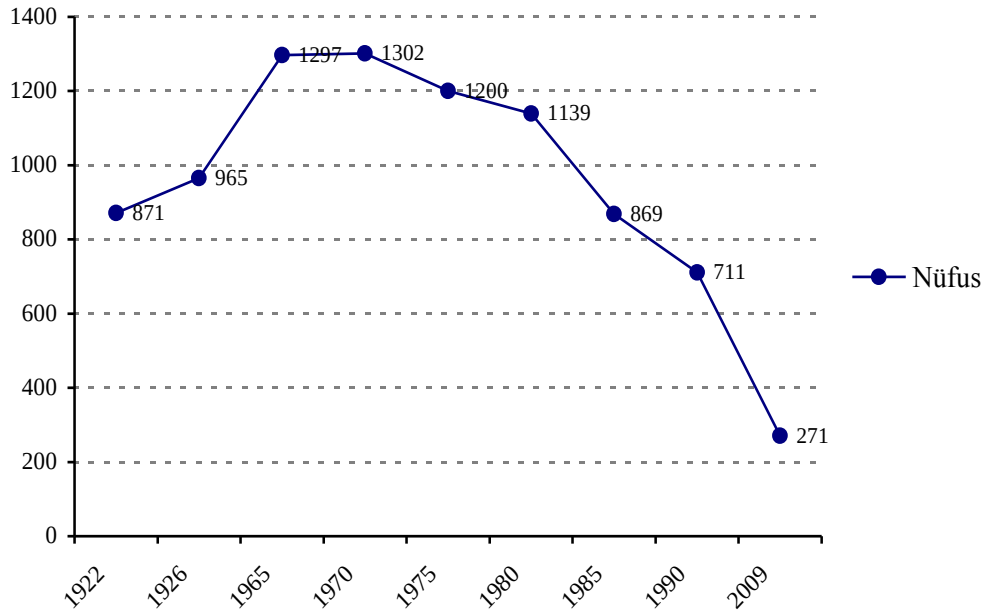
¹³ 1922 yılına ait nüfus bilgileri, Dr. Nurşen Gök (2008, s.98) tarafından neşredilen Artvin'le ilgili 4 belgeden biri olan, Artvin mutasarrıfı tarafından Haziran 1922 tarihinde düzenlenmiş Artvin'in kasaba, nahiye ve köylerini gösteren cetvelden alınmıştır. Cetvelde *Morivan* olarak geçen köyün, eski adı *Sürevan* olan Dutlu köyü olduğu kabul edilmiştir.

1926 yılına ait nüfus bilgileri, Muvahhit Zeki Bey'in Artvin Vilayeti Hakkında Ma'lumat-i Umumiye adlı eserinin E. Tokdemir ve H. Tokdemir (1999, s.121) tarafından günümüz Türkçesi'ne çevrilerek hazırlanmış eserden alınmıştır. Bu eserde ayrı bir köy olarak gösterilen Başkale (*Zepta*), günümüzde Eskikale Köyü'ne bağıli bir mahalledir.

1965-2000 yılları arasındaki nüfus bilgileri, Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK) veritabanından alınmıştır. Meydancık Belde teşkilatı kurulduktan sonra Balıklı, Mısırlı, Taşköprü ve Meydancık mahallelerine ait nüfus bilgileri ayrı ayrı bulunmamakta, beldenin toplam nüfus sayısı yer almaktadır. Çağlıpınar, Erikli Köyü'nün bir mahallesi iken 1957 yılında köy statüsü kazanmıştır. Sebzeli, Dutlu Köyü'nün bir mahallesi iken 1996 yılında köy statüsü kazanmıştır. Yanıklı Köyü, Meydancık Bucağı'ndan ayrılarak Şavşat Merkez'e, ardından Şavşat'tan ayrılarak Artvin Merkez'e bağlanmıştır.

Çizelge 3.4 (devam) : Meydancık Bucağı nüfus bilgileri.

Başkale	-	116	-	-	-	-	-	-	-	-
Çağlayan	352	394	514	508	458	477	396	344	192	106
Çağlıpınar	-	-	356	325	292	274	214	202	107	54
Çukur	779	829	938	931	862	822	729	594	407	250
Demirci	279	310	424	373	329	310	216	201	137	64
Dereiçi	-	-	385	403	420	520	491	471	293	162
Dutlu	679	726	1065	1011	901	977	824	685	340	255
Erikli	675	830	1037	1012	1000	977	821	658	328	198
Eskikale	296	345	1025	1051	1045	1142	948	988	1044	473
Maden	282	323	471	514	527	531	453	396	278	182
Oba	200	235	349	339	280	293	229	165	99	47
Sebzeli	-	-	-	-	-	-	-	-	179	130
Tepebaşı	108	123	278	276	324	302	229	227	197	89
Yağlı	276	338	383	372	317	362	303	235	133	69
Yanıklı	528	608	-	-	-	-	-	-	-	-
Yeşilce	219	-	-	-	-	-	-	-	133	96

Şekil 3.8 : Balıklı Mahallesi'nin yıllara göre nüfus değişimi.

3.3.3 Aile ve akrabalık

Artvin, tarih boyunca birçok devletin işgaline uğraşmıştır. Bu işgaller sırasında çeşitli kavimler bölgeye yerleşmiş, bazı kavimler ise bölgeden göç etmişlerdir. Buna bağlı olarak, Artvin ilinde konuşulan dil, bölgelere göre farklılık gösterir. Karadeniz kıyısında bulunan Hopa ve Arhavi ilçelerinin kıyıları Lazlık, dağ köyleri Hemşenlik'tir. Lazlar'ın ve Hopa Hemşenleri'nin Türkçe ile karışık folklorik dilleri vardır. Meydancık Bucağı'nın tüm köylerinde, Borçka İlçesi, Murgul İlçesi ve Merkez İlçe'nin bazı köylerinde, Yusufeli'nin Ögdem Bucağındaki Balcılı, Bıçaklılar ve Yüksek-Oba köylerinde Türkçe ve Acar-Gürcü dili konuşulmaktadır. Diğer ilçe ve köylerde yalnız Türkçe konuşulmaktadır (Kırzioğlu, 1992, s.167).

Bölgesel dil farklılığı, sadece ilçe ve bucak düzeyinde değildir. Bir köyün farklı yerleşim bölgelerinde de dil farklılıkları görülebilmektedir. Örneğin, Meydancık Mahallesi'nin ve Balıklı Mahallesi'nin merkez yerleşimlerinde Türkçe konuşulurken, Meydancık'ın *Kökliyet* (Mehmetçik), Balıklı'nın *Bzata* ve *Sholtiskhevi* yerleşimlerinde ağırlıklı olarak Acar-Gürcü dili konuşulmaktadır. Yöre halkının bir kısmı, bölgedeki bu dil farklılığının sebebinin 1927 yılında İl Genel Meclisi tarafından çıkarılan "İl dahilinde Türkçe'den başka dil konuşulmaması" kararı olduğunu düşünmektedir. Bu kısım halk, bazı yerleşim bölgelerinin bu karara uyması ve bazılarının ise uymaması sonucu, dil farklılığının ortaya çıktığını savunmaktadır. Halkın bir bölümü ise, bu durumun etnik farklılıktan kaynaklandığını düşünmektedir. Buna gerekçe olarak da, atalarının da konuşma dillerinin Türkçe olmasını göstermektedirler.

Meydancık Nahiye Müdürlüğü'nün yanması, bölgenin bütün nüfus kayıtlarının yok olmasına sebep olmuştur. Bu sebeple, savunulan görüşleri belgelere dayandırmak şuan için mümkün değildir. Balıklı Mahallesi'nde yaşayan ailelerin bir bölümünün farklı köylerden geldiği bilinmektedir. Bazı ailelerin ise, hangi tarihten beri Balıklı'da yaşadığı, köyün kuruluşundan itibaren yörede bulunup bulunmadığı veya hangi yöreden gelip Balıklı'ya yerleştiği bilinmemektedir. Bu aileler, Balıklı'nın yerlisi olarak kabul edilmektedir. Bu ailelerin içinde ata dilleri Türkçe olan aileler bulunduğu gibi Acar-Gürcü olan aileler de bulunmaktadır. Bununla birlikte, yüzyıllardır birlikte yaşayan aileler, birbirinin dilinden ve yaşam tarzından etkilenererek yeni bir kültür oluşturmuşlardır. Bu aileleri, etnik kökenlerine göre ayırmak, artık anlamsız ve imkânsızdır.

Balıkli'nın merkez mahallesinde yaşayan aileler hakkında, yöre halkıyla yapılan görüşmelerle, yerleşimin aile ve akrabalık yapısı tespit edilmeye çalışılmıştır. Günümüzde Balıklı yerleşiminde 26 sülale bulunmaktadır. Bu slalelerden bazıları, yaklaşık 200-300 yıl öncesinde farklı köylerden gelerek Balıklı'ya yerleşmişlerdir. Bu kişilerin Balıklı'ya yerleşmelerindeki başlıca sebepleri, Balıklı'daki bir aileye i gveyisi olma ve bucağın ticaret merkezi olan Balıklı'nın avantajlarından yararlanma düşüncesidir. Yerleşimdeki bazı sülalelerin ise, ne kadar süredir Balıklı'da yaşadığı bilinmemektedir. Bu sülaleler, mahallenin yerlileri olarak sayılmaktadır. Bu ailelerin dışında, 19. Ve 20. Yüzyıllarda tüm mal varlıklarını satarak veya hibe ederek yöreden göç eden aileler olduğu da bilinmektedir. Badtaroğlu, Köseoğlu ve Ciroğlu aileleri, bu ailelerin en bilinenleridir. Bir zamanlar Balıklı'daki toprakların büyük bir bölümüne sahip olan bu aileler, topraklarını bırakarak başka bir şehre göç etmişlerdir. Kalan topraklardan bir kısmını evre köylerdeki aileler satın almış ve Balıklı'ya yerleşmişlerdir. Bir kısmını ise köylü kendi arasında paylaşmıştır (Seyfullah Dalkıran, kişisel görüşme, 05.09.2009; Osman Gl, kişisel görüşme, 16.08.2009; Tevrat Koçak, 23.09.2009; Hüseyin Aydemir, kişisel görüşme, 17.03.2010). Günümüzde, mahalledeki tarım alanlarının bir kısmı bu ailelerin adıyla anılmaktadır.

Başlangıçta tek bir haneye sahip olan sülaleler, nüfuslarının artmasıyla birlikte yeni konutlar yaparak yerleşimdeki hane sayılarını oğaltmışlardır. Bir sülalenin sahip olduğu ilk konut, o sülalenin "*birlik evi*"dir. *Birlik ev*, atadan kalan, aynı soydan birkaç ailenin paylaştığı ev anlamındadır. Bir hanede yaşayan aile, başlangıçta çekirdek aileyken, daha sonra çocukların evlenmesiyle geniş aileye dönüşür. İlerleyen yıllarda, konutun içindeki nüfusun artmasıyla ve yeni evliliklerle birlikte, *birlik ev* kardeşler arasında bölünür ve konuta yeni mekânlar eklenir. *Birlik evin* bir yarısında bir erkek evladın, diğer yarısında diğer erkek evladın soyu devam eder. Erkek ocukların sayıca fazla olması durumunda ise, *birlik ev* bir ya da iki erkek kardeşe bırakılır ve diğer kardeşler beraber veya ayrı ayrı ev yaparlar. Yeni yapılan konutlar, sonraki nesillerin *birlik evi* olur. Her yeni evlilikle birlikte, sülalenin aile ve hane sayısı artar. Günümüzde aynı konutu paylaşan aile sayısı oldukça azdır. Artık aileler, bir konutun bölümlerini paylaşmak yerine, evin yarı değerinin ücretini diğer aileye ödeyerek tüm konuta sahip olma ya da *birlik evi* sökerek yapı malzemesini paylaşma yoluna gitmektedirler.

Geçmişte, evlilikler genellikle aynı sülaleden olan kişiler arasında gerçekleştirilmiştir. Bunun sebebi, sülalenin sahip olduğu tarım alanlarının bölünerek azalmasını engellemektir. Bununla birlikte, çok eski yıllarda bile farklı sülaleler, mahalleler ve köyler arası evliliklerin de gerçekleştirildiği görülmektedir. Günümüzde ise, sülale içi evlilik tarımın da önemini kaybetmesiyle birlikte ortadan kalkmıştır. Aileler, gelin ve damatlarının en azından aynı kültürden olmasını arzulamakla birlikte, çocuklarını eşlerini seçmekte özgür bırakmaktadırlar.

3.3.4 Eğitim durumu

Balıklı'da var olduğu bilinen en eski eğitim kurumu medresedir. Köy camisinin içinde veya camiye bitişik olarak bulunan medrese, Balıklı'yla birlikte bölgede camisi olan diğer köylerde de bulunmaktaydı. 1877-1878 Osmanlı-Rus savaşı'na kadar işlevlerini sürdüren bu medreselerde Kur'an, tecvit, Arapça lisan ve din dersleri öğretilmiştir. Cami medreselerinden ayrı olarak, Balıklı, Meydancık, Erikli, Tepeköy ve Söğütlü köylerinde büyüklerin tahsili için ayrılmış daha büyük medreseler de yer almaktaydı (Özder, 1945, s.129). Balıklı Mahallesi sakinlerinden Demirali Gültekin de Balıklı Camisi içinde yer alan böyle bir medresenin varlığından haber olduğundan bahsetmiştir; ancak büyük medrese hakkında bir bilgi alınamamıştır.

1877-1878 Osmanlı-Rus Savaşı'ndan sonra Rus hâkimiyeti zamanında, Balıklı ve Söğütlü'de Rus mektepleri açılmıştır. Balıklı'daki mektep bir yıl sonra kapatılmış olsa da Söğütlü'deki mektep 1918 yılına kadar eğitime devam etmiştir. Bu mekteplerde dersler Rusça verilmiş, din derslerini okutmak üzere de birer Türk hocası bulundurulmuştur (Özder, 1945, s.129).

Bölge yeniden Türk hâkimiyetine geçtikten sonra, 1922 yılında, Balıklı'da bir ilkokul açılmıştır. İlk açılışında, Kurşunlu adını alan okul, 1945 yılından itibaren Balıklı İlkokulu olarak kayıtlara geçmiştir. Kurşunlu İlkokulu, bu dönemde Meydancık Bucağı'nın tek okuludur. Kurşunlu İlkokulu'yla birlikte Veliköy Bucağı'nın merkezinde de bir ilkokul açılmıştır. 1926 yılında Şavşat ilçesinde başlayan okul çalışmaları neticesinde Çiftlik Köyü, Kireçli Köyü ve Yavuzköy'de yeni okullar yapılarak eğitime açılmıştır. Yine bu çalışmalar sırasında Balıklı'ya da yeni bir okul binası yapılarak, eğitim eski binadan yeni binaya taşınmıştır (Özder, 1945, s.130). Bahsi edilen eski binanın, Rus hâkimiyeti zamanında yapılan okul binası olduğu düşünülmektedir. Bu bilgiyle, Anavatana bağlandıktan sonra eğitime açılan Kurşunlu

İlkokulu binasının, Rus döneminde yapıldığına ve 1926 yılında yapıldığına dair, yöre halkı arasında farklı görüşler bulunmasının sebebi anlaşılmıştır. Kurşunlu İlkokulu'nda, Balıklı'daki öğrencilerle birlikte çevre köylerdeki öğrenciler de eğitim görmekteydi. Bu öğrencilere Şalcı, Çoraklı, Demirkapı gibi Meydancık Bucağına bağlı olmayan ancak yakın mesafede bulunan köylerdeki öğrenciler de dâhildi. Çevre köylerden gelen öğrenciler, eğitim dönemi süresince Balıklı'daki akrabalarının yanında ya da Balıklı'da kiraladıkları odalar da ikamet etmekteydiler (Seyfullah Dalkıran, 05.09.2009, kişisel görüşme). Bu dönemde, Kurşunlu İlkokulu'nun öğrenci sayısı oldukça fazladır. Balıklı Mahallesi sakinlerinden Seyfullah Dalkıran'ın verdiği bilgiye göre, 1934 yılında birinci sınıfa giden öğrenci sayısı, 4 kız 106 erkek olmak üzere 110'dur.

Şavşat'ta 1930-1937 yılları arasında okul çalışmaları devam etmiş, 1938 yılı itibariyle ilçedeki okul sayısı 14'ü ilkokul ve 7'si öğretmenli okul olmak üzere 21'e ulaşmıştır. 1939 yılında çıkarılan Köy Enstitüleri Kanunu ve 1942 çıkarılan Köy Okulları ve Enstitüleri Teşkilat Kanununun yürürlüğe girmesiyle de ilçede yeni okul çalışmaları başlatılmıştır. Balıklı'da da bu çalışmalar neticesinde 1945 yılında yeni bir bina daha yapılmıştır. Bu bina, bakımsızlık nedeniyle 1960'lı yılların başında çökmüştür (Özder, 1945, s.130). Yeni okullarla beraber, Balıklı İlkokulu'ndaki öğrencilerin bir kısmı eğitimlerine kendi köylerinde veya daha yakında çevredeki okullarda devam etmişlerdir (Çizelge 3.5).

Çizelge 3.5 : 1945 yılındaki Meydancık Bucağı okulları ve öğrenci sayıları.

Öğretmen Durumu	Okul Adı	Öğrenci Sayısı		
		Kız	Erkek	Toplam
Öğretmenli - Eğitimli	Balıklı Köyü	44	110	154
	Çağlayan Köyü	15	81	96
	Meydancık Köyü	42	90	132
Eğitimli	Eskikale	7	37	44
	Yanıklı	15	35	50
	Yağlı	17	9	26
	Taşköprü	15	30	45
	Mısırlı	15	16	31
	Maden	9	9	18
	Dutlu	19	14	33
	Demirci	10	8	18
	Erikli	7	43	50
	Oba	11	25	36

Kurşunlu İlkokulu'nda 1937 yılına kadar süren 3 yıllık eğitim programı, bu yıldan sonra 5 yıla çıkarılmıştır. 1940 yılında köy enstitülerinin açılmasıyla birlikte ilkokul eğitimini tamamlayan öğrenciler, ülkemizin ilk 14 köy enstitüsünden biri olan Kars Cilavuz Köy Enstitüsü'nde öğrenimlerine devam etmişlerdir. Enstitüde eğitimlerini tamamlayan kişiler, köy okullarında öğretmen olarak göreve başlamışlardır (Demirali Gültekin, kişisel görüşme, 14.08.2009; Seyfullah Dalkıran, kişisel görüşme, 05.09.2009).

Günümüzde mevcut olan Balıklı İlköğretim binası, 1964 yılında yapılmıştır. 1982 yılına kadar, bu binayla birlikte, 1926 yılında yapılan binada da eğitim vermeye devam edilmiştir. 1982 yılında ise, Balıklı ve Meydancık Bucağının ilk okul binası, çürüdüğü gerekçesiyle yıkılmıştır (Hüseyin ve Hacer Aydemir, kişisel görüşme, 17.03.2010). 1968 yılında Meydancık'ta, 1977'de yılında da Balıklı'da ortaokul eğitimi vermeye başlanmıştır. 1996 yılında, Meydancık mahallesinde Meydancık Çok Programlı Lisesi eğitime açılmıştır. Balıklı İlköğretim Okulu 2007 yılında taşınmalı eğitime geçilince kapatılmıştır. Bu yıldan itibaren, Balıklı'daki öğrenciler, öğrenimlerine Meydancık'taki okullarda devam etmektedirler.

Balıklı, Anavatan'a bağlandıktan bir yıl gibi kısa bir süre sonra bir eğitim kuruma sahip olmuştur. Bu yıllarda öğrencilerin okula gösterdiği ilgi büyüktür; ancak çeşitli sebeplerden dolayı okula gitme oranı %100'e ulaşmamıştır. Bu sebeplerin içinde, bazı evlerin okula uzak mesafede olması, mevsim şartları dolayısıyla okula ulaşımın zorlaşması, bazı ailelerin kız çocuklarını okula göndermek istememeleri, ailelerin bir çocuğun okusun diğerleri ev ve tarla işlerinde yardımcı olsun düşüncesi gibi sebepler bulunmaktadır. Bununla birlikte, Balıklı halkının büyük bir çoğunluğu ilkokul eğitimini tamamlamıştır. İlkokul sonrası eğitim oranı ise çok yüksek değildir. Köy enstitüleri kapanması ve bucaktaki ortaokulların ve lisenin geç açılması bu oranın düşük olmasının sebepleridir. 1968 yılına kadar ortaokul eğitimlerini ilçe merkezinde, lise öğrenimlerini ise il merkezinde gören öğrenciler, öğrenimleri süresince bu merkezlerde kiraladıkları bir evde ikamet etmekteydiler. Bu kiralari ve öğrenim masraflarını karşılamak ise, pek çok aile için mümkün değildi.

Meydancık Ortaokulu açıldıktan sonra, ilkokul sonrası eğitim oranında bir artış yaşanmıştır; ancak bu artış fazla büyük değildir. Okula yürüme mesafesinin uzun olması ve kış mevsiminde okula ulaşımın iyice zorlaşması gibi nedenler, ailelerin çocuklarını okula göndermek istememelerinin nedenleri arasındadır.

İlerleyen yıllarda, tarım işlerinin azalması, eğitime verilen önemin artması ve Balıklı Ortaokulu'nun açılmasıyla, Balıklı'daki öğrenci sayısı artmıştır. Bununla birlikte, dışarıya göçlerin başlaması, bazı ailelerin çocuklarını lise eğitimleri için şehirlerdeki akrabalarının yanına göndermeleri, lise ve üniversite eğitimlerini tamamlayan kişilerin iş olanaksızlığı dolayısıyla memleketlerine geri dönmeleri gibi sebepler, Balıklı'daki öğrenim durumu oranının düşük olmasının sebepleridir. 1985 ve 1990 yıllarına ait veriler, 1980 göçünden sonra Balıklı'daki öğrenim durumu oranını göstermektedir (Çizelge 3.6).

Çizelge 3.6 : Balıklı'da 1985-1990 yıllarında okuma yazma ve eğitim durumu¹⁴.

		Okuma - Yazma Bilmeyenler	Okuma - Yazma Bilenler					
			Bir Okul Bitirmeyen	İlkokul	Ortaokul	Lise	Lise Dengi Meslek Okulu	Yüksek Okul ve Fakülte
1985	Kız	190	42	210	9	2	1	1
	Erkek	74	50	156	32	13	4	8
	Toplam	264	92	366	41	15	5	9
1990	Kız	134	51	162	14	1	1	1
	Erkek	50	49	152	35	11	4	9
	Toplam	184	100	314	49	12	5	10

Bölgedeki nüfus aylara göre değiştiği için, Balıklı'nın günümüzdeki öğrenim durumu oranını vermek oldukça zordur. Tüm yıl boyunca mahallede ikamet eden aileler, genellikle tarımla ve hayvancılıkla uğraşan ailelerdir. Bu ailelerin eğitim durumları, genellikle ilkokul ve ortaokul seviyesinde olsa da bu ailelere mensup olup üniversite eğitimlerine diğer şehirlerde devam eden kişiler bulunmaktadır. Bununla birlikte, ikametleri farklı şehirlerde bulunan birçok emekli, Nisan ve Kasım ayları arasında Balıklı'da bulunmaktadır. Bu kişilerin arasında çok sayıda lise ve fakülte mezunu kişiler vardır. Yaz aylarında ise çeşitli mesleklerden birçok kişi ve üniversite öğrencisi tatilleri süresince Balıklı'da bulunmaktadır. ADNKS'ya göre, 2009 yılında Meydancık Beldesi'ndeki nüfusun okuma yazma ve eğitim durumu aşağıdaki tabloda gösterilmiştir (Çizelge 3.7).

¹⁴ Veriler 6 yaş ve üstü nüfusa aittir. 1985 ve 1990 yıllarındaki okuma yazma ve eğitim durumu verileri, Erişim: 16 Nisan 2010, <http://tui.kapp.tuik.gov.tr/nufusmenuapp/menu.zul>

Çizelge 3.7 : Meydancık Beldesi'nde 2009 yılı nüfusun eğitim durumu¹⁵.

		Okuma - Yazma Bilmeyenler	Okuma - Yazma Bilenler				
			Bir Okul Bitirmeyen	İlkokul	Ortaokul veya Dengi Okul	Lise veya Dengi Okul	Yüksek Okul ve Fakülte
2009	Kız	95	78	287	4	31	9
	Erkek	23	57	168	45	111	55
	Toplam	118	135	455	49	142	64

3.3.5 Geçim yolları

Balıkli'da, halkın geleneksel geçim yolları tarım, hayvancılık, arıcılık ve el sanatlarıdır. Geçmişte olduğu gibi, günümüzde de halkın büyük bir çoğunluğu bu etkinlikleri ticari amaçlarla değil, kendi ihtiyaçlarını karşılamak için gerçekleştirmektedir.

Tarih boyunca, işgallere uğrayan ve savaşların ortasında kalan Balıklı halkının geçimini sağladığı kaynaklar dereler, ormanlar ve tarım alanları olmuştur. Ormanlar araç-gereç, yakacak ve yapı malzemesi ihtiyacını karşılayan en önemli kaynaklardır. Ayrıca, küçük ve büyük baş hayvanların otlaklarıdır. Dereler, günümüzde de sürdürüldüğü gibi tarım alanlarının sulama suyunu karşılamasının yanı sıra geçmiş yıllarda içme suyu ihtiyacını da karşılamıştır. Doğadan toplanan, tarım alanlarından ve hayvanlardan elde edilen ürünler, halkın tek besin kaynağıydı. Bu kaynaklardan sağladıkları ürünlerle, bir sonraki hasat zamanına kadar geçinen aileler mahallenin zengini olarak kabul edilmekteydi (Zarife Aydemir, kişisel görüşme, 10.01.2010). Yerleşimde bulunan en eski yapılar ve etnografik eserler, bu dönemdeki yaşayış hakkında fikir vermektedir.

Geçmiş yıllarda, halkın parayla ilişkisi oldukça azdır. Halk için geçimi sağlamak, para kazanmak değil yaşamı sürdürebilmek anlamına gelmektedir. Mahalle'deki ürünlerin ticari alanda kullanılması, ilk olarak bu ürünlerin çevre yerleşim bölgelerinde bulunan ürünlerle değiş tokuş yapılması şeklinde olmuştur. Balıklı Mahallesi'nde bol miktarda bulunan meyveler, at ve eşek sırtında taşınarak Ardahan

¹⁵ Veriler 6 yaş ve üstü nüfusa aittir. 1985 ve 1990 yıllarındaki okuma yazma ve eğitim durumu verileri, Erişim: 16 Nisan 2010, <http://tui.kapp.tuik.gov.tr/nufusmenuapp/menu.zul>

ve Gürcistan'da (o dönemde Rusya) dönemin temel ihtiyaç malzemeleriyle değiştirilmektedir. Meyve karşılığında alınan ürünler peynir, buğday, tuz, gaz yağı ve şekerdir (Seyfullah Dalkıran, kişisel görüşme, 05.09.2009; Hacer Aydemir, kişisel görüşme, 17.03.2010). Çevre bölgelerle artan ticari ilişkiler, mahallenin yeni ürünlerle tanışmasına vesile olmuştur. Sonraki yıllarda, temel ihtiyaç malzemeleri Balıklı'daki dükkanlarda satılmaya başlanmıştır. Bu faaliyetlerinin dışında, evcil hayvan ticareti, askerde öğrenilen meslekler ve yol yapımı gibi devlet işleri halka ufak da olsa maddi kazançlar sağlamıştır. Bunların yanı sıra, maddi kazancı biraz daha iyi olan ailelerin sağladığı yevmiyelik tarım işleri, halkın bir kısmı için gelir kaynağı olmuştur (Seyfullah Dalkıran, kişisel görüşme, 05.09.2009; Zarife Aydemir, kişisel görüşme, 10.01.2010).

İlerleyen yıllarda, değişen yaşam koşulları, halkın paraya olan ihtiyacını arttırmıştır. Tarım ve hayvancılık ürünlerinin ticaretinin yapılamaması ve bölgede iş olanağının kısıtlı olması dolayısıyla, Almanya'ya ve diğer şehirlere iş bulma umuduyla göçler başlamıştır. Bununla birlikte, köy okulları haricinde 1965 yılında açılan sağlık ocağı ve 1948 yılında açılan Meydancık Orman İşletme Şefliği, öğrenim görmüş kişiler için bölgede iş olanağı sağlamıştır.

Günümüzde, sağlık ocağı iki personelle hizmet vermeye devam etmektedir. Meydancık Orman İşletme Şefliği'nin hizmet yeri, Balıklı Mahallesi'nden Şavşat ilçe merkezine taşınmıştır. 2004 yılında Balıklı İlköğretim Okula ait lojmanda hizmet vermeye başlayan Meydancık Beldesi Tarım Merkezi ve Meydancık Mahallesi'ndeki okullar ve PTT, bölgede, hizmet vermeye devam eden diğer devlet kurumlarıdır. Bu kurumlarda, atanmayla çalışan personel dışında yöre halkı arasından sözleşmeli olarak çalışan kişiler de bulunmaktadır. Bu kişiler dışında, sürekli olarak yörede yaşayan kişiler, geçimlerini tarım ve hayvancılık faaliyetleriyle sağlamaktadırlar. Artvin-Şavşat karayolu üzerinde 2007 yılında AB projeleri desteğiyle kurulmuş süt fabrikası da yöreden birkaç kişiye iş olanağı sağlamaktadır.

3.3.5.1 Tarım

Mahalledeki tarım alanları oldukça dardır. Bununla birlikte, günümüzde bu alanların büyük bir kısmı çayır olarak kullanılmaktadır. Geçmişte, besin ihtiyacının çoğunluğunu bu alanlardan sağlayan halk, mahalledeki ekilebilir bütün alanları tarla olarak kullanmıştır. Hayvanlar için gerekli olan ot ihtiyacı ise daha çok yayla ve

kışlalardaki meralardan sağlanmışır. Nüfusun azalmasıyla birlikte, mahalledeki ekili toprak alanı azalmıştır. Yetiştirilen ürünlerin ticareti yapılmadığı için, aileler kendilerine yetecek miktardaki alanları ekip, geri kalan alanları çayır olarak kullanmaktadırlar. Çayırlardan elde edilen otlar, hayvancılık yapan aileler tarafından hayvanlarını beslemek için kullanılmaktadır. Hayvancılık faaliyetlerinde bulunmayan aileler ise, biçtikleri otları hayvan sahiplerine satmakta ya da çayır biçme ve sulama karşılığında çayırdaiki otları ihtiyaç sahiplerine bırakmaktadırlar.

Tarlalarda yetiştirilen ürünler mısır, patates, fasulye ve kabaktır. Bostanlarda ise, domates, salatalık, biber, patlıcan ve soğan yetiştirilir. Mahalle, meyve çeşitliliği açısından oldukça zengindir. Elma, dut, armut, erik, kiraz, üzüm, kıvılcık, vişne, ayva, nar, muşmula, yaban armudu, incir mahallede yetişen meyve türleridir. Özellikle, elma ve erik bol miktardadır ve bu meyvelerin oldukça çeşitli türleri bulunur. Meyve ağaçları haricinde ceviz, ıhlamur, fındık ağaçları da her ailenin mutlaka sahip olduğı ağaç çeşitleridir.

3.3.5.2 Hayvancılık

Bütün geleneksel konutların zemin katında bulunan ahırlar, hayvancılığın yöre için ne kadar önemli olduğunu göstermektedir. Hayvancılık, geçmişte, küçükbaş hayvancılık, büyükbaş hayvancılık, arıcılık ve kümes hayvancılığı olmak üzere dört kolda gerçekleştirilmiştir. Günümüzde ise, küçükbaş hayvancılık yapılmamaktadır. Az sayıda aile, büyükbaş hayvancılık ve arıcılıkla uğraşmaktadır. Bazı aileler ise, kendi ihtiyaçları için tavuk ve horoz beslemektedirler.

1956 yılında yürürlüğe giren 6831 sayılı Orman Kanunu'yla ormanlara her cins hayvan sokulmasının yasaklanmasıyla, bölgede küçükbaş hayvancılık faaliyetleri giderek azalmış ve 2000 yılından sonra tamamen kalkmıştır.

Mahallede, büyükbaş hayvan olarak sadece sığır beslenmektedir. Bir zamanlar ulaşım ve taşımacılıkta kullanılan atlar ve eşekler, artık bulunmamaktadır. Balıklı yerleşiminde, 24 aile büyükbaş hayvancılık faaliyetlerine devam etmektedir. Geçmişte bir ailenin sahip olduğı sığır sayısı, 10-15 arasında değişirken, günümüzde bu sayı 2-6 arasında değişmektedir. Hayvancılık faaliyetleri daha çok süt üretimine yöneliktir. Elde edilen sütler tereyağı, tuzlu peynir gibi yöresel süt ürünlerinin yapımı için kullanılmaktadır. Bazı aileler elde ettikleri bu ürünleri, hayvancılıkla uğraşmayan diğer ailelere satarak, geçimlerini sağlamaktadırlar.

Arıcılık, geçmiş dönemlerden beri yörede gerçekleştirilen bir faaliyettir. Bir dönem, arıcılık faaliyeti oldukça azalmıştır; ancak günümüzde tarım ve hayvancılığın önemini kaybetmesiyle yöre halkı, arıcılığa yeniden ilgi duymaya başlamıştır. Bununla birlikte, geçmiş dönemlerde kullanılan karakovanlar artık kullanılmaktadır; üretim fenni kovanlarda sürdürülmektedir. Üretilen balın, yöre dışı ticareti yapılmamaktadır. 2009 yılı itibariyle TEMA Vakfı, Meydancık Mahallesi'nde ana arı üretimine başlamıştır (Şekil 3.9).

Şekil 3.9 : Tema Vakfı ana arı üretim alanı.

3.3.5.3 El sanatları

Bir zamanlar, halkın bütün ihtiyaçlarını çevredeki kaynaklardan sağlama zorunluluğu, mahallede dokumacılık ve marangozluğun gelişmesine vesile olmuştur. Ceket, pantolon, gömlek, önlük, şal, kilim gibi ihtiyaçlar, koyun ve keçi yünlerinin eğirilmesiyle elde edilen ipliklerle, dokuma tezgâhlarında dokunarak karşılanmıştır (Şekil3.46, Şekil A.47, Şekil A.48). Mutfak gereçleri, tarım araçları, mobilyalar ve benzeri ihtiyaçlar tümüyle ahşaptan yapılmıştır. Yörede bulunan kırmızı toprak, küp ve *pilek* (toprak kap) yapımında kullanılmıştır. Bazı kişiler çevre bölgelerden işlenmemiş demir getirerek demircilikle uğraşmışlardır.

Günümüzde bu sanatlardan sadece kilim dokumacılığı devam etmektedir. Bölgede kilim ticareti yoktur. Örülen kilimler, çoğunlukla ailelerin kendi ihtiyaçları içindir; ancak az da olsa gelen talepler yöredeki bazı kadınlara gelir sağlamaktadır.

Kilimlerde kullanılan ip, renk ve motifler dönemlere göre farklılıklar göstermektedir. Günümüzde dokunan kilimler, endüstriyel iplik kullanıldığı için eski kilimler kadar nitelikli değildir. Eski dokumalar, genellikle duvar halısı olarak ya da *sekvi* (sedir) örtüsü olarak kullanılmaktadır (Şekil A.49). Gaz lambası ışığında örülmüş olan bu kilimlerin, yöre halkı için manevi değeri büyüktür. Yün ipliklerle örülmüş ceket, pantolon, peştamal ve kuşakları bazı kişiler sandıklarında saklamaktadır (Şekil A.50).

Balıkli Mahallesi'nde marangozluk yapan sadece bir usta kalmıştır. Endüstriyel ürünlerin ucuz olması ve kolayca bulunması nedenleriyle ahşap işçiliğine verilen önem azalmıştır. Bununla birlikte, geçmiş yıllara ait birçok ahşap eşyayı alanda görmek mümkündür (Şekil 51). Bu eşyaların bir kısmı günümüzde hala kullanılmaktadır. İşlevini kaybeden eşyalar ise, ambarlarda ya da depolarda saklanmaktadır (Şekil A.52). Bölgedeki özgün ahşap araç gereçlerin bir kısmı 2005 yılında antikacılar tarafından toplanmıştır.

Balıkli Mahallesi sakinleri küp ihtiyaçlarını çoğunlukla Küplüce Köyü'nden sağlamışlardır (Enver Aydemir, kişisel görüşme, 20.08.2010). Bunun haricinde, yöre halkının yaptığı örnekler de bulunmaktadır. Geçmişte mısır, pekmez, peynir saklamak için kullanılan küpler, günümüzde kullanılmamaktadır. Yörede *pilek* yapımı artık yoktur; ancak eski *pilekler* hala kullanılmaktadır.

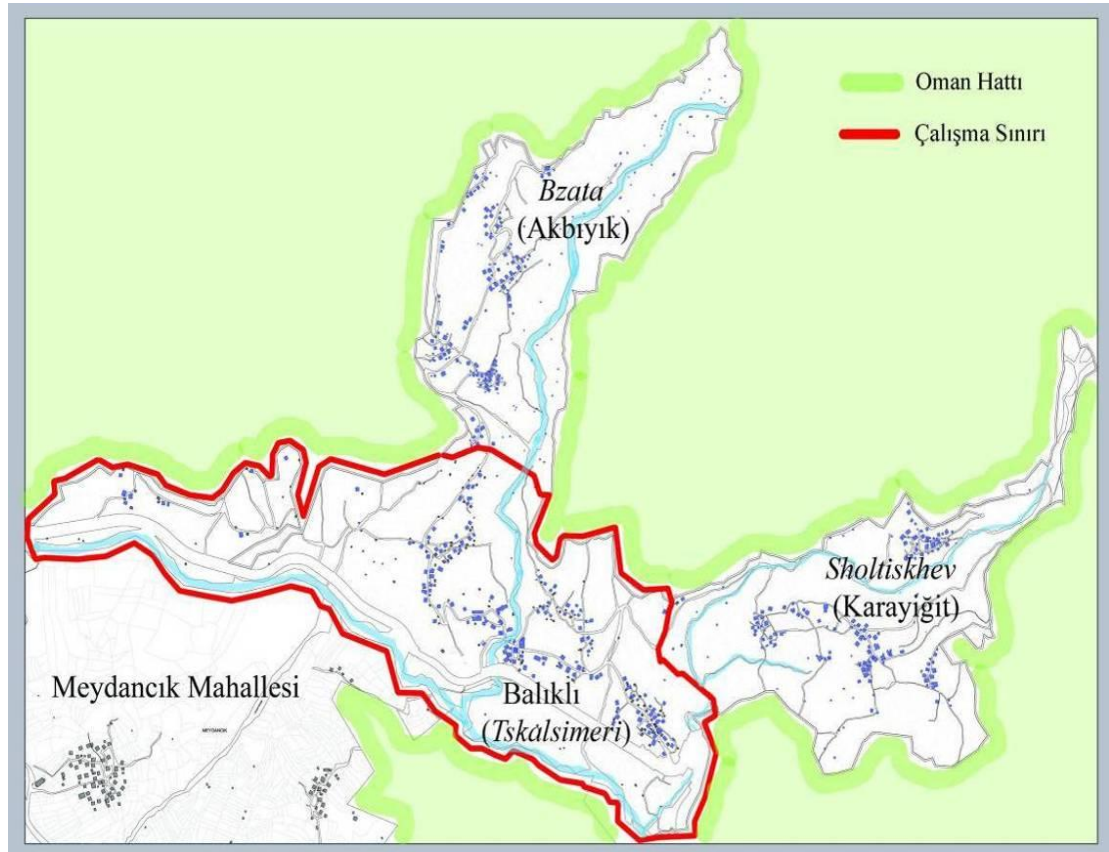
Demircilik sanatı, günümüzde sürdürülmemektedir. Geleneksel yapıların çoğunda, dövme demirle yapılmış kapı pencere kilitleri ve menteşeleri görmek mümkündür. Orak, tırpan gibi tarım araçları da yerli ustalar tarafından dövme demirle yapılmıştır.

4. YERLEŞİMİ OLUŞTURAN ÖĞELER

4.1 Çalışma Alanı Sınırı

Balıklı Mahallesi, Balıklı, *Bzata* ve *Sholtiskhevi* olmak üzere üç yerleşim yerinden oluşur. Çalışma alanı olarak seçilen yerleşim, mahallenin merkez yerleşimi olan Balıklı yerleşimidir. Ticaret yapıları, sosyal yapılar, kamu yapıları ve mahallenin ilk camisi burada bulunur.

Çalışma alanı sınırını, güney yönünde Papart Deresi, batı, kuzeydoğu ve kuzeybatı yönlerinde ise orman hattı oluşturur. Doğu ve kuzey yönündeki sınırları ise, *Bzata* ve *Sholtiskhevi* yerleşimlerinin başladığı kabul edilen hatlar oluşturur (Şekil 4.1)

Şekil 4.1 : Çalışma sınırını gösteren harita.

4.2 Tarihi Kalıntılar

Balıkli yerleşiminde şu ana kadar bilimsel bir kazı ve tespit çalışması yapılmadığı için yerleşimdeki kalıntılar gözlemler sonucu belirlenmiştir. Tespit edilen kalıntıların yapım tarihlerine ve kullanım amaçlarına yönelik, kesin ve bilimsel bilgiler elde edilememiştir. Çalışma alanında tespit edilen tarihi kalıntılar *daranelar* (taş mağara), künkler, küpler ve tarihi mezarlık alanlarında bulunan mezar taşlarıdır. Bu kalıntılar dışında kale, taş köprü çalışma alanı dışında kalan ancak yakın çevrede bulunan diğer tarihi kalıntılardır. Ayrıca, Vela Tepesi'nde, Avazanat Tepesi'nde, ve Satave Festival alanı yakınında düzgün kesme taşlardan yapılmış kalıntılar bulunmaktadır.

Parih Kalesi, Balıklı ve Taşköprü Mahalleleri arasındaki karayolu üzerinde çevreye hâkim bir tepenin üzerinde bulunur (Şekil 4.2). Tescilli bir yapıdır. Kaleye araç ulaşımı yoktur. Balıklı ve Taşköprü Mahallelerinden patikalarla ulaşılabilir. Yapım dönemi hakkında kesin bir bilgi bulunmamaktadır. Yörede yaygın olarak Gürcü Kraliçesi Tamara döneminde yapıldığı görüşü hâkimdir. Moloz taşlarla yapılmış olan kalenin büyük bölümü yıkılmıştır (Şekil B.1).

Şekil 4.2 : Parih Kalesi'nden bir görünüm¹⁶.

Yapının korunmasına yönelik hiç bir çalışma olmadığı gibi çevrede sürdürülen inşaat çalışmaları nedeniyle de tehdit altındadır. Karayolu genişletme çalışmaları kapsamında, üzerinde yer aldığı kayada karayolu tünel çalışması sürdürülmektedir

¹⁶ Parih Kalesi fotoğrafı, facebook sosyal paylaşım sitesi, Meydancık grubu arşivinden alınmıştır.

(Şekil B.2). Bunun yanı sıra, Parih Kalesi, Diyoban HES tünel hattı güzergâhının üzerinde yer bulunmaktadır. Dinamit patlatılarak açılan tünellerin kaleye zarar vereceği düşünülmektedir. Konuyla ilgili olarak, Meydancık Belediye Başkanlığı tarafından 04.05.2009 tarihinde Trabzon Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kurulu'na yapmış olduğu başvuru sonucunda projenin uygulanmasında bir sakınca olmadığı kararı alınmıştır (EK C).

Balıkli yerleşiminin yakınında bulunan diğer bir önemli kalıntı, taş köprüdür. Köprü, adını verdiği Taşköprü Mahallesi sınırları içerisinde, Papart Deresi üzerinde bulunur. Köprü'nün yapım tarihi hakkında bir bilgi yoktur; ancak yöredeki yaygın görüş, taş köprü'nün de Parih Kalesi gibi Kraliçe Tamara dönemine ait olduğudur. Köprü, moloz taşlardan yapılmış olup tek kemerlidir (Şekil B.3, Şekil 4.3).

Şekil 4.3 : Tarihi taş köprüden bir görünüm¹⁷.

Balıkli yerleşiminde üç adet *daran* tespit edilmiştir. Çevre yerleşmelerde ve mahallelerde de örnekleri bulunmaktadır. Yusufeli ilçesi'nde de benzer örnekler bulunduğu bilinmektedir. *Daranlar*, kazılarak oluşturulan çukurun içinin ve üstünün moloz taşlarla örülmesiyle teşkil edilmiştir. Çukurun üstü ve üç kenarı tamamen kapatılmış, eğim yönünde kalan kısımda ise içeriye giriş için küçük bir açıklık bırakılmıştır (Şekil B.4). *Daranların* yapılışındaki esas amaç, kesin olarak

¹⁷ Taş köprü fotoğrafı, Balıklı Mahallesi İmamı Yücel Ekinci'nin arşivinden alınmıştır.

bilinmemektedir; ancak bazılarının içinde bulunan küpler ve taş şarapanalar, *daranların* bir zamanlar şarap üretim ve saklama yeri olarak kullanıldığını düşündürmektedir. *Daranlar* ve içindeki eserler, define avcıları tarafından tahrip edilmiştir. Günümüzde, Balıklı yerleşiminde bulunan daranlardan ikisi, yöre halkı tarafından girişleri doldurularak kapatılmıştır (Şekil B.5, Şekil B.6). Girişi açık olan diğeryse, yol genişletme çalışmalarının bulunduğu konuma verdiği zarar nedeniyle çökme tehlikesi altındadır (Şekil B.7, Şekil B.8).

Yerleşimin değişik noktalarında, temel kazısı ve yol yapımı sırasında küpler, künkler ve pithoslarla karşılaşmıştır. 16 envanter numaralı evin temel kazısı sırasında 8 adet pithosa rastlanmıştır. İçleri renkli bir sıvı ve üzerileri taş kapakla kapalı olarak bulunan bu pithoslar, tahıl saklamakları için yerleşimde ihtiyacı olan ailelere dağıtılmıştır (Hava Dalkıran, kişisel görüşme, 05.09.2009). Bunun yanı sıra, 163 envanter numaralı yapıların temel kazı sırasında da pithoslara rastlandığı yöre halkının verdiği bilgiler arasındadır. Balıklı yerleşiminin Mere Mahallesinde, yol yapımı sırasında belirli bir hat boyunca devam eden künkler bulunmuştur. Künklerin başlangıç noktası, hat boyunca kazı çalışması yapılmadığı için tespit edilememiştir; ancak orman içinde bulunan kaynak suyuna yakınlığı, başlangıç noktasının bu nokta olduğunu düşündürmektedir. Bununla birlikte, künk hattının tarihi bir mezarın üzerinden geçiyor olması dikkat çekicidir (Şekil B.9, Şekil B.10).

Yerleşimin 5 farklı bölgesinde tarihi mezarlık alanları tespit edilmiştir. 3 ayrı noktada da tekil tarihi mezarlar bulunmaktadır. Bu mezarların hangi dönemden kaldığına dair kesin bir bilgi yoktur. Bazıları hakkında elde edilen bilgiler, yalnızca yörede anlatılan efsanelere dairdir.

06 envanter numaralı tarihi mezarlık, 325 ada 5 parselde, yaşlı bir göknar ağacının altında bulunmaktadır. Yörede anlatılan efsaneye göre, Parih Kalesi'nde oturan Kraliçe Tamara bu mezarda yatmaktadır. Başındaki göknar ağacı, beraberinde gömülen hazineyi korumak için dikilmiştir. Diğer bir efsaneye göre, mezar, bir ermişin mezarıdır. Bir zamanlar, yoksulları ve dua etmek için gelenleri doyurmak için her sabah ağacın altında sıcak ekmek bulunmaktadır. Mezarın başında namaz kılmanın ve ağacın altında uyumanın baş ağrısına ve çeşitli hastalıklara iyi geldiğine inanılmaktadır. Mezarın baş ve ayak kısmında farklı şekillerde mezar taşları bulunmaktadır (Şekil B.11). Mezar taşlarından biri, büst şeklindedir. Diğer ise, yassı

ve dikdörtgendir. Mezar taşlarının üzerinden herhangi bir yazı veya işarete rastlanmamıştır. Bu mezar, hazine avcıları tarafından birkaç kez kazılmıştır.

15 envanter numaralı tarihi mezarlık alanı, günümüzde çayır olarak kullanılan 327 ada 18 parselde yer almaktadır. Mezarlığın etrafı *pelut* (meşe) ağaçlarıyla çevrilmiştir (Şekil B.12). Mezar taşları, büyük boyutlarda, biçimlendirilmemiş taşlardır. Taşların büyük bölümü, toprakla ve yapraklarla örtülmüştür (Şekil B.13). Yerleşimleri düzenli değildir. Taşların üzerinde herhangi bir yazı ya da şekil tespit edilmemiştir.

43 envanter numaralı tarihi mezar, günümüzde çayır olarak kullanılan 337 ada 51 parselde yer almaktadır. Mezarın etrafı küçük taşlarla çevrilmiştir. Bir başında üst kısmı sırtık şeklinde yontulmuş, silindirik mezar taşı bulunmaktadır (Şekil B.14).

54 envanter numaralı tarihi mezarlık alanı, 337 Ada 30 numaralı parselde bulunmaktadır. Alanın üstü otlarla kaplanmış, taşların büyük kısmı kaybolmuştur. Mezar taşları, küçük boyutlarda biçimlendirilmemiş taşlardır (Şekil B.15, Şekil B.16). Rivayet göre bu mezarlık alanı toplu mezarlık alanıdır (Asim Gültekin, kişisel görüşme, 19.08.2008).

"Bir zamanlar Gürcüler, Balıklı yerleşimde, Türkler de dağların yüksek kesimlerinde yaşarmış. Bir gün Gürcü köyünü salgın hastalık sarmış. Türk Beyi iki askerini Balıklı yerleşimindeki durumu öğrenmeleri için göndermiş. Askerler Balıklı'ya geldiklerinde vaziyetin çok kötü olduğunu görmüşler. Askerlerden birisi salgına yakalanıp ölmüş. Diğer asker güç bela Türk köyüne ulaşmış. Türk Beyine Balıklı'daki durumun çok kötü olduğunu, herkesin hastalıktan kırıldığını anlatmış. Salgın sonucu yerleşimdeki halkın tümü ölmüş. Ardından tepelerde yaşayan Türkler gelip Balıklı'ya yerleşmişler. Bu mezarlık alanı, salgına yakalanan halkın gömülü olduğu toplu mezarlıkmış"

167 envanter numaralı tarihi mezar, günümüzde çayır olarak kullanılan 341 ada 91 parselde bulunmaktadır. Mezarın etrafı büyük ve küçük boyutlarda taşlar çevrilmiştir. Mezarın bir başında dikdörtgen biçiminde bir mezar taşı bulunmaktadır (Şekil B.17).

244 envanter numaralı tarihi mezarlık alanı, caminin de içinde bulunduğu 374 ada 20 parselde yer almaktadır. Yerleşimde bulunan en geniş tarihi mezarlık alanıdır. Günümüzde, alanda mezar taşı bulunmamaktadır (Şekil B.18). Yöre sakinlerinden Tervat Koçak'ın verdiği bilgiye göre, bu alanda bulunan mezar taşları geçmiş yıllarda Meydancık nahiye müdürü tarafından kaldırılmıştır.

199 envanter numaralı tarihi mezarlık alanı, 377 ada 47 parselde bulunmaktadır. Mezar taşları, küçük, biçimsiz ve düzensizdir. Taşların birçoğu otlar ve toprakla örtülmüştür.

281 envanter numaralı tarihi mezarlık alanı, 382 ada 10 parselde bulunmaktadır. Günümüzde alanda mezar taşı bulunmamaktadır.

4.3 Fiziksel Dokuyu Oluşturan Öğeler

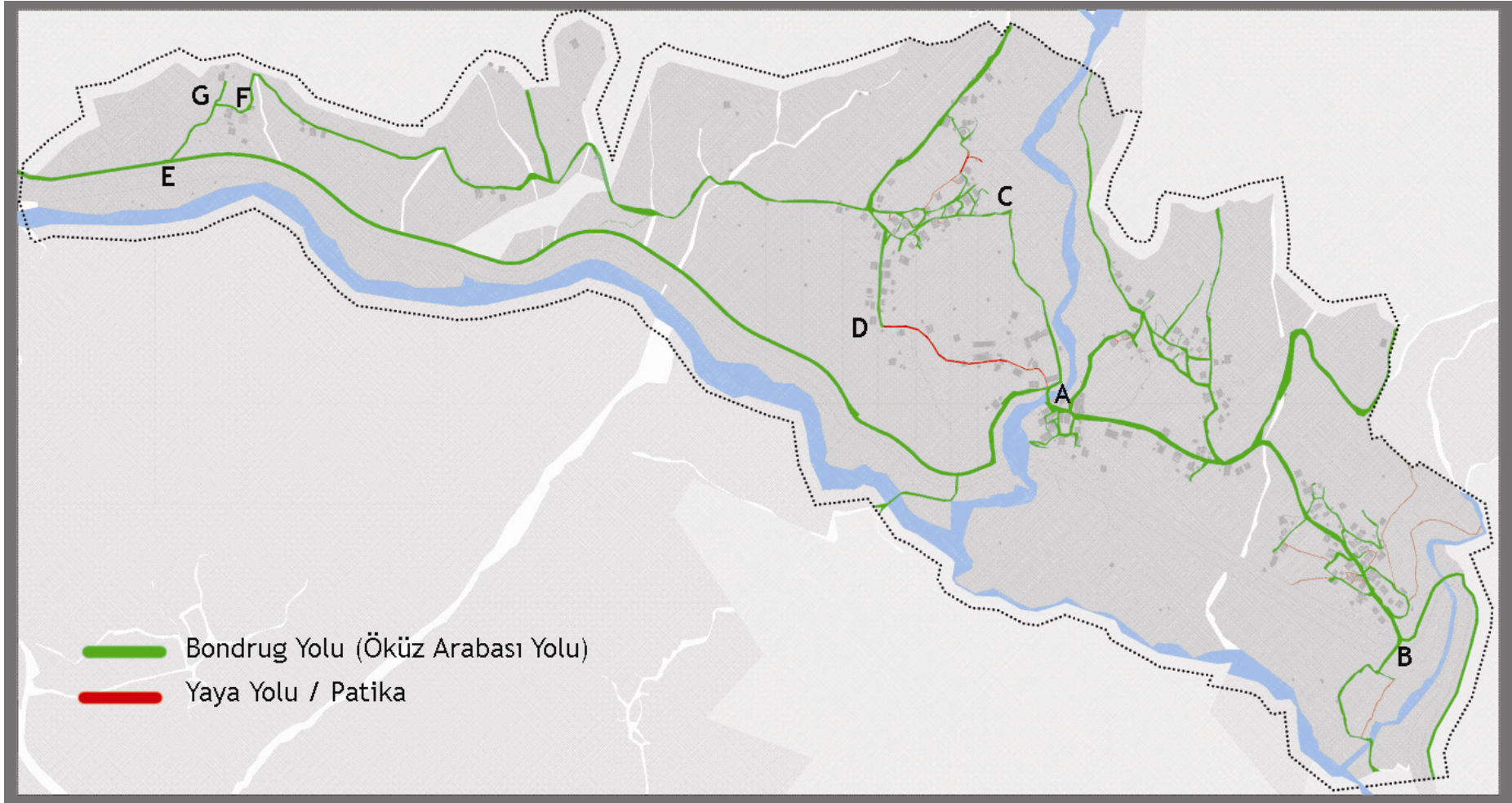
4.3.1 Yol dokusu

Balıkli yerleşimindeki yapı adalarını yollar, dere yatakları, orman arazileri ve karayolları mülkiyetindeki araziler ayırmaktadır. Organik olarak gelişmiş sınırlayıcılar, boyutları arasında büyük farklar bulunan, düzensiz yapı adalarının oluşmasına neden olmuştur (Şekil 4.4).

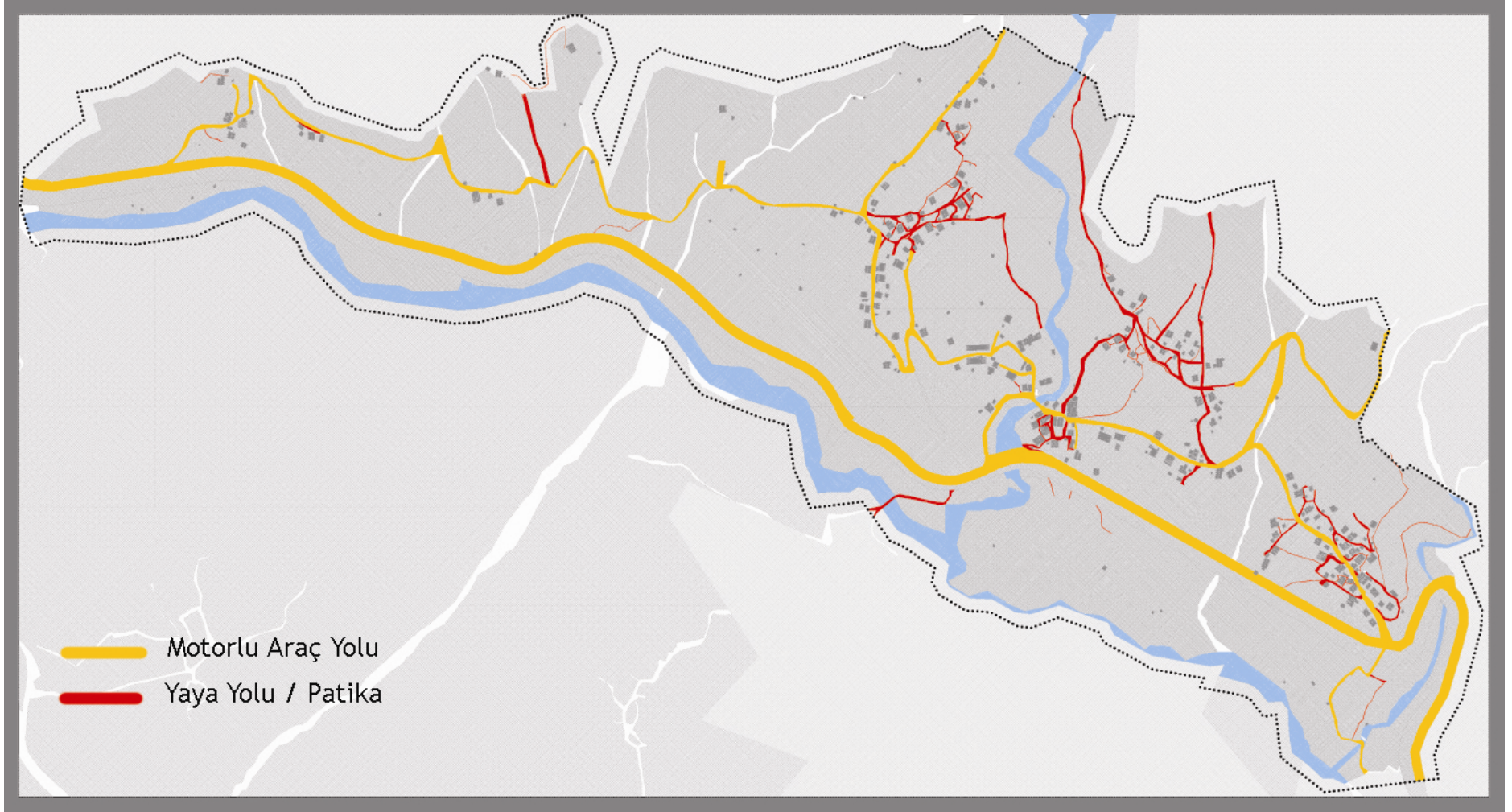

Şekil 4.4 : Balıklı yerleşimi yapı adaları.

Özgün yol dokusu, merkezden dağılan, kıvrılarak ve bazı noktalarda çatallanarak devam eden, eğime dik veya paralel *bondruğ yolları* (öküz arabası yolu) ve bu yollardan dallanan patikalar şeklindedir. 20. Yüzyılda yapılan çalışmalarla bazı yol aksları değiştirilmiş ve bazı *bondruğ yolları* genişletilerek motorlu araç yoluna dönüştürülmüştür (Şekil 4.5, Şekil 4.6). Bununla birlikte, yerleşimin özgün yol dokusunun büyük oranda korunduğu gözlenmektedir.

Şekil 4.5 : Geleneksel yol aksları ve nitelikleri.

Şekil 4.6 : Günümüzdeki yol aksları ve nitelikleri.

1994-1997 yılları arasında yapılan Meydancık - Şavşat karayolu genişletme çalışmasıyla, A ve B noktaları arasından geçen ana ulaşım aksı, yapı gruplarının ve yerleşim merkezinin dışına taşınmıştır. Trafik yoğunluğunun ve gürültüsünün, yapı gruplarından uzaklaştırılması yönünden olumlu özellikler taşıyan bu uygulama, verimli tarım arazilerinin parçalanması ve geleneksel yol akslarının kopması gibi olumsuz sonuçlar da doğurmuştur. Ayrıca, yeni karayolu, kırsal dokuya uygun olmayan genişliktedir (Şekil B.19, Şekil B.20). A ve C noktaları arasında bulunan, *Bzata* yerleşimine ve bu mevkideki konutlara ulaşımında kullanılan *bondruğ yolu*, 1970'li yıllarda *Bzata*'da çıkan yangın dolayısıyla, bölgeye yapılan ahşap malzemenin taşınması için açılan araç yolundan sonra zamanla işlevini kaybetmiştir (Nizamettin Akyıldız, kişisel görüşme, 12.09.2010). Bu yol, günümüzde kaybolmaya yüz tutmuştur. Yeni açılan yol, A - D noktaları arasındaki patikayı takip eder niteliktedir; ancak tarım arazilerinin konumu ve eğim dolayısıyla yol aksı biraz değiştirilmiştir. Hasat zamanından sonra, *hızeglerin* ve öküz arabalarının geçişinde de kullanılan A - D aksı, yörede *güz yolu* olarak adlandırılır. Yerleşimde, aksı değiştirilen yollardan biri de, E ve G noktaları arasındaki akstır. Bu yol, günümüzde E ve F noktalarından geçmektedir. Birçok *bondruğ yolunun* genişletilerek araç yoluna dönüştürülmesine rağmen, yerleşimdeki yollar, genellikle toprak yoldur (Şekil B.21, Şekil B.22). Yoğun olarak kullanılan akslar ve eğimin fazla olduğu yerler asfaltla kaplanmıştır. Bazı yaya yollarında taş döşemeye rastlanmaktadır. Taş döşemeler, *bondruğ yollarında*, eğimin fazla olduğu noktalarda görülmektedir (Şekil B.23). Günümüzde, taş döşemelerin çoğu kaybolmuştur.

4.3.2 Yerleşim düzeni

Balıklı yerleşimi, kuzeybatı-güneydoğu doğrultusunda uzanmaktadır. Yapı grupları toplu olmayıp, dağınıktır ve bahçelerin içinde yer alan geleneksel konutlar, seyrek bir doku oluşturmaktadır. Arazilerin, yeryüzü şekilleri ve miras yoluyla parçalanması küçük, dağınık, fazla sayıda parselin oluşmasına neden olmuştur. Yerleşimin merkezi, Sarıçayır Deresi'nin kenarında, nispeten az eğimli bir arazi üzerinde bulunmaktadır. Cami, ticaret yapıları ve kahvehaneler merkezi çevrelemektedir (Şekil 4.7). Kamu yapıları, merkeze yakın bölgelerde, merkezden dağılan yolların kenarında bulunmaktadır. Bölgede planlanmış meydana rastlanmaz, toplanma yerleri yerleşim merkezindeki uygun alanlar ve 'dört yolun kesişimi' anlamına gelen *oğrobe* mevkisidir (Şekil 4.8).

Şekil 4.7 : Balıklı yerleşim merkezi¹⁸.

¹⁸ Şekil 4.7 (a)'daki fotoğraf, mimar Duygu Göçmen'e aittir.

Şekil 4.7 (devam) : Balıklı yerleşim merkezi¹⁹.

¹⁹ Şekil 4.7 (a)'daki fotoğraf, mimar Duygu Göçmen'e aittir.

Şekil 4.8 : Yerleşim merkezindeki toplanma alanları.

Balıkli yerleşimi, yerleşme şekline göre yıldız köy²⁰ özelliği gösterir. Konut grupları, merkezden dağılan yollar ve bu yolların çatallanmasıyla oluşan yeni yollar üzerinde bulunur. Konut grupları engebeli araziler üzerinde yer almaktadır. Düz araziler, tarım alanları olarak ayrılmıştır. Ekilebilir toprak alanlarının sınırlı ve dağınık olması, yerleşimdeki konut gruplarının farklı bölgelere yayılmasına sebep olmuştur.

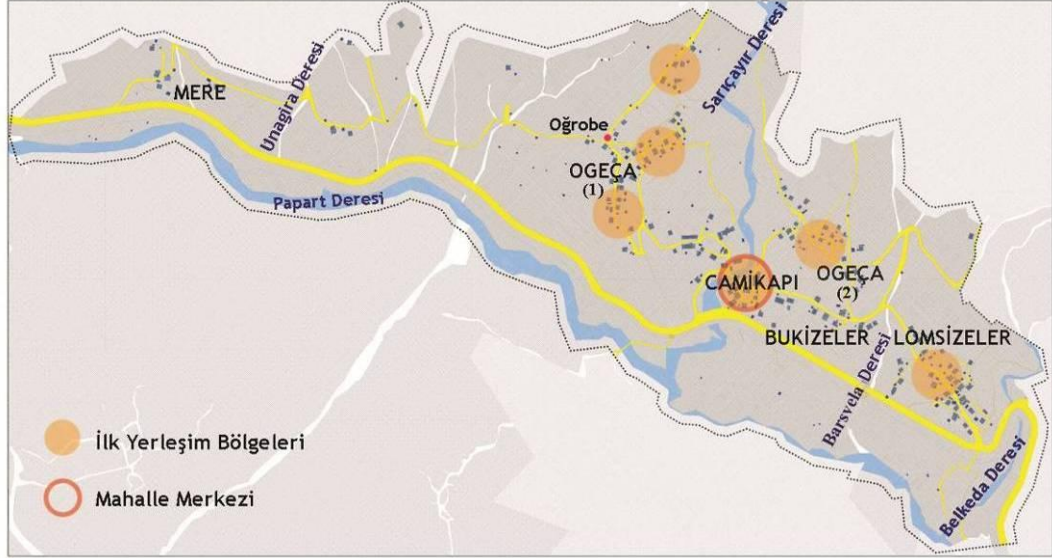
Balıkli yerleşimindeki yerli ailelerin *birlik ev* konumları incelendiğinde, bu ailelerin, ekilebilir alanların bulunduğu 6 ayrı noktaya dağıldığı gözlenmektedir (Şekil 4.9). Sonradan bölgeye yerleşen aileler, evlerini yerli ailelerin yakınına inşa ederek, o noktadaki aile ve konut sayısını artmasına sebep olmuşlardır. Bununla birlikte, bir aileye ait arazilerin farklı konumlarda bulunması ve bu ailelere mensup kişilerin konutlarını kendi arazileri üzerinde inşa etmeleri, yerleşimin gittikçe yayılmasına ve dağılmasına neden olmuştur (Şekil B.24). Yerleşimde, yapı gruplarının bulunduğu mevkileri tanımlayan 6 ayrı mahalle ismi bulunmaktadır. Yerleşim merkezi *Camikapı* olarak geçer. Sarıçayır Deresi'nin iki ayrı yakasındaki mahalleler, 'derenin karşı tarafı' anlamına gelen *Ogeçe* adıyla anılır. *Camikapı*'nın yakınındaki *Bukizeler*²¹ Mahallesi ismini, o bölgede yaşıyan sülaleden almıştır. Barsvela Deresi'nin

²⁰ Yıldız Köy, iki yolun birbirini kestiği yerde veya bir noktadan çeşitli köylere veya çalışma alanlarına ayrılan yolların üzerinde gelişen bir köy tipidir. Bu tür köyler, yol köyü özelliği de gösterirler (Çetiner, 1980, s.10).

²¹ Bazı sülale adları sonunda da bulunan -dze eki Gürcüce oğlu anlamına gelmektedir (Yunus Zeyrek ile kişisel görüşme, 25.09.2009). Örneğin, yerleşimde *Zurabize* adıyla anılan sülale, adını, Mısırlı'dan gelerek Balıklı'ya yerleşen Zurab Bey'den almıştır. Zurab Bey'in soyundan gelen kişiler, yörede Zuraboğulları anlamına gelen *Zurabize* adıyla anılmaktadır.

Bu eke benzer olarak sülale adları sonuna gelen -et eki, Gürcüce lik/lik ve yurt anlamı bildiren bir son ektir (Kırzioğlu, 1998, s.43). *Babilize*, *Basilize* ve *Zurabize* sülalerinin *birlik evleri*, yörede *Basilet*, *Babilet* ve *Zurabet* adıyla anılmaktadır.

doğusundaki mahalle *Lomsizeler* adıyla anılmaktadır. Bir aileye ait arazilerin, farklı mevkilerde ve parça parça bulunmasından dolayı, belli bir mevkideki araziye tanımlamak için mahalle isimleri yetersiz kalmıştır. Yerleşimde, hangi parselde çalışıldığını adreslemek üzere parsel gruplarına değişik isimler verilmiştir (Şekil B.25).

Şekil 4.9 : Balıklı yerleşimindeki mahalleler.

Yerleşimdeki geleneksel yapılar, bulundukları arazinin en verimsiz ve eğimli noktalarına inşa edilmişlerdir. Hatta kimi yapıların kayalık zemin üzerine bile konumlandığı görülmektedir (Şekil B.26, Şekil B.27). Geçmişte, yeni yapılan evler, imece dolayısıyla, *birlik evin* yakınında konumlandırılırken, zamanla bu anlayış değişmeye başlamıştır. Günümüzde, imecenin kalkması ve tarımsal faaliyetlerin önemini kaybetmesiyle, yeni konutlar, araç yollarının kenarında, düz arazilerde ve merkeze yakın noktalarda inşa edilmektedir.

4.3.3 Yapılar

4.3.3.1 Cami

Balıklı Mahallesi Camisi, Meydancık Beldesinin en eski camisidir. Yöre sakinlerinden Asim Gültekin'in ve 1940'lı yıllarda Balıklı'da başöğretmenlik yapmış olan Fehim Kültürel'in verdiği bilgiye göre, caminin yapım yılı 1857 - 1865 arasındadır (Kültürel, 1945, s.83). İlk yapılda kare planlı ve ahşap topuz çatılı olan cami, 1965 yılında genişletilmiştir. Caminin günümüzdeki hali kütle, yapım tekniği ve iç süslemelerle Şavşat ilçesindeki bazı köy camileriyle benzerlik göstermektedir (Şekil 4.10, Şekil 4.11).

Şekil 4.10 : Balıklı Mahallesi Camisi.

Şekil 4.11 : Cevizli Köyü Camisi²².

Günümüzde mevcut olan cami, dikdörtgen planlı ve beşik çatılıdır. Kabayonu taşlarla yığma tekniğinde inşa edilmiştir (Şekil B.28). 2004 yılında camiye bitişik olarak iki katlı betonarme bir bina yapılmıştır. Bu binanın giriş katında şadırvan ve tuvaletler, birinci katında imam odası ve misafir odası bulunmaktadır. Cami ana mekânına ulaşım şadırvandan sağlanır. Dışarıdan doğrudan giriş yoktur. Caminin en önemli özelliği farklı renklere boyanmış, cami içi öğelerdir (Şekil B.29). 2009

²² Cevizli Köyü Camisi fotoğrafı, mimar Duygu Göçmen'e aittir.

yılında yapılan tadilatla caminin iç duvarları, tavanı, dikmeleri lamine ahşapla kaplanmıştır. Bu uygulama caminin özgün karakterini kaybetmesine neden olmuştur. 2008 yılında gerçekleştirilen çalışmalarla, caminin özgün hali belgelenmiştir (EK E). Aşağıda verilen bilgiler, caminin tadilattan önceki durumunu anlatmaktadır.

Topuz çatılı cami, ana mekân ve kadınlar mahfili olmak üzere iki bölümden oluşmaktadır. Giriş kapıları kuzey duvarı üzerinde yer almaktadır. Ana mekânda bulunan 8 ahşap dikme, mekânı mihrap duvarına dik yönde üç sahına ayırmaktadır. Orta sahinin genişliği yan sahinlerden fazladır. Caminin kuzey duvarına yaslanmış kadınlar mahfili altı adet daire kesitli ahşap dikmelerle taşınmaktadır. Dikmelerin çapları 20 - 28 cm arasında değişmektedir. Mekânın güneybatı köşesinde minber, güneydoğu köşesinde müezzin kürsüsü yer almaktadır. Kadınlar mahfiline ulaşım, ana mekânın kuzeydoğu köşesinde bulunan bir merdivenle sağlanmaktadır (Şekil B.30). Ayrıca, bu katın kuzey duvarında bulunan bir kapı yeni binanın birinci katına açılmaktadır. Bu sayede kadınlar mahfiline dışarıdan ulaşım da sağlanmıştır. Ana mekândan tavana kadar devam eden iki dikme ve kadınlar mahfilinin döşemesine oturtulmuş iki ahşap dikme, mekânı 3 sahına ayırmaktadır (Şekil B.31). Kadınlar mahfilinin güneyinde, yarım daire şeklinde bir çıkma bulunmaktadır. Bu çıkma ve yanındaki korkuluklar sunta malzemeden yapılmış olup, üzerileri 1974 yılında minberdeki motifler kullanılarak boyanmıştır (Şekil B.32). 1965 yılında yapılan genişletme çalışmalarında, eski cami içinde bulunan özgün öğeler yeni camide kullanılmıştır; ancak işlemeli bazı ahşap parçaların yapı elemanı olarak kullanıldığı gözlenmiştir (Şekil B.33). Eski caminin ana kubbesi kadınlar mahfilinin tavanına yerleştirilmiştir (Asim Gültekin, kişisel görüşme, 19.08.2008), (Şekil B.34). Yeni cami için ahşap yeni bir kubbe yapılmıştır (Şekil B.35). İşlemeli ahşap iki kapı kanadı, ana mekândaki bir giriş kapısının iki yanına duvara monte edilmiştir (Şekil B.36). Diğer bir özgün kapı kanadı, kadınlar mahfilinde bulunan kapıya yerleştirilmiştir (Şekil B.37). Ana mekândaki, işlemeli ahşap minber, eski camiden kalan minberdir (Asim Gültekin, kişisel görüşme, 19.08.2008), (Şekil B.38). Bu öğelerin eskiden beri boyalı olduğu yöre halkı tarafından söylenmektedir. Güney yönündeki taş duvara oyulmuş mihrap, eski camiden kalan diğer bir özgün öğedir (Şekil B.39). 2009 yılında yapılan tadilatla, ahşap minber sökülerek cami deposuna taşınmıştır. Renkli ahşap dikmeler ve renkli tavanlar, kubbeler hariç lamine ahşapla kaplanmıştır (Şekil B.40). Kadınlar mahfilindeki boyamalı korkuluk ve dairesel

çıkma sökülerek, lamine ahşapla yeni bir korkuluk yapılmıştır. Caminin saca kaplı ahşap olan minaresi, 2007 yılında çürüdüğü gerekçesiyle sökülerek yerine kâgir yeni bir minare yapılmıştır. Sökümde çıkan işlemeli ahşap parçalar dikkat çekicidir (Şekil B.41).

4.3.3.2 Ticaret yapıları

Çalışma alanı içerisinde bulunan 314 adet²³ binanın 18'i (% 5,73), ticaret işlevi (ticaret ve konut, ticaret) bulunan yapıdır. Bu yapılardan 1 adet konut ve ticaret işlevli yapı, 4 adet yalnız ticaret işlevli yapı, geleneksel yapım teknikleriyle inşa edilmiştir. Bu 5 ticaret yapısının mekân özellikleri, cephe özellikleri ve yapım teknikleri tek tek ele alınacaktır (EK E).

181 envanter numaralı ticaret yapısı

181 envanter numaralı ticaret yapısı, yerleşimde bulunan en eski ticaret yapısıdır. Yapım tarihi hakkında kesin bir bilgi bulunmamaktadır. Sarıçayır Deresi'nin kenarında caminin hemen karşısında bulunan yapı, 3 katlıdır (Şekil 4.13, B.42, Şekil B.43, Şekil B.44). 1910'lu yıllarda *İmerhev* nahiye müdürlüğü yapmış olan Kürdigize Osman Efendi'nin de mensubu olduğu, *Sholtiskhevi* yerleşiminde ikamet eden *Kürdigizeler* sülalesine aittir. 1985 yılından beri kullanılmayan yapı, günümüzde oldukça haraptır.

Şekil 4.12 : 181 envanter nolu yapının güneydoğu cephesi.

²³ Müştemilat olarak nitelendirilen, konutların bitişiğinde ya da çevresinde bulunan mutfak, banyo, hela, ocak, depo, odunluk, çardak gibi yapılar bu sayıya dahil değildir.

Kare plana sahip yapının giriş katı çalma boğaz tekniğiyle²⁴ oluşturulmuş bir duvarla ortadan ikiye ayrılarak yan yana iki dükkân teşkil edilmiştir (EK E). Dükkânların giriş kapıları doğruca bahçeye açılmaktadır. Mekânlar, ahşap bir duvarla bölünerek dükkânların arka kısmında depolar oluşturulmuştur. Bu duvarın sonradan yapıldığı uygulamadaki detaylardan anlaşılmaktadır. Depolardan yapının arka cephesine açılan kapılar, arka cephe ve sol yan cephe boyunca uzanmış balkona geçişi sağlanmaktadır. Balkonun ön cepheye bakan yönünde bulunan bir kapıyla balkona bahçeden de giriş sağlanmıştır. Dükkânların iç düzenlemesi, kapının iki yanında bulunan satış tezgâhları ve duvarlara sabitlenmiş raflar şeklindedir (Şekil B.45). Bu öğeler günümüzde mevcudiyetlerini korumaktadırlar. Yapının birinci katında balkon ön cephede bulunmaktadır. Binanın arka ve sol cephelerindeki mekânlar, giriş kattaki balkonlar mesafesinde çıkma yapmış ve bu çıkmalar, balkonlara oturtulan dikmelerle desteklenmiştir. İkinci kata ulaşım, sağ yan cephede bulunan, ön balkonun sağ kenarına dayatılmış ahşap bir merdivenle sağlanmıştır. Bu merdiven günümüzde mevcut değildir. Ana kütlein ortasında bulunan kapı balkondan iç mekâna geçişi sağlamaktadır. Giriş kapısı ana kütle boyunca uzanmış koridora açılır (Şekil B.46). Koridor, ahşap karkas sistemle oluşturulmuş duvarla ikiye ayrılmıştır. Bu duvarın, koridorun arka cephedeki yönünün dışa açık olması dolayısıyla koridorda oluşacak hava akımını kesmek için yapılmış olduğu düşünülebilir. Koridorun iki yanında ikişer adet dükkân bulunmaktadır. Yapının ön ve arka cephesinde ortasında ön cephede 155 cm, arka cephede 95 cm çıkma yapmış *köşkler* yer almaktadır (Şekil B.47, Şekil B.48).

Yapı ahşap karkas sistemle inşa edilmiştir. Yaklaşık olarak 200 cm yükseklikteki taş temellerin üzerine mesnetlenmiş taban kirişlerinin üzerine oturtulan ahşap dikmeler 15-20 cm aralıklarla yerleştirilmiştir. Dikmelerin arası çamurla doldurularak üzerine bağdadi usulünde sıvanmıştır. Bu teknik yörede *çakatura* adıyla anılmaktadır. Yapının iç ve dış duvarlarındaki sıvaların büyük bölümü dökülmüştür.

Yapının birinci katında kullanılan pencere ve kapı tipleri, geleneksel konutlardaki bazı örneklerle aynıdır. Yalnızca boyutlarında farklılıklar görülmektedir (Şekil B.49). İkinci kattaki iki kapıda konutlarda da görülen özgün kilit örnekleri mevcuttur (Şekil B.50). Giriş katında yan cephede ve arka cephede bulunan pencerelerin tipleri,

²⁴ Çalma boğaz geçme detayı 4.3.3.3 numaralı konutlarla ilgili bölümde yapım tekniği ve malzeme başlığı altında verilmiştir.

dışarıdan özgün kapaklarla, içeriden ahşap parçalarla kapatıldığı için tespit edilememiştir. Ön cephe bulunan dükkân pencerelerin oldukça büyük boyutlarda olduğu mekânın içinden görülmektedir. Bu pencereler, dükkân giriş kapıları gibi dışarıdan kepenklerle kapatılmıştır.

Yapının cephelerinde bulunan en özellikli dekoratif öğeler, ön cephede bulunan balkon ve *köşk* korkuluklarıdır (EK E), (Şekil B.51). Günümüzde, bu korkulukların bir kısmı eksiktir.

245 ve 246 envanter numaralı ticaret yapıları

245 ve 246 envanter numaralı ticaret yapıları bölgede ilk ticaret faaliyetlerini başlatan, Meydancık Mahallesi'nde ikamet eden Selimoğlu sülalesine aittir. Yapılar, 1938 yılında yapılmıştır. Bu tarihten önce, yapıların bulunduğu arsada Esetoğulları sülalesinin ilk *birlik evi* bulunmaktadır (Ali Akyıldız ile kişisel görüşme, 20.09.2009, Hüseyin Aydemir ile kişisel görüşme, 18.05.2009, Sultan Selimoğlu ile kişisel görüşme, 25.09.2009). Günümüzde kullanılmayan bu yapılar, bakımsız kalmıştır. 245 envanter numaralı yapı nispeten iyi durumda olsa da 246 envanter numaralı yapı oldukça haraptir (Şekil 4.13, Şekil B.52, Şekil B.53, Şekil B.54).

Şekil 4.13 : 245 ve 246 envanter nolu yapıların kuzey cephesi.

Yapılarda kullanılan yapım tekniği taş yığma ve ahşap karkas yapım tekniğidir. Ahşap karkas sistemin uygulanışı 118 envanter yapıdaki teknikle aynıdır. 245 envanter numaralı yapının zemin katında taş yığma ve ahşap karkas sistem birlikte kullanmıştır. Ön duvarı tamamen taş yığma olan zemin katın yan duvarlarının yarısı yığma yarısı karkas sistemle oluşturulmuştur. Ön cephede kullanılan taşlar kesme

taştır. Köşe taşlarında ve cephenin ortasındaki bir taşta kabartma yapılmıştır. Yan cephelerde kullanılan taşlar kabayonudur. 246 envanter numaralı yapının zemin katı kabayonu taşlarla yığma tekniğiyle oluşturulmuştur. Üst katlarda ahşap karkas sistem kullanılmıştır.

245 envanter numaralı yapı, dikdörtgen bir plana sahiptir (EK E). Yapının zemin katı ticaret, birinci katı konut işlevi taşımaktadır. Bodrum kat depo olarak düzenlenmiştir. Yapının zemin katına girilemediği için bu katın plan şeması çizilememiştir. Ancak dışarıdan yapılan gözlemler sonucu, bu katın ön cepheye bakan kısmında iki yan yana iki dükkân, arka cepheye bakan kısmında üst katla ilişkili mekânlar olduğu anlaşılmaktadır. Ön ve arka cephedeki mekânlar arasında sol yan cepheden girilen bir dükkân daha bulunmaktadır. Bu üç dükkân yapının mülkiyet hakkı elinde bulunduran üç kardeş arasında paylaşılmıştır. Eğim dolayısıyla yukarıda kalan binanın arka kısmına ulaşım, yapının sol yanında bulunan merdiven sahanlığına çıkan bir merdivenle sağlanmıştır. Sol cephede bulunan bu kapı merdiven yuvasına açılır.

İkinci kata çıkışı sağlayan merdiven yapının ana kütesinin içine yerleştirilmiştir; ancak günümüzde bu merdiven kullanılmamaktadır (Şekil B.55). Yapı, üç kardeş arasında bölündükten sonra, arka cepheye bahçeden birinci kata ulaşımı sağlayan başka bir merdiven yapılmıştır (Sultan Selimoğlu ile kişisel görüşme, 25.09.2009), (Şekil B.56). Her iki merdiven de birinci katın arka kısmında bulunan *dandrabaya* (sofa) çıkar. *Dandrabada* 105 cm çıkma yapmış bir *köşk* vardır. Sonradan eklenen merdiven *köşkün* altına yerleştirilerek, *köşkün* kullanım özelliği kaybedilmiştir. *Dandrabanın* solunda bulunan merdiven boşluğu üzerine yerleştirilmiş *seki* (sedir), döşemeye sabitlenmiş ahşap dolaplar ve ahşap lavabo yapıda bulunan özgün öğelerdir (Şekil B.57, Şekil B.58, Şekil B.59). İkinci kat, yapı boyunca uzanan orta bir koridorla ikiye ayrılmıştır (Şekil B.60). Koridor bir yanında birbirine dayanmış iki oda, diğer yanında bir ambar ve bir oda bulunmaktadır (Şekil B.61). Ambar ve odanın arasında koridora bağlanan bir açıklık vardır. Ön cephede, 90 cm çıkma yapmış bir balkon bulunur. İkinci kat özgün plan şeması, yapı kardeşler arasında bölündükten sonra değişmiştir. Özgün halinde, birinci kat dışı açık bir *dandraba*, aynı boyutlarda üç oda ve bir *aradan* oluşur. Sonradan *dandrabanın* bir bölümü kapatılarak ambara çevrilmiştir. Yapı, miras paylaşımından sonra, ailelere ayrı ayrı hizmet verecek şekilde düzenlenmiştir. Koridor arasına yerleştirilen bir kapıyla

birinci katın ön ve arka kısmı birbirinden ayrılmıştır (Şekil B.62). Ambar odaya çevrilerek ön ve arka kısımdaki oda sayısı eşitlenmiştir. Ön kısma ulaşım, ön balkonun sağına yerleştirilmiş dik bir merdivenle sağlanmıştır; bu merdiven günümüzde mevcut değildir. Yapının birinci katında bulunan pencere ve kapı tipleri, 181 envanter numaralı ticaret yapısındakilerle benzerlik gösterir. Yapıda bulunan dekoratif öğeler, *köşk* ve balkon korkulukları ve alınlıklardır (Şekil B.63).

246 envanter numaralı yapı, dikdörtgen bir plana sahiptir. 3 katlı olan yapının her katında, iki dükkân bulunmaktadır. Üst katlara ulaşım, binanın arkasında bulunan bir merdivenle sağlanır. Çökme tehlikesi altında bulunan yapının birinci katının ve kapalı olan zemin katının plan şeması belirlenememiştir. İncelenen birinci kat, arka arkaya dayanmış, birbiriyle bağlantılı iki dükkân, ön balkon ve merdiven yuvasından oluşmaktadır. 245 envanter numaralı yapının merdiven sahanlığında dayanmış birkaç basamaklı merdivenle yapının ön balkonuna ulaşılır. Ön kısımda bulunan mekâna giriş, balkondan sağlanmaktadır.

84 envanter numaralı ticaret yapısı

84 envanter numaralı yapı, 1955 yılında yapılmıştır. Günümüzde kullanılmayan yapı, iki katlıdır (Şekil B.64, Şekil B.65). Zemin katta eşit boyutlarda yan yana iki dükkân bulunmaktadır. Birinci kat, kahvehane olarak planlanmıştır (EK E). Zemin katta taş yığma ve ahşap karkas yapım tekniği birlikte kullanılmıştır. Birinci kat, ahşap karkas sistemle oluşturulmuştur.

247 envanter numaralı ticaret yapısı

247 envanter numaralı yapı, 1930-1935 yılları arasında yapılmıştır. İki katlı olan yapının, zemin katı taş yığma, birinci katı *yaka* tekniğiyle oluşturulmuştur (Şekil B.66). Kabayonu taşlarla oluşturulmuş duvarların derzleri, sıvanarak kapatılmıştır.

Yapının zemin katında iki adet dükkân bulunmaktadır. Dükkânlardan birinin girişi ön cepheden, diğerinin girişi yola bakan sağ yan cepheden sağlanır. Günümüzde ön cephedeki taşlar dökülmüş, pencere ve kapı doğramaları sökülmüştür. Yapının bu kısmı oldukça bakımsızdır. Zemin kotunun yükselmesiyle mekâna giriş güçleşmiştir. Girişi yan cepheden sağlanan diğer dükkân iyi durumdadır. Günümüzde işleyen üç dükkânından biri olan bu dükkân, mahallenin en uzun zamandır hizmet veren işletmesidir.

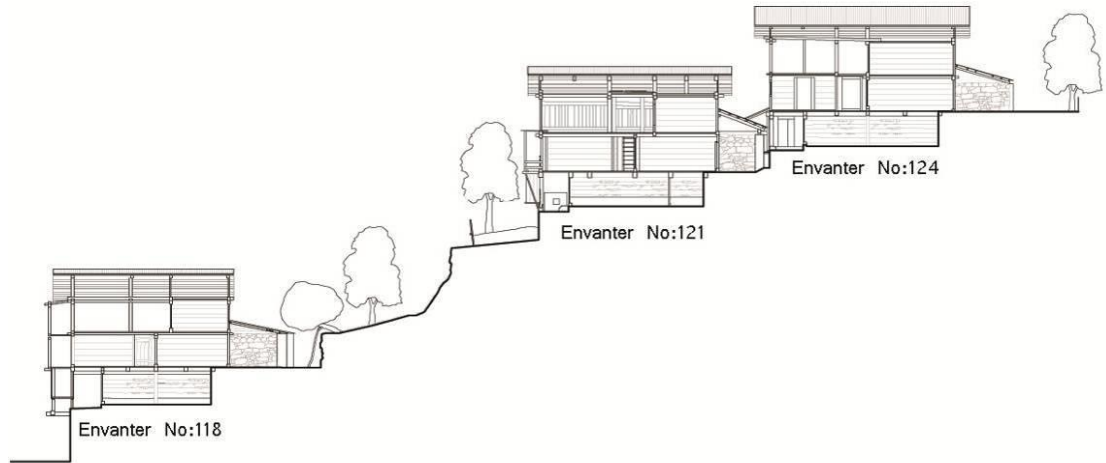
Yapının birinci katında iki adet dükkân bulunmaktadır (EK E). Bu dükkânlara giriş, zemin katta olduğu gibi ön cepheden ve yan cepheden sağlanır. Mekânları bölen

duvarın ortasında, dükkânlar arasında bağlantıyı sağlayan bir kapı bulunmaktadır. Birinci katın ön ve sağ yan duvarları taş duvar hattından 75-80 cm geriden başlatılarak, dükkânların önünde bir geçiş yeri oluşturulmuştur. Bu kattaki dükkânlar günümüzde işletilmemektedir; ancak ön cepheye bakan dükkân tüp deposu olarak kullanılmaktadır. Bu dükkândaki tezgâh ve rafların korunduğu gözlenmiştir. Kapalı olan diğer dükkâna girilememiştir.

4.3.3.3 Konutlar

Çalışma alanı içerisinde bulunan 314 adet²⁵ binanın 120'si (%38,22), konut işlevi [ticaret ve konut, konut ve *ahor* (ahır), konut] bulunan yapıdır. Bu yapılardan 89 adedi, geleneksel yapım teknikleriyle inşa edilmiştir. Geleneksel yapılardan 245 envanter numaralı ticaret ve konut işlevli yapı, ticaret yapıları bölümünde incelenmiştir.

Konutların araziye yerleşmesinde dikkat edilen husus, arazi eğimidir. Manzara yönü ve iklim verileri, konutların araziye konumlandırılmasında göz önünde bulundurulmazlar. Bu kıstaslara, plan kurgusunda dikkat edilmektedir. Bölgenin engebeli yapısı ve sınırlı sayıdaki düz alanların tarım arazisi için ayrılması, konutların eğimli araziler üzerine yerleştirilmesini zorunlu kılmıştır. Yapılar, eğim çizgilerine paralel olarak yerleştirilerek, topografyaya en az müdahale ile yapılaşma sağlanmıştır (Şekil 4.14).

Şekil 4.14 : Topografyaya uyumlu olarak yerleştirilmiş konutlar.

²⁵ Müştemilat olarak nitelendirilen, konutların bitişiğinde ya da çevresinde bulunan mutfak, banyo, hela, ocak, depo, odunluk, çardak gibi yapılar bu sayıya dahil değildir.

Geleneksel konutlar, büyük ve orta büyüklükteki bahçelerin içinde bulunmaktadır; ancak arazilerin miras yoluyla paylaşılmasıyla, konutları çevreleyen bahçeler, gittikçe küçülmüştür. 30 yıl öncesine kadar, keçiler dolayısıyla, tüm bahçeler ve tarım arazileri *çeperlerle* (çit) çevrelenmiştir; ancak hayvancılığın azalmasıyla birlikte *çeperlerin* birçoğu kaldırılmıştır. Günümüzde, parsel sınırları, daha çok doğal sınırlayıcılar, parsel kenarlarına açılmış harklar, dikilmiş ağaçlar ve örülmüş duvarlarla belirlenir. Özgün halinde, geleneksel konutlar, bahçelerin ortasında bulunur, doğruca yola açılmazlar. Ana yollardan ayrılan patikalarla, evlerin ön ya da arka cephelerine ulaşır. Bununla birlikte, yol genişletme çalışmaları neticesinde, ön bahçeleri yok olan bazı konutlar, günümüzde yol kenarında kalmıştır (Şekil 4.15, Şekil 4.16).

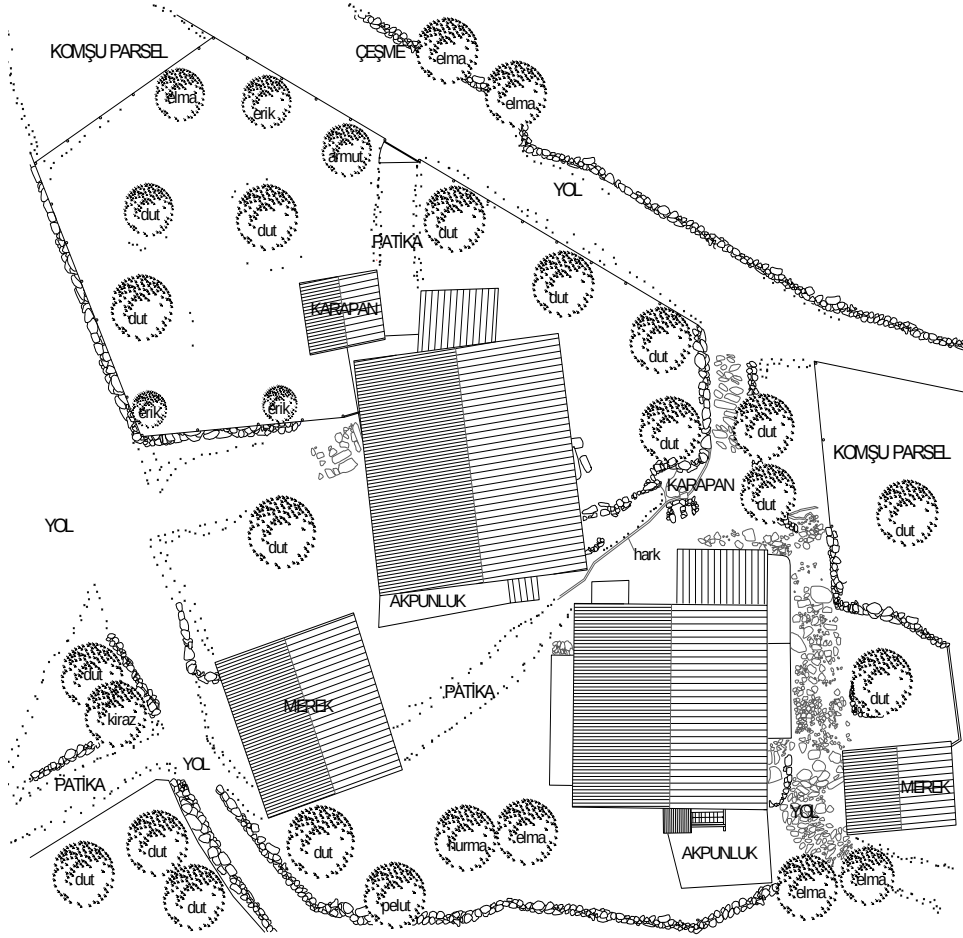

Şekil 4.15 : Konutların yola göre konumları.

Şekil 4.16 : Yol kenarında kalmış olan 70 envanter nolu konut.

Konut bahçeleri, günlük faaliyetlerin gerçekleştirildiği alanlardır. Bahçelerde çeşitli meyve ağaçları bulunur. *Merek*, *karapan* (pekmez kaynatılan yer) ve dut ağacı geleneksel konutların bahçelerinde mutlaka yer alan öğelerdir. Çoğu konutun bahçesinde, günlük ihtiyaçları karşılamak için *bostan* (küçük sebze bahçesi) da bulunmaktadır. Özgün halinde bütün konutların hemen ön bahçesinde bulunan *akpunluklar* (gübrelik), günümüzde hayvancılık faaliyetine devam eden ailelerin bahçeleriyle birlikte birkaç bahçede daha bulunmaktadır (Şekil 4.17).

Şekil 4.17 : 121 ve 124 envanter nolu konutların bahçesi.

Geleneksel konutlar genellikle 3 katlıdır; ancak 2 katlı (11 adet) örnekler de görülmektedir. Konutların tümü kare planlıdır. Çatılar, beşik çatıdır. Çatı örtüsü 1960 yılına kadar bütün yapılarda *bedevradır* (ince ahşap). Orman Kanunu'yla *bedevra* açımının yasaklanması ve Orman Bakanlığı tarafından ucuz sac dağıtılması nedenleriyle, bu tarihten itibaren *bedevralar* kaldırılarak, çatılar sac ile örtülmüştür. Yapım sistemi olarak, zemin katlarda taş yığma, diğer katlarda *yaka* (ahşap yığma) tekniği kullanılmıştır.

Sürekli doğayla iç içe olan yöre halkı, konutlarını dışarıya kapatmamış, çok açıklıklı konutlar yaparak doğayla etkileşimlerini sürdürmüştür. Yalnız soğuk havalarda, kapalı odalara kapanan halk, baharla birlikte dışarıya açılır. Birden çok girişi bulunan evlerin bütün kapıları, kışa kadar açıktır. Konutla doğa arasında sürekli bir dolaşım vardır.

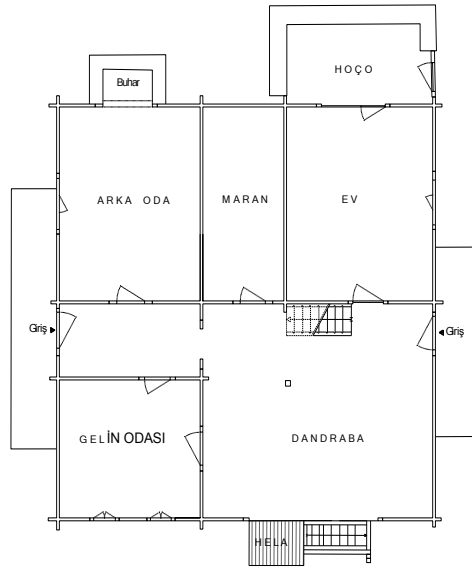
Mekan özellikleri

Genellikle, 3 katlı olan geleneksel konutların en alt katı *ahor*, giriş katı yaşama alanı, birinci katı ürün kurutma ve saklama alanı olarak planlanmıştır. 2 katlı olan konutlarda, yaşama mekânları ve ürün mekânları giriş katında çözümlenmiştir. Yerleşimde 1 adet, 4 katlı konut bulunmaktadır. 283 envanter numaralı bu konutun giriş katı ve birinci katı yaşama alanı, ikinci katı katı ürün kurutma ve saklama alanı olarak planlanmıştır. Çalışma alanında bulunan 88 geleneksel konutun, 48'inin (% 54,5) plan şemaları çizilerek, konutların plan özellikleri belirlenmiştir (EK E).

Doğu Karadeniz'deki geleneksel konutların plan şemasına etki eden başlıca faktör, yaşama kültürüdür. İklim, topografya, manzara, güneş ve malzemenin etkisi ikinci derecededir. İç düzen, yüzyıllar boyunca aynı şema üzerine kurulur. Yapı ustaları, plan şemasında bir değişiklik düşünmez. Köylünün yaşayışında bir değişiklik olmadıkça aynı şema devam eder. Medeniyetin nimetlerinden uzak, tabiat ortasında yaşayan köylünün hayatı ise, çok yavaş değişmektedir (Özgüner, 1970, s.59). Balıklı yerleşiminde de mekân kurgusu bütün geleneksel konutlarda temelde aynı karaktere sahiptir; ancak değişen gelenekler ve konutu paylaşan aile sayısı, bazı farklılıklara neden olmuştur.

Geleneksel konutlarda plana karakterinin veren mekân, *dandrabadır* (sofa). Yaygın olarak yan *dandrabalı* plan tipi görülmekle birlikte, iç *dandrabalı* örnekler de bulunmaktadır. Dışa açık olan *dandrabalar*, değişen yaşam tarzına ve konutu paylaşan aile sayısına bağlı olarak, zamanla kapatılmış, bazıları bir ya da iki odaya çevrilmiştir. Yaz ve sonbahar aylarında, bulundukları kata bağlı olarak ortak yaşama ya da ürün kurutma alanı olarak kullanılan *dandrabalar*, manzara ve güney cephesine yerleştirilmişlerdir. Bu yön aynı zamanda arazinin eğim yönüdür. Yerleşimdeki bütün konutların *dandrabaları* güzel manzaralara sahiptir (Şekil B.67, B.68). Hemen bütün odalar, *dandrabalara* açılır; ancak bazı plan tiplerinde bir ya da iki odanın kapısı *dandrabaya* bağlanan dar bir *araya* (koridor) açılır.

Genel olarak, giriş katında, *dandrabayla* birlikte odalar, *maran* (kiler), *hoço* (odunluk ve *karapanın* bulunduğu mekan) ve *hela* (*çiçme*) bulunmaktadır (Şekil 4.18). Konuttaki oda sayısı doğruca konutu paylaşan aile sayısı ile ilişkilidir. Yerleşimdeki en eski bazı örneklerde, *maran* bulunmamaktadır. Bazılarında ise, *hela* giriş katında değil, bu kattaki *dandrabanın* önünde ya da balkonun altında asılı olarak bulunmaktadır. Giriş katına ulaşım yan cepheden sağlanır. İçeriye doğrudan giriş yoktur. Yan cephelerde bulunan merdiven sahanlığından ya da balkondan giriş katına girilir. Genel olarak kullanılan, *evin* olduğu taraftaki giriştir ve evin ana giriş kapısı doğruca *dandrabaya* açılır.

Şekil 4.18 : Yaygın olarak görülen giriş katı planı.

Geleneksel bir konutun en önemli mekanı 'ev'dir. *Evde* oturulur, yatılır, yıkanılır, yemek pişirilir ve yemek yenilir (Şekil B.69, Şekil B.70). Aslında, en eski örneklerde, bütün bu fonksiyonları gerçekleştirmeye yarayan donatıların, giriş katındaki diğer odalarda da bulunduğu görülmüştür. Ancak, *evi* diğer odalardan ayıran, soğuk günlerde bütün ev halkının burada toplanması, misafirlerin burada ağırlanması, yemeklerin hep birlikte burada yenmesi ve bütün hane halkının kullanımına açık olmasıdır. *Evde*, hanenin en yaşlıları ve çocukları yatar. Diğer odalar, genç çiftler için ayrılmıştır, kullanımları bu kişilere özeldir. Bu odalar, yörede *geriki oda* ve *ileriki oda* olarak anılır (Şekil B.71, Şekil B.72).

Özgün halinde, bir *evin* içindeki temel öğeler, kapının hemen karşı duvarına dayanmış *buhar* (ocak) ve dış yan duvara dayanmış *sekvidir* (sedir), (Şekil 4.19).

Buharda yanan ateş, *evin* içini aydınlatır, ısıtır; yemeği pişirir, pekmezi ve suyu kaynatır. Konutta yıkanmak için ayrı bir mekân yoktur. *Sekvinin* altında bulunan kapaklı *millerde* (banyo teknesi) yıkanılır (Şekil 4.20). *Mil*, hem ısıcağa yakın olmak hem de sıcak suya kolay erişmek için, genellikle *sekvinin buhara* yakın olan ucunda bulunur. Duvarlara tutturulmuş *tereklerde* (raf) mutfak araç gereçleri bulunur. Yemekler, hep birlikte yer sofrasında yenir.

Şekil 4.19 : 1920'li yıllara kadar ev düzeni²⁶.

Şekil 4.20 : Mil.

²⁶ Fotoğraf, mimar Duygu Göçmen'e aittir.

Giriş katında bulunan *dandraba*, sıcak mevsimlerde ortak yaşama alanıdır. *Dandrabanın*, eğime bakan yönü açık bırakılmıştır (Şekil B.73). Mekânın aydınlatılması ve güneş alması böyle sağlanır. *Dandrabanın* kapatılarak *salona* çevrildiği örnekler dışında, bu mekânda pencere bulunmaz. Bazı eski örneklerde ise, yan yana sıralanmış küçük açıklıklar bulunur²⁷. Özgün halinde, bu mekânda sabit bir tefriş elemanı yoktur. Gündüzleri, tarla çayır işleri için sürekli dışarıda olan ev halkı, bu mekânı daha çok akşamları kullanır. Yaz ve sonbahar akşamlarında *dandrabada* toplanan ev halkı, mekânı aydınlatmak ve akşam serinliğini kırmak için *dandrabanın* ortasında, *pilekin* (toprak kap) içinde yakılan ateşin etrafında oturur (Osman Yüksek, kişisel görüşme, 29.08.2008).

Birinci kata ulaşımı sağlayan merdiven, özgün halinde *dandrabada* bulunmaktadır (Şekil B.74). Merdivenin plan düzenlemesinde önemli bir yeri yoktur. Bu nedenle, iki katlı konutların ve üç katlı konutların giriş kat plan şemasında kat sayısından dolayı bir farklılık yoktur. Yalnızca odaların kullanımı değişmektedir (EK E). Bazı evlerde merdiven boşluğunun üstü bir kapak ile kapatılmıştır (Şekil B.75). Böylece, hem giriş katı ve birinci kat arasındaki bağlantı kesilir hem de emniyet sağlanır. Merdivenin yeri, kullanıma göre sürekli değiştirilir. Günümüzde birinci kata çıkışı sağlayan merdivenlerin çoğu balkonlara taşınmıştır.

Dandrabalar, zamanla kapatılarak *salona* dönüştürülmüş; içi *sekvi*, divan ve dolaplarla döşenmiştir (Şekil B.76, Şekil B.77, Şekil B.78). Mekânın geçirdiği bu dönüşüm, kentleşme çabası olarak açıklanabilir. Kullanıcılar, misafirlerini ağırlamak için, her türlü eylemlerini gerçekleştirdikleri ev yerine, daha derli toplu bir mekân yaratma gereği duymuşlardır. Bu dönüşümden sonra, mekânın aydınlatılması ön duvarda açılan pencereyle sağlanmıştır. Mekânın geçirdiği değişime rağmen kullanım şekli değişmemiştir. Kapatılarak *salona* dönüştürülen ya da ilk planlamada salon olarak yapılan bu mekânlar, günümüzde de daha çok sıcak mevsimlerde kullanılmaktadır. Bunun nedeni, mekânı ısıtmak için gereken yakacak miktarının fazla olmasıdır. Isınmanın, hala odun sobalarıyla sağlandığı yerleşimde, büyük bir salonu ısıtmak pek cazip değildir. Yerleşimdeki hiçbir konutun salonunda soba bulunmamaktadır.

²⁷ Bu açıklıklardan pencereler bölümünde bahsedilmiştir.

Maran (kiler), *ev* ve *geriki oda* arasında bulan dar bir mekândır. Süt, yoğurt, ayran, turşu, pekmez, bal gibi günlük tüketilen yiyecekler burada saklanmaktadır (Şekil B.79, Şekil B.80).

Hoço, giriş katı plan şemasına, *evdeki buharın* sökülmesinden sonra girmiştir. Buhar gibi *evin* arkasına dayanmış, ana kütleyle dâhil olmayan bir mekândır (Şekil B.81, Şekil B.82, Şekil B.83). Gaz yağı ve kuzine ticaretinin başlamasıyla, *buharlar*, zamanla işlevini kaybetmiştir. Bununla birlikte, fenerlerin aydınlatma, kuzinelerin ısınma ve yemek pişirme işlerine çözüm olmasına rağmen, kazanlar için büyük bir ocağa ihtiyaç duyulmuştur. *Buhardaki* küllerin odaya dağılması ve *buharda* yapılan işlerin evi kirletmesinden yorulan halk, çareyi *buharı evden* ayırarak, *buhar* için ayrı bir mekân yapmak da bulmuştur. Bununla birlikte, bazı *hoçolarda buhar* bulunmaz. Bu *hoçolarda*, *buhar* yerine, iki üç düz taştan ve küçük küçük taşlardan oluşturulan daha basit ocaklar bulunur. Bu basit ocakla ya da *buharla* birlikte, pekmez yapmak için gerekli olan diğer gereçlerin bulunduğu alana *karapan* denir. *Hoçoların* bir tarafında *karapan*, bir tarafında üst üste yığılmış odunlar bulunur. *Hoço*, zamanla mutfağa dönüştürülünce *karapan*, bahçeye taşınmıştır (Şekil B.84, Şekil B.85, Şekil B.86, Şekil B.87, Şekil B.88, Şekil B.89, Şekil B.90, Şekil B.91). Bununla birlikte, *hoçonun* hala özgün işlevini sürdüğü konutlar bulunmaktadır. Bazı *hoçolar* ise, günümüzde odunluk ya da depo olarak kullanılmaktadır. 1930'lu yıllardan önce yapılan konutlarda *hoçoya* konutun içinden erişim yoktur; ancak zamanla eski *buhar* açıklığı kapıya dönüştürülerek, *hoçoya evden* de erişim sağlanmıştır.

Geleneksel konutlara, zamanla eklenen bir diğer bölüm balkonlardır. *Danrabaların* kapatılmasından sonra, bazı konutların bir, bazılarının iki, bazılarının üç tarafı balkonlarla çevrelenmiş, konuttaki açık alan ihtiyacı böyle giderilmiştir. Bir bakıma, *dandrabaların* görevini üstelenen balkonlar da, yörede *dandraba* adıyla anılmaktadır²⁸.

Hela, sabit bir noktada olmamakla birlikte, daima ön cephede bulunmaktadır. Böylece, bütün atıkların *akpunlukta* toplanması sağlanmıştır. Konutlardaki hela sayısı ve yeri, yaşantıya göre farklılık göstermektedir. Bütün konutların giriş katında mutlaka bir adet hela bulunmakla birlikte, bazı konutların ahır katında ve birinci katında da hela bulunabilmektedir. Hatta bazı konutların giriş katında, iki adet hela

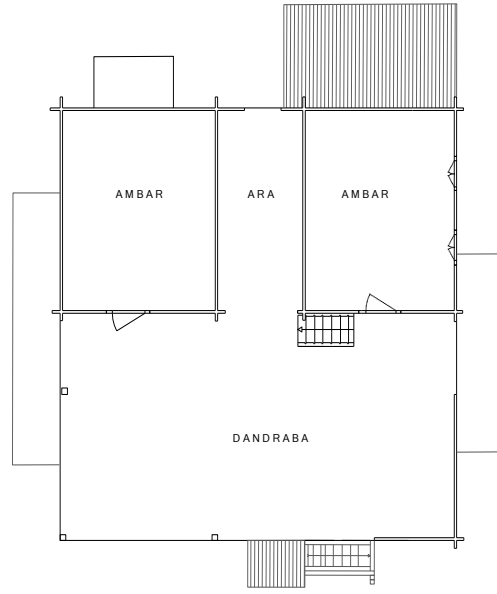
²⁸ Balkonlar, yörede *dandraba* adıyla anılmasına rağmen, özgün *dandrabadan* ayrı tutulmak için metin boyunca balkon kelimesi kullanılmıştır.

bulunmaktadır. Geleneksel konutlarda, helanın sabit bir yeri yoktur. Kullanıma göre, yeri ya da kapı yönü değiştirilebilir. Çalışma alanında, yalnızca iki konutta doğruca ahır katından ulaşılan hela tespit edilmiştir; ancak bu helalar günümüzde kullanılmamaktadır (Şekil B.92, Şekil B.93). Bazı konutlarda, hela ahır katında olsa da helaya ulaşım giriş katından sağlanmaktadır. Örneğin, 121 envanter numaralı konutta, ahır katındaki helaya ulaşım, giriş katındaki *dandrabanın* önünde bulunan, dik bir merdivenle sağlanmaktadır (Şekil B.94). Bu uygulamaya benzer bir uygulama, 118, 160, 219 ve 286 envanter numaralı konutlarda görülmektedir (Şekil B.95, Şekil B.96, Şekil B.97). Bu konutlarda, hela, ön balkon zemininde ilk bakışta döşemeden ayırt edilemeyen bir kapağın altında bulunmaktadır. Döşemedeki kapak kaldırılarak ortaya çıkan dik merdivenle helaya ulaşılmaktadır. 138, 148, 151, 252 ve 315 envanter numaralı konutlarda, hela, giriş katında dışarıya çıkmış bir hacimdir (Şekil B.98). Bu örnekler dışındaki diğer tüm geleneksel konutlarda, hela, ön balkonların bir ya da iki ucunda bulunmaktadır. Yerleşimde özgün hela taşının kaldığı örnekler çok azdır (Şekil B.99, Şekil B.100). Konutların sahiplerinin çoğu, ahşap hela taşı kaldırarak taş veya fayans hela taşıyla değiştirmiştir.

Geleneksel konutların, birinci katları, ürün kurutma ve saklama katı olarak planlanmıştır. Bu kata ulaşım, giriş katındaki *dandrabad*a bulunan dik bir merdivenle ve bahçeden bir rampayla sağlanmıştır (Şekil 4.21). Geleneksel bir konutun birinci katı ambarlar, *ara* ve *dandrabad*dan oluşur (Şekil 4.22, Şekil B.101, Şekil B.102). Ambarlar, konutun kuzeye bakan tarafında, *dandrabanın* iki köşesinde bulunur. İki ambar arasında 2 - 3 m genişliğinde bir *ara* vardır. Ambarların kapıları, doğruca *dandrabaya* açılır.

Şekil 4.21 : İkinci kata ulaşımı gösteren çizim.

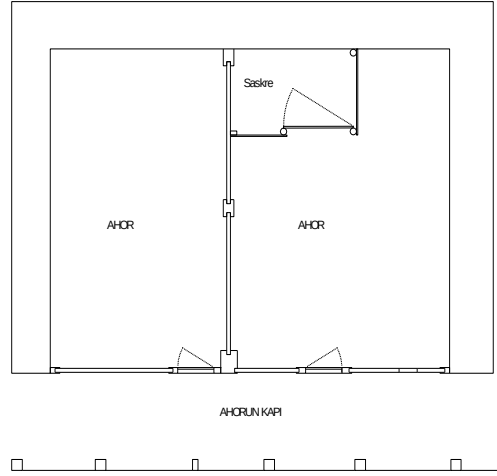
Şekil 4.22 : Yaygın olarak görülen birinci kat planı.

İkinci katta bulunan *dandraba* (*yukarki dandraba*), meyvelerin ve sebzelerin kurumaya bırakıldığı bölümdür. Üç tarafında da açıklıklar bırakılarak, mekânın her yönden güneşlenmesi sağlanmıştır. Tarladan toplanan ürünler, meyveler, yabani otlar, pestiller, *kumalar* (cevizli sucuk) yere serilerek ya da *sırığlara* (askı) asılarak burada kurutulur (Şekil B.103). Ardından tüm ürünler, ambarlara taşınır.

Ambarlar, konutların en korunaklı bölümleridir. Başta mısır olmak üzere, bütün kuru gıdalar burada depolanmaktadır. Ambarlar, yüksek eşiğe ve sıkıca kapanan bir kapıya sahiptir (Şekil B.104). Bütün konutların hemen hepsinin *ambarları*, güve tutmadığı bilinen *çıralı çamdan* (sarıçam) yapılmıştır. Ambarlarda pencere yoktur. Yalnız bir duvarda mekânın hava almasını sağlayan küçük bir açıklık vardır. Bu açıklık delikli metal plakayla kapatılmıştır. Ambarların içindeki sabit öğeler, *harolar* ve *sırığlardır* (Şekil B.105). *Harolar*, un ve *gut mısırları* (püskülsüz mısır) koymak için ayrılmış bölümlerdir. *Sırığlar*, *asma mısırların* (püsküllü mısır) asıldığı askılardır. Tarım faaliyetlerinin azalmasıyla birlikte, ambarlara duyulan ihtiyaç azalmış; ambarlardan biri odaya dönüştürülmüştür.

Birinci katta bulunan *ara*, bir geçiş yeridir. İki dar kenarı da açıktır. Bahçeden birinci kata ulaşımı sağlayan rampayla doğruca *araya* girilir. Bu rampa sayesinde, dışarıdan taşınan ürünlerin yaşama katına sokulmadan, doğruca birinci kata ulaştırılması sağlanmıştır. *Aralar*, tarım faaliyetlerinin azalmasıyla birlikte, dışa kapatılmıştır. Günümüzde, bu mekânlar, daha çok oda ya da depo olarak kullanılmaktadır.

Geleneksel konutların en alt katı, genellikle 2 adet *ahor* ve bu *ahorların* önünde bulunan bir geçiş yerinden oluşur (Şekil 4.23). Bazı konutlarda bir adet *ahor* bulunmaktadır. Bu katın üst katlarla bağlantısı yoktur. Ulaşım bahçeden sağlanmaktadır.

Şekil 4.23 : Yaygın olarak görülen ahır katı planı.

Ahorun üstündeki katlar, 150 - 180 cm arasında çıkma yapmış ve bu çıkma zemin katta dikmelerle desteklenmiştir. *Ahorların* ön duvarlarıyla dikmeler arasında kalan alan, geçiş yeri olarak kullanılmaktadır. Bu alan yörede *ahorun kapı* adıyla anılmaktadır (Şekil B.106). Bu alanın zemini taş, toprak ya da ahşap olabilir. Özgün halinde, *ahorun kapısında* bulunan sabit öğeler, *baga* (yemlik) ve *sakatmedir* (kümes) (Şekil B.107).

Çoğu geleneksel konutta, biri büyükbaş diğeri küçükbaş hayvanlar için ayrılmış, 2 adet *ahor* bulunmaktadır (şekil B.108). Küçükbaş hayvancılığın bitmesiyle, iki *ahor* da, büyükbaş hayvanlar için kullanılmaya başlanmıştır. *Ahorların* içinde danalar için ayrılmış ayrı bir bölüm bulunur. Bu bölüm yörede, *saksro* (danalık) adıyla anılmaktadır. *Ahorun kapısındaki bagadan*, daha uzun *bagalar* *ahorun* içinde bulunmaktadır. Bu *bagalar*, uzun kenarlar boyunca sıralanmış *malların* (büyükbaş hayvan) önünde bulunmaktadır. Döşeme tahtalarının arasında *ahordaki* gübrelerin toplandığı bir oluk yer almaktadır. Bu oluk yörede *sanatzgal* adıyla anılmaktadır. *Sanatzgalda* toplanan gübreler küreklerle *akpunluğa* atılır. Günümüzde, hayvancılık faaliyetinde bulunmayan pek çok aile, *ahorları* odunluk olarak kullanmaktadır. Hayvancılık faaliyetlerine devam eden ailelerse, *mal* sayılarının az olması nedeniyle, *ahorlardan* yalnızca birini kullanmaktadır.

Plan tipolojisi

Çalışma alanında bulunan 88 geleneksel konutun, 48'i (% 54,5) plan şemaları çizilerek, konutların plan özellikleri belirlenmiştir. Bu özelliklere göre, giriş katına ait 3 farklı plan tipi ve bu tiplerinden birinin 1, birinin 2 farklı varyasyonu olduğu tespit edilmiştir. Bu tiplerden ayrı olarak, 74 envanter numaralı konutla birlikte 279 ve 300 envanter numaralı konutlarda görülen plan şeması, konutun yarısının sökülmesiyle oluşmuştur (EK E).

Plan şemalarının sınıflandırılmasında göz önünde bulundurulacak husus, zamana bağlı (1930 öncesi - 1930 sonrası) olarak değişmiş dış mekânla ilişki ve bu ilişki yönünden birbirinden ayrılan *dandraba* ve *salon* bölümleri ile bu bölümlerin odalarla olan ilişkisidir (yan *dandrabalı/salonlu*, iç *dandrabalı/salonlu*). Yan *dandrabalı/salonlu* plan şemaları *maransız* ve *maranlı* olmak üzere iki sınıfa ayrılmıştır (EK E).

Ortaya çıkan tablo değerlendirildiğinde 1930 öncesi plan tiplerinin temel şemalar olduğu ve 1930 sonrası şemaların bu şemalar üzerinde yapılan eklemelerle geliştiği görülmektedir. Plan şemaları çizilen konutlara sonradan eklenen bölümler incelenerek plan şemasındaki gelişimler izlenmiştir (EK E). 1930 sonrası dönemde *maransız* plan şeması sürdürülmemiştir. Bunun nedeni, *maranın* yiyecek saklamadaki işlevinden daha çok odalar arasında ses yalıtımını sağlıyor olmasıdır. Bununla birlikte, yayla evlerinde mekânı soğuk tutacak havalandırma detaylarına ve kullanım açısından ayrı bir öneme sahip bu mekânlar, yerleşimdeki konutlarda yaylacılık ve yoğun hayvancılık faaliyetlerinin sürdürüldüğü dönemde yalnız kışın kullanılmıştır. Yiyeceklerin soğukta tutulması için düzenlenen bu mekânlar, bu nedenle yerleşimdeki konutlarda ikinci planda kalmıştır (Fırat Topçuoğlu, kişisel görüşme, 09.04.2010).

Yan *dandrabalı* ve *maranlı* plan şemasının dışa açık karakteri zamanla kaybedilmiştir. Misafir ağırlamaya yönelik duyulan mekân ihtiyacı *dandrabadaki* açıklıkların kapatılarak, *dandrabanın salona* dönüştürülmesiyle giderilmiştir. Dışa açık mekân ihtiyacı ön ve yan cephelere eklenen balkonlarla sağlanmıştır. Değişen yaşam tarzına bağlı olarak zamanla gerçekleştirilen bu ekler ve değişiklikler, 1930 sonrası konutlarda yaygın olarak görülen yan *salonlu* ve *maranlı* plan şemalarının temelini oluşturmaktadır. 1930 öncesi dönemde özgün halinde tüm yapılarda bulunan *buharların* sökülmesinden sonra konuta eklenen *hoçolar*, 1930'dan sonra yapılan konutların bir parçası haline gelmiştir.

Günümüzde yalnızca 315 envanter numaralı konut, iç *dandrabalı* plan şemasına sahiptir. Bununla birlikte, sökülen *birlik evlerden* bazılarının da bu plan şemasına sahip olduğu yöre halkı tarafından verilen bilgiler arasındadır. 1930 öncesi döneme ait 315 envanter numaralı konutun özgün plan şeması korunmuştur. Yalnızca hela yerinin değiştirildiği ve evin bölünerek bir kısmının *hoço* olarak kullanıldığı görülmektedir. Bu uygulama yeni şartlara göre oluşan ihtiyaçların konuta ek bir mekan yapmadan giderilmesinin farklı bir örneğidir. 1930 sonrasında görülen iç *salonlu* plan şeması, yan *salonlu* ve *maranlı* plan şemasının oluşumuna neden olan aynı ihtiyaçlar sonucu gelişmiştir.

Cephe özellikleri

Geleneksel konutların eğime dayanmış arka cephesi ve konuta girişin sağlandığı yan cepheleri, oldukça sadedir. Konutların en özellikli cephesi, bayır aşağı bakan güney cephesidir (EK E).

Şekil 4.24 : Geleneksel bir konutun ön ve yan cephesi.

Eğime paralel olarak yerleştirilen konutlar, arka cepheden iki katlı olarak görülmektedir. Alt kotta kalmış olan *ahor*, arka cephenin düzenine etki etmez. Bu cepheye hareket katan öğeler ana kütleyle dayanmış olan *hoçolar* ve *buharlardır* (Şekil B.109, Şekil B.110). Arka cephede, birinci katta bulunan *aranın* açıklığı dışında bir açıklık yoktur. Zamanla bu açıklıkların kapatılmasıyla sağır duvarlar oluşmuştur; ancak mekânların geçirdiği dönüşüm sonucu, bazı konutların arka cephesinde bir iki tane pencere açıldığı gözlenmiştir.

Yan cepheler, geleneksel konutların topografyayla uyumunu en iyi gösteren cephelerdir (Şekil B.111, Şekil B.112). Taş yığma tekniği ile yapılmış *ahor* katının bir bölümü arazinin yapısına göre toprak içinde gömülmüştür. *Ahorun* üstüne oturan giriş katı ve birinci kat, *yaka* tekniğiyle yapılmıştır. Konutların tümü beşik çatılıdır. Sonradan eklenen mekânların üstüne sundurma çatı yapılmıştır. Yaklaşık 80 cm genişliğindeki saçaklarla, çatı sularının duvarları ıslatması engellenmiştir.

Geleneksel konutların iki yan cephesi de aynı düzene sahiptir; ancak yapılan değişiklikler ve eklemeler bazı farklılıklara neden olmuştur. Örneğin; ambarlardan birinin odaya çevrilerek duvarda pencere açılması, giriş cephesinin giriş katına ve birinci katına balkon eklenmesi bir konutun iki yan cephesinde görülen farklılıklardır (Şekil B.113, Şekil B.114). Geleneksel konutların giriş cepheleri, balkonlu ve balkonsuz olmak üzere iki ayrılabilir; ancak iki tipte de ana kütlelerin cephe düzeni aynıdır.

3 katlı ya da 2 katlı geleneksel konutlarda, ön cepheye karakterini veren başlıca özellikler geniş saçaklı beşik çatı, öne doğru çıkma yapmış üst kat/katlar ve geniş açıklıklardır (Şekil B.115). Ön cepheler balkonlu ve balkonsuz olmak üzere ikiye ayrılmaktadır. Her iki grupta da temel öğeler, katlar arasındaki kalın kirişler ve bu kirişlere oturan dikmelerdir. Balkonsuz örneklerde, dikmeler kalın (16-22 cm) ve işlemelidir. Balkonlardaki dikmeler ise ince (10-12 cm) ve sadedir. Balkon, bazı örneklerde konutun giriş cephesini, yan cephesini ve ön cephesini, bazılarında ise yalnızca giriş cephesini ve ön cephesini çevrelemektedir. Balkon korkulukları 3 cm genişliğindeki lataların çapraz olarak yerleştirilmesiyle veya 15-25 cm genişliğindeki ahşapların yan yana sıralanmasıyla (*şalampur*) oluşturulmuştur (Şekil B.116). İkinci kattaki balkonlar ürün kurutmada kullanıldığı için, balkon korkulukları güneş ışığını kesmeyen çapraz yerleştirilmiş latalar biçimindedir. Yerleşimdeki bazı balkonlarda korkuluk yapılmamıştır (Şekil B.117). Ön cepheye en çok özellik katan öğe balkondan çıkma yapmış *köşktür*. Şavşat ilçesi köylerinin en özellikle öğesi olan *köşkler*, manzaraya bakan ön cephede, dinlenme ve seyir yeridir. Balıklı yerleşiminde 277, 278 ve 305 envanter numaraları evlerin ön cephelerinde *köşk* bulunmaktadır (Şekil B.118, Şekil B.119).

Ön cephede yer alan diğer bir öğe helalardır. Balkonlu ön cephelerde, balkonun/ balkonların bir ya da iki köşesinde bulunan hela/helaların cephe düzenine fazla bir etkisi yoktur. Bu örneklerde, hela yalnızca ön cephedeki açıklık kapalılık oranına etki

etmektedir. Balkonsuz örneklerde, dışarıya çıkma yapmış helalar, ön cephede ayırt edici bir öğedir (Şekil B.120). Giriş katındaki açıklığın önünde bulunan bu helalar, dandrabanın dışa açılmasına engel olmuştur. Özgün haline uygun olarak ahır katı seviyesinde bulunan helalar, ön cephenin özgün bir öğesidir. Günümüzde birçok konutun cephelerindeki açıklıklar, konutu yağmur sularından ve kardan korumak için saclarla ve brandalarla kapatılmıştır (Şekil B.121).

Cephe tipolojisi

2 veya 3 katlı geleneksel konutlar, cephe özelliklerine göre kat sayısı ile birlikte balkonlu ve balkonsuz olarak sınıflandırılmıştır (EK E). Balkonlu örnekler *köşklü* ve *köşksüz* olmak üzere iki alt gruba ayrılmıştır. Ahır katı ve giriş katı plan şemaları, 3 katlı örneklerle aynı olan 2 katlı konutlar, cephe özellikleri bakımından 3 katlı örneklerden yalnızca birinci katın eksikliğiyle ayrılmaktadır. Balkonsuz örneklerde, hela, 121 envanter numaralı yapıda olduğu gibi özgün konumda gösterilmiştir. 3 katlı balkonsuz örneklerde plan şemasına bağlı olarak cephedeki açıklık oranları farklılık göstermektedir. *Köşksüz* balkonlu örnekler plan şemalarına bağlı olan farklılıklarla birlikte, korkuluk özellikleriyle de çeşitlilik göstermektedir. Balkonlarda korkuluk olup olması ve mevcut korkuluğun modeli cephedeki doluluk boşluk oranına etki etmektedir. Çalışma alanında 3 adet konut, *köşklü* balkonludur.

Yapım Tekniği ve Malzeme

Geleneksel konutlarda kullanılan yapı malzemesi, bölgede yoğun olarak bulunan taş ve ahşaptır. Taş malzeme derelerden, ahşap malzeme ormanlardan temin edilmiştir. Ahşap malzeme ihtiyacı, Balıklı'yı saran ormanlarla birlikte, Papart ve Sarıçayır Dağları'ndaki ormanlardan sağlanmıştır. 1955 yılına kadar Papart - Balıklı arasındaki ulaşım, Papart Deresi boyunca yer yer kayaların üzerinden geçen patikalarla sağlanmaktadır. Bu durumda, Papart ormanlarından Balıklı'ya getirilecek tomrukları, karadan getirmek mümkün olmamış; tomruklar Papart Deresi sularına bırakılarak Balıklı'ya ulaştırılmıştır. Tomrukları su ile taşıma yöntemi yalnızca yöre halkı tarafından kullanılmış bir uygulama değildir. Orman Müdürlüğü de Papart ve çevresinden temin edilen tomrukları bu yöntemle Balıklı'ya ve buradan karayoluyla merkezlere ulaştırmıştır. Papart Deresi'nde bulunan doğal göller, tomrukların bu noktalarda toplanmasını engellemek, suyun sürekli akışı sağlamak amacıyla dinamitle patlatılmıştır (Demirali Gültekin, kişisel görüşme, 14.08.2009; Asim

Gültekin, kişisel görüşme, 14.08.2009). Bu uygulamanın, deredeki canlı yaşamına büyük zarar verdiği yöre halkının verdiği bilgiler arasındadır. Tomrukları su ile taşıma yönetimi, 1955 yılında Papart'taki ormanlara kara ulaşımını sağlamak amacıyla açılan Şavşat - Meydancık karayoluyla son bulmuştur. Sarıçayır ve çevredeki ormanlardan temin edilen tomruklar, kışın *hızeglerle* yerleşimine taşınmıştır. Yerleşimdeki en eski konutlarda görülen ahşap cinsleri *çıralı çam* (sarıçam) ve *peluttur* (meşe). *Çıralı çamın* teminin zorlaşmasıyla, 1930'lu yıllardan sonra yapılan örneklerde daha çok *soc* (köknar) ve *küknar* (ladin) kullanılmıştır. Yerleşimde bol miktarda bulunan dut ağacı *mil* yapımında, ceviz ağacı mobilya yapımında kullanılmıştır (İbrahim Yıldız, kişisel görüşme, 26.08.2009; Asim Gültekin, kişisel görüşme, 14.08.2009). Geleneksel yapılarda kullanılan taşlar, *sal taşı* (dere taşı) ve *karhana taşıdır* (Şekil 4.25). *Sal taşı*, akan derelerden, *karhana taşı* orman içindeki kuru dere yataklarından temin edilmiştir. Bu iki taş cinsi arasındaki fark, ateşe karşı dayanıklılıktır. *Karhana taşı* ateşe karşı dayanıklıdır ve buhar yapımında kullanılmıştır. *Sal taşı*, ahır katındaki duvarlarda kullanılmıştır (Nihat Özdemir, kişisel görüşme, 30.08.2009). Geleneksel konutların giriş katında ve birinci katında *yaka* (ahşap yığma), ahır katında taş yığma yapım tekniği kullanılmıştır (Şekil 4.26).

(a)

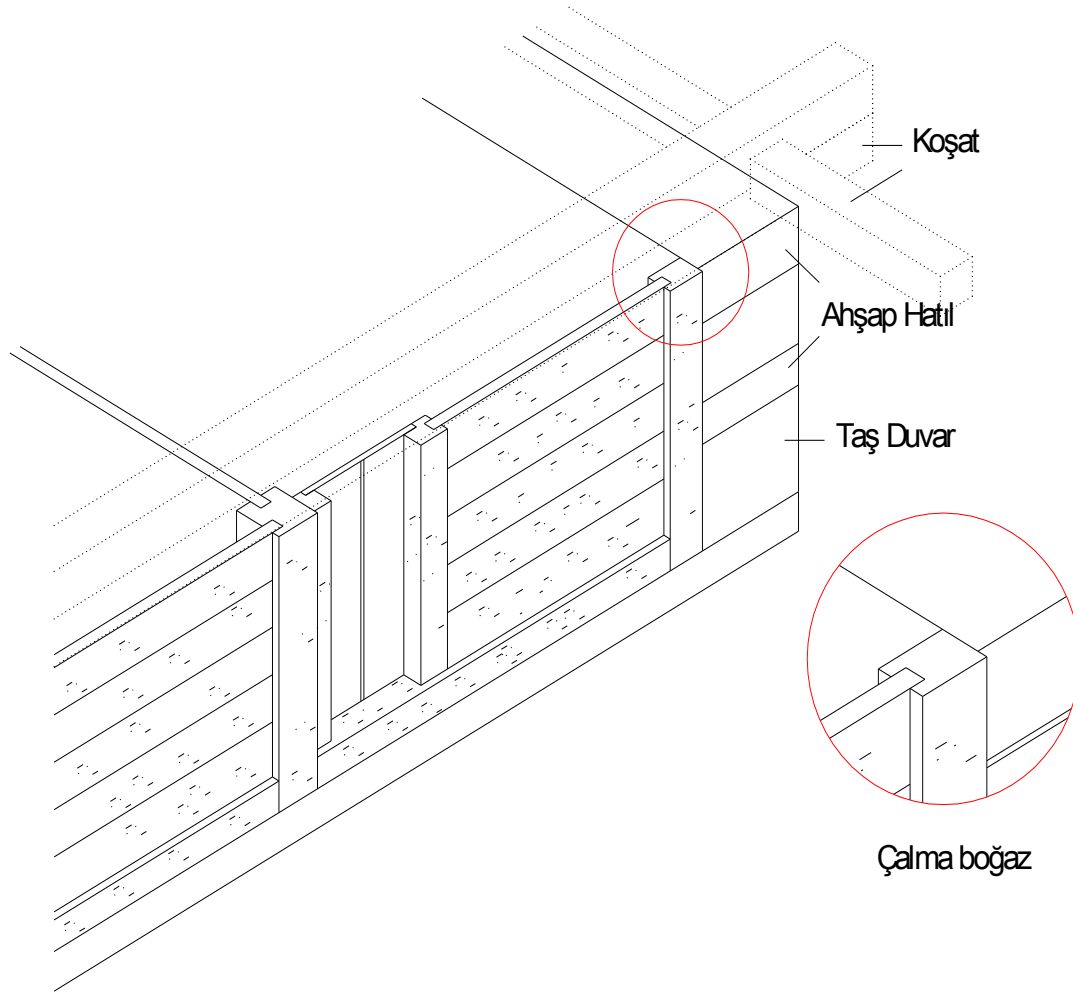
(b)

Şekil 4.25 : Konutlarda kullanılan taşlar: (a) *Karhana taşı*. (b) *Sal taşı*.

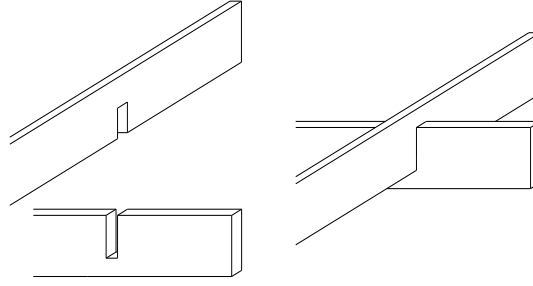
Şekil 4.26 : Taş yığma ve *yaka* yapım tekniği.

Konutlarda ana kayaya ulaşana kadar temel kazısı yapılmakta ve *ahorun* duvarları temel seviyesinden itibaren yaklaşık 180 cm yükseltilmektedir. *Ahorun* döşemesi, temel suyu çıkmadığı sürece doğruca ana kayanın üstüne döşenmektedir. Diğer durumda ise, temel su seviyesine kadar taş ile doldurulmaktadır (Asim Gültekin, kişisel görüşme, 14.08.2009). *Ahorun* arka ve yan duvarları taş yığma tekniğiyle, ön duvarı ise çalma boğaz tekniğiyle oluşturulmuştur (Şekil 4.27). Kabayonu ve moloz taşlarla örülen duvarların kalınlığı yaklaşık 70-90 cm arasındadır. Taşların arası toprakla doldurulmuş, derzler içten ve dıştan tezekle kapatılmıştır. *Yaka* tekniği ile oluşturulmuş giriş katı, beden duvarları üzerinde enine uzanmış *koşatların* (ahır katındaki kalın kirişler) üzerine oturulmaktadır. 25/25 cm, 25/30 cm, 30/35 cm gibi kalın kesitlere sahip olan *koşatların* ahşap cinsi çoğunlukla *peluttur* (meşe). Giriş katı döşemeleri doğruca *koşatların* üzerine döşenmiştir. Yerleşimde yalnızca 256 ve 234 envanter numaralı konutlarda farklı bir uygulama vardır. Bu konutlarda, *koşatların* üzeri önce *satapav* adı verilen döşeme tahtalarıyla kaplanmış, üzeri toprak ve telaşla örtüldükten sonra giriş katı *doganları* (kiriş) yerleştirilmiştir. Bu uygulamayla ahır katındaki kokuların giriş katına ulaşması engellenmiştir.

Şekil 4.27 : Ahır katı yapım tekniği

Giriş katındaki ve birinci kattaki duvarlar 5-12 cm kalınlığındaki ahşapların köşelerde birbiri üzerine kurt boğazı geçme ile bindirilmesiyle oluşturulmuştur (Şekil 4.28). Duvarlarda kullanılan ahşapların kalınlığı yıllara göre farklılık göstermektedir. 1920 öncesi konutlarda duvar tahtalarının kalınlığı 7-12 cm, 1920-1980 yılları arasında yapılan konutlarda duvar tahtalarının kalınlığı 6-8 cm, 1980 sonrasında yapılan konutlara ise duvar kalınlığı 5-6 cm arasında değişmektedir. Kurt boğazı geçme ile birleştirilmiş ahşaplar, geçme noktalarından itibaren, her iki yönde uzatılmıştır (Şekil 4.29). Duvar tahtaları, iki yönde geçme noktalarına yakın yerlerde dikine ahşap çivilerle de birbirine bağlanmıştır (Şekil 4.14). Kapı ve pencere açıklıkları duvarlar oluşturulduktan sonra açılmaktadır. Duvarlar oluşturulduktan sonra açılan kapı açıklarının kenarlarına yerleştirilen *sovalar* (söve) çalma boğaz tekniğiyle duvarlara bağlanmıştır.

Şekil 4.28 : Kurt boğaz geçme

Şekil 4.29 : Duvar tahtaları arasında kullanılan ahşap çivi.

Detaylar

Dekoratif öğeler daha çok 1920 öncesine ait konutlarda görülmektedir. En özellikli örnek, 138 envanter numaralı konutta bulunan ahşap tavan süslemesidir (Şekil B.122). Bu süslemeye benzer bir örnek *Sholtiskhevi* yerleşimindeki geleneksel bir konutta da bulunmaktadır (Şekil B.123). 1920 öncesine ait konutların hemen hepsinin dikmeleri süslemeli, kapıları kemerlidir (Şekil B.124, Şekil B.125). Bazı konutlarda çatı dikmelerinin de işlemeli olduğu görülmüştür. Ancak, bazı konutlarda bu öğeler çürüdüğü gerekçesiyle yenilenmiştir. Alan çalışması sırasında, sökülen konutlara ait dekoratif elemanların farklı noktalarda ve farklı yapılarda kullanıldığı gözlemlenmiştir (Şekil B.126). Bölgede ahşap ustalarının sayısının azalmasına ve yapı geleneğindeki değişime bağlı olarak ilerleyen yıllarda, konutlardaki ahşap işçiliği yok olmuştur. 1950 sonrası yapılarda dekoratif öğelere rastlanmamaktadır. Yalnızca, köşklü konutlarda köşk korkulukları ahşap işçiliğinin güzel örneklerini sergilemektedir (Şekil B.127).

Çalışma alanı içindeki konutlar, süsleme yönünden yalın olsa da yapı detayları oldukça zengindir. Kilitler, lavabolar, menteşeler, birleşim detayları özgün çözümlerle dikkat çekmektedir (Şekil B.128, Şekil B.129, Şekil B.130, Şekil B.131, Şekil B.132).

Kapı Tipolojisi

Geleneksel konutların iç ve dış kapıları aynı niteliklere sahiptir. Bu nedenle kapı tipolojisi oluşturulurken konutların ambar, hela ve *ahor* kapıları dışındaki tüm kapılar değerlendirmeye alınmıştır. Geleneksel konutların kapıları, kemerli ve düz atkılı olmak üzere iki sınıfa ayrılmıştır (EK E). 1930 öncesi yapıların giriş katında kemerli kapılar olduğu gözlenmiştir (Şekil B.133, Şekil B.134, Şekil B.135, Şekil B.136). Bununla birlikte, 121 ve 148 envanter numaralı konutların I.katında sonradan odaya çevrilmiş mekanların kapısı da kemerlidir. Düz atkılı kapıların en temel örneği, 1930 öncesi ve sonrası konutlarda görülen tek tablalı kapıdır. 1930 sonrası dönemde görülen birden çok tablalı kapılar, yatay ve düşey kayıt düzenlerine göre çeşitlenmektedir.

Pencere Tipolojisi

1920 öncesi yapılarda özgün halinde pencere bulunmamaktadır. Bunun nedeni, sürekli savaş ortamında bulunan halkın korunaklı mekânlar yaratma isteğidir (Hatice Yavuz ve Osman Yüksek, kişisel görüşme, 29.08.2008). Bununla birlikte, dışarıyı kontrol etmek için ev ve odaların bir ya da iki duvarında 10/10 cm gibi küçük açıklıklar açılmıştır. Bu açıklıkların üstü sürme bir kapakla kapatılmıştır. Günümüzde yalnızca 186 envanter numaralı konutta bu kapakların bir örneği bulunmaktadır (Şekil B.137). Diğer konutlarda sürme kapaklar sökülerek, açıklıklar üzerilerine ahşap parçalar çakılarak kapatılmıştır. 74, 118, 186, 206 ve 315 envanter numaralı 1920 öncesi ait konutların *dandrabalarının* kapalı olan yan duvarlarında küçük açıklıklar tespit edilmiştir. 74 ve 118 envanter numaralı konutlarda yalnızca 1 adet açıklık bulunur. Bu açıklık kemerlidir (Şekil B.138). 118, 206 ve 315 envanter numaralı konutlarda ise yan yana sıralanmış 17/22, 15/25 dikdörtgen açıklıklar bulunmaktadır (Şekil B.139, Şekil B.140).

1920'li yıllardan sonra savaşların bitmesine bağlı olarak yaşam koşullarının değişmesi ve cam ticaretinin başlamasıyla ev ve odalarda pencere açıklıkları açılmaya başlanmıştır. Ancak iklim şartları nedeniyle pencere boyutları oldukça küçük tutulmuştur (Şekil 141, Şekil B.142). Geleneksel konutlarda bulunan pencereler, geometrik yönden büyük farklılıklar göstermez. Yalnızca en ve boy oranları ve yatay kayıt sayıları farklıdır. Kalın *sovalı* (söve) olan pencereler, kanat sayısına göre sınıflandırılmıştır (EK E). Geleneksel *salonların* hemen hepsinde orta kanatlı tek bir pencere kullanılmıştır.

4.3.3.4 Samanlıklar

Çalışma alanındaki yapıların büyük çoğunluğunu oluşturan *merekler* (samanlık), kırsal mimarinin temel yapılarından biridir. Çalışma alanında farklı boyutlarda 157 adet (% 49.22) *merek* bulunmaktadır (EK E).

Merekler, 15-20 cm kalınlıktaki kütüklerin kara boğaz geçme ile birbirleri üzerine bindirmeleriyle oluşturulmuştur. Ahşap kütükler, yüksekliği arazi eğimine bağlı olarak değişen taş temeller üzerine oturmaktadır (Şekil 4.30). Bazı *mereklerde* kullanılan kütüklerin dış yüzü yontulmuştur. Bazı *mereklerde* sökülen evlerin ahşap malzemeleri kullanılmıştır. *Mereklerin* duvar tahtaları da konut duvarlarında olduğu gibi ahşap çivilerle birbirine bağlanmıştır (Şekil 4.31).

Şekil 4.30 : *Merek*.

Şekil 4.31 : Duvar tahtaları arasında kullanılan ahşap çivi.

Merekler, tarım faaliyetlerine bağlı olarak yerleşimin her noktasına yayılmıştır (Şekil 4.32). Her konutun bahçesinde mutlaka bir adet *merek* bulunmakla birlikte, çayır ve tarlalar da ihtiyaca göre *merek* yapılmıştır.

Şekil 4.32 : Tarım arazileri üzerinde bulunan *merekler*.

Mereklerde çayırardan biçilen otlar ve *çalalar* (mısır sapı) depolanır. Bu ürünleri depolamada kullanılan ana *merek*, *ahorlara* yakın mesafede bulunan konut bahçelerinin içindeki *merek*tir (Şekil B.143). Çayır ve tarlalardaki *merekler*, konuta uzak mesafede bulunan alanlardan biçilen otların ve kesilen *çalaların* kış mevsimine kadar depolanması amacıyla yapılmıştır (Şekil B.144). Yaz ve sonbahar mevsimlerindeki yoğun iş temposu ve tarım alanlarının konuta uzaklığı nedeniyle sırtla taşınamayan ürünler, kışa kadar *mereklerde* bekletilmekte ve kışın ihtiyaç halinde karda kolayca kayan *hızeglerle* ana *merek*lere taşınmaktadır (Nurten Aydemir, kişisel görüşme, 07.09.2009). Günümüzde uzak mesafede bulunan çayırların biçilmemesi ve yaylacılığın bitmesi²⁹ sebeplerine bağlı olarak tarım alanlarındaki *mereklerin* birçoğu günümüzde kullanılmamaktadır. Toplanan ürünler kuruduktan hemen sonra sırtla veya *pırpırlarla* (küçük motorlu araç) ana *merek*lere taşınmaktadır.

Mereklerin boyutları ve kat sayıları, kullanım biçimine ve arazinin büyüklüğü bağlı olarak değişmektedir. Konut bahçelerinde bulunan *merekler* genellikle iki katlıdır; ancak üç (7 adet) ve dört katlı (1 adet) örneklerde mevcuttur (Şekil B.145). Boyutları tarım alanlarındaki *merek*lere göre oldukça büyük olan bu *mereklerin* zemin katları tek bir mekândan oluşur. Üst katlar ise, dışa açık ve dışa kapalı iki bölüme ayrılmıştır. Kapalı bölümde otlar üst üste yığılarak depolanır. Dışa açık bölümler,

²⁹ Yaylacılık faaliyetlerinin sürdürüldüğü dönemlerde, yerleşimdeki bütün *mallar* yazın yaylalara çıkarılmakta ve yaylalardaki otlaklarda otlatılmaktadır. Yerleşimdeki ve yayladaki çayırardan toplanarak *mereklerde* depolanan ürünler, hayvanları kışın beslemek üzere saklanmaktadır. Günümüzde yaylacılığın bitmesiyle, tüm yıl boyunca yerleşimde bulunan hayvanlar, yerleşimden toplanan ürünlerle beslenmektedir. Bu nedenle, toplanan ürünler küçük *mereklerde* depolanmadan doğrudan ana *merek*lere taşınmaktadır.

gerekli durumlarda yaş otların serilerek kurutulması için oluşturulmuştur. Dışa açık bölümler, zamanla, ahşap parçalarla kapatılmıştır. Tarım alanlarındaki *mereler* bir ya da iki katlıdır. Depolanacak rn miktarına farklı boyutlarda olabilmektedir.

4.3.3.5 Değirmenler

Bölgede en çok üretimi yapılan besin maddesi mısırın ğtlerek una çevrilmesini sağlayan değirmenler, kırsal yaşamın en önemli yapılarından biridir. Değirmenler köyün ortak malıdır. Her mahallede su kaynaklarına yakın yerlerde bir adet değirmen mutlaka bulunmaktadır. Tarım faaliyetlerinin azalmasıyla eski önemlerini kaybeden değirmenler, oldukça bakımsız kalmıştır. Günümüzde mevcut değirmenlerin yarısı kullanılmamaktadır. Çalışma alanında, *Mere* Mahallesi'nde 1 adet, *Ogea-1* Mahallesi'nde 3 adet, *Ogea-2* Mahallesi'nde 1 adet, *Lomsizeler* Mahallesi'nde 1 adet olmak üzere toplam 6 adet (%1,88) değirmen bulunmaktadır. *Buzikeler* Mahallesi'ndeki Sarıçayır Deresi'ne yakın bir noktada bulunan değirmen, 1955 yılında açılan Meydancık - şavşat karayolunun yapımı sırasında kaldırılmıştır.

Değirmenler 5-7 cm arasındaki ahşapların köşelerde birbiri üzerine kurt boğazı geçme ile birbiri üzerine bindirilmesiyle oluşturulmuştur (şekil 4.33). 230 envanter numaralı değirmen dışında, yerleşimdeki diğer değirmenler hemen aynı boyutlardadır.

şekil 4.33 : 129 envanter nolu değirmen.

Değirmenler, *harkların* üzerinde bulunur. İki yan kenarı taş duvarlar üzerine oturtulmuştur. Değirmenin altında bulunan çark, yüksekten düşürülen suyla hareket ettirilir (Şekil B.146, Şekil B.147). Demir bir çubukla değirmen taşına bağlı olan çark, taşın kendi etrafında dönmesini sağlar (Şekil B.148, Şekil B.149), (EK E).

4.3.3.6 Kaybedilen yapılar

Günümüzde mevcut olmayan ancak bir zamanlar yerleşimin karakterinde önemli yer tutan yapılar, yöre halkıyla yapılan görüşmelerle belirlenmiştir. Kaybedilen konutlara ilişkin bilgiler, detaylı bir anlatım ve araştırma gerektirdiği için bu bölümde ele alınmamıştır.

Kaydedilen en önemli yapı, Cumhuriyet dönemin bölgedeki ilk okul yapılarından biri olan Kurşunlu İlkokulu binasıdır. 1926 yılında yapılan bina, 176 envanter numaralı yapının hemen önünde yer almıştır. Yapı, taş yığma bodrum kat ve ahşap karkas sistemle inşa edilmiş iki kattan oluşmaktadır. Bodrum kat odun deposu olarak kullanılmıştır. Giriş katında binanın ön cephesi boyunca uzanmış genişçe bir koridor ve bu koridorun arkasına sıralanmış 4 sınıftan oluşmaktadır. Okuldaki piyesler bu kattaki koridorda sahnelenmiştir. Binaya giriş ön cephenin ortasında bulunan kapıyla sağlanmıştır. Kapının önünde bulunan birkaç basamaklı merdivenle bahçeye ulaşılmaktadır. Birinci kata ulaşım, koridorun sağında bulunan dönel bir merdivenle sağlanmıştır. İkinci katta, ön cephesi dışı açık bir koridor ve bu koridorun arkasına sıralanmış iki sınıf ve bir öğretmenlerden odasından oluşmuştur. Ön cephenin ortasına ahşap işlemeli *köşk* yerleştirilmiştir. Bu yapı, 1982 yılında sökülerek enkazı Ardahan'a taşınmıştır (Seyfullah Dalkıran, kişisel görüşme, 05.09.2009).

1945 yılında yapılan, Kurşunlu İlkokulu ek binası, kaybedilen diğer bir yapıdır. Günümüzde 96 envanter numaralı sağlık ocağı lojmanının bulunduğu arazide yer alan yapı, hemen hemen lojmanla aynı boyutlardadır. Ahşap karkas sistemle oluşturulmuş bina, tek katlıdır. Dikdörtgen planlı yapıya giriş, yan cephede bulunan iki kapıyla sağlanmıştır. Yapı, kuzey yönünde yapının boyunca uzanmış bir koridor ve güney yönünde yan yana sıralanmış sınıflardan oluşmuştur (Demirali Gültekin, kişisel görüşme, 14.08.2009; Hoşnaz Koçak, kişisel görüşme, 15.08.2009). Çağlıpınar Köyü'nde bulunan yaka yapım tekniğiyle oluşturulmuş okul binasında da aynı plan tipi görülmüştür (Şekil B.150). Bir dönem lojman olarak da kullanılan yapı, 1960 yılında çatısının çökmesi nedeniyle yıkılmıştır.

Günümüzde 247 numaralı betonarme yapının bulunduğu arazide yer alan, ticaret yapısı, 1977 yılında yıkılmıştır. Ahşap karkas sistemle oluşturulmuş yapı bodrum kat ve zemin kattan oluşmaktadır. İçinde terzi, fırın, bakırcı, lastikçi, kahvehane gibi çok çeşitli işletmeler bulunmaktadır (Hüseyin Aydemir, kişisel görüşme, 17.03.2010).

Papart Deresi ve Sarıçayır Deresi üzerinde bulunan ahşap köprüler, günümüzde mevcut olmayan diğer özgün yapılardır. Belkeda Deresi'nin üzerinde bulunan asma köprü de oldukça bakımsızdır (Şekil B.151). 2008 yılında, köprünün hemen yanında araç geçişini sağlamak için betonarme bir köprü yapılmıştır.

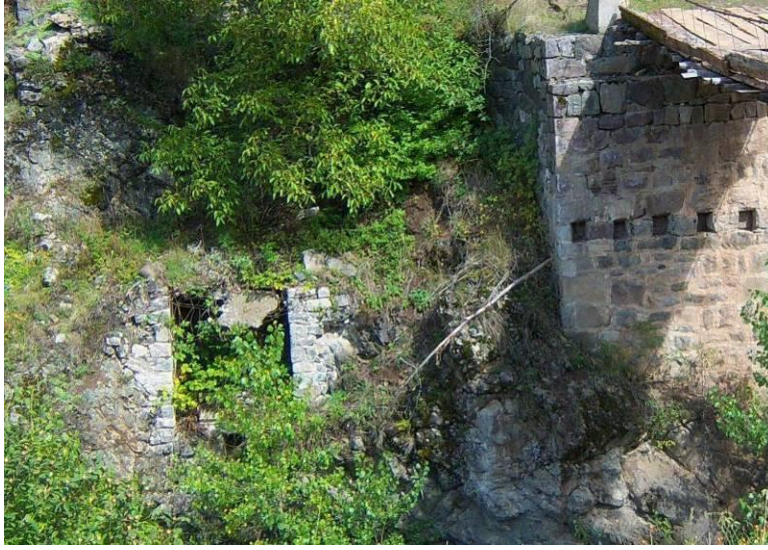
Günümüzde mevcut olan, Balıklı Mahallesi'yle Meydancık Mahallesi arasındaki bağlantıyı sağlayan asma köprü, Artvin'de yaygın olarak görülen asma köprülerin tipik bir örneğidir (Şekil B.152). Bu köprü, malzeme ve yapım tekniğiyle özgün bir niteliğe sahip, kemerli ahşap köprünün taş temeli üzerine yapılmıştır (Seyfullah Dalkıran, kişisel görüşme, 05.09.2009; Demirali Gültekin, kişisel görüşme, 14.08.2009). Yöre halkıyla yapılan görüşmelerle, günümüzde mevcut olmayan bu köprünün, Özgüner'in (1970, s.85) çalışmasında ele alınan Trabzon'un Of ilçesinde bulunan ahşap yığma köprüyle aynı nitelikte olduğu tespit edilmiştir (Şekil 4.34). İki köprü arasındaki tek fark, Papart Deresi üzerindeki köprünün çatısının *bedevrayla* örtülü olmasıdır.

" İki baştaki taş ayaklardan hareket edilerek ortaya doğru gittikçe yükselen ve uzanan konsol kirişler ve nihayet orta kısmı kaplayan yekpare uzun kalaslar ile kemer örülmüştür. Köprünün şekline bakılırsa sadece geçici destekler ile fakat iskele kurulmadan yapılmış olması çok muhtemeldir. Kara boğaz geçmeler ve yığma olarak örülen her iki baştaki kısımlar alttan sekiz metrelik dört eleman ile köşelemesine desteklenmiştir. Görünüş biraz da denizin üzerine doğru uzanmış yalıları hatırlatır. Dikmeler üzerine oturtulmuş bir çatı, yapıyı yağmurun tahribatından korumaktadır. Alaturka kiremitle örtülü olan bu semer çatı ayrıca uçlara doğru genişlemekte ve köprünün kavsine uyarak şekillenmektedir. Serpintili yağmur sularına karşı ayrıca kuzey cephesi geniş tahtalar ile dikine kaplanmıştır. Çatıyı tutan dikmeler ile enine bağlantılar döşeme hizasında köşeli payandalar ile desteklenmiştir" (Özgüner, 1970, s.84-85).

Köprünün hemen yanında bulunan hidroelektrik santral yerleşime elektrik hattı geldiği 1982 yılında kadar, Orman İşletme Müdürlüğü'yle birlikte ve çevresindeki birkaç konutun elektrik ihtiyacını karşılamıştır (Hacer ve Hüseyin Aydemir, kişisel görüşme, 17.03.2010). Günümüzde bu santralin sadece taş temelleri mevcuttur (Şekil 4.35).

Şekil 4.34 : Ofta bulunan ahşap yığma köprü³⁰.

Şekil 4.35 : Hidroelektrik Santrale ait taş temeller.

Yerleşimin merkezinde Sarıçayır Deresi üzerinde bulunan betonarme köprünün 3-4 m kuzeyinde bulunan asma köprü, tomruk taşıyan kamyonların geçişine uygun olmadığı için 1955 yılında açılan Şavşat Meydancık yolu yapımında kaldırılmıştır (Demirali Gültekin, kişisel görüşme, 14.08.2009).

³⁰ Özgüner, 1970, s.85.

5. ALAN ÇALIŞMALARI VE YERLEŞME ANALİZİ

5.1 Çevresel ve Yapısal Analizler

Çalışma alanındaki mevcut durumun belirlenmesi ve alanın günümüzdeki karakterinin tanımlanması amacıyla yapılan analiz çalışmaları kapsamında yapıların çatı biçimlenişleri, kapı girişleri, ada numaraları, parsel sınırları ve parsel numaraları tespit edilmiştir. Çalışma alanının arazi kullanımı, yol bağlantıları, mülkiyet durumu analiz edilerek, elde edilen veriler çizelge tablolarında gösterilmiştir (Çizelge 5.1). Çevresel analizlere ek olarak yapıların işlevleri, kat adetleri, kullanım durumları, yapı malzemeleri, yapım dönemleri ve strüktürel durumları belirlenmiştir. Analizlerin sonuçları çizelge tablolarında gösterilmiştir (Çizelge 5.2 – 5.12). Elde edilen veriler alandaki kültür varlığı niteliği taşıyan yapıların belirlenmesinde yardımcı olmuştur. Bu tespitler sonucu alandaki korunması gerekli tabiat ve kültür varlıkları, alanın dokusuyla uyumlu ve uyumsuz yapılar tespit edilerek, elde edilen veriler çizelge tablolarında gösterilmiştir (Çizelge 5.13, Çizelge 5.14).

5.1.1 Arazi kullanımı

Alanın arazi kullanımı, çalışma alanında yapılan gezi, gözlem, fotoğraflama, inceleme ve tespitler sonucu belirlenmiştir (EK E). Parseller kullanım amaçlarına göre, bahçe, çayır, tarla ve mezarlık alanları olarak ayrılmıştır. Gösterilen mezarlık alanları, yerleşimin ortak mezarlık bölgeleri ve tarihi mezarlık alanlarıdır. Bahçeler; genellikle yapı kullanıcısının günlük işlerini gerçekleştirdiği, *bostanların* (küçük sebze bahçesi) ve *akpunlukların* (gübrelik) bulunduğu parseller ile yoğun olarak meyve ağaçlarının yer aldığı, kullanıcılar tarafından meyve yetiştirme amacıyla kullanılan alanlardır. Meyve bahçelerinin bulunduğu bazı alanlar otu biçilerek çayır olarak da kullanılmaktadır. Bu alanlar çayır ve bahçe olarak gösterilmiştir. Gür ot biten bütün alanlar çayır olarak nitelendirilmiştir. Tarla olarak gösterilen alanlar 2008-2009 yıllarındaki ekili toprak alanlarıdır. Belirtilen *harklar* (ark), adaların ana harklarıdır.

Yapılan çalışmanın sonucuna bakıldığında alanın büyük bir kısmının çayır olarak kullanıldığı görülmektedir. Konutların, ticaret ve kamu yapılarının içinde bulunduğu parseller genellikle bahçe olarak kullanılmaktadır. Bu parsellerin dışında yalnız bahçe olarak kullanılan alanlar az sayıdadır ve bu alanlarda meyve ya da domates, salatalık, biber gibi sebzeler yetiştirilmektedir. Meyve bahçesi olarak kullanılan alanların çoğunlukla çayır olarak da kullanıldığı görülmektedir. Tarlalar, konut sahiplerinin kendi mülkiyetlerinde, konutlarına en yakın düz arazilerde bulunmaktadır. Bu nedenle, tarlalar yerleşimin yalnız bir bölgesinde toplanmamış, değişik bölgelerine yayılmıştır. Yerleşimin ortak mezarlık alanı belirli bir bölgede bulunur; ancak zamanla halk kendi mezarlarını kendi mülkiyetlerindeki bahçelerde oluşturmaya başlamıştır. Bu nedenle yerleşim değişik noktalarında tekil mezarlar görülmektedir. Tarihi mezarlık alanları ise ortak mezarlık alanlarının aksine yerleşimin değişik bölgelerinde bulunmaktadır.

Alanın eğimli yapısı, farklı noktalarından değişik manzaralar görmeye imkan sağlar. Manzara açılarından bazıları arazi kullanımı paftasında gösterilmiştir (Şekil C.1, Şekil C.2, Şekil C.3, Şekil C.4, Şekil C.5, Şekil C.6, Şekil C.7, Şekil C.8, Şekil C.9, Şekil C.10, Şekil C.11, Şekil C.12, Şekil C.13, Şekil C.14, Şekil C.15, Şekil C.16, Şekil C.17, Şekil C.18).

5.1.2 Ulaşım

Yerleşim alanı içinde ulaşım öküz arabasıyla, at sırtında ve yayan sağlanırken teknolojik imkânların yöreye ulaşmasıyla değişmiştir. Geçmişte yollar, ya patika genişliğinde ya da en fazla bir *hızeğin* geçişine imkân verecek genişlikte iken günümüzde bu yollardan bazıları motorlu araçların geçişini sağlayacak şekilde genişletilmiştir. Çalışmada ulaşım analizi yapılırken, kullanım durumları göz önünde bulundurularak, yollar; araç yolları, yaya yolları ve patikalar olarak ayrılmıştır (EK E).

Araç yolları; motorlu araç yolu olarak tasarlanarak yapılmış ya da sonradan mevcut yolun genişletilmesi ve sabitleştirilmesiyle oluşmuş olan yollardır. Bu yollar, kullanım sıklıkları göz önünde bulundurularak derecelendirilmiştir. 1.derece yoğunluktaki araç yolu hem Balıklı Mahallesi'nin hem de çevredeki diğer mahallelerin il ve ilçe merkezlerine ulaşımını sağlayan yoldur. Bu yol, gerek mahalleler arasındaki ulaşım da gerekse merkezlere ulaşım da özel araçlar, servis araçları ve inşaat araçları tarafından yoğun olarak kullanılmaktadır. 2.derece

yoğunluktaki yollar, hem yerleşimdeki konut grupları arasındaki bağlantıyı hem de Balıklı yerleşiminin, mahallenin diğer yerleşimleriyle arasındaki ulaşımı sağlayan yollardır. Yerleşimdeki çoğu konut bu yolların kenarında yer almaktadır. Bu sebeple yerleşim içindeki konutlar arasında araç ulaşımında en sık kullanılan yollardır. *Bzata* ve *Sholtiskhevi* yerleşimlerine dışarıdan ulaşım yalnız bu yollardan sağlanabildiği için bu bölgelere ulaşım da kullanılmaktadır. 3. Derece yoğunluktaki yollar, mevcut yolların genişletilmesiyle oluşturulmuş yeni araç yollarıdır. Ana yolun kuzeyinde kalan yol, Balıklı yerleşiminin batısında bulunan konut gruplarına ve yine o bölgedeki tarım alanlarına ulaşım da kullanılmaktadır. Yolun henüz oturmamış olması ve bu bölgedeki çoğu konutun sadece yaz döneminde kullanılıyor olması nedenleriyle, bu yol yoğun olarak kullanılmamaktadır. Ana yolun güneyinden kalan bu gruptaki diğer yol ise, HES inşaat alanına ve bazı tarım alanlarına ulaşım da kullanılmaktadır. 4. Derece yoğunluktaki yollar, bazı kullanıcıların konutlarına ulaşımını kolaylaştırmak amacıyla yapmış oldukları yollardır. Yalnızca bu konutlara ulaşım da kullanılırlar.

Yaya yolları olarak tanımlanan yollar, *hizeglerin ve öküz arabalarının* geçişi için yapılmış yollardır. Engebelidirler ve motorlu araç yolundan dardırlar. Günümüzde *hizeg* kullanımı ortadan kalktığı için bu yollar sadece yaya ulaşımında kullanılmaktadırlar.

Patikalar, halkın bahçe ve çayırlar üzerinden yürüyerek sürekli aynı aksı kullanmasıyla oluşmuş olan yollardır. Araç yolu ve yaya yolu olmayan konutlara ve bazı tarım alanlarına ulaşım da veya mesafe kısaltmada patikalar kullanılır.

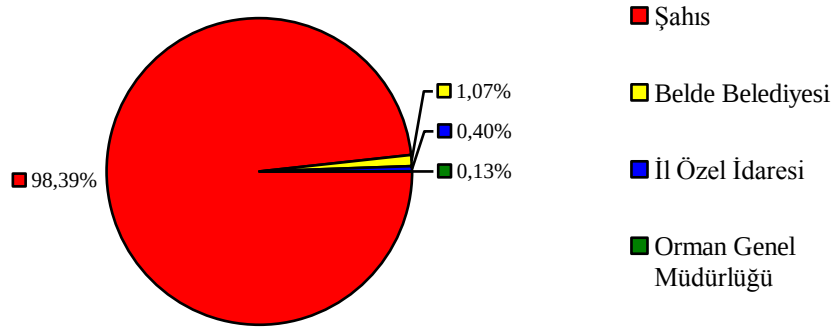
5.1.3 Mülkiyet durumu

Çalışma alanındaki parsellerin mülkiyet durumu, Harita ve Kadastro Müdürlüğü'nden alınan kadastro haritasındaki verilere göre belirlenmiştir (EK E). Elde edilen sayısal veriler mülkiyet durumu analizi çizelgesinde yer almaktadır (Çizelge 5.1, Şekil 5.1). Mülkiyet analizi yalnızca yapı adaları içinde bulunan alanlar için yapılmıştır. Yapı adaları dışında kalan alanlar değerlendirmeye alınmamıştır. Mülkiyet analizi paftasında çalışma alanı sınırları içinde kalan taranmamış alanlar, yapı adaları dışında kalan alanlardır. Çalışma alanındaki parsellerin 1471 adedi özel mülkiyetteki yapılardan, tarla, çayır ve bahçe alanlarından oluşmaktadır. Belde belediyesine ait 16 adet parsel, mahallenin ortak mezarlık alanlarıdır. Mahalledeki

sağlık ocağı, okul, okul parkı, cami ve cami avlusunun bulunduğu 6 adet parselin mülkiyeti İl Özel İdaresi'ne aittir. Orman İşletme Müdürlüğü çalışma binasının ve lojmanının bulunduğu 2 adet parsel Orman Genel Müdürlüğü mülkiyetindedir.

Çizelge 5.1 : Mülkiyet durumu analizi.

Mülkiyet Durumu	Parsel Sayısı	Yüzde
Özel	1471	98,39 %
Belde Belediyesi	16	1,07 %
İl Özel İdaresi	6	0,40 %
Orman Genel Müdürlüğü	2	0,13 %

Şekil 5.1 : Mülkiyet durumuna göre binaların dağılımı.

5.1.4 Yapıların işlevleri

Çalışma alanındaki yapılar işlevlerine göre sınıflandırılırken özgün kullanımları ve günümüzdeki kullanımları göz önünde bulundurulmuştur (EK E). Elde edilen veriler sonucu geleneksel çoğu yapının özgün işlevini koruduğu gözlenmiştir. Günümüzde kullanılmayan *ahorların* ya da ticaret yapılarının bazı bölümleri depo ya da odunluk olarak kullanılsa da bu bölümlerin mekânsal niteliği değiştirilmemiştir; bu sebeple bu yapılar özgün işleviyle belirtilmiştir. Kamusal yapılar olarak nitelendirilen yapılar; Orman İşletme Müdürlüğü çalışma binaları ve lojmanı, sağlık ocağı lojmanı, okul yapıları, özgün halinde okula ait lojman olan ancak bugün Meydancık Beldesi Tarım Merkezi olarak kullanılan binadır. Okul yapıları günümüzde kullanılmadığı için eğitim yapısı olarak belirtilmemiştir. Müstemilat olarak nitelendirilen yapılar, konutların bitişiğinde ya da çevresinde bulunan *hoço*, mutfak, banyo, *karapan*, depo, odunluk, çardak gibi yapılar ve bağımsız tuvaletlerdir.

Yerleşimdeki yapıların büyük çoğunluğunu *merekler* ile konut ve ahır işlevli yapılar oluşturur. *Merekler* % 49.22'lik, konut ve ahır işlevli yapılar da % 27.27'lik bir orana sahiptir. Konut ve ahır işlevli yapılar, sayıca *mereklerden* az olsa da, kütle boyutları nedeniyle *mereklerden* daha baskın karakterdedirler. Bir dönemden sonra geleneksel olanın aksine konut ve ahır işlevi birbirinden ayrılmıştır. Bu anlayışla inşa edilmiş yapılardan, yalnız konut işlevli yapıların oranı % 8.15, yalnız ahır işlevli yapıların oranı % 0.63 ve ahır ve *merek* işlevli yapıların oranı % 1.57'dir.

Ticaret yapıları, yerleşimin merkezinde bulunur. Sadece ticaret yapısı olarak inşa edilmiş yapılarının yanında zemin katı ticaret, üst katı konut olarak planlanan yapılar da vardır. Yol üstündeki bazı konutların da zemin katları dükkân olarak düzenlenmiştir. Yerleşimde, yalnız ticaret işlevi taşıyan yapıların oranı % 3.45, ticaret ve konut işlevi taşıyan yapıların oranı ise %2.19'dir.

Balıkli yerleşiminde 1 adet sağlık ocağı ve 1 adet cami bulunmaktadır. Dini yapı olarak gösterilen diğer yapı, şadırvan, imam odası ve kurs odasından meydana gelmektedir. Yerleşimdeki sağlık yapısının oranı % 0.31, dini yapıların oranı % 0.63'tür. Yerleşimde bulunan kamu yapıları ise % 2.19'luk bir orana sahiptir.

Geleneksel kültürün bir parçası olan değirmenler, farklı konut gruplarına hizmet edecek şekilde yerleşimin değişik noktalarında bulunmaktadır. Yerleşimdeki değirmenlerin oranı % 1.88, su depolarının oranı ise % 1.57'dir. Yerleşimde 19 adet çeşme bulunmaktadır. Çalışma alanındaki yapıların işlevsel dağılımı ve analizler sonucu elde edilen sayısal veriler işlev durumu analizi çizelgesinde yer almaktadır (Çizelge 5.2, Şekil 5.2).

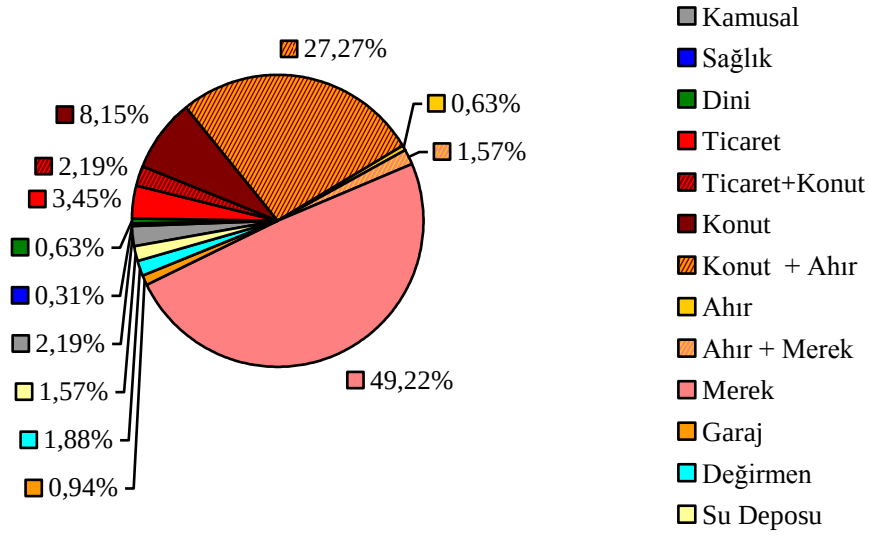
Çizelge 5.2 : İşlev durumu analizi*.

İşlev Durumu	Sayı	Yüzde
Kamusal	7	2.19%
Sağlık	1	0.31%
Dini	2	0.63%
Ticaret	11	3.45%
Ticaret+Konut	7	2.19%
Konut	26	8.15%

Çizge 5.2 (devam) : İşlev durumu analizi.

Konut + Ahır	87	27.27%
Ahır	2	0.63%
Ahır + Merek	5	1.57%
Merek	157	49.22%
Müştemilat *	101	-
Garaj	3	0.94%
Değirmen	6	1.88%
Su Deposu	5	1.57%
Çeşme*	19	-
Tüm Yapılar	319	100%

* Müştemilatlar ve çeşmeler toplam yapı sayısına ve yüzdelerine dahil edilmemiştir.

Şekil 5.2 : İşlevine göre binaların dağılımı.

5.1.5 Yapıların kat adetleri

Çalışma alanındaki yapılar kat yükseklikleri bakımından incelendiğinde, alanda zemin katlı, zemin+1 katlı, zemin+2 katlı ve az sayıda da zemin+3 katlı yapıların mevcut olduğu görülmüştür. Yapıların bazılarında bodrum katı ve çatı katı da mevcuttur (EK E).

Analiz sonucu elde edilen verilere göre yerleşmede en çok zemin+1 katlı yapılar bulunmaktadır. Bunun nedeni, yerleşmedeki yapıların büyük oranın oluşturan *mereklerin* çoğunun zemin+1 katlı olmasıdır. %35.03'lük bir orana sahip bu grupta *mereklerden* başka az sayıda kamusal, ticaret, ticaret+konut, konut, konut+ahır, ahır, ahır+merek işlevli yapılar bulunmaktadır. Zemin+1 katlı yapılardan sonra en büyük

oran, zemin+2 katlı yapılara aittir. Zemin+2 katlı yapıların oranı %30.25'tir. Yöresel mimarinin temel yapılarından biri olan konut ve ahır işlevli yapıların büyük çoğunluğu zemin+2 katlıdır ve bu gruba ait oranın büyük kısmını bu yapılar oluşturmaktadır. Yalnız zemin kattan oluşan yapılar, %25.80'lik bir orana sahiptir. Bu grubun büyük bir kısmını da yine *merekler* oluşturmaktadır. Alanda, sadece 2 adet zemin+3 katlı yapı bulunmaktadır. Bu yapılar, %0.64'lük bir orana sahiptir. Zemin+3 katlı yapılardan biri *merek*, diğeri de konut+ahır işlevli ahşap bir yapıdır. Geleneksel yapılarda bulunmayan bodrum ve çatı katı daha çok son yıllarda yapılan konut yapılarında görülmektedir. Yerleşmedeki yapıların, %0.32'si zemin+çatı katına, %0.64'ü zemin+bodrum+çatı katına, %2.55'i zemin+1+bodrum katına, %2.87'si zemin+1+çatı katına, %1.27'si zemin+2+çatı katına, %0.64'ü zemin+2+bodrum+çatı katına sahiptir.

Çalışma alanındaki yapıların büyük çoğunluğunu zemin katlı veya zemin+1 katlı *mereklerin* ve zemin+2 katlı konut ve ahır işlevli geleneksel yapıların oluşturduğu görülmektedir. Yerleşimin merkezini ise zemin+1 katlı dini yapılar, çoğunluğu yalnız zemin kattan oluşan kamu yapıları, zemin+1 ya da zemin+2 katlı ticaret ile ticaret ve konut işlevli yapılar oluşturur. Alanın çoğunluğunu geleneksel yapılar oluştursa da son yıllarda yapılan betonarme yapılar gerek malzeme farklılıkları gerekse özgüne uymayan kat yükseklikleriyle, özgün dokuya oldukça zarar vermektedir (Şekil 5.3).

Şekil 5.3 : Geleneksel ve yeni yapıların görünümü.

Çalışma alanındaki yapıların kat adetleri ve analizler sonucu elde edilen sayısal veriler kat adedi analizi çizelgesilerinde yer almaktadır (Çizelge 5.3, Çizelge 5.4, Şekil 5.4).

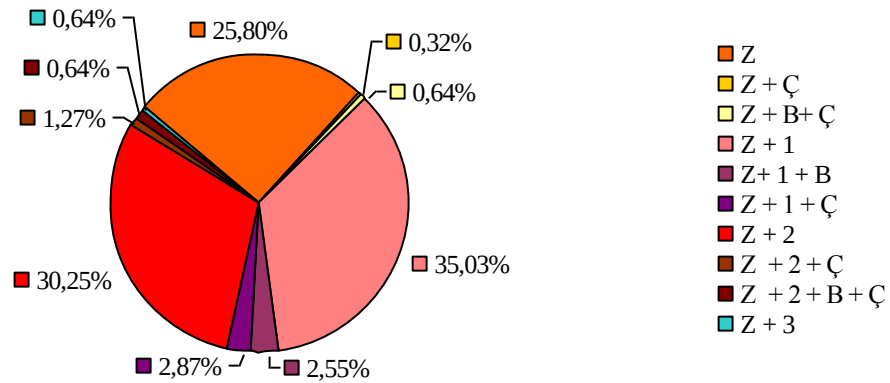
Çizelge 5.3 : İşleve bağlı olarak kat adedi analizi.

	Kamusal	Sağlık	Dini	Ticaret	Ticaret +Konut	Konut	Konut + Ahır	Ahır	Ahır + Merek	Merek	Müştemilat *	Garaj	Değirmen	Su Deposu	Çeşme
Z	5	1	-	-	-	2	-	1	-	63	85	3	6	-	-
Z + Ç	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-
Z + B + Ç	-	-	-	-	-	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Z + 1	1	-	-	5	1	3	8	1	4	87	14	-	-	-	-
Z + 1 + B	-	-	-	1	1	6	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Z + 1 + Ç	-	-	-	-	-	6	3	-	-	-	-	-	-	-	-
Z + 2	1	-	2	4	4	4	73		1	6	-	-	-	-	
Z + 2 + Ç	-	-		-	1	2	1	-	-	-	-	-	-	-	-
Z + 2 + B + Ç	-	-	-	-	-	1	1	-	-	-	-		-	-	-
Z + 3	-	-	-	-	-	-	1	-	-	1	-	-	-	-	-

- Müştemilatlar toplam yapı sayısına ve yüzdelik hesaba dahil edilmemiştir.

Çizelge 5.4 : Kat adedi analizi.

Kat Adedi	Sayı	Yüzde
Z	81	25.80%
Z + Ç	1	0.32%
Z + B+ Ç	2	0.64%
Z + 1	110	35.03%
Z+ 1 + B	8	2.55%
Z + 1 + Ç	9	2.87%
Z + 2	95	30.25%
Z + 2 + Ç	4	1.27%
Z + 2 + B + Ç	2	0.64%
Z + 3	2	0.64%
Toplam	314	100%

Şekil 5.4 : Kat adedine göre binaların dağılımı.

5.1.6 Yapıların kullanım durumu

Çalışma alanındaki yapıların kullanım durumu, iki şekilde analiz edilmiştir. İlk aşamada yapıların kullanımı, dönemsel olarak belirlenmiştir. Buna göre yapılar; tüm yıl kullanılanlar, ilkbahar - sonbahar arası kullanılanlar, yaz dönemi kullanılanlar, boş ve inşaat durumda olanlar olarak ayrılmıştır. Ardından çok katlı ve iki işlevli yapıların kullanımları, kısmi kullanım ve tam kullanım olarak ayrılmıştır (EK E). İki ayrı aile tarafından yarı yarıya kullanılan geleneksel konutlar, kullanım farklılıkları nedeniyle iki ayrı konut olarak değerlendirilmiştir.

Yerleşimdeki nüfus sayısı yıl içinde değişiklik gösterir. Konut yapılarının dönemsel kullanım analiz sonuçları, yerleşimdeki canlılık ve nüfus sayısının yıl içindeki durumu hakkında fikir vermektedir. Analiz sonuçlarına göre, tüm yıl kullanılan konut işlevinin bulunduğu yapılar 33 adet, yalnız ilkbahar - sonbahar dönemlerinde kullanılan konut işlevin bulunduğu yapılar 44 adet ve yalnız yaz döneminde kullanılan konut işlevin bulunduğu yapılar 29 adettir. Buna göre, yerleşimdeki nüfus sayısının kış döneminde oldukça azaldığı ancak, bahar ve yaz dönemleriyle birlikte oldukça arttığı görülmektedir.

Çalışma alanında tüm yıl kullanılan yapıların oranı % 27.55'dir. Bu grubu oluşturan yapılar, yıl boyunca mahallede ikamet edenlerin kullandığı ve bu kişilere hizmet eden yapılardır. Çalışma alanındaki yapıların büyük çoğunluğu ilkbahar - sonbahar arasında kullanılır. Yalnız ilkbahar - sonbahar arasında kullanılan yapıların oranı % 52.63 'dir. Başka bölgelerde ikamet eden ancak ekin ekme ve toplama için bu dönemlerde yörede bulunan kişiler yapı kullanım sayısını arttırır. Konutların ve *merекlerin* kullanımı, bu dönemde artar. Artan nüfus dolayısıyla, kullanılan ticaret yapılarının sayısında da artış görülmektedir. Yıl boyunca ve yalnız ilkbahar - sonbahar arasında kullanılan yapıların oranları, yılın büyük bölümünde alandaki yapıların çoğunun kullanıldığını göstermektedir. Yerleşimde yalnız yazın kullanılan yapıların oranı % 9.29'dur. Bu gruptaki yapılar, yaz döneminde yöreye gelen kullanıcılara ait olan yapılardır. Yerleşimde, % 9.28 oranında kullanılmayan yapı vardır. Kullanılmayan yapıların oranı, çok yüksek olmasa da, bu grubu oluşturan çoğu yapının geleneksel yapı olması önem taşımaktadır. Alanda, % 1.24 oranında inşaat halinde yapı bulunmaktadır.

Kısmi kullanım ve tam kullanıma göre analiz edilen yapılar, kamu yapıları, sağlık yapısı, dini yapılar, ticaret yapıları ve konut yapılarıdır. Tüm yıl kullanılan kamu yapıları, sağlık yapısı ve dini yapılar tam olarak kullanılan yapılardır; ancak sağlık ocağına ait lojman binasının yalnızca bir dairesi kullanılmaktadır. Yalnız ticaret işlevi taşıyan yapılar tam kullanılırken, ticaret ve konut işlevli yapılar kısmi olarak kullanılmaktadır. Bu yapılardan, merkezde bulunan yapının ticaret amaçlı bölümü kullanılırken diğer yapıların yalnızca konut bölümü kullanılmaktadır. Yalnız konut işlevli yapıların tüm katları kullanılmaktadır; ancak konut ve ahır işlevli yapıların kullanımları farklılık göstermektedir. Hayvancılık faaliyetini devam ettiren aileler,

yapıların tüm kısımlarını kullanılırken, bu faaliyette bulunmayanlar sadece konut katlarını kullanmaktadırlar.

Çalışma alanındaki yapıların kullanım durumları ve analizler sonucu elde edilen sayısal veriler kullanım durumu analizi çizelgelerinde yer almaktadır (Çizelge 5.5, Çizelge 5.6, Şekil 5.5).

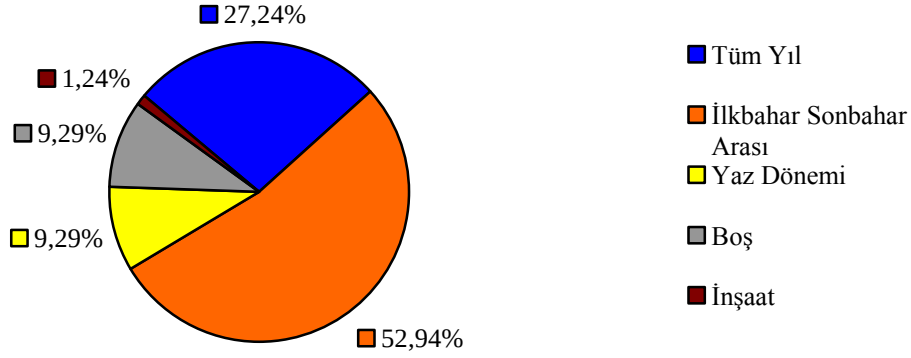
Çizelge 5.5 : İşleve bağlı olarak kullanım durumu analizi.

		Kamusal	Sağlık	Dini	Ticaret	Ticaret +Konut	Konut	Konut + Ahır	Ahır	Ahır + Merek	Merek	Müştemilat *	Garaj	Değirmen	Su Deposu	Çeşme*
Tüm Yıl	T	2	1	2	3	-	3	19	2	4	30	6	3	3	5	14
	K	1	-	-	-	1	-	10	-	-						
İlkbahar - Sonbahar Arası	T	-	-	-	2	-	11	6	-	-	124	7	-	-	-	-
	K	-	-	-	-	1	1	25	-	-						
Yaz Dönemi	T	-	-	-	-	-	7	2	-	1	-	2	-	-	-	-
	K	-	-	-	-	4	-	16	-	-						
Boş		4	-	-	5	1	1	13	-	-	3	3	-	3	-	5
İnşaat		-	-	-	1		3	-	-	-	-	-	-	-	-	-

* Müştemilatlar ve çeşmeler toplam yapı sayısına ve yüzdelik hesaba dahil edilmemiştir.

Çizelge 5.6 : Kullanım durumu analizi.

Kullanım Durumu	Sayı	Yüzde
Tüm Yıl	88	27.55 %
İlkbahar Sonbahar Arası	171	52.63 %
Yaz Dönemi	30	9.29 %
Boş	30	9.28 %
İnşaat	4	1.24 %
Toplam	323	100 %

Şekil 5.5 : Kullanım durumuna göre binaların dağılımı.

5.1.7 Yapıların yapım teknikleri ve malzemeleri

Çalışma alanında bulunan yapılarda yığma ve karkas yapım tekniği kullanılmıştır. Yığma yapım sisteminde ahşap, taş, tuğla veya briket malzeme, karkas sistemde ise ahşap veya betonarme malzeme kullanılmıştır. Yerleşimde bulunan yapıların yapım sistemi ve malzemesi bu tekniklerin ve malzemelerin birinden ya da birkaçından oluşabilmektedir (EK E). Ahşap yığma tekniğin yöredeki adı *yakadır*. Ahşap karkas sistem de yörede *çakatura* adıyla bilinir.

Yerleşmedeki yapıların çoğunluğu ahşap yığma ya da ahşap yığma ve taş yığma tekniği ile oluşturulmuştur. Ahşap yığma tekniği ile oluşturulmuş yapıların oranı 43,37'dir. *Mereklerin* ve *değirmenlerin* tümü ahşap yığma tekniğiyle oluşturulmuştur. Konut ve ahır işlevli yapıların geleneksel yapım tekniği olan ahşap yığma ve taş yığma yapım tekniğinin oranı % 22,89'dur. Özgün karaktere sahip 1 adet ticaret yapısı da bu teknikle inşa edilmiştir. 20 yıl öncesine kadar inşa edilmiş yalnız konut işlevli yapılarda da bu teknik görülmektedir; ancak son 20 yıl içinde yapılan yalnız konut işlevli yapılarda çoğunlukla betonarme karkas sistem kullanılmıştır. % 12,29 orana sahip betonarme karkas sistem bazı kamu yapılarında, bir dini yapıda, bazı konut ve ahır işlevli yapılarda, garajlarda ve müstemilatlarda kullanılmıştır. Yerleşmede, % 7,47 oranında ahşap karkas, % 0,96 oranında ahşap karkas ve taş yığma tekniğiyle oluşturulmuş yapı bulunmaktadır. Yalnız ahşap karkas sistemle yapılmış tek örnek, merkezde bulunan bir ticaret yapısıdır. Yine merkezde bulunan 1 adet ticaret işlevli, 1 adet ticaret ve konut işlevli geleneksel yapı da ahşap karkas ve taş yığma tekniğiyle oluşturulmuştur. Yalnız taş yığma tekniği ile oluşturulmuş

yapılar çoğunlukla geleneksel olan *hoçolardır*. % 6,50 orana sahip bu grupta müştemilatlardan başka 2 adet kamu yapısı ve 1 adet dini yapı bulunmaktadır.

Son 40 yıl içinde inşa edilen yapılarda kullanılan tuğla-briket yığma % 1,69, ahşap yığma ve tuğla-briket yığma % 1,69, taş ve tuğla-briket yığma % 1,69, betonarme karkas ve ahşap yığma % 1,20, betonarme karkas ve taş yığma % 0,24 oranına sahiptir.

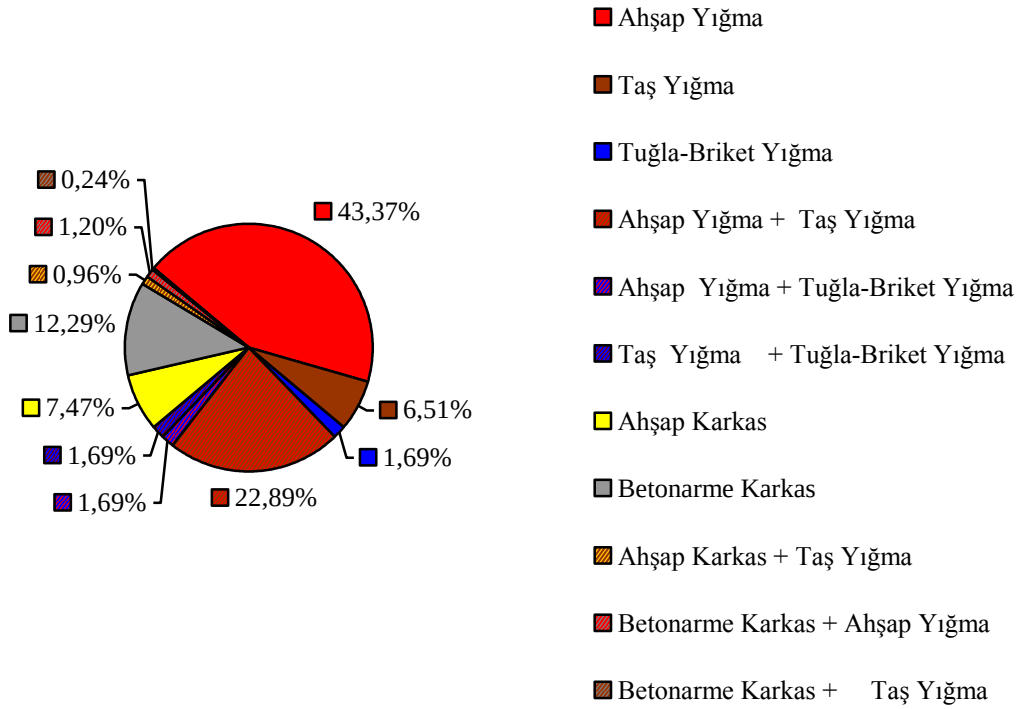
Çalışma alanındaki yapıların yapım teknikleri ve malzemeleri, analizler sonucu elde edilen sayısal veriler yapım tekniği ve malzemeleri analizi çizelgesinde yer almaktadır (Çizelge 5.7, Şekil 5.6).

Çizelge 5.7 : İşleve bağlı olarak yapım tekniği ve malzeme analizi.

	Kamusal	Sağlık	Dini	Ticaret	Ticaret +Konut	Konut	Konut + Ahır	Ahır	Ahır + Merek	Merek	Müştemilat	Garaj	Değirmen	Su Deposu	Çeşme
Ahşap Yığma	-	-	-	-	-	-	1	-	2	157	14	-	6	-	-
Taş Yığma	2	-	1	-	-	-	-	-	-	-	24	-	-	-	-
Tuğla-Briket Yığma	3	1	-	-	-	-	-	2	-	-	1	-	-	-	-
Ahşap Yığma + Taş Yığma	-	-	-	1	-	5	82	-	-	-	7	-	-	-	-
Ahşap Yığma + Tuğla-Briket Yığma	-	-	-	-	2	2	-	-	3	-	-	-	-	-	-
Taş Yığma + Tuğla-Briket Yığma	-	-	-	2	-	-	1	-	-	-	4	-	-	-	-
Ahşap Karkas	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	29	1	-	-	-
Betonarme Karkas	2	-	1	4	4	15	3	-	-	-	20	2	-	-	-
Ahşap Karkas + Taş Yığma	-	-	-	2	1	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-
Betonarme Karkas + Ahşap Yığma	-	-	-	-	-	4	-	-	-	-	1	-	-	-	-
Betonarme Karkas + Taş Yığma	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-

Çizelge 5.8 : Yapım tekniği ve malzeme analizi.

Malzeme ve Yapım Tekniği	Sayı	Yüzde
Ahşap Yığma	180	43.37 %
Taş Yığma	27	6.50 %
Tuğla-Briket Yığma	7	1.69 %
Ahşap Yığma + Taş Yığma	95	22.89 %
Ahşap Yığma + Tuğla-Briket Yığma	7	1.69 %
Taş Yığma + Tuğla-Briket Yığma	7	1.69 %
Ahşap Karkas	31	7.47 %
Betonarme Karkas	51	12.29 %
Ahşap Karkas + Taş Yığma	4	0.96 %
Betonarme Karkas + Ahşap Yığma	5	1.20 %
Betonarme Karkas + Taş Yığma	1	0.24 %
TOPLAM	415	100 %

Şekil 5.6 : Yapım tekniği ve malzemesine göre binaların dağılımı.

5.1.8 Yapıların yapım dönemleri

Yerleşimdeki yapılar tarihsel olarak sınıflandırırken yöre halkının bilgilerinden ve bazı yapıların üzerinde bulunan tarihlerden yararlanılmıştır. Bu araştırmalar sonucu çoğu yapının yapım yılı belirlense de bazı yapıların yapımı sadece dönemsel olarak belirlenebilmiştir. Bu sebeple tarihlendirme, bütün yapıları kapsayacak şekilde 1920 öncesi, 1920-1990 arası, 1990 sonrası olmak üzere üç ayrı döneme ayrılmıştır (EK E). Analizler sonucu elde edilen sayısal veriler yapım dönemi analizi çizelgelerinde yer almaktadır (Çizelge 5.9, Çizelge 5.10, Şekil 5.7).

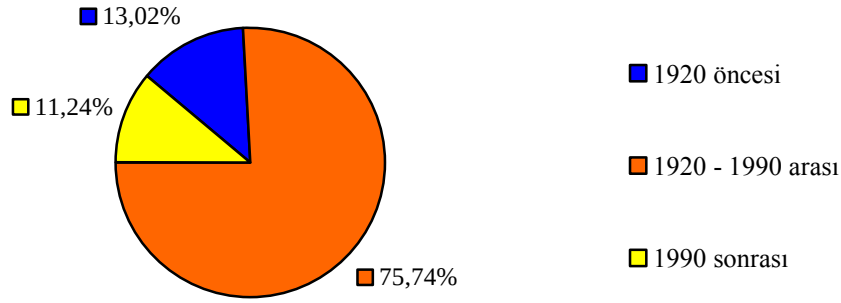
Çizelge 5.9 : İşleve bağlı olarak yapım dönemi analizi.

	Kamusal	Sağlık	Dini	Ticaret	Ticaret +Konut	Konut	Konut + Ahır	Ahır	Ahır + Merek	Merek	Müştemilat *	Garaj	Değirmen	Su Deposu	Çeşme
1920 Öncesi	-	-	1	1	-	-	22	-	-	15	-	-	5	-	-
1920 -1990 Arası	6	1	-	10	7	8	61	2	5	138	61	-	1	2	15
1990 Sonrası	1	-	1	-	-	18	4	-	-	4	42	3	-	3	4

* Müştemilatlar toplam yapı sayısına ve yüzdelik hesaba dahil edilmemiştir.

Çizelge 5.10 : Yapım dönemi analizi.

Yapım Dönemi	Sayı	Yüzde
1920 Öncesi	44	13.02%
1920 -1990 Arası	256	75.74%
1990 Sonrası	38	11.24%
TOPLAM	338	100%

Şekil 5.7 : Yapım dönemlerine göre binaların dağılımı.

1920 öncesi yapılar, alandaki kırsal yaşamın temel yapıları olan *merek*, değirmen ve zemin kata ahır işlevi verilmiş olan konut yapılarıdır. Bunların dışında cami ve bir ticaret yapısı da yine 1920 öncesi döneme aittir. Bu dönemdeki konut yapıları, yapım tekniği ve plan şeması olarak sonraki yıllardaki ahşap konutlarla benzerlik gösterse de malzeme boyutları ve özgün detaylarla diğerlerinden ayrılmaktadırlar. Bu dönemdeki bazı konutlar üzerinde çeşitli noktalarda tarihlere rastlanmıştır, ancak bu tarihlerin yapının yapım tarihi mi yoksa eklenen veya yenilenen mekânın ya da elemanın tarihi mi olduğu kesin olarak bilinmemektedir (Şekil 5.8, 5.9, 5.10, 5.11, 5.12, Şekil 5.13). Bazı konut sahiplerinin verdikleri bilgilere göre kendilerine ait yapının yapım tarihi üstünde bulunan tarihten daha eskilere dayanmaktadır. 1920 öncesi yapılar, alandaki yapıların %13.02'sini oluşturur.

Şekil 5.8 : 151 envanter nolu yapının ambar kapısı üzerindeki tarih³¹.

Şekil 5.9 : 164 envanter nolu yapıda bulunan dikme üzerindeki tarih³².

³¹ Buradaki tarihin miladi takvime göre 1806/1807 yılına denk geldiği düşünülmektedir; ancak ilk ve son rakamlar dışındaki rakamların kesin çevirisi yapılamamıştır.

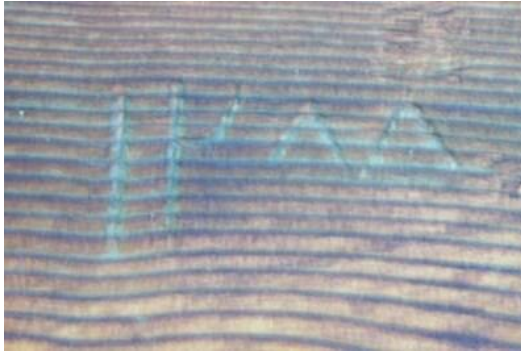
³² Buradaki tarihin miladi takvime göre 1807/1808 yılına denk geldiği düşünülmektedir; ancak ilk rakam dışındaki rakamların kesin çevirisi yapılamamıştır.

Şekil 5.10 : 74 envanter nolu yapının ambar duvarı üzerinde bulunan tarih³³.

Şekil 5.11 : 232 envanter nolu yapının kapı sövesinde bulunan tarih³⁴.

Şekil 5.12 : 186 envanter nolu yapının ambar duvarı üzerinde bulunan tarih³⁵.

Şekil 5.13 : 315 envanter nolu yapının ambar duvarı üzerinde bulunan tarih³⁶.

Çalışma alanındaki çoğu yapının yapım yılı 1920-1990 yılları arasındadır. Bu dönemde konut ve ahır işlevli yapıların yapımı devam etmiş; ancak konut ve ahır işlevi birbirinden ayrılarak yalnız konut, yalnız ahır ya da *merek* ve ahır işlevli yapılar da yapılmaya başlanmıştır. Bu dönemde inşa edilen birkaç konutun çevresine *merekten* başka havuz ve çardak gibi yapılar da eklenmiştir. Bu dönemde yapılan değirmen, alanın batısında yine bu dönemde oluşan konut grubu içindir. Sağlık yapısı ve diğer kamu yapılarıyla çoğu ticaret yapısı da bu döneme aittir. Ticaret yapılarının birçoğu 1970'ten sonra yapılmıştır. Elde edilen bu veriler bize bu dönemin bir geçiş dönemi olduğunu göstermektedir. Geleneksel yaşantı devam ederken '70'li yıllardan itibaren değişimler görülmeye başlamıştır. Bu değişim sadece yapısal işlev yönünden değil malzeme ve yapım tekniği açısından da bir değişimdir. Bu dönemdeki çoğu konut yapısı plan şeması, yapım tekniği ve malzeme özellikleri yönünden bir önceki

³³ Buradaki tarihin miladi takvime göre 1828 / 1829 yılına denk geldiği düşünülmektedir; ancak ikinci rakamın kesin çevirisi yapılamamıştır.

³⁴ Buradaki tarih miladi takvime göre 1828 / 1829 yılına denk gelmektedir.

³⁵ Buradaki tarih miladi takvime göre 1871 / 1872 yılına denk gelmektedir.

³⁶ Buradaki tarih miladi takvime göre 1835 / 1836 yılına denk gelmektedir.

dönemin özelliklerini taşısa da 1960'lı yıllardan sonra geleneksel yapım sisteminin yanında yeni malzemelerle farklı yapım sistemleri de uygulanmaya başlanmıştır. Kagir ve yarı kagir yapılar bu dönemde yapılmıştır. Betonarmenin yapılarda kullanımı da yine bu dönemde başlamıştır. 1920-1990 yılları arasındaki yapılar, alandaki yapıların %75.74'ünü oluşturur.

1960'lı yıllardan sonra kullanılmaya başlayan betonarme sistem 1990'dan sonra tamamen geleneksel sistemin yerini almıştır. Birkaç yapıda betonarme sistemle birlikte ahşap yığma uygulaması görülse de geleneksel yapım sistemi merak harici yapılarda artık uygulanmamaktadır. Malzeme ve yapım tekniğinin yanında 1990'dan sonra yapılan yapılar plan şeması ve kütle olarak da özgünden tamamen farklıdır. 1990 sonrası, yerleşmenin bozulma sürecinin hızlandığı dönemdir. Çalışma alanındaki yapıların %11.24'ü 1990'dan sonra yapılmıştır.

5.1.9 Yapıların strüktürel durumları

Yerleşmedeki yapıların strüktürel durumları, alanda yapılan gözlemler ve incelemeler sonucu belirlenmiştir. Buna göre yapılar, strüktürel durumlarına göre iyi, orta ve kötü olarak ayrılmıştır (EK E).

Çalışma alanındaki yapıların % 14.73'ü iyi durumdadır. İyi olarak nitelendirilen yapılar, son yıllarda inşa edilmiş yapılarla yapım tekniği betonarme karkas olan yapılardır. Bu yapıların strüktüründe herhangi bir deformasyon gözlenmemiştir.

Orta durumda olarak nitelenen yapıların oranı % 81.82'dir. Bu oranı oluşturan yapıların çoğunluğu ahşap yapılardır. Ahşap yapıların strüktürü, görünürde iyi durumdadır; ancak yapılan incelemeler sonucu yerleşmedeki bütün ahşap yapılarda böceklenmeye ve çürümeye bağlı bozulmalar tespit edilmiştir. Bu sebeple, tüm ahşap yapılar strüktürel durum açısından orta durumda olarak nitelendirilmiştir. Bu gruptaki diğer yapılar, küçük malzeme kayıpları ve onarılabilir çatlaklar görülen yapılardır.

Çalışma alanında % 3.45 oranında kötü durumda yapı bulunmaktadır. Kötü olarak nitelendirilen yapılar çatıları göçmüş, taşıyıcı sistemlerinde ciddi hasarlar görülen ve çökme tehlikesi taşıyan yapılardır. Bu grubu oluşturan yapıların tümü, geleneksel yapıdır. Çalışma alanındaki yapıların strüktürel durumları ve analizler sonucu elde edilen sayısal veriler strüktürel durum analizi çizelgesinde yer almaktadır (Çizelge 5.11, Çizelge 5.12, Şekil 5.15).

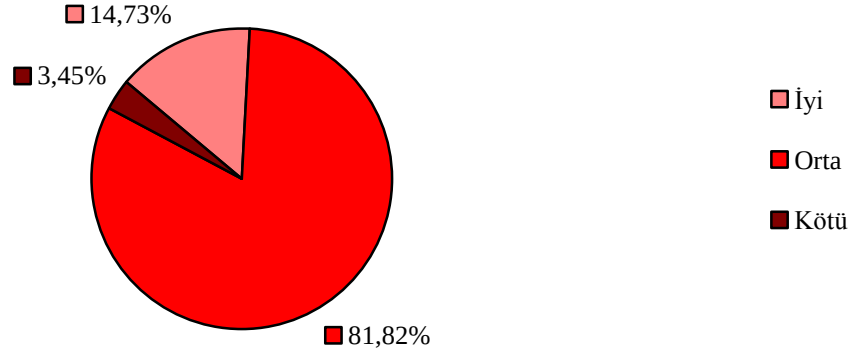
Çizelge 5.11 : İşleve bağlı olarak strüktürel durum analizi.

	Kamusal	Sağlık	Dini	Ticaret	Ticaret +Konut	Konut	Konut + Ahır	Ahır	Ahır + Merek	Merek	Müştemilat *	Garaj	Değirmen	Su Deposu	Çeşme
İyi	7	1	2	7	3	19	3	-	-	-	53	2	-	3	-
Orta	-	-	-	3	3	7	78	2	5	154	48	1	6	2	19
Kötü	-	-	-	1	1	-	6	-	-	3	-	-	-	-	-

* Müştemilatlar ve çeşmeler toplam yapı sayısına ve yüzdelik hesaba dahil edilmemiştir.

Çizelge 5.12 : Strüktürel durum analizi.

Strüktürel Durum	Sayı	Yüzde
İyi	47	%14.73
Orta	261	%81.82
Kötü	11	%3.45
TOPLAM	319	%100

Şekil 5.14 : Strüktürel durumlarına göre binaların dağılımı.

5.1.10 Yapıların tarihi değerlilikleri

Çalışma alanı sınırları içerisinde tescilli yapı bulunmamaktadır. Balıklı Mahallesi'nde ve çevresindeki diğer mahallelerde günümüze kadar herhangi bir tespit çalışması gerçekleştirilmemiştir. Bu nedenle, yerleşimin çoğunluğunu geleneksel yapıların oluşturmasına rağmen, ahşap işliğin özgül örnekleri bulunan *birlik evler* ve 4.3.3.6

numaralı kaybedilen yapılar bölümünde incelenen özgün yapılar günümüze ulaşmamıştır. Bununla birlikte, günümüzde geleneksel malzeme ve yapım tekniklerinin terk edilmesiyle, alan hızlı bir bozulma sürecine girmiştir. Bu nedenle, alanın özgün dokusunun korunması için, yapılan çalışmalarla yöresel mimarinin özgün değerlerine sahip olduğu tespit edilen yapılar tescile önerilmiştir. Tescile önerilen yapıların oranı % 54'tür (EK E).

Yapım tekniği, malzeme ve işlev yönünden geleneksel niteliklere sahip, içindeki ve bahçesindeki öğelerle geleneksel kültürün izlerini taşıyan 76 konut ve ahır işlevli yapı tescile önerilmiştir. Kırsal mimarinin temel yapılarından biri olan *merelerin* tümü korunmaya değerdir; ancak bu yapılardan sadece, tescile önerilen konutların bahçelerinde bulunan *mereler* tescile önerilmiştir. Tarla ve çayır alanlarında bulunan *mereleri* yalnızca bulundukları parselle birlikte koruma altına almak yetersizdir. Alanın az sayıdaki tarım alan alanları ve üzerlerinde yer alan *merelerin* korunması için bölgeye özgü koruma kararları alınması gerekmektedir.

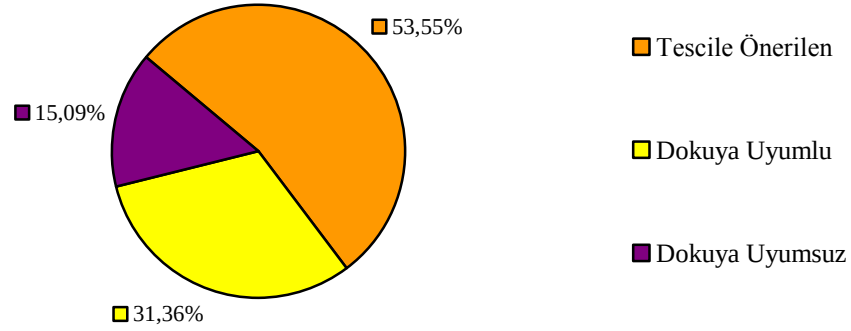
Çalışma alanında betonarme karkas veya yığma yapım tekniğiyle inşa edilmiş, kütlesi itibarıyla de dokuya uygun olmayan 51 yapı vardır. Bu yapıların oranı % 15.22'dir. Tarım alanlarındaki *merelerle* birlikte kütlesi, işlevi ya da yapım tekniğiyle dokuya uygun olan yapıların oranı % 31.62'dir (Çizelge 5.13, Çizelge 5.14, Şekil 5.15).

Çizelge 5.13 : İşleve bağlı olarak tarihi değerlilik analizi.

	Kamusal	Sağlık	Dini	Ticaret	Ticaret +Konut	Konut	Konut + Ahır	Ahır	Ahır + Merek	Merek	Garaj	Değirmen	Su Deposu	Çeşme
Tescile Önerilen	-	-	1	5	1	-	76	-	1	77	-	6	-	14
Dokuya Uyumlu	2	-	-	3	2	8	9	-	2	80	-	-	-	-
Dokuya Uyumsuz	5	1	1	3	4	18	2	2	2	-	3	-	5	5

Çizelge 5.14 : Tarihi değerlilik analizi.

Tarihsel Değerlilik	Sayı	Yüzde
Tescile Önerilen	181	54 %
Dokuya Uyumlu	106	31,62 %
Dokuya Uyumsuz	51	15,22 %
TOPLAM	335	100 %

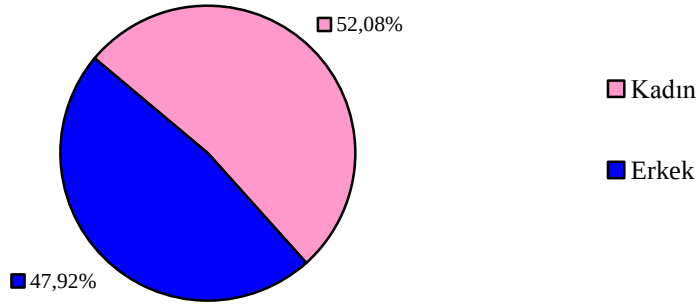
Şekil 5.15 : Tarihsel değerliliklerine göre binaların dağılımı.

5.2 Sosyal Analizler

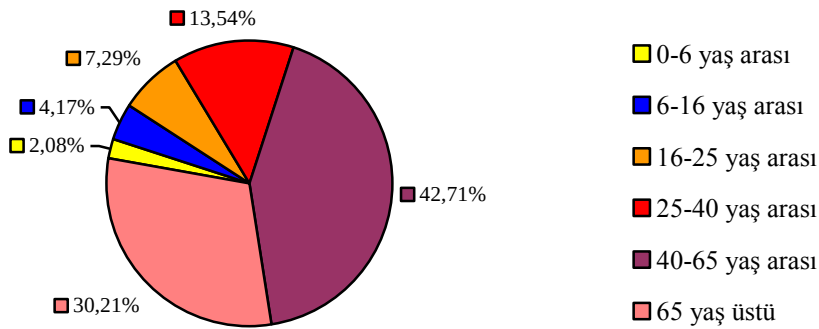
Koruma alanlarının planlamasında çalışma alanının fiziksel yapısı hakkında elde edilen veriler, planlama kararlarını belirlemek için yeterli değildir. Kırsal dokunun ve geleneksel yapıların korunması ve sürdürülebilmesi, alanda yaşayan halkın korumaya katılımıyla sağlanabilir. Önerilecek kararlar, alanın sosyal yapısına uygun olmalıdır. Bu nedenle çalışma alanında yıl boyunca ikamet eden ailelerin aile yapısı, eğitim düzeyi, ekonomik durumu araştırılmış, bahar dönemindeki nüfus artışı tespit edilmiş, yapılan anketlerle halkın koruma konusundaki düşünceleri belirlenmiştir.

5.2.1 Aile yapısı

Çalışma alanında tüm yıl boyunca ikamet edenlerin sayısı 50'si kadın, 46'i erkek olmak üzere 96'dır (Şekil 5.16). Bu kişilerden, % 2.08'i 0-6, % 4.17'si 6-16, % 7.29'u 16-25, % 13.54'ü 25-40, % 42.71'i 40-65 yaş aralığında ve % 30.21'i 65 yaş üstündedir (Şekil 5.16, Şekil 5.17). Bu verilere göre, çalışma alanında yaşayan halkın büyük çoğunluğunu 40 yaş üstündeki kişiler oluşturmaktadır. Genç nüfus oranının düşük, yaşlı nüfus oranının yüksek olmasının sebepleri arasında yaşlı nüfusun sakin köy hayatını şehir hayatına tercih etmeleri, gençlerin evlendikten sonra kente göç etmeleri ve lise çağındaki çocukların eğitimleri için kentteki akrabalarının yanına yerleşmeleri bulunmaktadır.

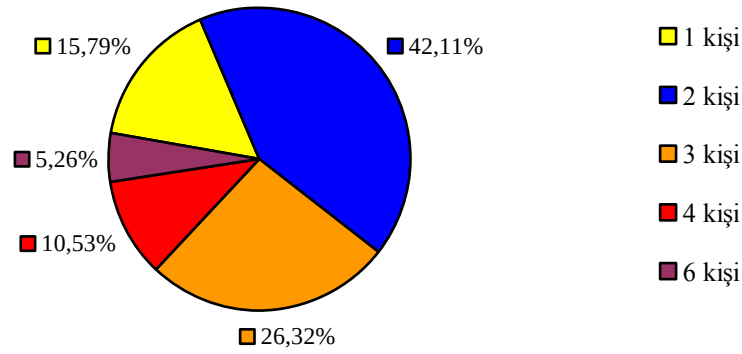

Şekil 5.16 : Yıl boyunca Balıklı'da bulunan cinsiyet dağılımı.

Şekil 5.17 : Yıl boyunca Balıklı'da bulunan yaş dağılımı.

Yerleşimde tüm yıl boyunca ikamet eden 38 aile bulunmaktadır. Bu ailelerin % 15.79'u 1 kişiden (6 aile), % 42.11'i 2 kişiden (16 aile), % 26.32'si 3 kişiden (10 aile), % 10.53'ü 4 kişiden (4 aile), ve % 5.26'sı 6 kişiden (2 aile) oluşmaktadır (Şekil 5.18). Bu veriler yaş ve cinsiyet verileriyle değerlendirildiğinde, 1 kişilik aileleri yaşlı kişilerin, 2 kişilik aileleri yaşlı ve orta yaşlı eşlerin oluşturduğu görülmektedir. 6 kişilik aileler anne, baba, çocuk ve torundan oluşan geniş ailelerdir. Yerleşimdeki miras paylaşımının bir parçası olan bir konuta ait mekânları paylaşma geleneğine bağlı olarak ailelerin bazıları bir konutu paylaşmakta, aynı konutun içinde birbirinden bağımsız aileler olarak yaşamaktadır. Yerleşimde tüm yıl boyunca kalan ailelerden 6 kişiden ve 2 kişiden oluşan 2 aile 290 envanter numaralı konutu paylaşmaktadır. Üçer kişiden oluşan 3 aile ve 2 kişiden oluşan 1 aile ise yaşadıkları konutları bahar döneminde yerleşimde bulunan ailelerle paylaşmaktadırlar. Buna bağlı olarak yerleşimde tüm yıl boyunca kalan 8 aile yaşadıkları konutun bir bölümünün mülkiyet hakkına, 30 aile ise yaşadıkları konutun tamamının mülkiyet hakkında sahiptir.

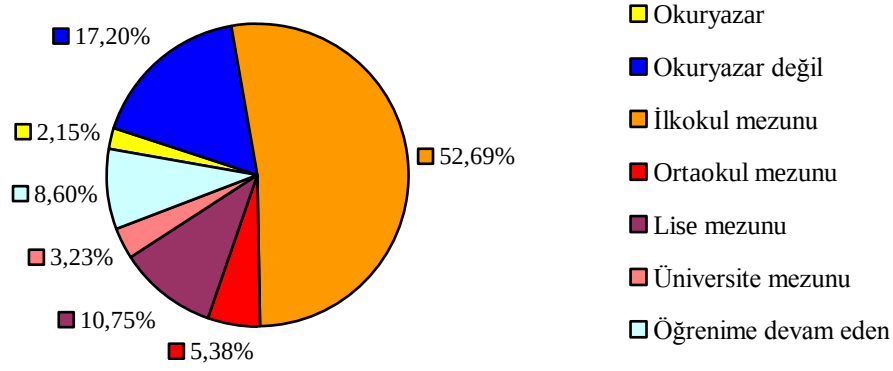

Şekil 5.18 : Yıl boyunca Balıklı'da bulunan ailelerin kişi sayısı.

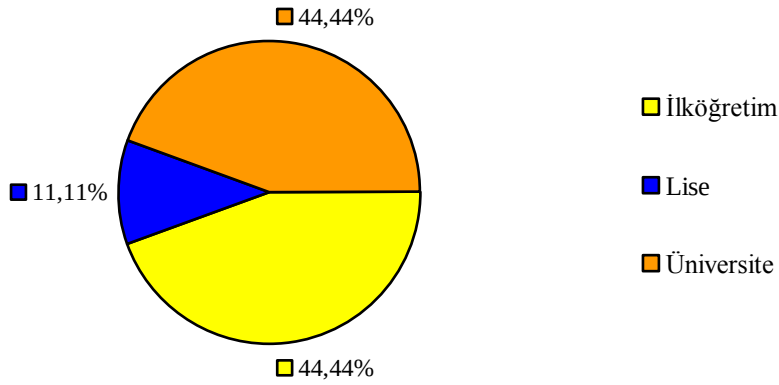
5.2.2 Eğitim düzeyi ve ekonomik durum

Yerleşimde ikamet eden kişilerin öğrenim durumu araştırıldığında nüfusun yarısının ilkokul mezunu olduğu görülmektedir (Şekil 5.19). Bunun nedeni nüfusun büyük çoğunluğunu oluşturan orta yaşlı ve yaşlı nüfusun okul çağındaki dönemde, yerleşimde sadece ilkokul düzeyinde eğitim veriliyor olmasıdır. Yerleşimde ikamet eden 6 yaş üstü kişilerin % 17.20'si öğrenim görmemiş ve okuryazarlığı bulunmayan kişilerdir. Bu kişilerin büyük çoğunluğunu yaşlı kadınlar oluşturmaktadır. Halkın %2.15'i öğrenim görmediği halde okuma yazma bilmektedir. Yerleşimde %5.38 oranında ortaokul, %10.75 oranında lise ve % 3.23 oranında üniversite mezunu kişi yaşamaktadır. Bununla birlikte, günümüzde 4 öğrenci ilkokul, 1 öğrenci lise ve 4 öğrenci üniversite öğrenimlerine devam etmektedir (Şekil 5.20). Lise ve üniversite öğrencileri öğrenimlerini farklı şehirlerde sürdürmekte, tatil dönemlerinde Balıklı'da bulunmaktadır.

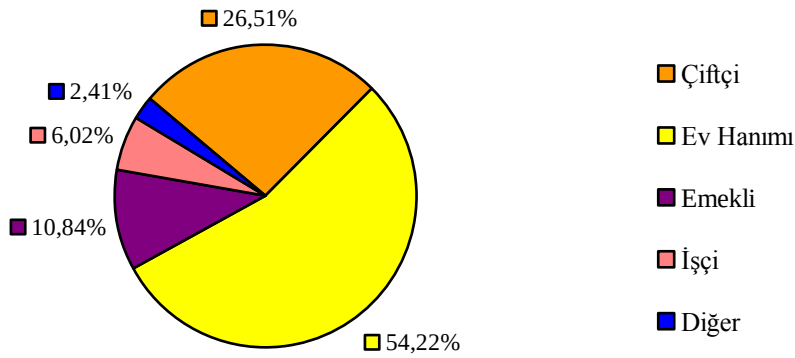
Yerleşimde ikamet eden kişilerin meslek grupları araştırılmış, araştırma sonuçları meslek grupları grafiğinde verilmiştir (Şekil 5.21). Bu değerlendirmeye nüfusun %10.41'ini oluşturan 6 yaş altı çocuklar ve öğrenciler alınmamıştır. Yerleşimde % 23.96 oranında çiftçi, % 9.37 oranında emekli, % 5.20 oranında işçi, % 46.87 oranında ev hanımı ve % 2.08 oranında diğer mesleklerden (muhtar ve müezzin) kişiler bulunmaktadır. Yerleşimde ikamet eden ailerin tümü tarım işleriyle uğraşmaktadır; ancak çiftçi olarak belirtilen kişiler geçimlerini tarımsal ve hayvansal ürünlerle sağlayan kişilerdir. Yerleşimdeki kadınların tümü ev hanımı olarak nitelendirilse de tarım ve hayvancılık faaliyetlerinde erkeklerle iş bölümü halindedirler. Yaşları 24-33 arasında değişen 5 kişi, bölgedeki HES inşaatlarında işçi olarak çalışmaktadır.

Şekil 5.19 : 6 yaş üstü nüfusun öğrenim durumu.

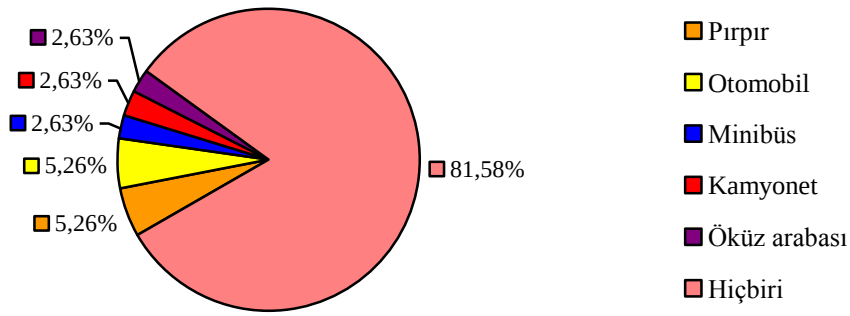
Şekil 5.20 : Günümüzde öğrenci sayısı ve öğretim düzeyleri.

Şekil 5.21 : Meslek grupları.

Çalışma alanında ikamet eden ailelerin %81,58'i herhangi bir araca sahip değildir (Şekil 5.22). 2 aile yörede *pırpır* adı verilen tarım işlerinde kullanılan küçük motorlu bir araca sahiptir. Bu araçlar belli bir ücret karşılığında diğer aileler tarafından da kullanılmakta ve sahiplerine düşük de olsa yan gelir sağlamaktadır. Sahip olunan diğer taşıt araçları otomobil, minibüs ve kamyonettir. Bu araçlara sahip olan aileler toplamda % 10,52'lik bir oranı oluşturmaktadır. Günümüzde yalnızca 1 aile tarım işlerinde kullanmak üzere öküz arabasına sahiptir. Bu verilere göre yerleşimde tüm

yıl boyunca ikamet eden ailelere ait taşıt araçlarının oldukça düşük bir orana sahip olduğu görülmektedir; ancak yaz ve bahar döneminde gelen ailelerle birlikte yerleşimdeki araç sayısı oldukça artmaktadır. Her konutun bahçesinde araç parkı için kullanılabilecek alanlar olduğu için konut çevrelerinde park sorunu yaşanmamaktadır. Ancak yerleşim merkezi bahar ve yaz dönemindeki araç artışından olumsuz yönde etkilenmektedir. Çeşitli sebeplerle yerleşim merkezine gelen araç sahiplerinin, araçlarını yol kenarlarına ve yapıların önüne park etmesiyle merkez adeta bir otoparka dönüşmektedir. Bu sorunun çözümü için yerleşim merkezine yakın noktalarda araç park yerleri oluşturmak gerekmektedir.

Şekil 5.22 : Sahip olunan taşıt araçları.

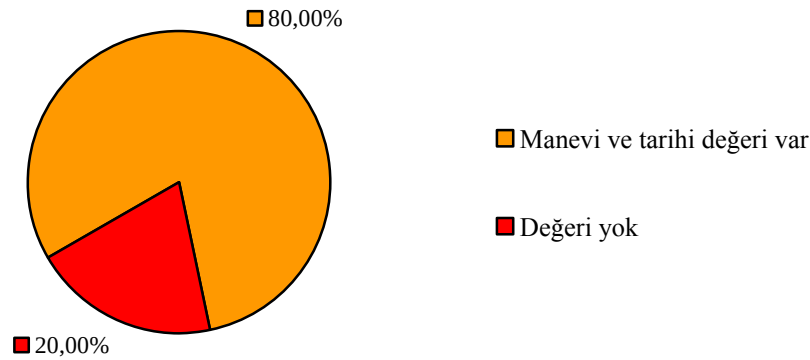
5.2.3 Yapı ve çevre hakkındaki düşünceler

Yerli halkın korumaya karşı eğilimleri ve sorunlarının tespiti için 23 sorudan oluşan bir anket hazırlanmıştır (EK D). Bu kapsamda tüm yıl boyunca, bahar döneminde ya da yaz döneminde yerleşimde bulunan 24 kişiyle anket çalışması yapılmıştır. Analizlerin sonuçları, bölgesel sorunları tespit etmeye ve alınacak koruma kararlarının uygulanması durumunda halkın katılımını saptamaya yardımcı olacaktır.

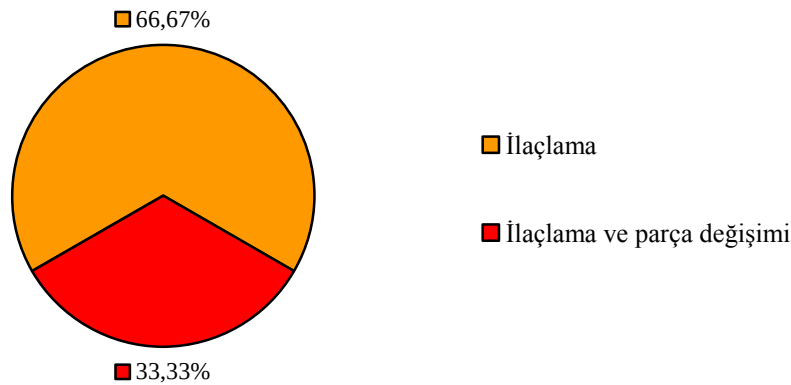
5.2.3.1 Evden memnun olma durumu

Anket çalışmasına katılan kişilerin tamamı ahşap yapıların sağlıklı olduğunu ve yerleşimin dokusuna ahşap yapıların uygun olduğunu düşünmektedir. Bu kişilerin % 41,67'si *birlik ev* sahibidir. *Birlik ev* sahiplerinin % 80'i evlerinin manevi değerinin olduğunu ve tarihi değerinin farkında olduğunu belirtmişlerdir (Şekil 5.23). Bu görüşlerle birlikte kullanıcılar ahşap evlerde fare, güve, malzeme bozulmaları, ıslak hacim yetersizliği, toz, bakım zorluğu gibi konulardan rahatsız olduklarını dile getirmişlerdir. Kullanıcıların % 66,67'si evlerinin bakımı için fare ve güveye karşı ilaçlama yaptığını, % 33,33'ü ilaçlamayla birlikte çürüyen ahşap elemanları

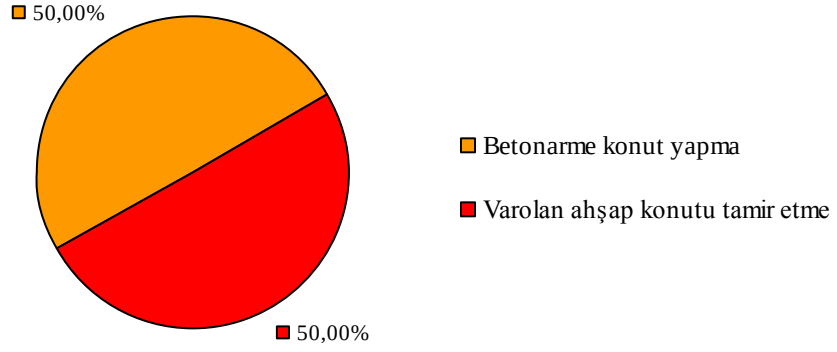
değiştirdiğini belirtmişlerdir (Şekil 5.24). Ankete katılan ahşap konut sahiplerinin % 50'si maddi imkânları olsa betonarme bina yapmayı, % 50'si evlerini tamir etmeyi tercih edeceklerini belirtmişlerdir (Şekil 5.25). Kullanıcıların betonarme bina tercih etmelerinin sebepleri arasında yukarıda bahsedilen rahatsızlıklarla birlikte, ahşap malzemenin pahalı ve temininin zor olması, ahşap yapı ustası sıkıntısı, yangın riski, betonarme binayı ahşap binaya göre daha dayanıklı bulma gibi sebepler bulunmaktadır. Bununla birlikte, ankete katılan kişilerin tamamı dokudaki bozulmadan ve betonlaşmadan rahatsız olduklarını; özgün dokunun korunmasını ve köy hayatının sürdürülmesini istediklerini dile getirmiştir. Buna göre betonarme konut yapmak isteyen kişiler de dokudaki bozulmadan rahatsızdır. Bu kişilere verdikleri yanıtlar arasındaki çelişki sorulduğunda ahşap malzemenin temininin zorluğu, çok katlı betonarme yapıların dokuya verdikleri zararın farkında oldukları, yapmak istedikleri betonarme binanın tek katlı ve küçük boyutlarda olduğu yanıtlarını vermişlerdir.

Şekil 5.23 : Geleneksel konutun değerinin farkında olma durumu.

Şekil 5.24 : Konutlara bakım yapma durumu.

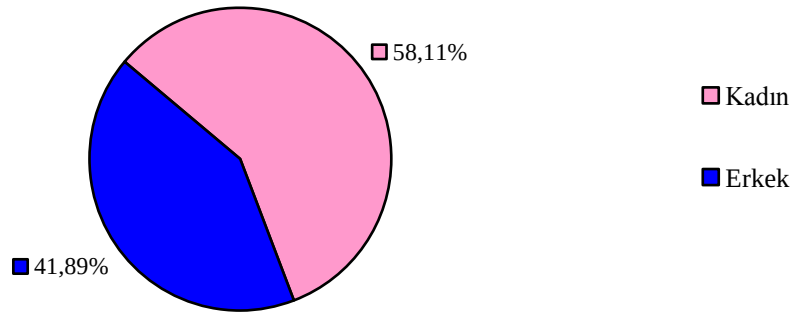

Şekil 5.25 : Maddi imkan olması halinde tercih edilecek durum.

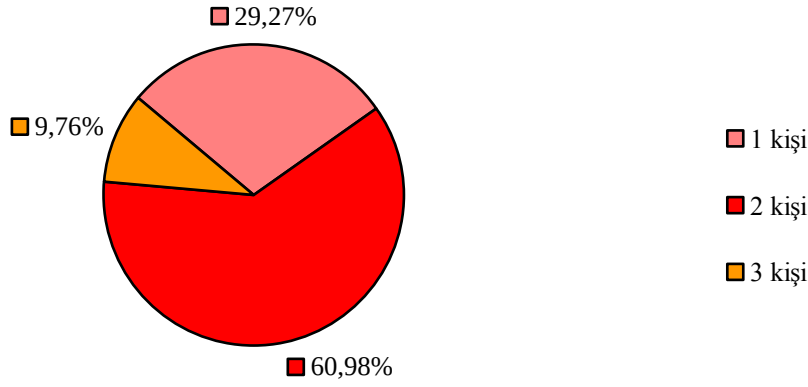
5.2.3.2 Kırsal hayatın sürdürülmesi

Balıklı'da yaşayanların hemen hepsi Balıklı'da doğmuş ve büyümüşlerdir. Son yıllarda HES inşaatları dolayısıyla farklı bölgelerden gelen kişiler de bulunmaktadır. Ancak bu kişiler yerli halkın görüşlerini yansıtmayacağından anket kapsamına alınmamıştır.

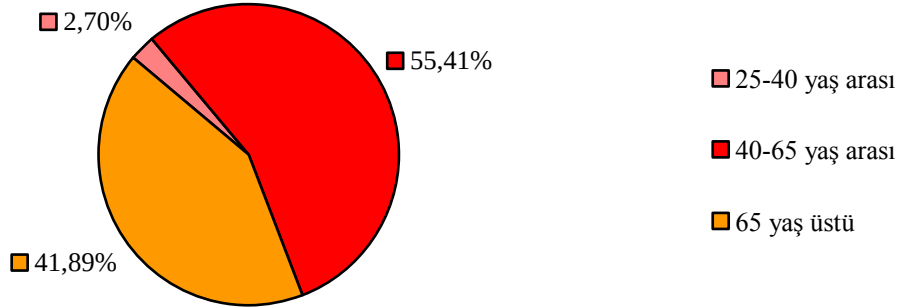
Balıklı'nın yerli halkı memleketlerine bağlı kişilerdir. Yerleşimde sürekli ikamet edenlerin oranı düşük olsa da diğer şehirlerde yaşayan Balıklılı kişiler yıllık tatillerini çoğunlukla Balıklı'da geçirmektedirler. Bununla birlikte şehirlerde ikamet eden bazı kişiler yılın Nisan ve Aralık ayları arasındaki 8-9 aylık sürede Balıklı'da bulunmaktadırlar. 2008- 2009 yılları arasında yapılan gözlemlere göre 41 aile ilkbahar ve sonbahar arasındaki dönemi Balıklı'da geçirmekte, kış mevsimi başlayınca ikamet ettikleri şehire dönmektedirler. %58.11'i kadın, %41.89'u erkek olmak üzere toplam 74 kişiden oluşan 41 ailenin % 29,27'si 1 kişiden, % 60,98'i 2 kişiden, % 9,76'sı 3 kişiden oluşmaktadır (Şekil 5.26, Şekil 5.27). Bu kişilerin % 2.70'i 25-40, % 55.40'ı 40-65 yaş aralığında, % 39.19'u 65 yaş üstündedir (Şekil 5.28).

Şekil 5.26 : Bahar döneminde Balıklı'da bulunan kişilerin cinsiyet dağılımı.

Şekil 5.27 : Bahar döneminde Balıklı'da bulunan ailelerin kişi sayısı.

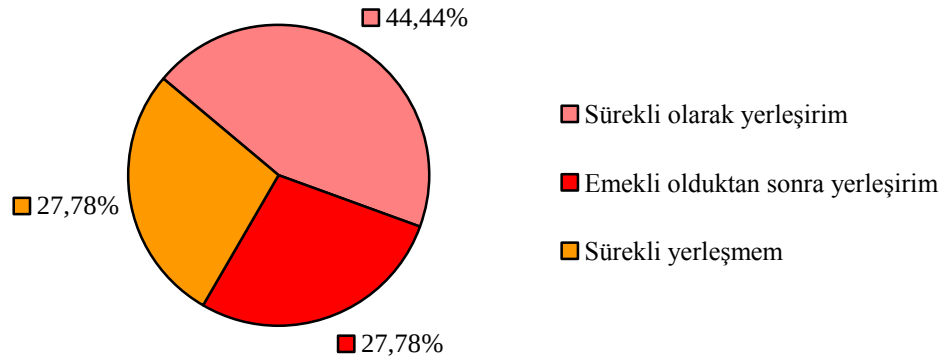

Şekil 5.28 : Bahar döneminde Balıklı'da bulunan kişilerin yaş dağılımları.

Balıklı'daki kırsal dokunun korunması, bu dokunun oluşumunun başlıca etkenlerinden biri olan geleneksel kültürün devamıyla sağlanabilir. Bu kültürün devam edebilmesi yerleşimde sürekli yaşayan yerli halkın nüfusunun artmasıyla mümkündür. Günümüzde Balıklı'da görülen bozulmaların çoğu şehirde yaşayan ve belli bir dönemde Balıklı'da bulunan kişilerin ürünüdür. Bu kişiler alıştıkları şehir konforunu Balıklı'da da istemekte, şehre ait değerleri kırsala taşımaktadırlar. Oysa bu kişiler Balıklı'da doğmuş ve gençlik dönemlerine kadar Balıklı'da yaşamış kişilerdir. Bu kişilerin yeniden sürekli olarak Balıklı'da yaşamasının sağlanması, bölgedeki yaşamın canlanması, tarım ve hayvancılık faaliyetlerinin artması ve bölgesel kültürün güçlenmesi açısından önemlidir. Bu kişiler zaman içerisinde bölgesel şartlara yeniden alışarak sahip oldukları kültürü yaşatmaya devam edeceklerdir.

Bu çerçevede yalnız bahar döneminde veya yaz döneminde Balıklı'da bulunan farklı ailelerden 18 kişiye Balıklı'da neden sürekli ikamet etmedikleri, iş imkânı olması halinde Balıklı'da sürekli yaşayıp yaşamayacakları sorulmuştur. Buna göre, halkın

tüm yıl boyunca Balıklı'da kalmamalarının başlıca sebepleri kış şartları, iş imkânının olmaması ve kışın bölgedeki nüfusun azalmasıdır. Diğer nedenler ise, şehir konforunun aranması, şehirlerde kurulmuş düzenleri ve işleri olması, kışın ısınma ve yakacak sorunun olmasıdır. Bu kişilerin % 44,44'ü iş imkânı sağlanması halinde tüm yıl boyunca Balıklı'da ikamet edebileceklerini, % 27,78'i emekli olduktan sonra sürekli olarak yerleşebileceklerini, % 27,78'i ise iş imkânı sağlansa da sürekli yerleşemeyeceklerini belirtmişlerdir (Şekil 5.29).

Şekil 5.29 : Balıklı'ya sürekli olarak yerleşme durumu.

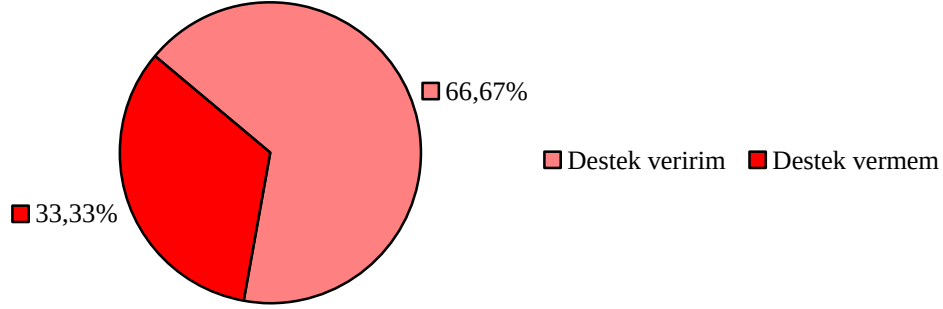
Anket çalışmasına katılan her kişiye yerleşimdeki eksikliklerin ve ihtiyaçların neler olduğu sorulduğunda iş imkanının olmaması, eğitim ve sağlık kurumlarının yetersiz olması, usta ve inşaat malzemesi sıkıntısı yaşanması, alt yapı sıkıntısı, yerleşim içi yolların stabil olmaması, kimi konutlara araç yolu ulaşımının olmaması, sürekli yaşanan elektrik kesintilerinin çözülmesi ve halkın tarımsal yönden bilinçlendirilmesi cevapları verilmiştir.

5.2.3.3 Turizm hakkındaki düşünceler

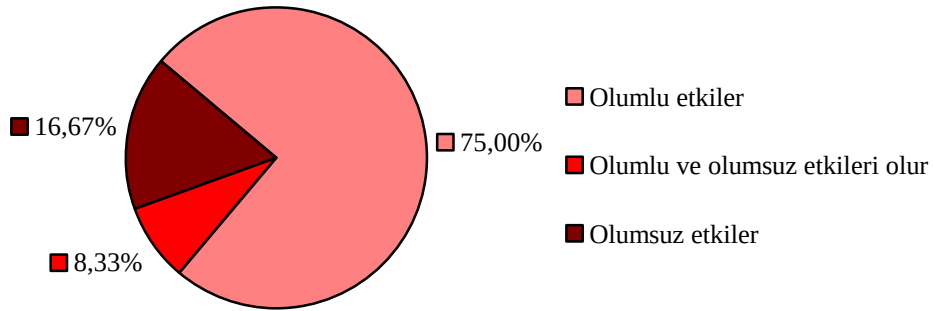
Kırsal alanlar; doğal güzellikleri, yerel yaşam biçimleri ve özgünlükleri ile turizm aktiviteleri için çekici noktalardır. Turizm de bu değerlerin korunmasında olumlu etkilere sahiptir; ancak turizmin olumlu sonuçlarının yanında olumsuz sonuçlar da doğurabileceğini gösteren dünyada ve ülkemizde pek çok örnek bulunmaktadır.

Bu bağlamda, Balıklı halkının turizm konusundaki görüşleri alınmıştır. Anket çalışmasına katılan kişilerin % 66,67'si turizm aktivitelerini destekleyeceklerini, % 33,33'ü desteklemeyeceklerini belirtmişlerdir (Şekil 5.30). % 75'i turizm aktivitelerinin köy hayatının canlanması ve yörenin tanıtılması gibi olumlu etkiler

yaratacağını, %8,33'ü turizmin belirtilen olumlu etkilerinin yanında doğal güzelliklerin zarar görmesi ve yerel kültürün yozlaşması gibi olumsuz etkiler de doğuracağını, %16,67'si yerel yaşamı olumsuz etkileceğini düşünmektedir (Şekil 5.31).

Şekil 5.30 : Turizm aktivitelerine destek verme durumu.

Şekil 5.31 : Turizmin yerleşim üzerine etkileri hakkındaki görüşler.

6. DEĞİŞİMLER, BOZULMALAR, SORUNLAR VE TEHDİTLER

Balıkli'nın yaşadığı sorunlar, geçirdiği değişimler, özgün yapısını tehdit eden durumlar ve bunların sonucunda oluşan bozulmalar üç ana başlıkta ele alınabilir. Bunlar çevresel ölçekte, yapısal ölçekte ve sosyo-ekonomik çevreyle ilgili olan sorunlardır. Bu sorunların temeli göç, doğal kaynakların bilinçsizce kullanılması ve bilgisizlik gibi esasen ülkemizin temel problemleri arasında yer alan nedenlere dayanmaktadır.

Doğal kaynakların yanlış kullanımı, kentleşme çabaları, değişen yaşam koşulları ve yeni istekler, idari yönetimler tarafından alınan politik kararlar, altyapı eksikliği, ekonomik ve sosyal yetersizlikler, zamana ve hava koşullarına bağlı olarak gerçekleşen yapısal bozulmalar yerleşimin kimliğini ve canlı hayatını tehdit eden sorunların ortaya çıkmasına neden olmaktadır.

6.1 Çevre Ölçeğinde Değişimler, Sorunlar ve Tehditler

6.1.1 HES projeleri

Balıkli Mahallesi'nin güney sınırını oluşturan Papart Deresi üzerinde Papart HES, Cüneyt 1-2-3-4 HES, Diyoban HES ve Erikli HES olmak üzere 7 adet regülatör tipi HES projesi bulunmaktadır. Bu projelerden Papart HES ve Cüneyt 1-2-3-4 HES'leri Papart ormanları ve Taşköprü Mahallesi arasında kalan bölgede, Diyoban HES ve Erikli HES Taşköprü Mahallesi ve Erikli Köyü arasındaki bölgede yer almaktadır.

Günümüzün yenilebilir enerji kaynakları arasında kabul edilen hidroelektrik santraller enerji üretimi gibi faydalarına karşın, planlamada yapılan yanlışlar nedeniyle çok sayıda bitki ve hayvan neslini tehlikeye sokmakta, sosyo-ekonomik etkiler oluşturmaktadır. (Berkün ve diğerleri, 2008, s.41-48). Papart Vadisi'nin tamamına yayılmış olan bu projelerin de bölgeye pek çok sosyal ve doğal etkisi olmuş ve olacaktır. Öncelikle Papart Deresi, bölgedeki canlı yaşamı için hayati önem taşımaktadır. Projelerin uygulamaya başlamasıyla birlikte, dere suyunun büyük kısmı tünel içine alınacaktır. Bırakılacak cansuyu miktarının gerek sulama ihtiyacı için gerek canlı yaşamı için yetersiz olduğu uzman raporlarıyla belgelenmiştir. Bunun yanında, regülatör tesislerinin tarım alanları üzerinde kurulması, inşaat aşamalarında

ıkan harfiyatın orman içinde bırakılması ve dere yataklarına dökülmesi, ormanlarda yol aımı ve tünel yapımı nedeniyle genç yaşı bir çok aa kesilmesi gibi sorumsuz uygulamalar bölgenin karakterine ve ekosistemine zarar vermektedir. Yabani canlıların inşaat gürültüsünden doğal yaşam alanlarını terk etmeleri, şantiye binaları ve santral binaları gibi bölgenin karakterine uygun olmayan yapılaşmalar projelerin günümüzde görülen olumsuz sonuçlarıdır (şekil 6.1, şekil D.1, şekil D.2, şekil D.3, şekil D.4, şekil D.5).

şekil 6.1 : Tarım arazilerinin üzerinde yer alan regülatör tesisleri.

Projeler, yarattıkları ve yaratacakları olumsuz durumlar nedeniyle bölge halkı ve sivil toplum kuruluşları tarafından büyük tepkiler almıştır. Buna bağlı olarak açılan davalar neticesinde, Cüneyt 1-2-3-4 HES projelerinin çevreyi olumsuz etkilemesinden dolayı Rize İdare Mahkemesi 31.12.2009 tarih ve 2008/769 esas sayılı yürütmeyi durdurma kararı vermiştir. Diyoban HES ile ilgili olarak, Artvin Valiliğine karşı açılan toprak kullanımına ilişkin davada Rize İdare Mahkemesi 2010/136 esas sayılı, Orman Genel Müdürlüğü'ne karşı açılan 'orman kullanımına' ilişkin davalarda 2010/325 ve 2010/326 esas sayılı yürütmeyi durdurma kararı vermiştir³⁷.

Günümüz itibariyle bir yandan HES projelerine dair davalar ve itirazlar devam ederken bir yandan da bölgedeki inşaat çalışmaları devam etmektedir. Bununla birlikte, HES projelerini bölgeye yapılmış büyük bir yatırım olduğu ve bölgede iş imkanı sağladığı gerekçesiyle destekleyen kişiler de bulunmaktadır. Ancak burada göz önünde bulundurulması gereken husus, projelerin sürdürülebilir kalkınma kriterlerini sağlamadığıdır. Sürdürülebilir kalkınma, kırsal alanda gelir ve istihdam düzeyinin artırılması amacıyla yerel kaynakların yok edilmeden ve kirletilmeden ekonomik kaynağa dönüştürmesi ve insan kaynaklarının geliştirilerek nitelikli işgücünün sürekli kalınmasıyla sağlanabilir (Türkoğlu, 2005). Oysa HES projelerinde halkın katılımı yalnızca geçici şantiye işleriyle sınırlı kalmış, bölgedeki yaşam için hayati önem taşıyan su, tüneller içine alınarak bir anlamda yok edilmiştir.

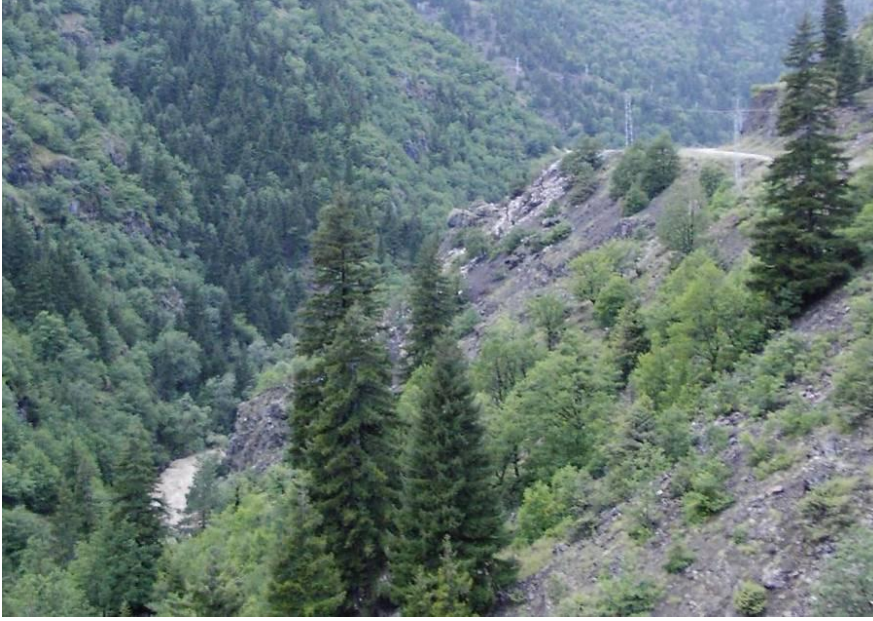
6.1.2 Katı atıklar

Yaşam standartlarının yükselmesi, teknolojik gelişmeler ve kentleşme gibi olgular sonucunda bölgedeki endüstriyel ürün kullanımı gün geçtikçe artmaktadır. Bu ürünlerin kullanım amacını tamamlamadıktan sonra atılmasıyla ortaya çıkan katı atıklar çevresel birçok soruna neden olmaktadır.

Günümüzde katı atıkların toplanması ve uzaklaştırılması bölgenin en önemli çevre sorunlarından birisidir. 1994 yılında belediye hizmeti başlayana kadar yerleşim içindeki kuru dere yataklarına atılan atıklar, bu tarihten itibaren belediye ekipleri tarafından toplanmaktadır. Ancak bölgenin katı atık yönetimi olmadığı için katı atık sorunu hala devam etmektedir. Toplanan atıklar yerleşimin yerlerine 2 km uzaklıkta

³⁷ HES projelerine karşı iptal kararı, Erişim: 24.09.2010, <http://www.arkitera.com/h56968-uc-hes-hak-kinda-iptal-karari.html>

oluşturulan çöp sahasında biriktirilmekte ve yakılarak yok edilmeye çalışılmaktadır. Papart Deresi kenarında bulunan çöp sahası görünüm, kötü koku, oluşan zehirli gazlar, yer altı ve yüzey sularına karışan kirleticiler nedeniyle bölgenin doğal yaşamı için büyük bir tehdit oluşturmaktadır (şekil 6.2). Bununla birlikte, katı atıklar, yalnızca Meydancık Beldesi için değil, ilçenin tümü için büyük bir sorundur (şekil 6.3).

şekil 6.2 : Meydancık Beldesi öp sahası.

şekil 6.3 : şavşat ilçesi çöp sahası.

6.1.3 Yabani hayvanlar ve insanlar arasındaki çatışmalar

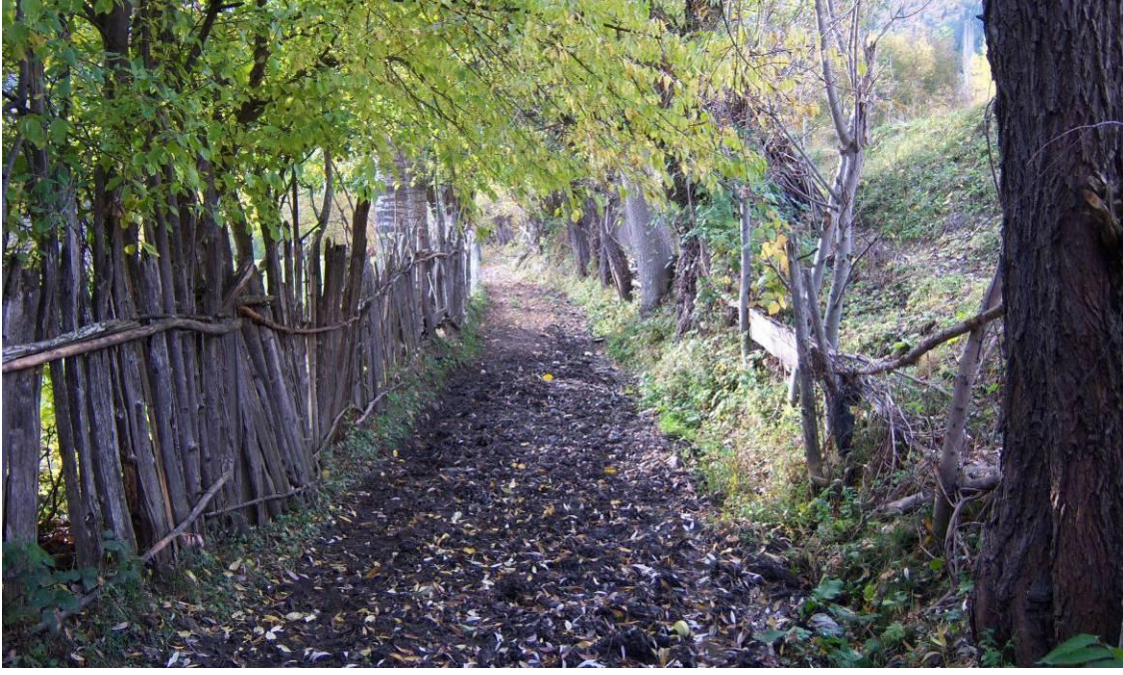
Değişen ekolojik koşullar bölgedeki yaban hayatının yaşamını olumsuz etkilemiştir. Ormanda yiyecek bulamayan bazı yabani hayvanlar zaman zaman mahalleye girmektedirler. Bu durum insanlar ve hayvanlar arasında bir çatışma ortamı yaratmıştır. Arı kovanlarının, meyve ağaçlarındaki ve tarlalardaki ürünlerin kargalar, ayılar ve domuzlar tarafından telef edilmesi, kümes hayvanlarının tilkiler ve gelincikler tarafından kaçırılması, ayıların zaman zaman insanlara ve çiftlik hayvanlarına saldırımları yöre halkının önemli sorunları arasındadır. Karadeniz'in pek çok bölgesinde yaşanan bu sorunlar, TRT ve Doğa Derneği'nin ortak çalışması olan Ayı ve İnsan Belgeselinin de konusunu oluşturur. Koruma altında bulunan bozayıya karşı savunmasız kalan halk, ürünlerinin ve hayvanlarının telef olmasına karşı devletten hiçbir yardım görememektedir. Bölge halkı ürünlerini ve hayvanlarını korumak için tarlaların etrafını poşetler ve CDlerle çevirmek, korkululuklar dikmek, yörede *taktakay* adı verilen sürekli ses çıkaran bir düzenek kurmak, gece nöbet tutmak, fişek atmak gibi çareler üretse de yabani hayvanların verdikleri zararın önüne geçilememektedir (Şekil 6.4).

Şekil 6.4 : Yabani hayvanlara karşı naylonlarla çevrelenmiş tarla.

6.1.4 Yol niteliğindeki değişim

Yerleşimde kullanılan ulaşım araçlarındaki değişim, birçok konuta araçla ulaşım imkânını ortadan kaldırmıştır. Bu duruma çözüm olarak *bondruğ yollarının* motorlu araç geçişini sağlayacak şekilde düzenlenmesi ise özgün yol dokusuna zarar vermiş, uygulamaların gelişigüzel yapılması hem görsel açıdan hem de kullanım açısından yeni sorunları doğurmuştur (Şekil 6.5, Şekil 6.6).

Şekil 6.5 : Genişletme çalışması öncesi toprak yol.

Şekil 6.6 : Genişletme çalışması sonrası toprak yol.

Toprak yollar ve bu yolların kenarındaki ağaçlar, *harklar* ve taş duvarlar yerleşime değer katan öğelerdir. Yol genişletme çalışmaları sırasında bu öğelerin birçoğu kaybedilmekte ya da zarar görmektedir. Oysa bu öğelerin önemi sadece yaşam kültürüne ve görsel karaktere sağladıkları katkılarla sınırlı değildir. Taş duvarların toprak kaymalarını önlemek, ağaçların yola gölge yapmak, *harkların* sulama ve yağmur sularının yola taşmasını önlemek gibi işlevsel önemleri de vardır. Alanda

yapılan gözlemler sonucu genişletilmiş yolların çoğu kısmında bu öğelerin yok olduğu, *harkların* ve duvarların yeniden yapılmadığı, yapılanların ise niteliksiz ve yetersiz olduğu görülmüştür (Şekil 6.7). Bunun sonucunda, yol kenarlarındaki tarla ve çayır toprakları kaybedilmekte ve özellikle sulama suları yolların bataklık olmasına neden olmaktadır. Araç ve yaya geçişlerini zorlaştıran bu durum yolların asfaltlanmasıyla çözülmeye çalışılmaktadır. Özgün yol dokusuna uygun olmayan asfalt kaplama, altyapı sistemi kurulmadığından sorunun çözümü için de yeterli olmamaktadır (Şekil 6.8).

Şekil 6.7 : Eski ve yeni duvar örgüsü.

Şekil 6.8 : Asfaltlanmış yol.

6.1.5 Yerleşim silüetindeki değişim

Yerleşimin özgün silüetini malzeme ve araziye konumlanışla doğal dokuyla adeta bütünleşmiş ahşap yapılar oluşturur. Bu silüet, 1960'lı yıllardan sonra yapılmaya başlanan betonarme yapılar zedelenmiştir. Günümüzde yerleşimde bulunan yapıların büyük çoğunluğunu ahşap yapılar oluştursa da betonarme yapılar boyut, yükseklik ve renkleriyle yerleşimin silüetine büyük zarar vermektedir.

6.1.6 Yapı yerleşim ölçütlerindeki ve yapı yoğunluğundaki değişim

Tarım faaliyetlerinin önemini kaybetmesi ve imecenin kalkması yapı yerleşim ölçütlerini değiştirmiştir. Arazilerin verimsiz ve eğimli noktalarında, *birlik evlerin* yakınında inşa edilen konutlar günümüzde araç yollarına ve merkeze yakın noktalarda düz arazilerde inşa edilmektedir. Bu durum, yerleşim dokusunun değişmesine ve verimli tarım arazilerinin kaybedilmesine neden olmaktadır. Birden çok ailenin aynı konutu paylaşma geleneğinin gün geçtikçe azalmasına ve ikinci konut isteğine bağlı olarak artan konut sayısı, bu süreci hızlandırmaktadır.

6.1.7 Tabelalar ve aydınlatma elemanları

Yerleşimdeki sokak tabelaları ve aydınlatma elemanları kırsal çevrenin yapısına uygun olmayan niteliktedir. Birinci katlara ve çatılarına yerleştirilmiş televizyon antenleri hem çevresel görünümü hem de yapıların görünümünü çirkinleştirmektedir. Meydancık – Şavşat karayolu üzerindeki iri elektrik direkleri, yerleşimi baştan aşağı kuşatmış elektrik kabloları, sokak lambaları görsel karaktere zarar vermektedir. Yoğun bitki örtüsü nedeniyle ağaçların içinden geçen elektrik kabloları yangın riski ve elektrik kaçağı tehlikesi oluşturmaktadır. Aynı zamanda, bölgenin elektrik hattının eski olması ve elektrik kablolarının ağaç dallarına sürtünmesi nedeniyle yerleşimde sık sık elektrik kesintileri yaşanmaktadır. (Şekil 6.9).

Şekil 6.9 : Yerleşimi kuşatan elektrik telleri.

6.2 Yapı Ölçeğinde Değişimler, Bozulmalar ve Sorunlar

6.2.1 Geleneksel yapılarda işlev değişimleri ve yeni ekler

Geleneksel konutlar kırsal yaşam kültürünün gereksinimlerine göre planlanmıştır. Yaşam kültüründeki değişiklikler konutlarda yeni mekânların ihtiyacını doğurmuş, bazı mekânlara olan gereksinimin de bitmesine neden olmuştur. Örneğin; hayvancılık faaliyetlerinin azalmasına bağlı olarak *ahorların* kullanılmaması, tarım ürünleri için ayrılmış birinci katların fonksiyonunu kaybetmesi yaşam kültüründeki değişimlerin sonuçlarıdır. Bununla birlikte, değişen yaşam kültürüne bağlı olarak ihtiyaç duyulan yeni istekler ve kentleşme çabaları *dandrabaların salona*, *hoçoların* ve *maranların* mutfığa dönüştürülmesine ve banyo gibi yeni mekânlar eklenmesine neden olmuştur. Yapılara ihtiyaca bağlı olarak mekân ekleme, geleneksel yapı kültürünün bir parçasıdır. Ancak günümüzde eklenen mekânlar malzeme ve gabari yönünden özgüne uymamaktadır. Örneğin; 3 ayrı ailenin paylaştığı 104 envanter numaralı konutta, *hoço* sökülerek yerine her aileye ayrı hizmet edecek mutfak birimleri ve yan cepheye banyo birimi eklenmiştir. Eklenen birimler malzeme, gabari ve pencere boyutları ile yapıyla uyumsuzdur (Şekil D.6). Yine benzer şekilde 308, 272 envanter numaralı konutlara eklenmiş 2 katlı betonarme ekler, yola bakan arka cephenin tümünü kaplayarak yapının tümünün betonarme bina olarak algılanmasına neden olmaktadır (Şekil D.7, Şekil D.8). 16 ve 27 envanter numaralı konutlarda ise *hoçonun*/mutfığın yanına, *marandan* girişin sağladığı banyo birimi eklenmiştir. Her iki örnekte de yeni mekân, plan gelişimi ve gabari yönünden konutla uyumludur. Ancak kullanılan malzeme gerek yapıya gerekse dokuya uymamaktadır (Şekil D.9, Şekil D.10).

6.2.2 Yapıların kullanım dışı kalması

Göçler, yaşam kültüründeki değişiklikler ve yeni istekler bazı yapıların terk edilmesine, bazı yapıların kullanım dışı kalmasına neden olmuştur. Günümüzde yerleşimde bulunan yapıların %9.28'i kullanılmamaktadır. Bu oranı oluşturan yapılar kamu yapıları, geleneksel ticaret ve konut yapıları, *merekler* ve değirmenlerdir. Ayrıca yerleşimdeki 19 adet çeşmenin 5'i kurumuştur.

Göçler ve buna bağlı olarak nüfusun azalması kamu yapılarının kapatılmasına ve ticaret yapılarının terk edilmesine neden olmuştur (Şekil D.11, Şekil D.12). Yerleşimin merkezinde yer alan bu yapılar, bakımsızlık nedeniyle gün geçtikçe

harabeye dönmektedir. Yeni istekler ve göçler nedeniyle terk edilen geleneksel konutlar, içinde yaşam sürdürülmediği için bakımsız kalmıştır (Şekil D.13). Yaşam kültüründeki değişiklikler değirmenlere ve *mereklere* olan ihtiyacın azalmasına neden olmuştur. Tarım alanlarındaki *merekler* ve değirmenlerin yarısı günümüzde kullanılmaktadır. Kırsal mimarinin temel yapılarından olan bu yapılar, kullanılmadığı için sökülmemekte ya da bakımsızlıktan harabeye dönmektedir (Şekil D.14). Konutlara su tesisatının kurulmasıyla birlikte, bazı çeşmelerin su kaynakları kesilmiştir (Şekil D.15, Şekil D.16).

6.2.3 Yangın tehdidi

Balıkli Mahallesi'nde ve çevresindeki diğer yerleşimlerde hemen her yıl yaşanan yangın olayları, bölgedeki canlı yaşamını ve geleneksel yapıların varlığı tehdit eden önemli bir sorundur. Bölgede yaşanan yangın olaylarının en temel nedeni dikkatsizliktir. Bununla birlikte, kimi konut gruplarına motorlu araç yolunun olmaması, Meydancık Belediyesi'ne ait sadece 1 adet itfaiye aracı bulunması ve müdahale anında gerekli olan suyun çeşmelerdeki su miktarının az ve akarsuların yapı gruplarına uzak olması nedenleriyle temin edilememesi yangınların kontrol altına alınamamasına ve birden çok yapıya yayılmasına neden olmaktadır.

Bölgede son yıllarda yaşanan yangın olayları dolayısıyla, Mısırlı (*İvet*) Mahallesi'nde 6 adet, Erikli (*Zetilet*) Köyü'nün *Agara* Mahallesi'nde 3 adet, *Bzata* yerleşimde 1 adet geleneksel konut kaybedilmiştir (Şekil D.17). Balıklı *kışlasında* 1987 yılında gerçekleşen yangın olayında 14 adet *kışla* evi yanmıştır. Yangınlar, çok sayıda geleneksel konutun kaybına neden olmakla birlikte, geleneksel malzeme olan ahşabın kullanımını da engelleyen bir sebeptir. Günümüzde bölge halkının betonarme bina tercih etme sebepleri arasında ahşap binalardaki yangın riski de bulunmaktadır.

6.2.4 Malzeme teminindeki zorluklar ve usta eksikliği

Ahşap yapı geleneğinin sürdürülememesinin başlıca nedenlerinden biri malzeme sıkıntısıdır. 1960'lı yıllara kadar gerekli olan malzeme ihtiyacı bölgedeki ormanlardan karşılanmış; ancak bu duruma 1956 yılında çıkarılan Orman Kanunuyla bir takım sınırlamalar getirilmiştir. Bu sınırlamaların ilerleyen yıllarda yapılan düzenlemelerle genişletilmesiyle köylü-orman ilişkisi gün geçtikçe zayıflamıştır. Günümüzde köy halkının ihtiyaç karşılığı orman ürünü alabilmesi pek çok şarta

bağlıdır. Bununla birlikte, açık arttırma usulü satılan devlet ormanları ürünleri, yüksek meblağlar ve ürünlerin işlenmemiş olması nedeniyle halkın ilgisini çekmemektedir. Bunun dışında özel firmalar aracılığıyla satılan işlenmiş ahşap malzemelerin pahalı oluşu, halkı ucuz ve kolay bulunabilen betonarme ve tuğla malzemeye yöneltmiştir.

1956 tarihli 6831 sayılı Orman Kanunu'nun 14. Maddesi³⁸ 'yle devlet ormanlarında,

“A) Yetişmiş veya yetiştirilmiş fidanları kesmek, sökmek, ekim sahalarını bozmak, yaş ağaçları boğmak, yaralamak, tepelerini veya dallarını kesmek veya koparmak veya ağaçlardan yalamuk, pedavra hartama çıkarmak;

B) Dikili yaş veya kuru ağaçları kesmek veya bunları kökünden sökmek veya bunlardan kabuk veya çıra veya katran veya sakız çıkarmak, yatık veya devrik ağaçları kesmek veya götürmek, kök sökmek, kömür yapmak;

C) Palamut, ihlamur çiçeği, her çeşit orman örtüsü, mazi kozalağı, tıbbi ve sınai nebatları veya orman tohumlarını toplayıp götürmek, ocak açarak toprak, kum ve çakıl çıkarmak, ormanların göl veya derelerinde dinamit atmak ve ağ salmak suretiyle avlanmak” yasaklanmıştır.

Bununla birlikte, köylünün orman ürünlerine olan ihtiyaçları gözetilerek, bu ihtiyaçların nasıl karşılanacağına dair bir takım düzenlemeler getirilmiştir. 6831 sayılı Orman Kanunu'nun 31. Maddesi köylülere ihtiyaç olarak verilecek orman ürünleriyle ilgilidir. 31. Maddenin 1956 tarihli hükmünde, devlet ormanları içinde veya orman sınırlarına köy ortasından yatay hattı boyunca 10 km mesafede bulunan köylülere, köyde barınmaları için yapacakları ev, ahır, samanlık ve kullanacakları ev ve ziraat aletleri için onda bir tarife bedeli karşılığında tahammülü uygun olan en yakın devlet ormanlarından veya istif yerlerinden kerestelik ağaç, tomruk ve yakacak verileceği; yine buralardaki halkın cami, köy yolu köprüsü gibi ortak ihtiyaçları için de tarife bedeli alınmaksızın tahammülü uygun olan en yakın devlet ormanından kerestelik ağaç verileceği; ayrıca belirtilen hükümlerden yararlanan muhtaç köylülere tahammülü uygun en yakın ormanlardan yayla kulübeleri için de onda bir tarife bedeli ile ağaç verilebileceği belirtilmiştir. İhtiyaçların istiflerden temin edilmesi halinde kesme ve nakil masrafları alınacağı ayrıca belirtilmiştir.

31. maddenin 1956 yılında düzenlenen bu ilk hali, köylünün kendi ihtiyaçları için verilecek orman ürünlerinde tarife bedelinin yalnızca onda birinin alınması,

³⁸ 6831 sayılı Orman Kanunu'nun 14.maddesi C bendi 03.11.1988 tarihli 3493/1sayılı kanunla değiştirilmiştir.

köylünün ortak ihtiyaçları için verilecek ürünlerde tarife bedeli alınmaması ve yayla kulüpleri için de ağaç verilmesi gibi köylünün o dönemdeki maddi durumunu ve ihtiyacını gözeterek olumlu sayılabilecek özellikler taşımaktadır. Ancak bu madde 1983 ve 1987 yıllarında yeniden düzenlenerek köylünün ihtiyaç olarak orman ürünü alma şartları ağırlaştırılmıştır.

1983 yılında yapılan düzenlemede, köyler, mülki hudutları içinde verimi yeterli devlet ormanı bulunan köyler ve mülki hudutları içinde verimi yeterli olmayan devlet ormanı bulunan köyler olarak ayrılmıştır. Mülki hudutları içinde verimi yeterli olmayan devlet ormanı bulunan köyler, 31.madde kapsamında çıkarılarak, kasabalarla ilgili hüküm bildiren 32. Madde kapsamına alınmıştır. 1983 yılında yapılan düzenlemeler, tehlikeye giren orman varlığı ve orman verimliliği gözetilerek yapılan düzenlemelerdir.

31. ve 32. Maddeler günümüzde geçerli olan son halini 22.05.1987 tarihli 3373 sayılı yasayla almıştır. Balıklı, 1994 yılından itibaren Meydancık Beldesi'ne bağlanması nedeniyle kasabalarla ilgili olan 32. Madde hükümlerine tabidir. Buna göre, nüfusu 2500'den az olan kasabaların muhtaç halkına kendi ihtiyaçları için kullanmak şartıyla yapacakları ev, ahır, samanlık, ambar ve kümes ihtiyaçları için bir defaya mahsus; okul, cami, köyyolu köprüsü ve köy konağı gibi köyün ortak ihtiyaçları için de ihtiyaç hallerinde en yakın satış istif yerlerinden maliyet bedelinin üçte biri karşılığında yapacak emval verilecektir. Ancak, bu madde kapsamına giren yerleşimlerdeki halkın bütünü ihtiyaç karşılığı orman emvali alamamakta, hak sahipliği için bazı özellikler aranmaktadır. Bu özellikler 1987 yılında kabul edilen 6831 Sayılı Orman Kanununun 31., 32. Ve 33. Maddelerinin Uygulanmasına Dair Yönetmelik'le belirlenmiştir. Bu yönetmelik uyarınca;

- Hane reisleri,
- Birkaç ailenin birlikte oturması halinde yalnız hane sahibi,
- 18 yaşını bitirmemiş ancak evlenmiş ve ailesinin yanından ayrılarak yeni ev yapacak olanlar,
- Ana ve babaları ölmüş ve reşit olmayan çocukların ihtiyaçlarına sarfedilmek üzere bu çocukları temsil eden vasiler haksahibidir.
- Köy nüfusuna kayıtlı olupta köyde devamlı oturmayanlar,
- Köyde devamlı oturupta köy nüfusuna kayıtlı olmayanlar,

- Yapacak emvali veya karşılığı parayı ve yakacak emvali yerinde kullanmayıp her ne surette olursa olsun elden çıkaranlar,
- Yapacak emvali veya karşılığı parayı ve yakacak emvali gayesi dışında kullananlar,
- Yapacak emvali orman idaresinden izin almadan imal edilmek gayesiyle de olsa başka yere götürenler,
- Yapacak ve yakacak emvali her ne surette olursa olsun alanlar veya satanlar,
- Yapacak emvali kullandıktan sonra izinsiz olarak sökerek veya yıkarak enkaz halinde bulunduğu köy hudutları dışına çıkaranlar,
- Yapacak emvali veya karşılığı olan parayı alındığından itibaren bir yıl içinde Orman Kanununun 35'nci maddesinde belirtilen yapı sistemine uygun inşaatta kullanmayarak elden çıkaranlar haksahibi değildirler.

Ayrıca, 32. Madde kapsamına giren nüfusu 2500'den aşağı olan kasabalarda yukarıda belirtilen şartların yanında belediye başkanlığınca belgelenecek muhtaçlık belgesi şartı aranmaktadır. Bununla birlikte, Orman Kanununun 35. Maddesi uyarınca 31., 32. Ve 33.³⁹ Maddelere göre ihtiyaç karşılığı yapacak orman emvali alanların tespit edilen yapım sistemlerine uygun inşaat yapmaları zorunludur. Bu yapım sistemleri ve uygulamadaki şekil ve esaslar 1984 yılında kabul edilen “Orman Kanununun 35. Maddesindeki Yapı Sistemlerinin Tesbiti ve Uygulanmasına Dair Yönetmelik”le belirlenmiştir. Buna göre, 6831 sayılı Orman Kanunu’nun 31., 32. Ve 33. Maddeleri gereğince ihtiyacı karşılığı orman emvali alanlar yeni ev, ahır, ambar ve samanlıklarını kagir (taş yığma, tuğla yığma, beton briket yığma) ya da karkas (betonarme karkas, ahşap karkas) yapı sistemi ile yapmak zorundadır. Bununla birlikte, ahşap karkas inşaata ancak ahşap dışında gerekli inşaat malzemelerinin yörede veya çevresindeki köy, şehir ve kasabalardan ulaşım güçlüğü nedeniyle temin edilememesi ve yörenin bu durumunun Bayındırlık ve İmar Müdürlüğü ile Orman İşletme Müdürlüğü tarafından ortak belgelendirilmesi durumunda izin verilebileceği; ahşap karkas inşaata izin verildiği takdirde ise taşıyıcılarla, tavan, döşeme, çatı ve doğrama haricinde dolgu ve kaplama malzemesi olarak ahşap kullanılamayacağı belirtmiştir. Bu yönetmelikle birlikte, verilen emval miktarına da bazı sınırlamalar

³⁹ 6831 sayılı Orman Kanunu’nun 31. maddesi “mülki hudutları içinde verimli Devlet ormanı bulunan köyleri”; 32. maddesi “mülki hudutları içinde verimsiz devlet ormanı bulunan köylerle, hudutları içinde verimli devlet ormanı bulunan ve nüfusu 2500'den aşağı olan kasabaları”; 33. maddesi “hariçten gelecek ve Hükümetçe iskâna tabi tutulacak göçmenlerle, hükümetçe memleket içinde bir yerden diğer bir yere nakledilecek ve topluca köy kuracak veya köylerde yerleştirilecek olanlara ve köy hudutları içinde yapılacak düzenleme ve toplulaştırmaya tabi tutulacaklara, yer sarsıntısı, yangın, heyelan, sel ve çığ yüzünden felakete uğrayan köyleri” kapsamaktadır.

getirilmiştir. Hak sahipleri inşa edecekleri yeni ev, ahır, ambar ve samanlık için Bayındırlık ve İskan Bakanlığınca hazırlanan tip projeleri uygulamaları durumunda projelerinde öngörülen miktar kadar; tip projeye dayanmayan projelerde ise ev için $12 \text{ m}^3 - 16 \text{ m}^3$, ahır için 3 m^3 , samanlık için 2 m^3 , ambar için 1 m^3 emval alma hakkına sahiptir. Ayrıca, yeniden inşa edilecek evler için inşaatın temel duvarları subasmanı seviyesine çıkmadıkça emval verilmemektedir.

Görüldüğü gibi, 1984 ve 1987 yıllarında kabul edilen yönetmeliklerle ihtiyaç karşılığı orman emvali almak için pek çok şart getirilmiştir. Özellikle, hak sahipliği için muhtaçlık belgesi talep edilmesi ve köyde devamlı oturma zorunluluğu aranması Balıklı halkının ihtiyaç almasının önündeki en büyük engeldir. Zira daha önceki bölümlerde açıklandığı gibi Balıklı halkının büyük bir kısmı yılın büyük bölümünü Balıklı da geçirse de kış süreci boyunca şehirde ikamet etmektedirler. Ayrıca, muhtaçlık belgesi almak için yaşlılık maaşı dâhil hiçbir yerden maaş almama şartı bulunduğu için pek çok kişi ihtiyaç alma hakkından mahrum olmaktadır. İhtiyaç karşılığı verilen orman emvallerinin halka belli bir bedel karşılığında verilmesi, buna rağmen hak sahipliğinde muhtaçlık belgesi şartı aranması da çelişkili bir durum yaratmaktadır. Bununla birlikte, yapım sistemleri yönetmeliğinde, ahşap karkas yapım sistemine ancak diğer malzemelerin temin edilememesi durumunda izin verilmesi, halkı ahşap yapım sisteminden uzaklaştırmanın bir devlet politikası olduğunu göstermektedir. Bunun nedeninin, tehlikeye giren orman varlığını korunması olduğu söylenebilir. Ancak, Amerika ve Finlandiya gibi ahşabın yaygın yapı malzemesi olarak kullanıldığı ülkelerde orman varlığının azalmadığı, aksine ahşabın ekonomik gelir sağlaması nedeniyle, ağaç üretiminde sürekliliğin sağlandığı, dolayısıyla orman varlığının her yıl artış gösterdiği bilinmektedir. Bununla birlikte, ahşap malzeme teminindeki zorluklar yerleşimde betonlaşmanın artmasına neden olduğu gibi; yayla ve kışla evlerinin de kaybına neden olmaktadır. Yaylacılık ve kışlacılık faaliyetlerinin bitmesine bağlı olarak terkedilen evler, çürüyeceği gerekçesiyle sökülerek malzemeleri yerleşimdeki tamir işlerinde kullanılmaktadır. Sonuç olarak, halkı ahşap malzemeden uzaklaştırmanın orman varlığını korumanın bir şartı olmadığı, sürdürülen politikaların sağlıklı ve kimliksiz çevrelerin oluşmasına ve geleneksel mimarimizin kaybedilmesine neden olduğu göz önünde bulundurularak yeni bir politika oluşturulması şarttır.

Ahşap yapı geleneğinin sürdürülmemesinin diğer bir başlıca nedeni usta eksikliğidir. Teknolojik gelişmelerle birlikte değişen üretim biçimleri yerel yapım tekniklerinin kullanılmamasına, dolayısıyla da yerel yapı ustalarının kaybolmasına neden olmaktadır. Balıklı'da 1960'lı yıllardan sonra ahşap temininin zorlaşması ve betonarme yapılara olan talebin artmasıyla usta-çırak ilişkisiyle gelişen ustalık mesleği zamanla kaybolmuştur. Bölgeye hizmet veren ahşap ustalarının bulunmaması, kullanıcılar tarafından yeni yapıların betonarme olarak yapılmasının nedenleri biri olarak gösterilmektedir. Günümüzde usta ihtiyacı Yusufeli ve Mardin gibi yerlerden gelerek 3 ay ve 12 ay arası bir sürede Balıklı'da bulunan ya da Şavşat ilçesinden gelen yapı işçileri ile karşılanmaktadır. Bölgenin doğal ve sosyal özellikleri gözetilmeden yapılan yapılar dokuya uyumsuz ve niteliksizdir (Şekil 6.10, Şekil 6.11). Bununla birlikte, bazı işçilerin inşaatı yarım bırakarak bölgeyi terk etmeleri, işçi sayısının az olması nedeniyle inşaatların uzun sürmesi, bazı dönemler bölgede hiç işçi bulunmaması yöre halkının karşılaştığı problemler arasındadır.

Şekil 6.10 : Dokuya uyumsuz yeni yapı.

Şekil 6.11 : Niteliksiz yeni yapı.

6.2.5 Malzeme bozulmaları

Organik bir malzeme olan ahşap biyolojik nedenlere, kullanım hatalarına ve dış hava koşullarına bağlı olarak bozulmalara uğramaktadır. Günümüzde koruyucu maddeler ve yöntemlerle birlikte bu bozulmaları engellemek mümkündür. Bununla birlikte, ahşabın kuru tutulması ve doğal dayanıklılık ahşabın hizmet ömrünü uzatmak için başvurulan geleneksel yöntemlerdir.

Geleneksel Türk evlerinde çürüme riski olan ya da taşıyıcı olarak kullanılan ahşap malzeme meşe, kestane gibi doğal dayanıklı türlerden seçilerek bu türlerin de ahşabı tahrip eden canlılara karşı doğal koruyucu maddeler için sadece özodunu kullanılmıştır. Ayrıca evlerin saçakları geniş tutularak ahşap cephe yağmurun etkisinden korunmuştur (Erdoğan, 2009, s.152).

Bahsedilen geleneksel yöntemlerin Balıklı'da da uygulandığı görülmektedir. Özellikle 200-300 yıllık geleneksel konutların *koşatlarında* (ahır katındaki kalın kirişler) *pelut* (meşe) ağacının özodunu, duvar tahtalarında da *çıralı çam* (sarı çam) kullanılmıştır (Asim Gültekin, kişisel görüşme, 18.08.2009; Nihat Özdemir, kişisel görüşme, 30.08.2009). Yeni kesilmiş bir ağaçta fazla miktarda su bulunması dolayısıyla ormandan kesilen ağacın doğruca yapıda kullanılmamasına da dikkat edilmiştir. İlkbaharda kesilen ağaçlar kabukları soyularak kışa kadar ormanda istiflenmiştir (Enver Aydemir, kişisel görüşme, 13.09.2009). Ayrıca hane büyükleri ahşap temizliğinin sadece nemli bir bezle yapılması gerektiğini öğütlemişlerdir (Sare Gül, kişisel görüşme, 11.08.2009; Reşat Özdemir, kişisel görüşme, 17.07.2008). Ancak bu pratik bilgiler gerek malzeme temin etme sorunu gerek bilinçsizlik nedeniyle zamanla gözardı edilmiştir. Günümüzde Balıklı'daki yapılarda görülen malzeme bozulmalarının başlıca nedeni hatalı uygulamalardır.

Bölgede *çıralı çam* teminin zorlaşmasıyla ve 1960'lı yıllardan sonra orman ürünü temininin Orman Genel Müdürlüğü'nce verilen ihtiyaçlarla karşılanmasıyla yapı malzemesi seçiminde dikkat edilen unsurlar ortadan kalkmıştır. Günümüzde 200-300 yıllık *çıralı çam* ve *pelut* ağacının özodunu kullanılarak yapılan yapıların 30-40 yıllık yapılara göre daha sağlam olduğu görülmektedir.

Geleneksel konutlarda kullanıcıların en çok şikâyet ettiği konu böcek tahripleridir. Yapılan gözlemler sonucu Balıklı'daki hemen her evde böceklerle bağlı bozulmalar görülmüştür. Böceklerin pek çoğu erişkin olmadan ahşabın dışına çıkamadığı için

ahşapta böceklerin verdikleri zararlar, ancak yüzeydeki uçma delikleri, ahşap içindeki tüneller, kurt tozları, pencerelerdeki ölü böcek kalıntıları ve çekiçle vurulduğunda boş ses duyuları vasıtasıyla anlaşılmaktadır. Böcekler, ahşaba larvaları vasıtasıyla zarar vermektedir. Ahşabın bünyesindeki proteinle beslenen larvalar ahşabın içinde tüneller açarak büyük zararlara neden olmaktadır (Seçkin, 2010, sayı83), (Şekil 6.12).

Şekil 6.12 : Ahşapta böcek zararı.

Yapı malzemelerindeki bozulmanın bir diğer önemli nedeni su ve nem etkisidir. Yağmur, don, kar gibi hava olaylarının yanında yanlış temizlik uygulamaları nedeniyle suya maruz kalan ahşap yapı elemanlarının çürüdüğü görülmektedir. Geniş saçaklarla ve balkonların sac, naylon gibi malzemelerle kapatılmasıyla ahşap yapının ıslanması önlenmeye çalışılmaktadır. Ancak bilinçsiz yapılan temizlik uygulamaları ahşabın daha çok suya maruz kalmasına neden olmaktadır. Günümüzde kullanıcıların tamamı büyüklerinin ahşap temizliği konusunda verdiği öğütleri hatırlasa da buna uymamaktadır. Yoğun kimyasallarla, sert fırçalarla ve bol suyla yıkanan ahşapların çürüdüğü, yumuşadığı ve mantar-böcek gibi zararlı organizmaların yaşamasına uygun hale geldiği görülmektedir (Şekil 6.13).

Şekil 6.13 : Ahşapta su ve nem etkisi.

Ahşap yapı elemanlarını etkileyen diğer faktörler ısı ve güneş etkisidir. Güneşe maruz cephelerde kararma, yanma gibi bozulmalar görülmektedir. Baca çıkışlarının yer aldığı cephelerde ise isten kaynaklanan kararmalar mevcuttur (Şekil 6.14).

Yapıların çökme gibi önemli hasarlara neden olan malzeme bozulmaları, ayrıca kullanıcıların ahşaba karşı olumsuz tavır almasına da neden olmaktadır.

Şekil 6.14 : Cephede isten kaynaklı kirlenme.

7. KORUMAYA YÖNELİK PLANLAMA KARARLARI

Planlamaya yönelik kararlar alınırken, bölgenin sosyo-ekonomik ve fiziki yapısının durumu ve bunların nasıl bir gelişme gösterdiğinin dikkate alınması gerekmektedir. Analiz verileri, bölgede sosyo-ekonomik imkânlar geliştirilmez ve fiziki sorunlara karşı önlemler alınmazsa, Balıklı'nın ileriki yıllarda yalnızca emeklilerin yaşadığı bir yerleşim bölgesine dönüşeceğini göstermektedir. Ayrıca, doğal kaynakların korunması ve sürdürülebilir kullanımı için kararlar alınmazsa, rant uğruna doğal çevre tahrip olacaktır.

Düzenleme ve planlama kararları, Balıklı'da sürekli yaşayan ya da dönemsel olarak bulunan yerli halkı hedef almıştır. Yerli halkın yaşam süreci, Balıklı'da doğma, belli bir yaşa kadar Balıklı'da yaşama, çeşitli nedenlerle (eğitim, evlilik, iş) kente göç etme ve emekliliğinde tekrar Balıklı'ya yerleşme şeklindedir. Bunun dışında, Balıklı'dan hiç göç etmemiş aileler de bulunmaktadır. Bu aileler, çeşitli yerlerden sağladıkları gelirlerle yaşamlarını Balıklı'da sürdürebilmektedirler; ancak ileriki yıllarda bu ailelere mensup bazı kişilerin de bölgede sosyo-ekonomik imkânlar sağlanmazsa, evlilik sonrasında ailelerinin geçimlerini sağlayabilmek için ya da eğitimleri için Balıklı'yı terk etmeleri kaçınılmazdır.

Planlama kararları bölgenin mimari, doğal ve kültürel niteliklerini korumanın yanı sıra halkın ihtiyaçlarını karşılamaya da yönelik olmalıdır. Bu bağlamda, geleneksel yapıların sıhhileştirilmesi, kullanılmayan yapıların yeniden işlevlendirilmesi, sosyal olanakların ve hizmetlerin iyileştirilmesi, bölgenin ekonomik gelir sağlayacak potansiyellerinin tespit edilerek üretimin canlandırılması, kültürel aktivitelerin çoğaltılması, sürdürülebilir doğal kaynak kullanımının sağlanması ve halkın koruma konusunda bilinçlendirilmesi planlama kararlarının ana ilkeleri olarak belirlenmiştir.

7.1 Sosyo-Ekonomik Kararlar

7.1.1 Bölgede İstihdam Sağlamaya Yönelik Öneriler

Meydancık Beldesi'nde iş imkânları oldukça kısıtlıdır. Postane, sağlık ocağı, okul gibi birkaç kamu kurumunun yanı sıra 2007 yılında AB projeleri desteğiyle kurulmuş süt fabrikası oldukça az sayıda kişiye iş imkânı sağlamaktadır. Bunun dışında, HES inşaatları bölgedeki gençlere geçici işler sağlamaktadır. Bölgede iş olanağının kısıtlı olması dolayısıyla, 1960'lardan itibaren iş bulma umuduyla şehirlere göçler başlamıştır. Günümüzde ise, pek çok kişi kentlerdeki kötü yaşam nedeniyle kıra geri dönmek istemektedir. Dönemsel olarak Balıklı'da bulunan kişilerle yapılan anket çalışmasında, bu kişilerin %44'ü iş imkânı sağlanması halinde Balıklı'ya sürekli yerleşebileceklerini, %27,78'i işleri dolayısıyla emekli olduktan sonra Balıklı'ya yerleşebileceklerini söylemişlerdir. Evlendikten sonra iş ve daha iyi yaşam umuduyla kente göç eden pek çok genç, günümüzde bölgede iş imkânı yaratılması halinde memleketlerine dönmek istemektedir.

- Balıklı ve çevresindeki geleneksel geçim yolları tarım, hayvancılık ve el sanatlarıdır. Ancak halkın büyük bir çoğunluğu bu etkinlikleri ticari amaçlarla değil, kendi ihtiyaçlarını karşılamak için gerçekleştirmektedir. Uzun yıllar savaş ortamında yaşayan halk bütün geçimini, çevredeki kaynaklardan sağlamıştır. Bu durum, bölgedeki arazi varlığının azlığına da bağlı olarak, elde edilen ürünlerin yalnızca kişisel ihtiyaçları karşılamak için kullanılmasına neden olmuştur. Bölgede ticaretin gelişmesi ve tarımda devlet desteğinin azalmasıyla birlikte, gün geçtikçe bu faaliyetler azalmıştır. Esasen mesele, bölgede tarımsal faaliyetlerin bitmesi değil, ekilen arazilerin azalmasıdır. Gelişen koşullarla birlikte hazır ürün çeşitliliğinin artmasıyla, bölgede üretimi yapılan ürünlere olan ihtiyaç azalmıştır. Yıllar boyunca, tarımsal üretimin ihtiyacı karşılamaya yönelik sürdürülmesi, bölge halkının ticarete yatkınlığının gelişmemesine sebep olmuştur. Dolayısıyla halk, alternatif ürünlere ulaşınca, ürettiğinin fazlasını satmaya yönelmemiş, üretimi azaltmıştır.

Günümüzde, bölgedeki birçok sorun bu durumdan kaynaklanmaktadır. Dokudaki değişimin, geleneksel yapıların terk edilmesinin, göçlerin ve yaylacılığın bitmesinin başlıca sebeplerinden biri tarımsal ve hayvansal faaliyetlerin azalmasıdır. Üretilen ürünlerden ekonomik gelir sağlanması durumunda bu faaliyetler yeniden canlanabilir. Ancak, miras paylaşımı sonucu parsel boyutlarının giderek küçülmesi

ve arazi yapısı gibi konular ele alındığında bölgede bireysel girişimlerin sonuç vermeyeceği görülmektedir. Balıklı, içinde yer aldığı coğrafyadaki diğer yerleşmeler birlikte alınmalı; bölgesel potansiyeller tespit edilerek üretimin bölgesel bir çapta gerçekleştirilmesi gerekmektedir.

- Balıklı Mahallesi'ni de içine alan Papart Deresi vadisi, Karçal Dağları Önemli Doğa Alanı (ÖDA) sınırları içinde bulunmaktadır. Mahalle'nin bağlı olduğu Artvin ili, bitki çeşitliliği ve endemik türler çeşitliliği bakımından önde gelen illerden biridir. İl, şifalı bitki türleri yönünden de oldukça zengindir. Alan çalışmaları sırasında, Balıklı ve çevresinde pek çok şifalı bitkinin varlığı tespit edilmiştir. Kekik, kuşburnu, altın çilek, ahududu, yaban mersini, altın otu, böğürtlen bu türlerin birkaçıdır. Bu ürünlerin dökümünün çıkarılarak ekonomik gelir elde edilmesi için girişimlerde bulunulmalıdır.

- Usta eksikliği geleneksel yapım tekniklerinin sürdürülmesinin başlıca nedenlerinden biridir. Bu sorun, bölgede kurulacak bir atölye ile çözüme kavuşturulabilir. Yerli ustaların eğitim vereceği bu atölyede, gençler geleneksel yapım sistemlerini öğrenecektir. Bu sayede, geleneksel yapım tekniklerinin devam ettirilmesi sağlanırken bölgede farklı bir iş imkânı da yaratabilecektir.

Bu uygulamanın güzel bir örneği Almanya'nın Quedlinburg kentinde gerçekleştirilmiştir. 1994 yılında dünya miras listesine kabul edilen kent, Ortaçağdan Barok dönemine kadar uzanan yarı ahşap mimarisiyle dikkat çekmektedir. 2000 yılında geleneksel konutları onarmak ve bakımını yapmak için bir vakıf kurulmuştur. Bu vakıfta, yetenekleri ustalar tarafından 17-27 yaş arasındaki gençlere 1 yıl boyunca restorasyon tekniklerini öğretilmektedir. Bu vakıf aracılığıyla harabe evlerdeki ahşaplar tekrar kullanılmak üzere toplanmakta ve diğer restorasyon malzemeleriyle birlikte belediye ambarlarında depolanmaktadır. Yapılan restorasyonlarda özgünle aynı malzemeler ve aynı teknikler kullanılarak geleneksel bilgilerin aktarılması sağlanmaktadır. Restorasyon çalışmalarıyla şehir aynı zamanda bir eğitim yerine dönüştürülmüştür (Orbaşlı, 2000).

7.1.2 Turizm Aktivitelerine Yönelik Öneriler

Geleneksel kültürün zenginliği ve doğal ortamların el değmemişliği, günümüzde turizmin talep yönünü kıyılardan iç kısımlara doğru çevirmeyi başarmıştır. Kırların çekiciliği kadar kent insanının dinlenmek için kırlara ihtiyaç ve özlem duyması,

kırların turizm amaçlı kullanımını giderek yaygınlaştırmaktadır. Ancak turizmin doğal ve sosyo-kültürel çevre üzerinde olumlu veya olumsuz etkileri bulunduğu bir gerçektir. Akdeniz’de kıyılardaki pek çok köy deniz turizminin baş döndürücü gelişmesi karşısında, “turistik köy”e dönüşmüştür (Soykan, 2003, s.3-7). Turizm, özellikle ekonomik gelir sağlama ve yerel zenginliğin evrensel bir değer olduğu bilincinin gelişmesine katkı sağlaması gibi olumlu etkilerinin yanında, bölgenin kimliğini ve kullanıcılarını değiştirme gibi olumsuz etkilere de sebep olmaktadır. Ancak, tüm bu sonuçlar, yanlış ve denetimsiz uygulamalardan kaynaklanmaktadır.

Balıklı halkıyla yapılan görüşmelerde, ankete katılan kişilerin % 75'i turizm aktivitelerinin köy hayatının canlanması ve yörenin tanıtılması gibi olumlu etkiler yaratacağını, %8,33'ü turizmin belirtilen olumlu etkilerinin yanında doğal güzelliklerin zarar görmesi ve yerel kültürün yozlaşması gibi olumsuz etkiler de doğuracağını, %16,67'si yerel yaşamı olumsuz etkileyeceğini düşünmektedir. Anket çalışmasına katılan kişilerin % 66,67'si turizm aktivitelerini destekleyeceklerini, % 33,33'ü desteklemeyeceklerini belirtmişlerdir.

Günümüzde, doğal güzellikleri kadar kültürel değerleri de olan, kırsal yerleşmeleri görmek ve iç içe yaşamak isteyen pek çok kişi bulunmaktadır. Bu sebeple kırsal turizme yönelenlerin sayısı hızla artmaktadır. Balıklı, sahip olduğu doğal ve kültürel zenginliklerle turistler için cazip bir merkez olma potansiyelini taşımaktadır. Tarımsal aktiviteleri, yöresel eğlenceleri, yöresel tatları, zengin bitki çeşitliliği, yöresel mimarisi, kışla ve yayla yerleşmeleri turistler için ilgi çekici öğelerdir.

Son yıllarda birçok kalkınma uzmanı, özellikle dağlık ve ormanlık bölgelerdeki kırsal alanların yalnızca geçimlik tarım ve ormancılık faaliyetleri ile kalkındırılmasının olanaksız olduğu görüşünde hem fikirdirler. Bunun için kırsal alanlarda göç sorununu çözecek, atıl işgücünü değerlendirecek ve ek gelir sağlayacak alternatif faaliyetlere gereksinim vardır. ABD, Avusturya, İsviçre ve İngiltere gibi gelişmiş ülkelerde yaygın olmakla birlikte; ülkemizde son dönemlerde gündeme gelen alternatif turizmin orman içi ve çevresi köylerde uygulamaya konulması, bu yerlerin sosyo-kültürel, ekonomik ve çevresel yönden gelişmesine katkı sağlayacağı bir gerçektir (Esengün ve diğerleri, t.y).

Kırsal turizmin turist profili deniz turizmi turistinden oldukça farklıdır. Bu kişilerin amacı peyzajı, bitkileri hayvanları seyretmek, araştırmak, yerel kültürü öğrenmek,

yöreye özgü doğal ve kültürel etkinlikleri tanımak ve bu etkinliklere katılmaktır. Bu nedenle yapaylığın köylere sokulmaması gereklidir. Kırsal yöresel yapılar ve iç donatıları özellikle yabancı turistlere oldukça çekici gelmektedir. Kırsal turizmde konaklamanın, kırsal alanlarda ve çoğunlukla da kırsal yerleşmelerin mevcut konutlarında gerçekleştirilmesi, betonlaşma ve arazi tüketimi gibi çevre sorunlarına yol açmamaktadır. Kırsal turizm, yılın dört mevsiminde yapılabilme özelliğinden dolayı, mevsimsel yoğunlaşmaya neden olmamakta ve turistik baskıyı ortadan kaldırmaktadır (Soykan, 2003, s.6-9).

Kırsal turizm bu özellikleri ile tarım ve hayvancılığın canlanması, doğal varlıkların korunması ve geleneksel kültürün devam etmesi için bir araç olabilir. Balıklı yerleşimdeki, yayla ve kışlalardaki konutlar konaklama için değerlendirilmelidir. Kırsal turizm, Balıklı ve çevresindeki yerleşimlerin ekonomik alanda kalkınmasının yanı sıra, unutulmaya yüz tutmuş değerlerin yaşatılması için de bir fırsat olabilir. Ancak uygulamalarda dikkat edilmesi gereken konu, sürdürülebilirliğin sağlanmasıdır.

Sürdürülebilir turizmin klasik turizm anlayışından farkı, gidilen yerin insanları ile onların yaşam ortamlarında beraber olmak, kültürü olduğu gibi kabul etmek ve doğa içinde konfor yerine, doğanın verdikleriyle yetinmektir. Sürdürülebilir turizm anlayışında amaç, en kısa sürede en fazla turistin ağırlanması demek değil, yerel halkın kimliğini kaybetmeksizin hayat standardının yükseltilmesi ve mutluluk düzeyinin arttırılmasıdır. (Aktaran: Soykan, 2003, s.8).

7.2 Fiziki Planlama Kararları

7.2.1 Ulaşım yönelik kararlar

- Ulaşım analizi verileri bir zamanlar yerleşimdeki her konuta araçla ulaşım imkânı olduğunu göstermektedir. Ancak ulaşım araçlarındaki değişimle birlikte, birçok konuta araçla ulaşım imkânı ortadan kalmıştır. Bazı bölgelerde *bondruğ yolları* (öküz arabası yolu) genişletilerek bu sorun çözülmüştür. Ancak gelişigüzel yapılan uygulamalar yeni birçok sorun doğurmuştur. Ayrıca *Ogeça* (1), *Ogeça* (2) ve *Lomsiz* Mahallelerinde araçla ulaşım imkânı bulunmayan pek çok konut vardır. İhtiyaçlar, halkın talepleri ve özgün durum göz önünde bulundurulduğunda mümkün olduğunca mevcuttaki bütün konutlara, araç ulaşımının sağlanması gerekmektedir.

Ancak bölgede otomobil sayısının artışı önlemek ve yerleşim içinde ulaşımın yayan olarak sürdürülmesini sağlamak da bir ilke olarak benimsenmelidir. Konutlara taşıt ulaşımının sağlanması itfaiye, ambulans gibi araçların olay yerine ulaşmasını ve gerekli durumlarda insanların evlerine rahat ulaşımını sağlama amaçları taşımaktadır. Özgün yol akslarının korunması bu yolların ihtiyaçlara uygun çözümlerle düzenlenmesiyle olacaktır (EK E). Değişime uygun olarak çözümler geliştirilmesi, özgün yol akslarını korumak için de bir araçtır. Aksi halde, *bondruğ yolları* patikaya dönüşmekte, ya da kullanılmadığı için yol aksı kaybolmaktadır. Bu noktada, gelişme ve koruma arasındaki dengenin kurulması zorunludur. Bununla birlikte, motorlu araçların yarattığı gürültü ve toz kirliliğinin de göz önünde bulundurulması gerekmektedir. Akaryakıt gazlarının geleneksel konutlara vereceği zararlar, yolların üzerinde ve kenarında bulunan yerleşime ait değerler, yol kenarlarındaki parsellerin mülkiyet sahiplerinin görüşleri ulaşım planlamasında dikkate alınması gereken konulardır.

- 1994-1997 yılları arasında Meydancık – Şavşat karayolunun genişletilmesi ve kimi noktalarda aksının değiştirilmesi verimli tarım arazilerinin parçalanması, geleneksel yol akslarının kopması, yol kenarındaki parsellerle karayolu arasında 10 metreye kadar kot farkları oluşması gibi olumsuz sonuçlar doğurmuştur. Ayrıca yol genişliğinin kırsal dokuya uymaması başka bir sorundur. Ancak, trafik yoğunluğunun ve gürültüsünün yapı gruplarından uzaklaştırılması, karayolunun kullanım yoğunluğu, gelecekteki gelişmeler göz önünde bulundurularak yol aksına ve genişliğine müdahale edilmeyecektir. Bununla birlikte, yol kenarlarında yapılacak düzenlemelerle yolun kırsal dokuya uyumu sağlanmalıdır. Öncelikle, arazi yapısı nedeniyle toprak kayması riski bulunmaktadır. Bu riskin engellenmesi için yol kenarlarının bazı kısımlarına duvar örülmüştür. Ancak örülen duvarlar, yerleşimin karakterine uygun değildir ve kot farkının fazla olması nedeniyle yeterli bir çözüm olmamıştır. Duvar uygulamalarında özgün duvar yükseklikleri ve teknikleri dikkate alınmalıdır. Ayrıca yol kenarlarında ağaçlandırma çalışmaları yapılarak, yolun genişletme çalışmasının öncesinde olduğu gibi doğayla bütünleşmesi sağlanmalıdır. Ekilecek ağaçlar, ayrıca toprak kaymalarını da engelleyecektir. Bununla birlikte, yol kenarları ve dere yatakları hafriyatlardan temizlenmelidir. Çalışma sonrası bozulmuş olan *harklar* (ark) yeniden düzenlenerek yol altında kalan tarım arazilerinin yeniden canlanması sağlanmalıdır.

7.2.2 Arazi kullanımına yönelik kararlar

- Analiz çalışmaları doğrultusunda çalışma alanının arazi kullanım özellikleri belirlenmiştir. Bu veriler ışığında bölgenin korunması gereken tarım alanları, yapılaşma bölgeleri ve gelişim bölgeleri tespit edilmiştir (EK E). Yerleşimdeki tarım alanları, bölgenin peyzaj karakteri için son derece önemlidir. Ayrıca, yerleşime kendi potansiyelleriyle ekonomik gelirin sağlanması için bu alanların kullanım özelliklerinin devam ettirilmesi gerekmektedir. Ancak, ilke olarak alınan bu kararın uygulanabilir olması için mülkiyet durumunun detaylı olarak incelenmesi gerekmektedir. Çünkü ailelere ait araziler farklı mevkilerde ve parça parça bulunmaktadır. Belirlenen yapılaşma ve gelişme bölgelerinde bazı ailelere ait arazilerinin bulunmaması sorun oluşturabilir. Bu durumun tespiti ve sorunun çözümü detaylı bir araştırma gerektirmekle birlikte, aileler arasında yapılan arazi değiş-tokuş geleneği bu sorunun çözümü için bir alternatif olabilir.

- Konut sayısının artışı, yerleşimin dağlarla ve derelerle sınırlanmış dar bir alanda kurulmuş olması dolayısıyla kontrol altına alınması gereken bir durumdur. Aile sayısının artışına bağlı olarak konut artışı kaçınılmaz olmakla birlikte, geleneksel konut paylaşımının sürdürülmesi bu artışın kontrollü ve yavaş ilerlemesini sağlayabilir. Bu paylaşım bölgesel bir gelenek olmasının yanı sıra, kentlerde onlarca aile ile aynı apartmanı paylaşan ‘’kentten gelen kişiler’’ için de benimsenmesi kolay bir durumdur. Alanda yapılan çalışmalar sonrası tespit edilen plan tiplerine göre geleneksel konutların birden çok aileye hizmet edecek şekilde düzenlemesine yönelik alternatif projeler üretilmiştir (EK E).

7.2.3 Meydanlara yönelik kararlar

Yerleşimdeki toplanma alanları biri *Camikapı* olarak adlandırılan Balıklı Mahallesi merkezi, bir diğeri de Balıklı ve *Bzata* yerleşimlerini birbirine bağlayan yol üzerinde bulunan *oğrobe* (dört yolun kesişimi) mevkisidir.

-*Oğrobe*, Balıklı yerleşimdeki kişilerin günlük sohbetler yaptığı ve akşam eğlenceleri düzenlediği bir alandır. Şahıs mülkiyetindeki bir parseli kapsayan bu alan için herhangi bir düzenleme önerisi geliştirilmemiştir. Eğlence akşamlarında yöre halkı tarafından yapılan günlük düzenlemeler alan için yeterli ve uygun çözümlerdir.

-Balıklı Mahallesi'nin Meydancık Bucağının ticaret merkezi olduğu zamanlarda hayli canlı bir merkez olan *Camikapı* içinse çevresindeki yapıları da kapsayacak şekilde

bir takım düzenlemeler gerekmektedir. Günümüzde, *Camikapı'da* işletilmekte olan 3 bakkal bulunmaktadır. Bu bakkallardan biri geleneksel bir yapıda, diğer ikisi iki farklı yeni yapıda hizmet vermektedir. 180 envanter numaralı yapının zemin katı muhtarlık, birinci katı kahvehane olarak kullanılmaktadır. 249 envanter numaralı yapının zemin katı yaz aylarında kahvehane olarak kullanılmaktadır. 84, 181, 245 ve 246 envanter numaralı özgün nitelikli ticaret yapıları kullanılmamaktadır ve gün geçtikçe harabeye dönmektedir. Köy meydanına yakın noktalarda bulunan kamu yapıları atıl bir vaziyette beklemektedir. Merkeze hareket veren en önemli öge Cami'dir. Namaz vakitlerinden sonra genç yaşlı bütün erkekler, *Camikapı'da* koyu bir sohbeta tutulmaktadır. Özellikle cuma günleri çevre yerleşmelerden gelen kişiler ve pazarcılar merkeze ayrı bir hareketlilik katmaktadır. Bunun dışında, kahvehaneler, merkezi haftanın her günü canlı tutan bir diğer öğedir. *Camikapı* daha çok erkeklere hizmet eden sosyal bir alandır. Kadınların yerleşim merkeziyle ilişkileri bakkal alışverişleriyle ve Cami'de geçirilen vakitlerle sınırlıdır.

Camikapı geçmişteki canlılığını ve önemini kaybetse de konumu itibarıyla merkez olma özelliğini taşımaktadır. Alanın sosyal olanaklarla canlandırılması *Camikapı'ı* eskiden olduğu gibi bir ticaret merkezi haline de getirebilir. Öncelikle merkezin karakterini oluşturan geleneksel yapıların yeniden işlevlendirilmesi ve yıkımdan kurtarılması gerekmektedir. Yapıların özgün işlevleri de dikkate alınarak 245 ve 246 envanter numaralı yapıların zemin katlarının dükkan, üst katların ise konaklama birimi olarak düzenlemesi uygun bir çözüm olacaktır. Bu yapıların özellikle konaklama birimlerinin modern ihtiyaçları karşılayacak şekilde düzenlenmesiyle bölgeye gelen araştırmacılar, turistler ve yerli halkın misafirleri için konaklama imkânı sunulacaktır. Yapıların zemin katlarının bal, pekmez, peynir gibi yörede üretilen ürünlerin satışı için düzenlenmesi hem turistler ve dönemsel olarak Balıklı'da bulunan yerli halk için yöresel ürünlere ulaşmada kolaylık sağlayacak hem de halka için ekonomik gelir getirecektir. 181 envanter numaralı yapı, bölgenin en eski ticaret yapısı olması nedeniyle ayrı bir öneme sahiptir. Bölgenin mevcut durumu dikkate alındığında, yapının özgünde olduğu gibi her mekânının farklı bir amaca hizmet eden dükkânlardan oluşan bir ticaret yapısı olması önerisinin sürdürülebilir bir çözüm olmayacağı görülmüştür. Yapının önemi, yapı ve cami avlusunun bağlantısı, avlunun konumu dikkate alınarak ve cami kavramının "toplayan, bir araya getiren, bir arada bulunduran" anlamından hareketle, avlunun ve yapının yerleşimdeki kadın erkek

herkese, turistlere ve çevre yerleşmelerdeki halka hizmet edecek şekilde düzenlenmesi önerilmektedir. Yapının zemin katının, lokanta ya da pastane olarak düzenlemesiyle, merkezde yemek hizmeti sunacak bir birim oluşturulacaktır. Ayrıca pastane ile ilişkili olacak şekilde cami avlusunun bir bölümüne konulacak oturma gruplarıyla, yoldan geçen kişiler, kadınlar, çocuklar, gençler ve yaşlılar için alternatif bir dinlenme ve buluşma mekânı yaratılacaktır. Yapının üst katının ise, sergi mekânı olarak kullanılması önerilmektedir. Ancak burada sergilenecek olan etnografik eserler değil, bölgenin geçmişi ve bölgede yaşamış kişilerle ilgili bilgiler, eski fotoğraflar, mektuplar, bölgede yaşanmış anılara dair yazılar, şiirler ve resimler olacaktır. Böylece yapı, içinde var olan değerlerle birlikte bölge halkı için ayrı bir öneme sahip olacaktır. Her geçen yıl, yaşanan olaylara ve anılara ait bilgilerin sergiye eklenmesi, yapının içindeki değerlerin gün geçtikçe çoğalmasını, serginin sürekli gelişen bir sergi olmasını sağlayacaktır. Böylece, bölgenin geçmişi kuşaktan kuşağa aktarılacak ve bölgeye ait bütün anılar kayıt altına alınacaktır. Öneri, yalnız bölge halkının ilgi göstereceği bir çalışma olarak görülse de, bölgede yaşanmış ilginç olaylar ve anılar, bu serginin turistler için de çekici olacağını düşündürmektedir.

Günümüzde, *Camikapı'daki* yapıların yarısını yeni yapılar oluşturmaktadır. Dolayısıyla bu yapılar, geleneksel yapılar kadar *Camikapı'nın* karakterine etki etmektedir. Mevcut yeni yapılar, niteliksiz ve geleneksel yapılarla uyumsuzdur. 85 envanter numaralı yapı, özgüne uygun olmayan malzemelerle yapılmış olsa da yan parselde bulunan 84 envanter numaralı geleneksel yapı ile gabari ve çatı biçimlenişi yönünden uyumludur. Cephede yapılacak birkaç düzenleme ile bu yapının dokuya uyumunu sağlamak mümkündür. Bununla birlikte, 179, 180 ve 249 envanter numaralı yapılar malzeme özelliklerinin yanı sıra kütle özellikleriyle de dokuya uyumsuzdur. Bu yapıların ömrünü tamamladıktan sonra yıkılması en uygun çözüm olacaktır. Ancak, halkın ekonomik durumu göz önünde bulundurulduğunda, bu yapıların hizmet ömrünü doldurmadan yıkımlarını önermek gerçekçi bir çözüm değildir. İlk aşamada yapılması gereken cephe düzenlemeleriyle bu yapıların görsel karakterlerinin iyileştirilmesidir (EK E).

7.2.4 Kır öğelerine ve mobilyalarına yönelik kararlar

Çeperler (çit), duvarlar ve *harklar* (ark) yerleşimin karakterine değer katan önemli öğelerdir. Yerel malzemelerle oluşturulan bu öğeler, uygulamalardaki detaylarla yöreye özgü değerleri barındırmaktadır.

Özgün *çeperler*, yatay olarak sabitlenmiş orta kalınlıktaki iki dala ince dalların düşey olarak yanyana dayandırılmasıyla oluşturulmuştur. Bunun yanı sıra, geleneksel çatı örtüsü olan *bedevrenin* yerini sacın almasıyla birlikte, sökülen *bedevreler* de *çeper* yapımında kullanılmıştır. *Çeperler*, özellikle keçilerin tarım arazilerine girmesini engellemek amacıyla parsel sınırlarında teşkil edilmiştir. Keçi besiciliğin bitmesiyle birlikte *çeperlerin* önemi azalmış ve bir çoğu kaldırılmıştır. Günümüzde yabancı hayvanların ekinlere ve meyvelere zarar vermesini engellemek amacıyla tarlaların ve bahçelerin etrafı yeniden *çeperlerle* çevrenmektedir. Ancak bu *çeperler*, endüstriyel malzemelerle yapılmış nitelsiz *çeperlerdir*.

Bölgeden toplanan farklı büyüklükteki taşlarla örülen duvarlar, yol kenarlarında ve parsel sınırlarında bulunmaktadır. Arazinin eğimli olması nedeniyle yol genişletme çalışmaları sonrasında parsel ve yol arasında kot farkı oluşmaktadır. Bu durum toprak kayması riski oluşturmakta ve yol kenarlarına duvar örmeyi zorunlu kılmaktadır. Ancak günümüzde gerek parsel sahipleri gerek yol genişletme çalışmasını yapan kişiler ve kurumlar bu işin sorumluluğunu üstlenmemektedir.

Harklar, kırsal karaktere değer katan diğer bir öğedir. Derelerin birkaç noktasından alınan su, *harklarla* yerleşimi baştan aşağı dolaşmaktadır. Özellikle, yüzyıllar öncesinde oluşturulmuş ve günümüze kadar ulaşmış *harkların* özenle korunması gerekmektedir. Yol genişletme çalışmalarında bu öğelere zarar gelmemesine özellikle dikkat edilmelidir. Günümüzde, ekin ekimi oldukça azalsa da, hemen bütün tarım arazileri sularak çayır olarak kullanılmaktadır.

Görüldüğü gibi, kırsal karaktere değer katan duvar, *çeper* ve *harkların* sürekliliğinin sağlanması yalnız görsel karakter için değil bölgesel ihtiyaçlar için de bir zorunluluktur. Ancak, bu öğelerin özgüne uygun olacak şekilde yapılması gerekmektedir. Özgün örneklerde kullanılan teknikler basit; kullanılan malzemeler günümüzde de çevreden kolayca temin edilebilecek malzemelerdir. Dolayısıyla, bu öğelerin sürekliliği, değerlerinin halka anlatılması ve kabul ettirilmesiyle sağlanabilir. Yeni uygulamaların özgün örneklerle uyumlu olmasına dikkat edilmelidir (Ek E).

Çalışma alanındaki tüm elektrik kablolarının yer altından geçirilmesi gerekmektedir. Bu durum, görüntü kirliliğinin önlenmesi kadar kabloların ağaç dallarına sürtünmesiyle oluşan elektrik kaçaklarının önlenmesi için de önemlidir. Sokak lambaları, tabelalar, kapı numaralarını gösteren levhalar, çöp kutuları kırsal karaktere uygun biçimde üretilmelidir.

7.2.5 Yapılara yönelik kararlar

- Analiz çalışmaları sonucunda yerleşimdeki yapılara ilişkin müdahale önerileri belirlenmiştir (EK E).
- Yerleşimdeki çoğu çeşme, nitelikli özelliklere sahip değildir; ancak çeşmeler yerleşimin fiziki yapısından önemli bir yere sahiptir. Yerleşimde her komşuluk grubuna hizmet edecek şekilde bir çeşme bulunmaktadır. Ancak, çeşme depolarındaki suların hortumlarla konutlara alınmasıyla birlikte, bazı çeşmelerin su kaynakları kesilmiştir. Yerleşimdeki tüm çeşmelerin ve depolarının bakımının yapılarak sürekliliklerinin sağlanması gerekmektedir. Özellikle 32a ve 218 envanter numaralı çeşmelerin özgün nitelikleri dolayısıyla mutlaka koruma altına alınmaları gerekmektedir (Şekil 7.1).

Şekil 7.1 : 32a envanter numaralı çeşme.

- Değirmenler, kırsal yaşamın ve kırsal dokunun en önemli yapılarından biridir. Her mahallede su kaynaklarına yakın yerlerde bir adet değirmen mutlaka bulunmaktadır. Ancak, yerleşimdeki 6 çeşmeden 3'ü kullanılmamaktadır. Bunun sebebi bu değirmenlerin bulunduğu mahallelerdeki kullanıcıların değirmenlere olan ihtiyacının bitmesi değil, bakımsızlık nedeniyle değirmenlerin çalışmamasıdır. Değirmenler, boyutları itibarıyla oldukça kolay bakımı yapılacak yapılardır. Kullanılmayan değirmenlerin ciddi strüktürel hasarları yoktur. Yalnızca ahşap malzemelerin çürümeye karşı bakımının yapılması ve değirmenleri işler hale getirmek için *harklara* su verilmesi yeterlidir. Halkın korumaya katılımının sağlanmasıyla birlikte yapıların devamını sağlamak mümkündür.

- Kırsal mimarinin temel yapılarından biri olan *mereklerin* tümü korunmaya değerdir. Konut bahçelerinde bulunan mereklerin hemen hepsi kullanılmaktadır ve iyi durumdadır. Ancak, tarım arazilerinde bulunan pek çok merek işlev dışı kaldığı için terk edilmiştir. Merekler, yerleşimin peyzaj karakteri için önemli yapılardır. Bu yapıların korunması, işlevlerinin sürdürülmesiyle sağlanabilir. Bunun için de, bölgedeki tarımsal ve hayvansal faaliyetlerin devam etmesi gerekmektedir. Tarım ve hayvancılık, yörenin başlıca geçim kaynağıdır. Ancak, değişen yaşam koşulları bu faaliyetlerin oldukça azalmasına neden olmuştur. Bu faaliyetlerin yeniden canlanması kırsal yapıların ve yayla - kışla yerleşmelerinin korunması, yerleşimin ekonomik olarak kalkınması, iş imkânı, peyzaj karakterinin korunması gibi pek çok olumlu sonucu beraberinde getirecektir. Halkın tarıma teşvik edilmesi, ülkemizdeki tarımsal ve hayvansal ürünlerin üretiminin artırılarak dışa bağımlılığın azaltılması açısından da önemlidir. Bölgedeki tarımsal politikaların çevre yerleşmelerle birlikte ele alınması ve bölgenin ürün potansiyellerinin belirlenerek halkın bu ürünlerinin üretimine teşvik edilmesi gerekmektedir.

- Geleneksel konutların kullanımının devam ettirilmesi ve dolayısıyla korunması, bu yapıların özgün niteliklerinin dikkate alınarak çağdaş istekleri karşılayacak şekilde düzenlenmesi ve halkın ahşap bakımı konusunda bilgilendirilmesiyle sağlanabilir. Geleneksel konutlarda kullanıcıların şikâyet ettiği konular, fareler, malzeme bozulmaları, ıslak hacim yetersizliği ve bakım zorluğudur. İlerleyen teknolojiyle, ahşap bozulmalarının önüne geçmek mümkündür. Uzmanların görüşleri alınarak ahşap bakımının hangi maddelerle ne şekilde yapılacağı konusunda halkın bilgilendirilmesi gerekmektedir. Geleneksel konutlardaki ıslak hacim ihtiyacı mevcut mekanlarda yapılacak düzenlemelerle karşılanabilir ya da artan ihtiyaçlara bağlı olarak, konutlara mekan ekleme geleneksel bir uygulama olduğu için günümüzde de gerçekleştirilebilir. Ancak, eklenen birimlerin yapım tekniği, malzeme ve boyutları özgüne uygun olmak zorundadır. Çalışma kapsamında geleneksel konutların bakımına ve modern ihtiyaçlarını karşılayacak şekilde düzenlenmesine yönelik projeler önerilmiştir (EK E).

- Geleneksel yapıların varlığını tehdit eden önemli bir konu, yangın tehlikesidir. Yangın anında, gerekli olan suyun sağlamaması ve bölgede yeterli itfaiye aracı bulunmaması tehlikenin boyutlarını arttırmaktadır. Gerçekleşen yangın olaylarının büyük çoğunluğunun dikkatsizlik sonucu yaşandığı görülmektedir. Bu durumda, bu

konuda alınacak ilk önlem halkın yangına sebebiyet verecek durumlar hakkında bilgilendirilmesini sağlamaktadır. Olay anında gerekli olan suyun karşılanması için, Köydes Projesi kapsamında Şavşat'taki köylerinde yapımı planlanan su hattı, su depoları ve yangın muslukları projesinin çözüm olabileceği düşünülmektedir. Bununla birlikte, yöneticilerin bölgenin ahşap mimari zenginliğini ve orman varlığını dikkate alarak bölgeye hizmet veren itfaiye aracı sayısını arttırması zorunludur.

- Yerleşim dokusunun korunması, geleneksel yapıların varlığının devam ettirilmesinin yanı sıra yeni yapıların dokuya uygun olarak yapılmasıyla sağlanabilir. Yeni yapılacak yapılarda geleneksel yapılardan elde edilen konut-parcel ilişkisi, gabari, cephelerdeki doluluk boşluk oranları, pencere boyutları, çatı biçimlenişleri gibi veriler değerlendirilerek dokuya uygun çözümler getirilmesi gerekmektedir.

8. SONUÇ

Dünya'daki ve Türkiye'deki politik gelişmeler incelendiğinde kırsal alanların uzun yıllar tarımsal kalkınma programları içinde ele alındığı görülmüştür. Ancak sosyo-ekonomik gelişimler zaman içinde kırsal kalkınmaya tarım politikalarından ayrı olarak bir vurgu yapılmasını sağlamıştır. Son dönemdeki AB politikaları içinde, kırsal altyapı, çevre ve korunan alanlar, kırsal peyzaj ve arazi yönetimi gibi temalar da yer almaktadır.

Ülkemiz coğrafyasının büyük bölümünü oluşturan kırsal alanlar için Cumhuriyet'ten bu yana çeşitli çalışmalar yapılmış, köye ve köylüye yönelik politikalar hükümet programları ve kalkınma planlarında yer almıştır. Ancak üretilen politikalarda, bu yerleşmeler yalnızca ekonomik ve sosyal sorunları ile ele alınmış ve somut çözüm önerileri sunulmamıştır. Bununla birlikte, kırsal yerleşmelere yönelik AB politikalarındaki değişim ülkemizdeki politikalara da yansımıştır. 9. Beş Yıllık Kalkınma Planında "kırsal yerleşim planlamasının esas ve kriterleri, kırsal alanın özelliklerine ve kırsal toplumun ihtiyaçlarına göre belirlenmesi" en önemli stratejilerden biri olarak belirtilmiştir.

Uzun yıllar tarımsal kalkınmanın merkezi olarak kabul gören kırsal yerleşmeler, son dönemlerde kültürel değerleri, yöresel mimari öğeleri, sağlıklı çevreleri ve doğal güzellikleri ile gündeme gelmektedir. Almanya, Amerika ve İngiltere gibi ülkeler, kırsal yerleşmelerin ayırteıcı karakterini tanımlayan ve gelecek gelişmeleri dikkate alan köy tasarım rehberleri hazırlamaktadırlar. Bu rehberler, bölgesel kimliğin tanıtılması ve küreselleşen dünyada tekdüzeleşme tehdidi altında bu bölgelerin yerel değerlerin sürekliliğinin sağlanması amaçlamakta ve bu yerleşmelerdeki gelişmelerin mevcut yapıyla uyumlu olması için ilkeler önermektedir. Köy tasarım rehberleri, kırsal komisyonlarının ve yöre halkının oluşturduğu raporlardır. Bu raporlar Ek Planlama Rehberi olarak gelişme planlarına uyarlanmakta ve bölgeye ilişkin stratejiler belirlemede detaylı bilgiler vermektedir. Bazıları zaman içerisinde yasal statü kazanmaktadır.

Ülkemizde 2006 yılında yürürlüğe giren Ulusal Kalkınma Stratejisi'nde kırsal alanlarda ekolojik sürdürülebilirlik için ilgili alanlar ve yöreye ait kültürel izler taşıyan taşınır taşınmaz tüm varlıkların korunması bir ilke olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu kapsamda, Bayındırlık ve İskan Bakanlığı Teknik Araştırmalar Genel Müdürlüğü bünyesinde kurulan Yerel Yönetimler ve Kırsal Alanlar Daire Başkanlığı kırsal alanda bölgenin dokusuna ve mimari özelliklerine uygun yapılaşmanın yaygınlaştırılması için çalışmalara başlamıştır. Ancak bu çalışmaların sadece belgelemeyle ve bölge halkı için alternatif projeler üretmekle sınırlı kaldığı görülmektedir. Oysa, çalışmalar hakkında halkın bilgilendirilmesi ve üretilen projelerin hayata geçirilmesi için malzeme temini ve bakımı konusunda halka destek verilmesi gerekmektedir.

Kırsal alanların korunması uluslararası tüzüklerde 1960'lı yıllardan itibaren ele alınmıştır. 1964 yılında kabul edilen Venedik Tüzüğü tarihi anıt kavramının "belli bir uygarlığın, önemli bir gelişmenin, tarihi bir olayın tanıklığını yapan kentsel ya da kırsal yerleşmeleri" de kapsayan bir kavram olarak ele alınması gerektiğini bildirmiştir. 1999 yılında gerçekleşen ICOMOS 12.Genel Kurul Toplantısı'nda "ICOMOS Geleneksel Mimari Miras Tüzüğü" kabul edilmiştir. Tüzükte, küreselleşme sonucu mimarinin ve kültürün birörnekleşmesi tehlikesi hatırlatılarak yöresel yapıların "toplumca paylaşılan bir yapı geleneği; çevreye uygun yöresel veya bölgesel bir kimlik; üslup, biçim ve görünüş tutarlılığı veya geleneksel yapı türlerine bağlılık; anonim olarak aktarılan geleneksel tasarım ve yapı ustalığı; işlevsel, sosyal ve çevresel kısıtlamalara etkin olarak cevap verebilme; geleneksel yapım sistemlerinin ve zanaatlarının etkin uygulaması" gibi ayırt edici özellikleri olduğu belirtilmiştir.

Ülkemizdeki koruma mevzuatında kırsal alanlarla ilgili doğrudan hükümler bulunmamaktadır. Ancak 2863 sayılı yasanın tanımlarla ilgili bölümünde "sosyal yaşama konu olmuş bilimsel ve kültürel açıdan özgün değer taşıyan yer üstünde, yer altında veya su altındaki bütün taşınır ve taşınmaz varlıklar" olarak tanımlanan kültür varlıkları dolayısıyla kırsal yerleşmeleri de kapsamaktadır. Bununla birlikte, kırsal yerleşmeler gerekli hallerde doğal sit olarak tescil edilmektedir. Ancak koruma mevzuatında "kırsal sit" kavramının ele alınarak kırsal yerleşmelerin değerlerinin bir bütün olarak vurgulanması gerekmektedir.

Balıkli Mahallesi, uzun bir zaman dilimi içinde biçimlenmiş özgün bir kimliğe sahiptir. Bölgenin sosyal, ekonomik, kültürel gelişimleri ve çevresel özellikleri yerleşiminin karakterini etkilemiştir. Çevreden sağlanan malzemelerle ve geleneksel tekniklerle oluşturulan arazi formuna uygun mimari öğeler yöreye has detaylara sahiptir.

Türkiye'nin kuzeydoğu sınırında ve Anadolu'nun Kafkaslara açılan noktasında bulunan Balıklı, bölgede yaşanan tarihsel olayların etkisi altında kalmıştır. Tarihsel süreç, bölgenin gelişimini etkilemiş, halk uzun yıllar bütün ihtiyaçlarını çevredeki ormanlardan ve derelerden sağlamıştır. Bu durum, yerleşmenin fiziki çevresinin doğal çevreyle adeta bütünleşmesine neden olmuştur.

1980'li yıllara kadar Meydancık Bucağı'nın ticaret merkezi olan Balıklı, tarımda devlet desteğinin azalması, işsizlik ve baskı sonucu birçok kişinin kentlere göç etmesiyle birlikte canlılığını ve merkez konumdaki özelliğini kaybetmiştir. Nüfusun azalmasına bağlı olarak Balıklı'daki dükkânlar ve kamu yapılarının tek tek kapatılmış; bu durum daha çok kişinin bölgeden göç etmesine neden olmuştur. Hayvancılığın ve tarımın önemini kaybetmesi, bölgedeki sosyal imkânsızlıklar ve daha iyi yaşam koşullarına kavuşma isteği nedenleriyle göçler sürekli olarak devam etmiştir. Bu sürecin günümüzde de devam ettiği görülmektedir. Özellikle genç kişiler, eğitimlerini sürdürebilmek veya evlendikten sonra ailesini geçimini sağlayabilmek için kentlere yerleşmektedirler. Ancak bölgeden göç eden yerli halkın Balıklı'yı tamamen terk etmediği görülmektedir. Yaz ve bahar aylarında nüfus artış oranı oldukça yüksektir. Ekili toprak alanının azalmasıyla birlikte, dönemlik olarak bölgede bulunan aileler bile tarımsal faaliyetleri kendilerine yetecek ölçüde gerçekleştirmektedir. Bununla birlikte, yerleşmenin karakterinin yavaş yavaş değiştiği, ahşap yapıların yerini betonarme yapıların aldığı görülmektedir. 6831 sayılı Orman Kanunu'nun ahşap malzemenin kullanımını sınırlamasıyla başlayan bozulma süreci, kentten gelenlerin alıştıkları şehir hayatını kırdı sürdürme istediği ve yaşam şeklindeki değişikliklerle birlikte hızlanmıştır. Yöre halkı, bölgenin karakterinin korunmasını istemekle birlikte, ahşap malzemenin pahalılığı, usta sıkıntısı, ahşap bakımı konusundaki bilgisizlik, yangın riski gibi nedenlerle betonarme yapılara yönelmektedir. İçinde yaşamın sürdürüldüğü geleneksel evlerde ise modern istekler nedeniyle geleneksel yapılara eklenen yeni ekler özgüne uymamaktadır. Tarımsal ve hayvansal faaliyetlerin azalmasıyla birlikte, pek çok konutun ahır katı, değirmenler

ve samanlıklar işlevini yitirmiştir. Ayrıca, bu durum kışla ve yayla yerleşmelerini de etkilemiş; hayvancılık faaliyetlerinin bitmesiyle yayla ve kışla yerleşmeleri yalnızlığa terk edilmiştir. Birçok yayla ve kışla evi kullanımları bittiği gerekçesiyle sökülerek Balıklı'ya taşınmakta, malzemeleri tamir veya yakacak ihtiyacının çözümü için kullanılmaktadır. Günümüzde Balıklı'ya ait yayla yerleşmesi yılda bir kez düzenlenen köy festivali vasıtasıyla canlanmaktadır.

Yaşam kültüründeki değişim, mimari karakterin yanı sıra yerleşmenin dokusunu da etkilemiştir. Taşıt araçlarındaki değişim, yol karakterinin değişimine neden olmuştur. Mevcut yollar genişletilmiş, bazı kısımları asfaltla kaplanmıştır. Gelişigüzel yapılan uygulamalar, yeni sorunları beraberinde getirmiş ve yol kenarlarındaki pek çok ögenin kaybolmasına neden olmuştur. Tarımsal faaliyetlerin önemini kaybetmesiyle birlikte, bölgenin az sayıdaki tarım alanları yapılaşmaya açılmıştır.

Bu gelişmelerin yanında, ulusal projeler ve yönetsel kararlar bölgenin karakterine ve canlı yaşamına etki etmektedir. Orman ürünlerinin taşınması için açılan yeni yollar, bölgenin karakterine uygun değildir. Uygulamalarda yerel değerler, tarihi kalıntılar dikkate alınmamıştır. Kamusal yapılar, bölgenin mimarisine uygun değildir. Oysa bu yapıların yöresel mimariyle uyumlu, yerel halka örnek olacak şekilde oluşturulması gerekmektedir. Günümüzde, bölgenin canlı yaşamını ve peyzaj karakterini tehdit eden en önemli konu ise bölgede yapılmaya başlayan HES projeleridir. Ülkemizin enerji ihtiyacının çözümü için hazırlanan bu projelerin yer seçimlerinin artı ve eksileriyle yeniden ele alınması gerekmektedir.

Balıklı yerleşimi, kentleşme çabaları ve doğal kaynaklarının ulusal çıkarlar için tüketilmesi gibi baskılar altında doğal ve kültürel değerlerini gün geçtikçe kaybetmektedir. Çalışmada ele alınan çevresel ve yapısal sorunlar yalnızca Balıklı'nın değil, çevredeki bütün yerleşmelerin ortak sorunlarıdır. Geleneksel yapım teknikleri, yöresel mimari bilgisi, geleneksel yaşantı ve yöresel dil yok olmak üzeredir. Oysa tekdüzeleşme karşısında, bölgesel kültürün korunması ve sürekliliğinin sağlanması yalnızca o bölge için değil ulusal anlamda önem taşımaktadır. AB'ye uyum süreciyle birlikte kalkınma planlarına giren kırsal yerleşmelerin değerlerinin korunması, en kısa zamanda koruma mevzuatında da yerini almalıdır. Ulusal kalkınma ve koruma politikaları ve planlamaları uyum içinde sürdürülmeli, gelişme ve koruma arasındaki denge iyi kurulmalıdır. Üst ölçekli planlamalar yerine, bölgesel sorunları ele alan, bölgeye özgü çözümler üretilmelidir.

Yerel komisyonlar kurularak, bölgenin sorunlarını ve sosyo-kültürel özelliklerini bilen kişilerin planlama çalışmaları içinde bulunması gerekmektedir. Halka korumanın ve yerel kültürlerin önemi anlatılarak halkın korumaya katılımı bir zorunluluk olarak değil, kendi değerlerini koruma, yaşatma isteğiyle gerçekleştirilmesi sağlanmalıdır. Bununla birlikte, hızlı değişim karşısında kırsal yerleşmelere yönelik planlama ve koruma çalışmalarının en kısa zamanda başlaması gerekmektedir. Aksi halde, bölgenin geleneksel yaşamını, mimari oluşumunu, dilini bütün yönleriyle bilen son kişilerin kaybedilmesiyle birlikte, bu değerlere ait pek çok bilginin de kaydedilmesi kaçınılmazdır.

KAYNAKLAR

- Artvin Valiliği**, 2006. *2005 yılı Artvin İli Çevre Durum Raporu*, Erişim Tarihi: 02.05.2010, http://www2.cedgm.gov.tr/icd_raporlari/artvin05.pdf
- Artvin Valiliği**, 2010. *Artvin İl Özel İdaresi Stratejik Planı 2010-2014*, Erişim Tarihi: 15.03.2009, <http://www.sp.gov.tr/documents/planlar/ArtvinIlOzelIdaresiSP1014.pdf>
- Acar, E.**, 2008. *Türkiye'deki Rüzgar ve Hidroelektrik Enerji Potansiyellerinin Karsılaştırılması ve Çevresel Etkilerinin Değerlendirilmesi Yüksek Lisans Tezi*, Eskişehir Osmangazi Üniversitesi, Eskişehir.
- Ahunbay, Z.**, 2004. *Tarihi Çevre Koruma ve Restorasyon*, Yapı Endüstri Merkezi Yayınları, İstanbul.
- Akın, S. Ve Yıldız, F. F.**, 2005. Kırsal Kalkınma Sorunlarının Çözümünde İpard Ajansı, *Tarım ve Köyişleri Bakanlığı Türktarım Dergisi*, 166, 42-77, Erişim: 15.07.2010, http://www.abuzmanlari.org.tr/web/docs/pdfs/ma_kaleler/kirsal_kalkinma_sorunlarinin_cozumunde_ipard_ajansi.pdf
- Altundağ, H.**, 2008. *AB Kırsal Kalkınma Politikasında Leader Yaklaşımının Yeri Ve Türkiye'de Uygulamaya Yönelik Yapılan Çalışmalar Uzmanlık Tezi*, Tarım ve Köy İşleri Bakanlığı Dış İlişkiler ve Avrupa Birliği Koordinasyon Dairesi Başkanlığı, Ankara, Erişim: 10.07.2010, http://diabk.tarim.gov.tr/Tez_H%C3%BCseyin%20ALTUNDA%C4%9E.pdf
- Avrupa Konseyi**, 1985., *Avrupa Mimari Mirasının Korunması Sözleşmesi*, Erişim: 10.02.2010, http://www.avrupakonseyi.org.tr/antlasma/aas_121.htm
- Avrupa Konseyi**, 1989., *Kırsal Mimari Mirasın Korunması ve Değerinin Arttırılması Hakkında Tavsiye*, Erişim: 10.02.2010, <http://kumid.eu/eu-project/admin/userfiles/dokumanlar/K-Kırsal-Mimari-Mirasın-Korunması--89-6-COE,-1989.pdf>
- Avrupa Konseyi**, 2000., *Avrupa Peyzaj Sözleşmesi*, Erişim: 10.02.2010, <http://www.avrupakonseyi.org.tr/antlasma/aas180o.htm>
- Aydın, D.**, 1998. *Erzurum Beylerbeyliği ve Teşkilatı Kuruluş ve Genişleme Devri (1535-1566)*, Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara.
- Bahçeci, O.M.**, 1999. *Artvin Tarihi Olguları: I.Kitap Artvin Tarihi*, Irmak Yayıncılık, Bursa.
- Başar, F.**, 1997. *Osmanlı Eyâlet Tevcihâtı (1717-1730)*, Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara.
- Berkün ve diğerleri**, 2008. Barajların ve Hidroelektrik Santrallerin Nehir Ekolojisi Üzerinde Oluşturduğu Etkiler, *Türkiye Mühendislik Haberleri*, 452, 41-48, Erişim: 20.09.2010, <http://e-imo.imo.org.tr/DosyaDizin/WPX/Portal/Yayin/tmh/2006/452-MehmetBerkun.pdf>

- Büyüm, N.**, 1982. Artvin Maddesi, *Yurt Ansiklopedisi*, s.879-964.
- Çetiner, A.**, 1980. *Kırsal Yerleşmeler ve Fiziki Düzenleme İlkeleri*, İstanbul Teknik Üniversitesi Yayınları, İstanbul.
- Çevre ve Orman Bakanlığı**, 2004., *Türkiye Çevre Atlası*, Erişim: 14.03.2010, http://www.cedgm.gov.tr/CED/Files/cevreatlas%C4%B1/atlas_metni.pdf
- Çorapçıoğlu, K. ve diğerleri**, 2008. *Yöresel Kırsal Mimari Kimlik*, Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi Döner Sermaya İşletmesi Müdürlüğü, İstanbul.
- Dıraor, B. M.**, 2008. *Katılım Öncesi AB Fonları ve Kırsal Kalkınma Fırsatlar Sorunlar ve Türkiye İçin Öneriler Uzmanlık Tezi*, Devlet Planlama Teşkilatı Avrupa İle İlişkiler Genel Müdürlüğü, Ankara, Erişim: 21.07.2010, <http://min.avrupa.info.tr/QA/docs/IPARD2.pdf>
- Doğa Derneği**, 2008., *Papart Deresi (Gökmar Akarsuyu) Vadisi Doğal Değerleri*, Doğa Derneği, Ankara.
- Doğanay, F.**, 2002., Türkiye’de Kırsal Yerleşmeler ve Geliştirilen Politikalar, *Planlama Dergisi*, 2-3, 90-96, Erişim: 12.02.2010, http://www.spo.org.tr/resimler/ekler/0b183c207f46f0c_ek.pdf
- DPT**, 2006., *Ulusal Kırsal Kalkınma Stratejisi*, Başbakanlık Devlet Planlama Teşkilatı, Ankara.
- DSİ**, 2010., *Artvin ili işletmedeki ve inşaat halindeki tesisler*, Erişim Tarihi: 02.05.2010, <http://www.dsi.gov.tr/bolge/dsi26/index.htm>
- Ekim, R. M.**, 2006., *Avrupa Birliği Kırsal Kalkınma Politikaları ve Türkiye’nin Uyumlu Yüksek Lisans Tezi*, DEÜ, İzmir.
- EİE.**, t.y, *Artvin İli Rüzgar Kaynak Bilgileri*, Erişim: 02 Mayıs 2010, <http://www.eie.gov.tr/duyurular/YE K/YEKrepa/ARTVIN-REPA.pdf>
- Eminağaoğlu, Z. ve Çevik, S.**, 2007. Kırsal Yerleşmelere İlişkin Tasarım Politikaları ve Araçlar, *Gazi Üniversitesi Mühendislik Mimarlık Fakültesi Dergisi*, 22 (1), 157-162, Erişim:10.05.2010, http://www.mf.gazi.edu.tr/journal/2007_1/DERGI%202007%20V22%20NO1%20_sayfa%20157-162_.pdf
- Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı**, 2010., *Enerji ile ilgili belge ve bilgiler*, Erişim Tarihi: 02.05.2010, <http://www.enerji.gov.tr/index.php?dil=tr&sf=webpages&b=enerji&bn=215&hn=12&nm=384&id=384>
- Erbey, D. ve diğerleri**, 2009., Kırsal Sit Alanları: Kalkınma ve Koruma Karşıtlığı Bağlamında Yalıköy Örneği, *8 Kasım Dünya Şehircilik Günü 33.Kolokyumu Kentleri Korumak Savunmak*, s.249-292, TMMOB Şehir Plancıları Odası, Antalya.
- Erdoğan, E.**, 2009. Ahşabın Çürüme Nedenleri ve Korunması, *Ahşap Eğitim Atölyesi*, Erişim:10.03.2010, <http://www.ibb.gov.tr/sites/kudeb/Documents/yayin.htm>
- Esengün ve diğerleri.**, t.y. *Dağlık Ve Ormanlık Alanlarda Kırsal Turizm Faaliyeti ve Sürdürülebilir Kırsal Kalkınma*, Erişim: 27.09.2010, <http://www.orkoop.org.tr/uploads/files/12.doc>

- Geray, C.**, 1975. Türkiye'de Kırsal Yerleşme Düzeni ve Köy Kent Yaklaşımı, *Ankara Üniversitesi SBF Dergisi*, 30(1-4), 45-66, Erişim: 10.07.2010, http://www.politics.ankara.edu.tr/eski/dergi/pdf/30/1/3_Cevat_GERA_Y.pdf
- Göçmen, D.**, 2010. *Doğu Karadeniz Kırsalında Mimari Koruma Önerisi: Artvin İli Balıklı Köyü Zurabet Evi Örneği* Yüksek Lisans Tezi, İTÜ, İstanbul.
- Gök, N.**, 2008. Artvin Livası'nın Anavatan'a Katılışı Sırasındaki Durumuna İlişkin Belgeler, *Ankara Üniversitesi Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü Atatürk Yolu Dergisi*, 11(41), 89-104, Erişim: 08.02.2010, Ankara Üniversitesi Dergiler Veritabanı, Kayıt No: DOI:1501/Tite_0000000254.
- Gülçubuk, B. Ve diğerleri.**, t.y. *Kırsal Kalkınma Yaklaşımları ve Politika Değişimleri*, Erişim: 17.07.2010, http://www.zmo.org.tr/resimler/ekler/e443d6819ae22b2_e_k.pdf
- Gürlük, S.**, 2001., *Dünyada ve Türkiye'de Kırsal Kalkınma Politikaları ve Sürdürülebilir Kalkınma*, Erişim: 03.05.2010, <http://homepage.uludag.edu.tr/~serkan/rural.pdf>
- Hasol, D.**, 2008., *Ansiklopedik Mimarlık Sözlüğü*, Yem Yayın, İstanbul.
- ICOMOS**, 1999., *Geleneksel Mimari Miras Tüzüğü*, Erişim: 10.02.2010, <http://www.icomos.org.tr/dosya.php?k=1>
- İçişleri Bakanlığı**, 2010., *Osmanlıdan Günümüze İller İdaresi Genel Müdürlüğü Kuruluş ve Tarihi Gelişimi*, Erişim Tarihi: 02.05.2010, www.illeridaresi.gov.tr/default_B0.aspx?content=62
- İçişleri Bakanlığı**, 2002, *Türkiye Mülki İdare Bölümleri*, Erişim Tarihi: 02.05.2010, http://www.illeridaresi.gov.tr/ortak_icerik/illeridaresi/mevzuat/Turkiye-Mib.pdf
- Kayıkçı, S.**, 2005., Cumhuriyet'in Kuruluşundan Günümüze Kadar Köye ve Köylüye Yönelik Olarak İzlenen Politikalar, *Türk İdare Dergisi*, 448, Ankara, Erişim: 17.09.2009, <http://yonetimbilimi.politics.ankara.edu.tr/cumhuriyet.pdf>
- Kırzioğlu, M.F.**, 1992. *Yukarı Kür ve Çoruk Boyları'nda Kıpçaklar*, Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara.
- Kırzioğlu, M.F.**, 1998. *Osmanlılar'ın Kafkas-Elleri'ni Fethi (1451-1590)*, Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara.
- Kültürel, F.**, 1945. Balıklı Köyü Hakkında Genel Bilgiler, *Çoruh – Şavşat, Şavşat Öğretmenleri Heyeti, Teknik Kitaplar Yayınevi*, İstanbul.
- Kültür ve Turizm Bakanlığı**, 2010., *Kültürel Peyzaj*, Erişim Tarihi: 02.05.2010, <http://www.kultur.gov.tr/TR/Genel/BelgeGoster.aspx?F6E10F8892433CFFF88F742D0D711251AD2159C2926A9E50>
- Larousse, P.**, 1986. Arsakiler Maddesi, *Büyük Larousse Sözlük ve Ansiklopedisi*, c.2, s.884.
- MO**, 2007., *Kültürel Peyzaj Alanları Korunmalı ve Toplum Yararına Kullanılmalıdır*, Erişim Tarihi: 02.05.2010, www.mimarist.org/index.cfm?sayfa=belge&Sub=detail&RecID=382

- Muvahhit Zeki**, 1999. *Artvin ili hakkında genel bilgiler*, (E. Tokdemir ve H. Tokdemir Çev.), Şavşat Kültür Turizm ve Dayanışma Derneği, İstanbul (1927).
- Orbaşlı, A.**, 2000. *Tourists in Historic Towns: Urban Conservation and Visitor Management*, Taylor & Francis Yayınları, London ve New York.
- Örnek, A.**, 2007. *Kırsal Kalkınma El Kitabı*, Sena Ofset, İstanbul.
- Özder, A.**, 1945. Çoruh İli İle Bir Arada Bugünkü Şavşat İlçesi Hakkında Tarihi Kısa Bilgiler, *Çoruh – Şavşat*, Şavşat Öğretmenleri Heyeti, Teknik Kitaplar Yayınevi, İstanbul.
- Özder, A.**, 1971. *Kurtuluşunun 50. Yılı Dolayısıyla Artvin ve Çevresi, 1828-1921 Savaşları*, Artvin Turizm ve Tanıtma Derneği Ankara Merkezi Yayınları, Ankara.
- Özgüner, O.**, 1970. *Köyde Mimari Doğu Karadeniz*, Orta Doğu Teknik Üniversitesi Yayınları, Ankara.
- Seçkin, P.N.**, 2010. Ahşap Malzeme Sorunlarının Teşhis Yöntemleri, *Restorasyon Konservasyon Çalışmaları Dergisi*, Erişim: 04.04.2010, <http://www.ibb.gov.tr/sites/kudeb/Documents/yayin.htm>
- Soykan, F.**, 2003. Kırsal Turizm ve Türkiye Turizmi İçin Önemi, *Ege Coğrafya Dergisi*, 12, 1-11, İzmir, Erişim: 21.09.2010, <http://cografya.ege.edu.tr/dergi12-1.pdf>
- Tarım ve Köyişleri Bakanlığı**, 2004. *Kırsal Kalkınma Politikaları Komisyon Raporu*, Erişim:04.06.2010, <http://tarimsurasi.tarim.gov.tr/8.Komisyon.pdf>
- TDK**, 2010., Mansholt planı maddesi, *Türkçe Sözlük*, Türk Dil Kurumu, Ankara.
- Torun, F.**, 1998. *Artvin ve Bir Köy İncelemesi*, Mc Graw-Hill Book Company, Adapazarı.
- TUİK**, 2010., Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi Nüfus Sayımı Sonuçları 2009, *Türkiye İstatistik Kurumu Haber Bülteni*, 15, Ankara, Erişim: 22.06.2010, <http://www.tuik.gov.tr/PreHaberBultenleri.do?id=6178>
- TUİK**, 2010., *Genel Nüfus Sayımları*, Erişim Tarihi: 02.05.2010, <http://tuikapp.tuik.gov.tr/nufusmenuapp/menu.zul>
- Turan, Ş.**, 1951. 1829 Edirne antlaşması, *Ankara Üniversitesi Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü Atatürk Yolu Dergisi*, 9(1-2), 89-104, Erişim: 08.02.2010, Ankara Üniversitesi Dergiler Veritabanı, Kayıt No: DOI: 10.1501/Dtcfder_0000000197.
- Turhan, M. S.**, 2005. *Avrupa Birliği Üyeliği Yolunda Türkiye Kırsal Kalkınma Tedbirleri Uygulama Süreci Uzmanlık Tezi*, Tarım Ve Köy İşleri Bakanlığı Dış İlişkiler Ve Avrupa Topluluğu Koordinasyon Dairesi Başkanlığı, Ankara, Erişim: 15.05.2010, http://diabk.tarim.gov.tr/uzmanlik_tezi_turhan.pdf
- Türkoğlu, Ö.**, 2005. Kırsal kalkınma, *Kırsal Kalkınma Projeleri : Destekler Ve Uygulamalara Genel Bir Bakış Sempozyumu*, Doğa Gözcüleri Derneği, İstanbul.

- Tütengil, C. O.,** 1977. *100 Soruda Kırsal Türkiye'nin Yapısı ve Sorunları*, Gerçek Yayınları, İstanbul.
- Url-8** <<http://kymhamidiye.blogspot.com/search/label/00.%20G%C4%B0R%C4%B0%C5%9E>>, Erişim Tarihi: 02.05.2010.
- Zeyrek, Y.,** 2004. *Posof'un Çizgileri: Coğrafya-Tarih-Kültür*, Kozan Ofset, Ankara.
- Zeyrek, Y.,** t.y. *Ahıska ve Ahıska Türkleri*, Erişim: 08 Şubat 2010, <http://www.ahıska.org.tr/tarihi.php>.

EKLER

EK A : Balıklı Yerleşimi Yerel Mimari Sözlüğü

EK B : Şekiller

EK C : Belgeler

EK D : Anket Formu

EK E : Çizimler

EK A : Balıklı Yerleşimi Yerel Sözlüğü

Meydancık Bucağı kelime çeşitliliği yönünden oldukça zengin bir bölgedir. Köyler ve hatta aynı köyün mahalleri arasında kullanılan kelimeler birbirinden çok farklıdır. Örneğin; Balıklı yerleşiminde “samanlık” kelimesinin karşılığı “merek”, Bzata yerleşiminde ise “kori” dir. Bu sebeple çalışma “ Balıklı Yerleşimi Yerel Mimari Sözlüğü” adıyla verilmiştir.

Yüzyıllarca kuşaktan kuşağa aktararak günümüze kadar ulaşan yerel kelimeler, yöresel kültürün önemli bir parçasını oluşturmaktadır. Ancak, günümüzde bu kelimelerin birçoğu unutulmaya yüz tutmuştur. Kapsamlı bir çalışma ile bu kelimelerin kayıt altına alınması ivedilikle yapılması gereken bir iştir.

Sözlük, yöre halkıyla yapılan görüşmelerle tespit edilen Balıklı yerleşimine ait kelimelerden oluşmaktadır. Bununla birlikte, kişisel görüşmelerle bazı sözcüklerin Bzata yerleşimi ve Çağlıpınar Köyü gibi yakın çevredeki Gürcü yerleşmelerindeki karşılığı da tespit edilmiştir. Bu kelimeler, Balıklı’ya ait kelimelerin açıklanmalarında belirtilmiştir. Metin içinde kullanılan kelimelerin yanında * işareti yer almaktadır.

A

Akpunluk* : Gübrelik. Konutların bahçesinde, ahırın önünde bulunur.

[Gürcü yerleşimlerindeki kullanım aynıdır]

Ahor* : Ahır (Şekil B.108).

[Gürcü yerleşimlerindeki kullanım aynıdır]

Ahorun kapı*: Ahırın önündeki geçiş yeri, taşlık (Şekil B.106, Şekil B.107).

Ambar* : Kuru yiyecek deposu.

[Gürcü yerleşimlerindeki karşılığı "beghel"]

Ara* : Koridor. Geleneksel konutların giriş katında 'ilerki oda' ve 'geriki oda' arasında, birinci katta iki ambar arasında kalan dar ve kısa mekân.

Arka sepet : Fındık ağacından örülmüş iple yapılmış kollukları sayesinde sırtta asılan sepet.

[Gürcü yerleşimlerindeki karşılığı "gidela"]

B

Baga* : Ağaç gövdesinin oyulmasıyla yapılmış büyükbaş hayvan yemliği.

[Gürcü yerleşimlerindeki kullanım aynıdır]

Bedevra* : İnce tahtadan çatı örtüsü.

[Gürcü yerleşimlerindeki karşılığı "kavar"]

Birlik ev* : Atadan kalan, aynı soydan birkaç ailenin paylaştığı ev.

Bondruğ : Öküzlere takılan boyunluk.Öküzlere öküz arabası bağlamak için kullanılır⁴⁰.

[Gürcü yerleşimlerindeki karşılığı "ugel"]

Bondruğ yolu*: Öküz arabasının geçeceği genişlikte yol (Şekil B.23, Şekil 6.5).

Bostan* : Küçük sebze bahçesi.

Buhar* : Ocak, şömine (Şekil 4.19, Şekil B.109).

[Gürcü yerleşimlerindeki kullanım aynıdır]

⁴⁰ Fotoğraf, Balıklı Mahallesi Camisi imamı Yücel Ekinci'nin arşivinden alınmıştır.

Ç

Çakatura* : Bağdadi duvar tekniği.

Çatan : Söğüt, meşe, fındık gibi ağaçların ince dallarıyla örülmüş sepet. Bazıları tarlalara gübre taşımak için; bazıları ise tarladan mısır, kabak, fasulye gibi ürünleri taşımak için kullanılır.

[Gürcü yerleşimlerindeki karşılığı "zari"]

Çeper* : Çit. Özgün çitler, yatay olarak sabitlenmiş orta kalınlıktaki iki dala ince dalların düşey olarak yan yana dayandırılmasıyla oluşturulmuştur.

[Gürcü yerleşimlerindeki kullanım aynıdır]

Çıralı çam* : Sarı çam

Çiçme* : Hela.

[Gürcü yerleşimlerindeki karşılığı "çiçme veya çicina"]

Çiçgar : İnce kesitli tahtalardan ya da yontulmuş dallarından yapılmış bahçe, ahır, merak kapısı.

[Gürcü yerleşimlerindeki kullanım aynıdır]

Çiri : Meyve kurusu. Örn; elma çirisi, armut çirisi.

D

Dandraba* : 1. Geleneksel konutların giriş ve birinci katında yer alan yarı açık mekân, sofa. 2. Balkon

Daran* : İnsan eliyle yapılmış taş mağara. Daranlar, kazılarak oluşturulan çukurun içinin ve üstünün moloz taşlarla örülmesiyle teşkil edilmiştir. Çukurun üstü ve üç kenarı tamamen kapatılmış, eğim yönünde kalan kısımda ise içeriye giriş için küçük bir açıklık bırakılmıştır. Daranların yapılışındaki esas amaç, kesin olarak bilinmemektedir; ancak bazılarının içinde bulunan küpler ve taş şarapanalar, daranların bir zamanlar şarap üretim ve saklama yeri olarak kullanıldığını düşündürmektedir (Şekil B.4, Şekil B.5, Şekil B.6, Şekil B.7).

Dogan : İnce kesitli kiriş.

E

Eşik : [Gürcü yerleşimlerindeki karşılığı " zuğlbi "]

Ev* : Geleneksel konutlarda yatma, oturma, yıkanma, yemek yapma ve yeme gibi birçok işlevin gerçekleştirildiği mekân.

[Gürcü yerleşimlerindeki karşılığı " sakli "]

H

Halambara : İçinde erzak saklanan büyük sandık.

Hark* : Su kanalı.

[Gürcü yerleşimlerindeki karşılığı "ru"]

Haro* : Ambarda un ve mısırları koymak için ayrılmış bölümler (Şekil B.105).

Hedik : Kar ayakkabısı. Söğüt dalından yapılır.

Hıp : Sert kar.

Hızeg* : Öküzlerin çektiği, kar veya buz üzerinde kayarak yol alan tekerleksiz taşıt (bkz. bondruğ).

[Gürcü yerleşimlerindeki karşılığı "markhli"]

Hoço* : Geleneksel konutlarda yapının ana kütlesi dışında kalan, ‘ev’e dayanmış, ocağın bulunduğu ve odunluk olarak kullanılan mekan (Şekil B.81, Şekil B.82, Şekil B.83).

[Gürcü yerleşimlerindeki kullanım aynıdır]

İ

İleriki Oda* : Giriş katında yer alan, sofaya açılan yatma işlevi için ayrılmış mekan (Şekil B.71).

İskam : İskemle.

G

Galad : Sepet.

Geriki oda* : Giriş katında yer alan, koridora açılan yatma işlevi için ayrılmış mekân (Şekil B.72).

Gibe : Merdiven.

[Gürcü yerleşimlerindeki kullanım aynıdır]

Gogoda : 1. Ufak ağaç parçası. Yerleşimdeki basit kapı ve pencere kilitleri de bu adla anılır. 2. Mısır koçanı.

Guant : Ahır duvarlarının hemen üzerinde bulunan ahşap hatıl.

Gut mısır* : Püskülü olmayan mısır.

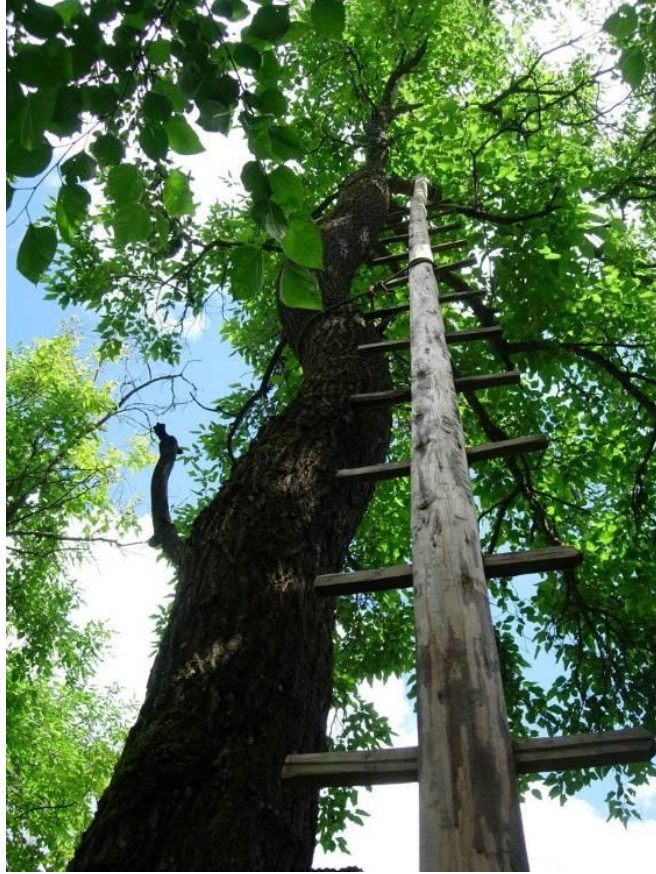
Ė
Ėel

: Ahşap yığma sistemde ahşapların geçme noktalarından uzayan kısımları.

Ėica

: Ağaç gövdesinden yapılmış bir çeşit merdiven⁴¹.

Godor

: Mısır.

Ėram

: Ahşap yığma tekniğinde geçmelere verilen ad.

⁴¹ Fotoğraf, mimar Duygu Göçmen'e aittir.

J

Jole : Ahududu.

K

Karapan* : Ocağın ve pekmez kaynatmak için gerekli olan gereçlerin bulunduğu üstü açık veya kapalı alan (B.86, B.87, B.88, B.89).

Karhana taşı*: Ateşe dayanıklı, buhar yapımında kullanılan bir taş türü (Şekil 4.25).
Kartopi: Patates.

Kgal : Ahırlarda büyükbaş hayvanları bağlamak için kullanılan ağaçtan yapılmış bağ.

Kışla* : Mezra.

Koşat* : Ahır katındaki kalın kesitli kirişler.

Köşk* : Ön cephede yer alan balkondan çıkma yapmış bölüm. Şavşat ilçesi köylerinin en özellikle ögesi olan köşkler, manzaraya bakan ön cephede, dinlenme ve seyir yeridir.

[Gürcü yerleşimlerindeki kullanım aynıdır]

Kuma* : Cevizli sucuk.

Kutan : Tarla sürmede kullanılan bir gereç.

Küknar* : Ladin ağacı.

M

Makval : Böğürtlen.

Mal* : Büyükbaş hayvan.

Maran* : Kiler. Giriş katında iki oda arasında bulan dar bir mekândır. Süt, yoğurt, ayran, turşu, pekmez, bal gibi günlük tüketilen yiyecekler burada saklanmaktadır

Merek* : Samanlık (Şekil 4.30, Şekil B.143, Şekil B.144).

[Gürcü yerleşimlerindeki karşılığı "kori"]

Mil* : Kapaklı banyo teknesi (Şekil 4.20). Genellikle dut ağacından yapılır.

N

Nagad : Sulama kanalının kolları.

P

Parak : Ahır duvarlarının üzerinde bulunan kalın ahşap kirişlerin (koşat) aralarını kapatmak için kullanılan ağaç parçaları. Ahırın tavanı bu hatılın üst kotu ile aynı seviyededir. Bkz. Guant

Pelut* : Meşe ağacı.

Peg* : Kalıntı.

Pırpır* : Tarım işlerinde kullanılan küçük motorlu araç.

Pilek* : Toprak kap.

S

Saçıçe* : Yün tarağı (Şekil A.47).

Sakatme* : Kümes.

Sakrap : Ağacın üst dallarındaki meyveleri toplamak için kullanılan uzun bir kol ve sepetten oluşan gereç.

Saksro : Ahırda içinde danalar için ayrılmış bölüm, danalık.
[Gürcü yerleşimlerindeki karşılığı "sapğhovre"]

Salakver : Kaya tuzu.

Sal taşı* : Dere taşı. Ahır katındaki yığma duvarlarda kullanılır (Şekil 4.25).

Sami : Öküz boyunluğu ile öküz arabasını birbirine bağlayan vida.
[Gürcü yerleşimlerindeki karşılığı "dabik"]

Sanatzgal* : Ahırdaki döşeme tahtalarının arasında yer alan oluk. Gübreler bu olukta toplanılır; ardından kürekle gübrelige atılır.

Sasela : Armut.

- Saskar** : Soğan gibi bitkileri sulamada kullanılan ağaçtan yapılmış sulama gereci.
- Satapav*** : Bir çeşit döşeme tahtası. Bazı konutlarda, kirişlerin üzeri önce satapav ile kaplanmış, üzeri toprak ve telaşla örtüldükten sonra giriş katı kiriş yerleştirilmiştir. Bu uygulamayla ahır katındaki kokuların giriş katına ulaşması engellenmiştir.
- Sekvi*** : Sedir.
- Sıciğ** : Ateşte bir şey pişirmek için ateş üzerine konulan üç ayaklı demir.
- Sınır taşı*** : Parsel sınırlarını ayırmak için parsel kenarlarına konulan taş.
- Sırığ*** : Yontulmuş ağaç dallarından askı, sırık.
- Soc*** : Gökmar ağacı.
- Sova** : Söve.
- Supra** : Yer sofrası.

S

Şalampur* : Yanyana dizilmiş ince tahtalardan oluşan aralıksız balkon korkuluğu (Şekil B.116).

Şırapka : Tenekeden bir depo ve fitilden oluşan camsız fener. Yerleşimde kullanılan aydınlatma ilk aydınlatma gerecidir. 1985 yılında yerleşime elektrik bağlantısı gelene kadar şırapkadan sonra kullanılan aydınlatma araçlarının gelişimi gazlı fener, gaz lambası, lüküs şeklindedir.

gazlı fener.

T

Taktakay* : Yabani hayvanları korkutma amacıyla yapılmış suyun hareket gücü ile çalışarak ses çıkaran bir çeşit düzenek.

Tapan : Yumuşak toprağı ufalamak ve düzeltmek için kullanılan dal ile örülmüş araç.

[Çağlıpınar köyündeki karşılığı "parski"]

Taterzena : Sincap.

Tek kurzana : Yaban mersini.

Terek* : Raf.

V

Virikıda : Mahya aşığı.

Y

Yaka* : Ahşap yığma yapım sistemi.

Metinde Geçen Yer Adları:

Agara : Erikli Köyü'ne bağlı bir mahalle.

Avazanat : Sarıçayır Dağlarında bulunan bir tepe. Yaylaya yürüyerek çıkan halkın uğrak yeridir. Bu tepe ile ilgili birçok efsane bulunmaktadır.

Barsvele Deresi: Balıklı yerleşiminde Lomsizeler Mahallesi ve Bukizeler Mahallesi arasındaki dere.

Bazgiret : Maden Köyü'nün eski adı.

Belkeda Deresi: Karayiğit yerleşiminin ortasından geçen, Balıklı yerleşiminin güneydoğu sınırını oluşturan dere.

Bzata : Balıklı Mahallesi'ne bağlı Akbıyık yerleşiminin eski adı.

Bukizeler : 1. Balıklı yerleşiminde bir mahalle adı. 2. Balıklı yerleşiminde bir sülale adı.

Camikapı : 1.Cami ve ticaret yapılarının bulunduğu alan, yerleşim merkezi. 2.Balıklı Mahallesi'nin yerleşim merkezine verilen isim. 3. Meydancık Mahallesi'nin yerleşim merkezine verilen isim.

Cihor : Çukur Köyü'nün eski adı.

Daba : Demirci Köyü'nün eski adı.

Damasop : Dereiçi Köyü'nün eski adı.

Diyoban : Meydancık Mahallesi'nin eski ismi.

Emirhev : bkz. İmerhev

Havzeril : Çağlayan Köyü'nün eski adı.

Hevsnil : bkz. Havzeril

Hohlevi : Çağlıpınar Köyü'nün eski adı.

İbhirevil : Taşköprü Mahallesi'nin eski adı.

İmerhev : Meydancık Bucağı'nın eski adı.

İmirhev : bkz. İmerhev

İvet : Mısırlı Mahallesi'nin eski adı.

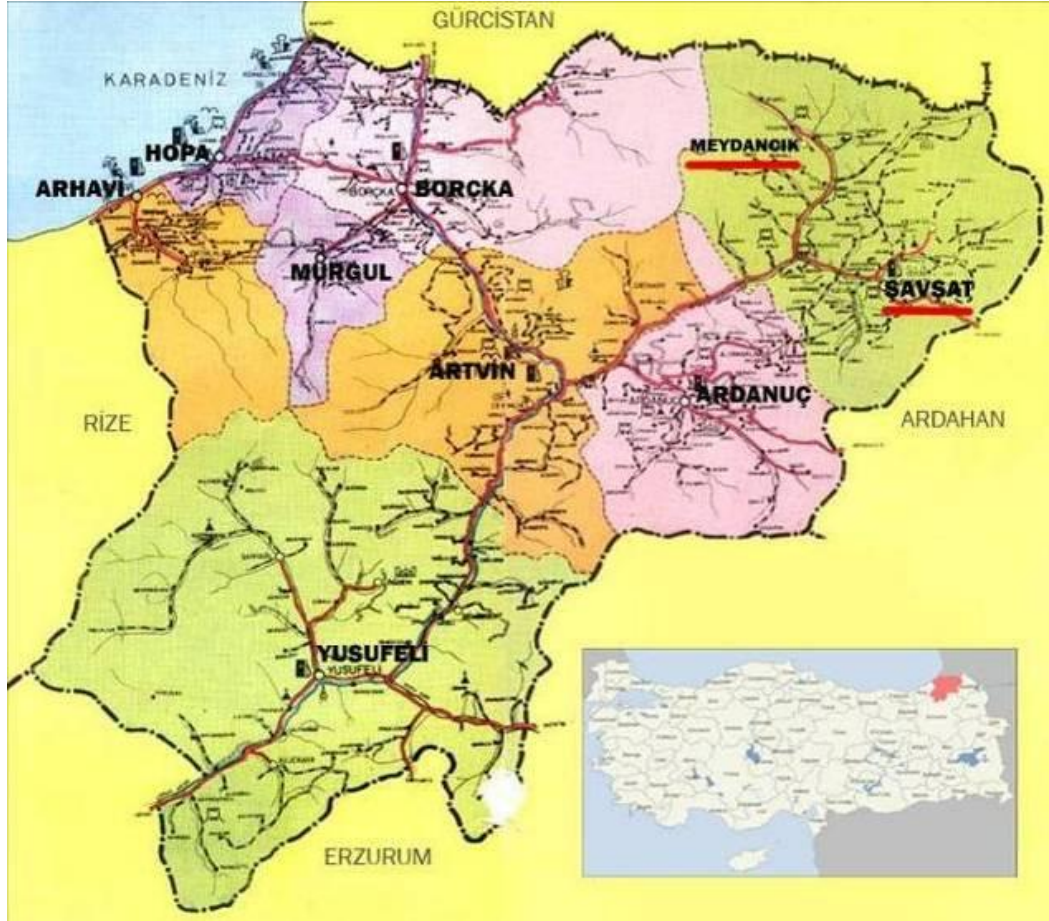
Kayabaşı : Meydancık Mahallesi'nde bulunan çevreye hakim bir tepe. Bu tepeden Meydancık Beldesi'ne bağlı mahalleleri ve çevredeki köyleri, yaylaları ve kışlaları gözlemlemek mümkündür.

Kırmızı Kaya : Sarıçayır Dağları'nda bir tepe. Adını sahip olduğu renkten almıştır.

Koklevur : bkz. Hohlevi

Kökliyet	: Meydancık Mahallesi'ne bağlı Mehmetçik yerleşiminin eski adı.
Kuşaklı Kaya	: Sarıçayır Dağları'nda bir tepe. Adını sahip olduğu çizgilerden almıştır.
Lomsizeler	: Balıklı yerleşiminde bir mahalle adı
Macahel	: Borçkaya bağlı Camili Bucağının ve Camili Köyünün eski adı.
Manatba	: Yeşilce Köyü'nün eski adı.
Meritav	: Sarıçayır Dağları'nda bir tepe.
Mirya	: Veliköy Bucağı'nın eski ismi.
Ogeça	: Derenin karşı tarafı. Balıklı Mahallesi'nde Sarıçayır Deresi'nin iki yakasındaki mahalleler bu adla anılır.
Oğrobe	: Dört yolun kesişimi. Balıklı yerleşiminde toplanma alanına verilen isim.
Papart Deresi	: Göknaç Akarsuyu. Papart ormanlarından doğan, Balıklı Mahallesi'nin güney sınırını oluşturur.
Rabat	: Dereiçi Köyü'nün bir mahallesi.
Sarıçayır Dağları	: Balıklı Mahallesi'nin kuzey, batı ve doğu yönlerinde çevreleyen dağlar.
Sarıçayır Deresi	: Sarıçayır Dağları'ndan doğan Balıklı Mahallesi'ni iki yaka ayıran dere. Papart Deresi'yle birleşir.
Şartul	: Kavşak. Şavşat - Meydancık yol ayrımına yörede verilen isim.
Savasita	: Akbıyık yerleşiminin arkasında bulunan düz bir kayaya verilen isim.
Sholtiskhevi	: Balıklı Mahallesi'ne bağlı Karayığit yerleşiminin eski adı.
Sürevan	: Dutlu Köyü'nün eski adı.
Svirean	: bkz. Sürevan
Vela	: En yüksek tepe. Balıklı'yı çevreleyen dağların en yüksekteki tepesine verilen isim.
Ube	: Oba Köyü'nün eski adı
Ukret	: bkz. Manatba
Ustamis	: Eskikale Köyü'nün eski adı.
Tskalsimer	: Balıklı Mahallesi'nin eski adı.
Zağlismer	: bkz. Tskalsimer.
Zakiyet	: Yağlı Köyü'nün eski adı.
Zetilet	: Erikli Köyü'nün eski adı.
Ziyos	: Tepebaşı Köyü'nün eski adı.
Ziosi	: bkz. Ziyos

EK B : Şekiller

Şekil A.1 : Artvin il haritası⁴².

⁴² Artvin il haritası, Erişim: 1 Nisan 2010, http://turkiye-haritasi.turkiyedestani.com/bolge/harita/artvin_haritasi_3.jpg.

Şekil A.3 : Meydancık Beldesi uydu görüntüsü.

Şekil A.4 : Meydancık bucağı köylerini gösteren harita⁴⁴.

Şekil A.5 : Yukarı Kür ve Çoruh Bölgeleri ile Tav-El bölgesini gösteren harita⁴⁵.

⁴⁴ İmerhev Haritası, Erişim: 07 Şubat 2010, http://www.maheli.net/sppro/bpg/publication_view.asp?iabspas=9&vjob=vsub%2C208&vctsb

⁴⁵ Kafkasya Haritası, Erişim: 07 Şubat 2010, http://tr.wikipedia.org/wiki/Dosya:Caucasus_region_1994.jpg

Şekil A.8 : Artvin - Şavşat eski karayolu⁴⁸.

Şekil A.9 : Artvin - Şavşat yeni karayolu⁴⁹.

⁴⁷ Artvin Vilayeti Haritası, Zeki, M., 1999. *Artvin İli Hakkında Genel Bilgiler* (H. Tokdemir ve E. Tokdemir Çev., Şavşat Kültür Turizm ve Dayanışma Derneği Yayınları, İstanbul. (1927)

⁴⁸ Artvin - Şavşat yolu fotoğrafı, Erişim: 08 Nisan 2010, http://www.erg-insaat.com.tr/index.php?option=com_content&view=section&layout=blog&id=5&Itemid=59&lang=tr

⁴⁹ Artvin - Şavşat karayolu fotoğrafı, Erişim: 07 Nisan 2010, http://www.e-cografya.com/galeri/detail.php?image_id=3

Şekil A.10 : Hopa - Borçka yolundan bir manzara⁵⁰.

Şekil A.11 : Şartul - Meydancık yolu⁵¹.

Şekil A.12 : Artvin - Şavşat yolu⁵².

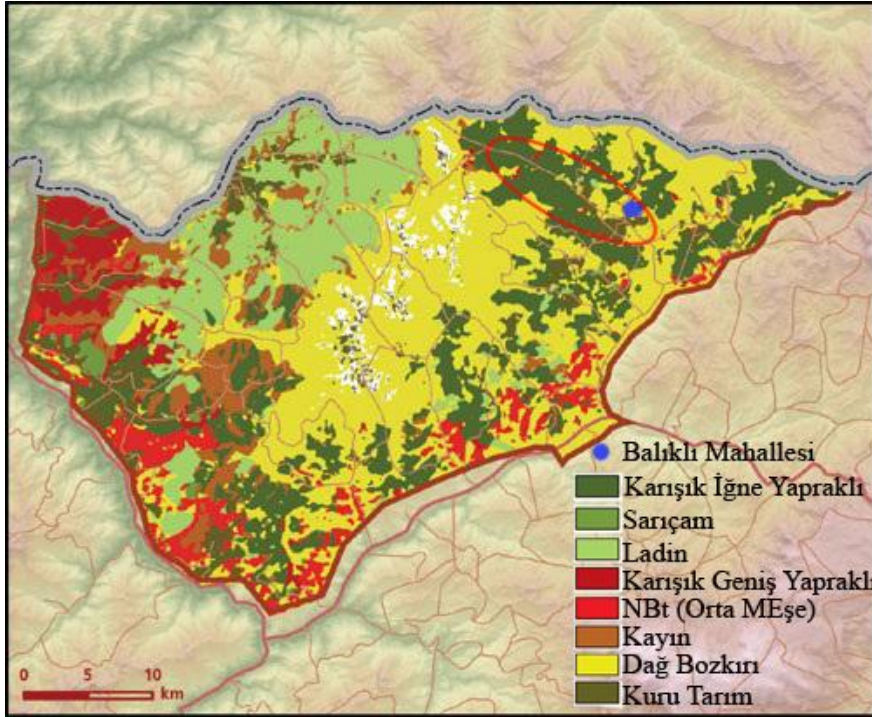
⁵⁰ Hopa - Borçka Yolu manzara fotoğrafı, Çağlıpınar Köyü sakinlerinden Mehmet Erol'a aittir.

⁵¹ Şartul - Meydancık yolu fotoğrafı, Erişim: 08 Nisan 2010, http://www.erg-insaat.com.tr/index.php?option=com_content&view=section&layout=blog&id=5&Itemid=59&lang=tr

⁵² Artvin – Şavşat yolu fotoğrafı, Şavşat Kaymakamlığı resmi sitesinden alınmıştır.

Şekil A.13 : Papart Deresi vadisi⁵³.

Şekil A.14 : Karçal Dağları Önemli Doğa Alanı bitki örtüsü haritası⁵⁴.

⁵³ Doğa Derneği, 2008, s.2.

⁵⁴ Doğa Derneği, a.g.e.

Şekil A.15 : Balıklı Mahallesi'nde görülen bazı bitki türleri.

Şekil A.15 (devam) : Balıklı Mahallesi'nde görülen bazı bitki türleri.

Şekil A.15 (devam) : Balıklı Mahallesi'nde görülen bazı bitki türleri.

Şekil A.15 (devam) : Balıklı Mahallesi'nde görülen bazı bitki türleri.

Şekil A.15 (devam) : Balıklı Mahallesi'nde görülen bazı bitki türleri.

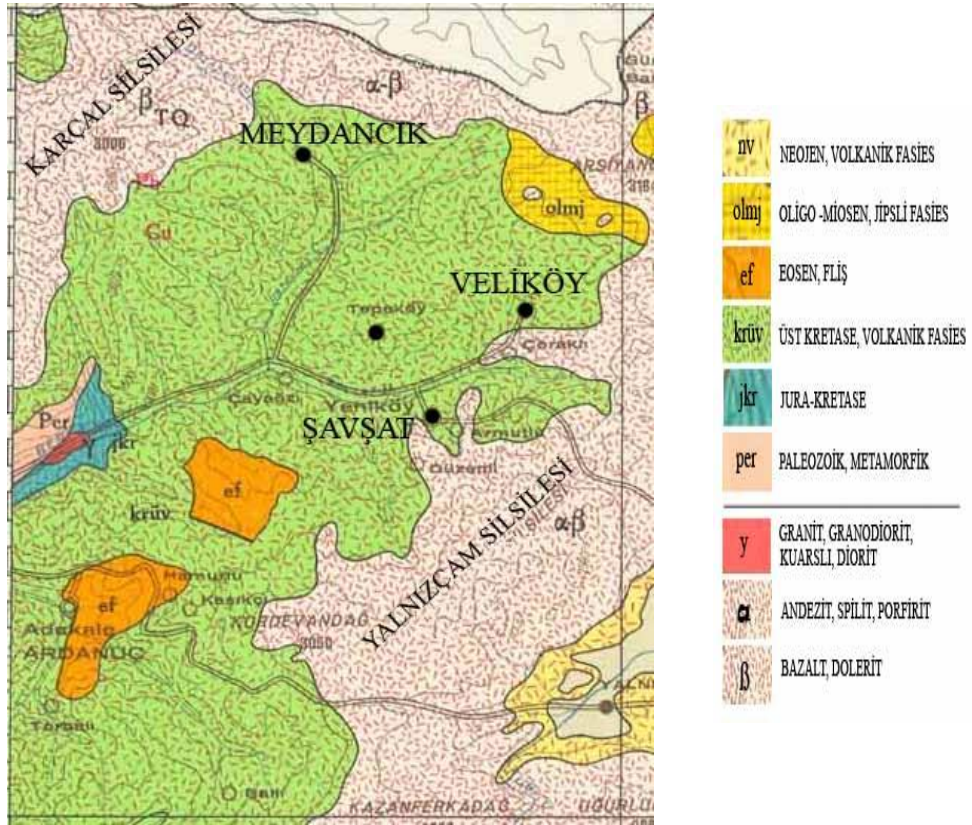
Şekil A.15 (devam) : Balıklı Mahallesi'nde görülen bazı bitki türleri.

Şekil A.15 (devam) : Balıklı Mahallesi'nde görülen bazı bitki türleri.

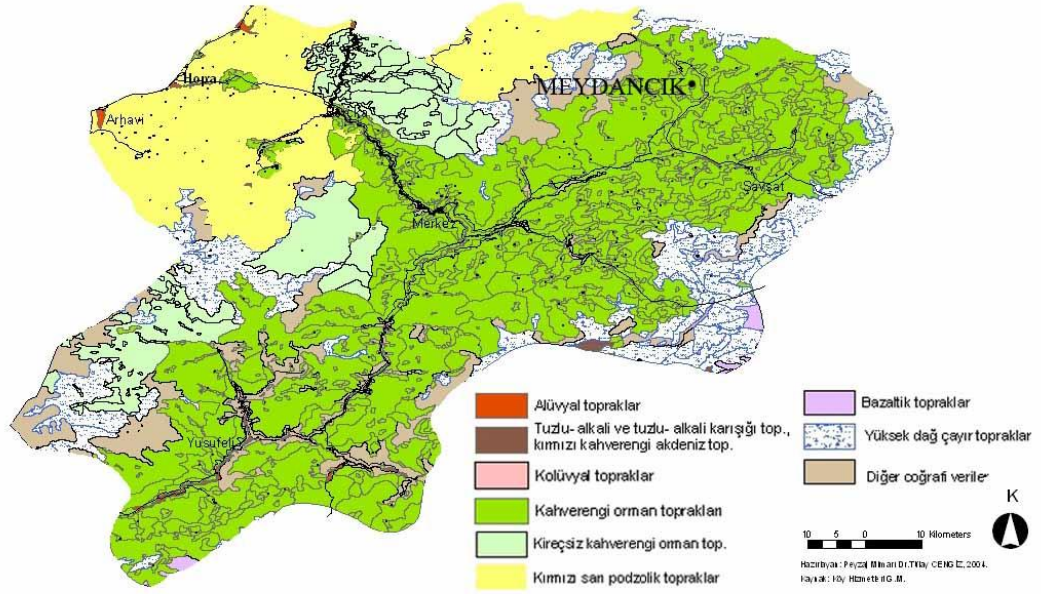
Şekil A.16 : Mevsimsel tutarsızlık nedeniyle meyvelerin gördüğü zarar⁵⁵.

Şekil A.17 : Meydancık jeoloji haritası⁵⁶.

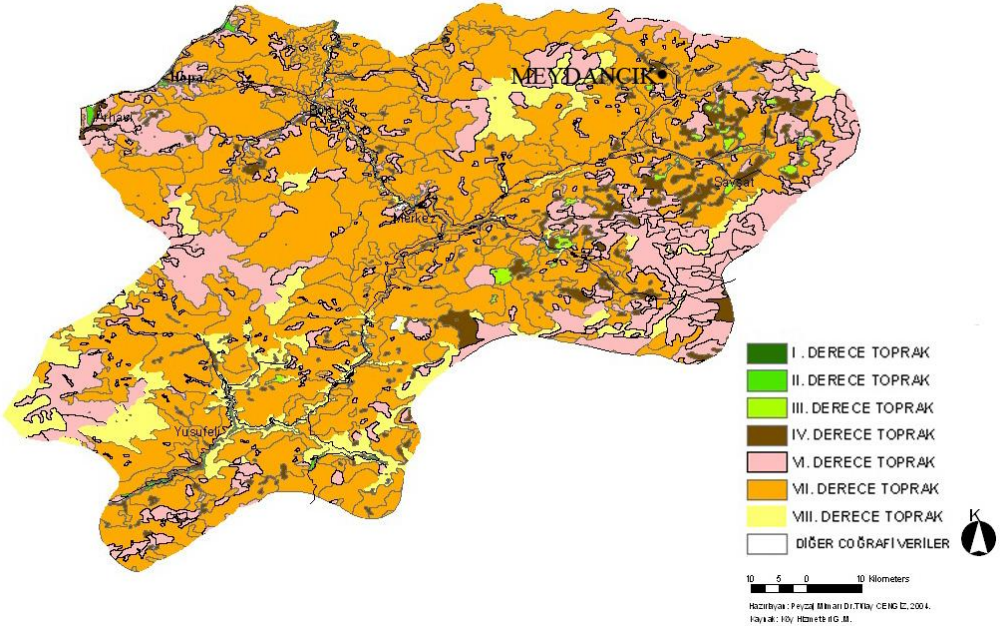
⁵⁵ Balıklı Mahallesi'nde kış fotoğrafı, Balıklı Mahallesi imamı Yücel Ekinci'nin arşivinden alınmıştır.

BÜYÜK TOPRAK GRUPLARI

Şekil A.18 : Artvin ili toprak tipleri haritası⁵⁷.

ARAZİ KULLANIM KABİLİYET SINIFLARI

Şekil A.19 : Artvin ili arazi kullanım kabiliyet sınıfları haritası⁵⁸.

⁵⁶ Türkiye Jeoloji Haritası, Erişim:04 Nisan 2010, http://www.mta.gov.tr/mta_web/500.000/image.kar.s.asp

⁵⁷ Tüfekçioğlu ve diğerleri, 2005, s.21

⁵⁸ Tüfekçioğlu ve diğerleri, a.g.e

Şekil A.20 : Balıklı Mahallesi zemin kesiti.

Şekil A.21 : Orman zemin kesiti.

(a)

(b)

(c)

(d)

(e)

(f)

(g)

(h)

Şekil A.22 : Balıklı ve çevresinde görülen bazı hayvan türleri: (a) Bozayı. (b) Dağ Keçisi. (c) Vaşak. (d) Karaca. (e) Domuz. (f) Tilki. (g) Tavşan. (h) Sincap.

(i)

(j)

(k)

(l)

(m)

(n)

(o)

(p)

Şekil A.22 (devam) : Balıklı ve çevresinde görülen bazı hayvan türleri: (i) Gelincik. (j) Yediuyur. (g) Kirpi. (h) Fare. (k) Kör Yılan. (l) Fare. (m) Yılanımsı Kertenkele. (n) Kafkas Yılanı. (o) Tırtıl. (p) Salganyoz.

Şekil A.23 : Mahalle sınırları içinde tespit edilen bazı böcek türleri.

Şekil A.23 (devam) : Mahalle sınırları içinde tespit edilen bazı böcek türleri.

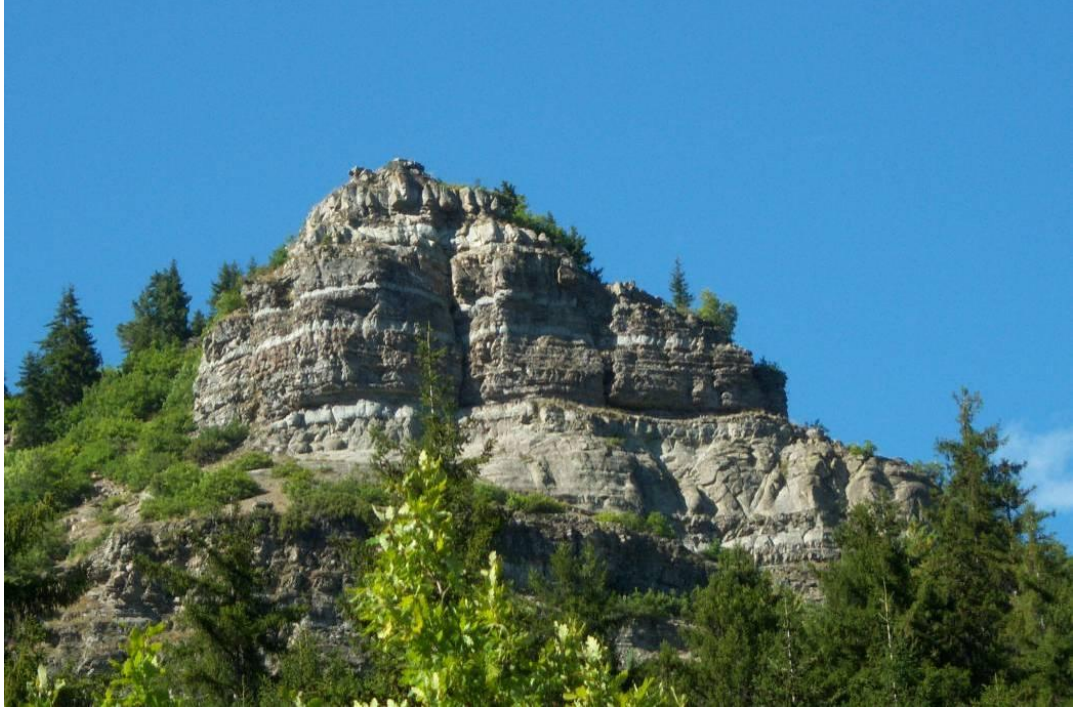
Şekil A.23 (devam) : Mahalle sınırları içinde tespit edilen bazı böcek türleri.

Şekil A.24 : Balıklı'yı çevreleyen dağlardan bir görünüm.

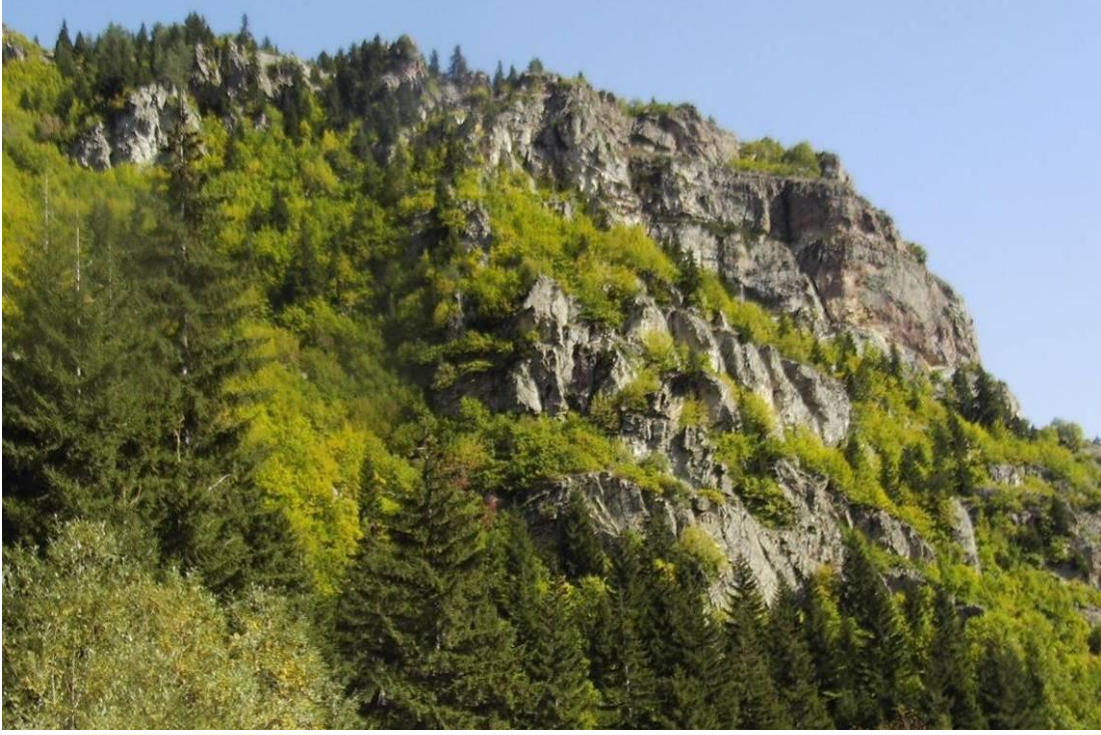
Şekil A.25 : *Vela* (yüksek yer) Tepesi.

Şekil A.26 : Adını sahip olduğu çizgili yapıdan alan Kuşaklı Kaya.

Şekil A.27 : Adını sahip olduğu renkten alan Kırmızı Kaya.

Şekil A.28 : *Meritav Kayası*.

Şekil A.29 : *Savasita Kayası*⁵⁹.

⁵⁹ Savasita Kayası fotoğrafı, Balıklı Mahallesi imamı Yücel Ekinci'nin arşivinden alınmıştır.

Şekil A.30 : Kayalıklardaki yaban hayatından bir görünüm⁶⁰.

Şekil A.31 : Efsaneye göre Tamara'ya ait el ve ayak izlerinin bulunduğu kaya.

⁶⁰ Kayalıklardaki yaban hayatı fotoğrafı, Şavşat Doğa Koruma Ve Milli Parklar Mühendisliği'nde görev yapan Yüksel Ekinci'nin arşivinden alınmıştır.

Şekil A.32 : Papart Deresi.

Şekil A.32 (devam) : Papart Deresi.

Şekil A.33 : Sarıçayır Deresi'nin doğduğu Sarıçayır Dağları.

Şekil A.34 : Balıklı'yı iki ayrı yakaya ayıran Sarıçayır Deresi.

Şekil A.35 : Sonbaharda oluşan peyzajlar.

Şekil A.35 (devam) : Sonbaharda oluşmuş peyzajlar.

Şekil A.35 (devam) : Sonbaharda oluşmuş mevsimsel peyzajlar.

Şekil A.36 : Kış mevsiminde oluşmuş peyzajlar⁶¹.

⁶¹ Kış mevsimi fotoğrafları, Balıklı Mahallesi imamı Yücel Ekinci'nin arşivinden alınmıştır.

(a)

(b)

Şekil A.37 : Günlük hava değişimleri ile oluşmuş peyzajlar⁶².

⁶² (b) numaralı fotoğraf, Balıklı Mahallesi sakinlerinden Serdar Yüksek'e aittir.

Şekil A.38 : Parsel sınırı gösteren ağaç.

Şekil A.39 : Balıklı yerleşiminde kültürel peyzaj⁶³.

⁶³ Balıklı ve *Sholtiskhevi* yerleşimlerine ait fotoğraflar, Balıklı Mahallesi imamı Yücel Ekinci'nin arşivinden alınmıştır.

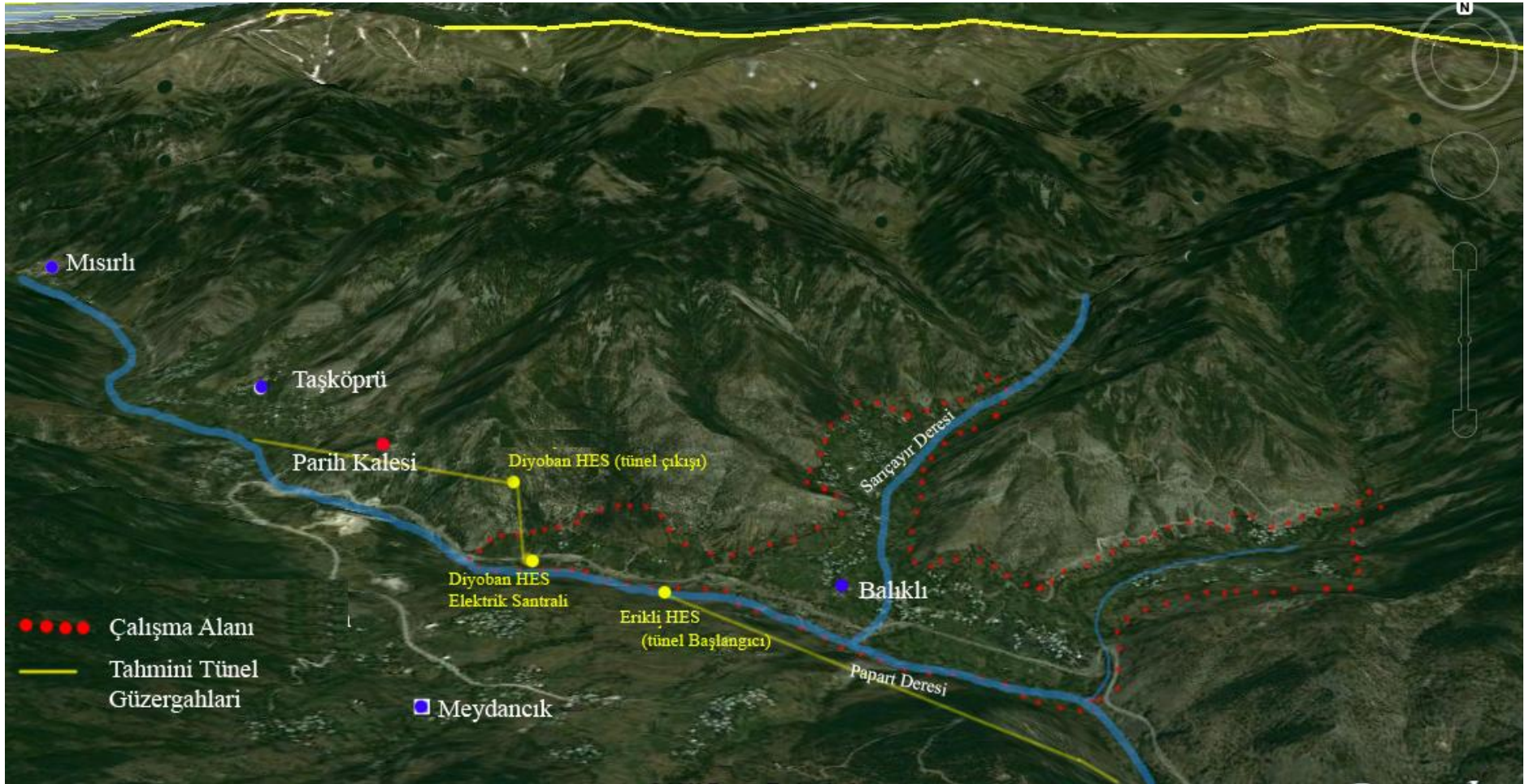

Şekil A.40 : *Sholtiskhevi* (Karayığit) yerleşiminde kültürel peyzaj.

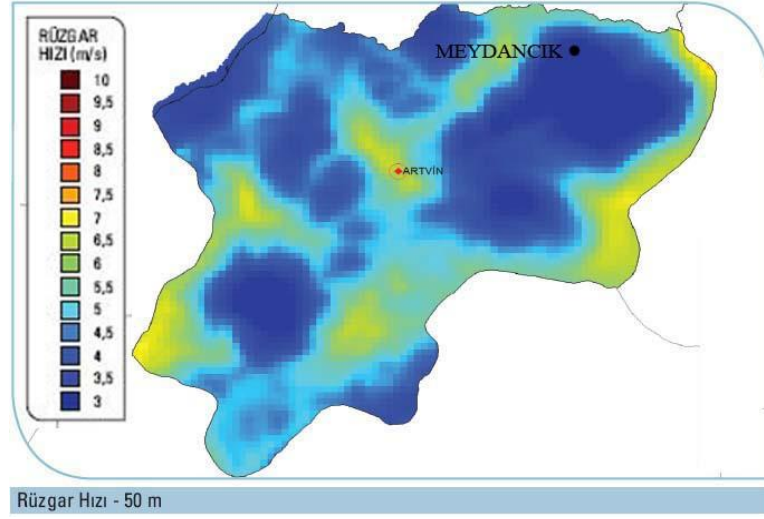

Şekil A.41 : *Bzata* (Akbiyık) yerleşiminde kültürel peyzaj⁶⁴.

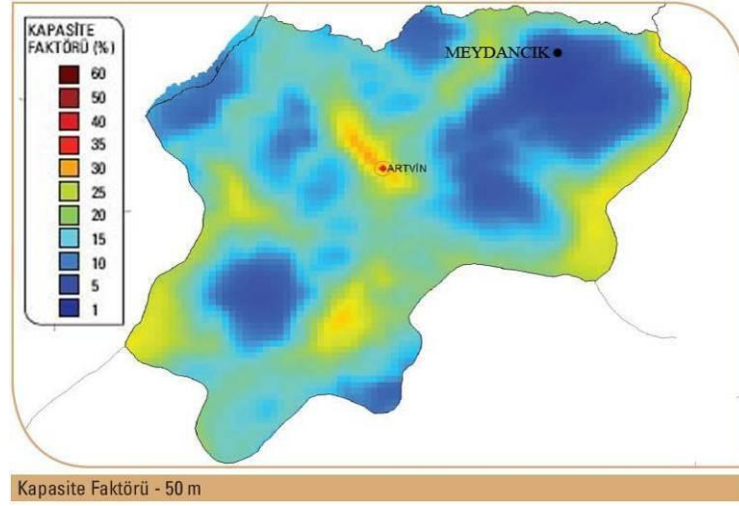
⁶⁴ *Bzata* yerleşimine ait fotoğraf, Balıklı Mahallesi imamı Yücel Ekinci'nin arşivinden alınmıştır

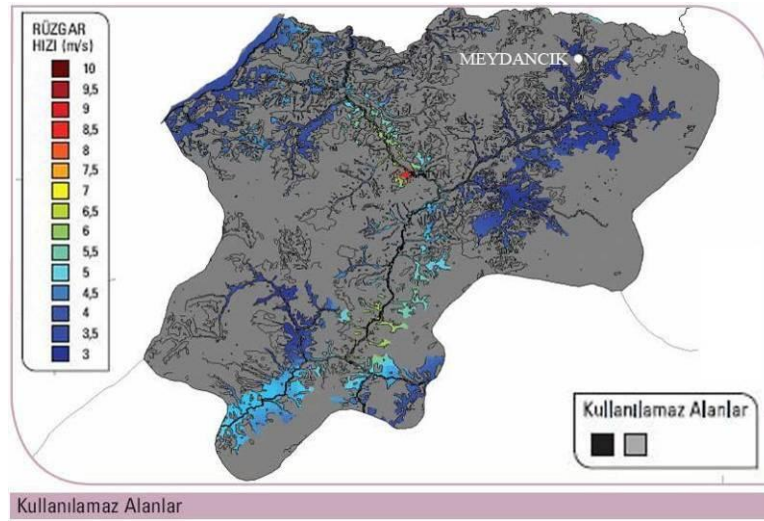
Şekil A.42 : Diyoban HES ve Erikli HES'inin konumları.

Şekil A.43 : Artvin ili rüzgar hızı dağılımı.

Şekil A.44 : Artvin ili rüzgar kapasitesi faktörü dağılımı.

Şekil A.45 : Artvin ilinde rüzgar enerjisi santrali kurulabilir alanlar.

Şekil A.46 : İp sarmada kullanılan çıkırık.

Şekil A.47 : Yün taramada kullanılan *saçıçe*.

Şekil A.48 : Dokuma tezgahı.

Şekil A.49 : Hakiki yünden örölmüş kilim.

Şekil A.49 (devam) : Hakiki yünden örölmüş kilim.

Şekil A.49 (devam) : Hakiki yünden örölmüş kilim.

Şekil A.49 (devam) : Hakiki yünden örülmüş kilim.

Şekil A.50 : Yörenin geleneksel giysisi⁶⁵.

⁶⁵ Geleneksel giysi fotoğrafı, Balıklı Mahallesi sakinlerinden Tuğçe Özdemir'e aittir.

(a)

(b)

(c)

Şekil A.51 : Özgün ahşap eşyalardan örnekler: (a) Yer Sofraları. (b) Sandıklar. (c) Dolaplar.

Şekil A.52 : Ambara depolanmış özgün araç gereçler.

Şekil B.1 : Parih Kalesi'nden bir görünüm.

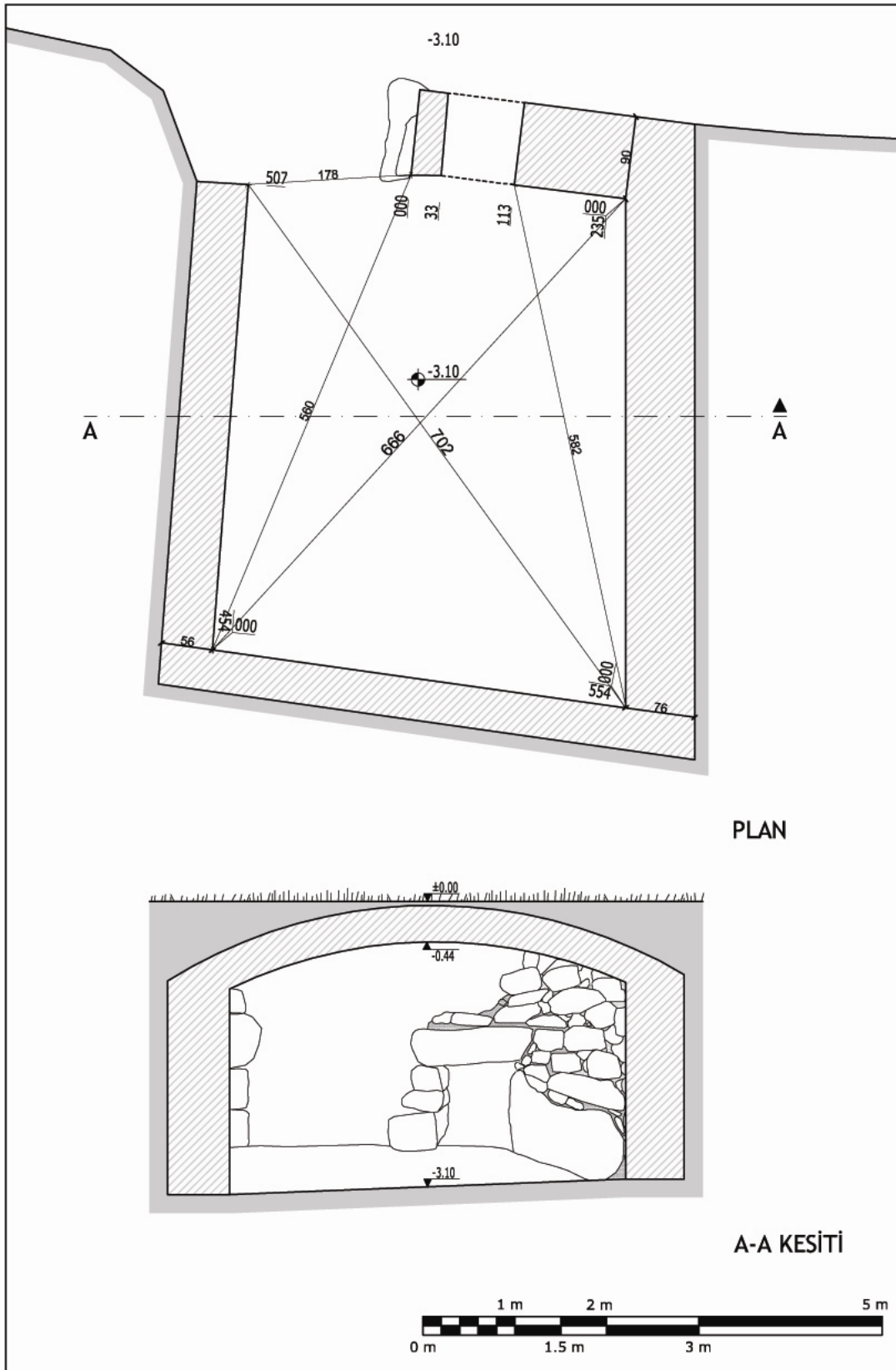
Şekil B.1 (devam) : Parih Kalesi'nden bir görünüm.

Şekil B.2 : Parih Kalesi'nin altında sürdürülen karayolu çalışmaları.

Şekil B.3 : Tarihi taş köprüden bir görünüm.

Şekil B.4 : 24 envanter nolu *daranın plan ve kesiti.*

Şekil B.5 : 146 envanter nolu *darandan* bir görünüm.

Şekil B.6 : 113 envanter nolu *darandan* bir görünüm.

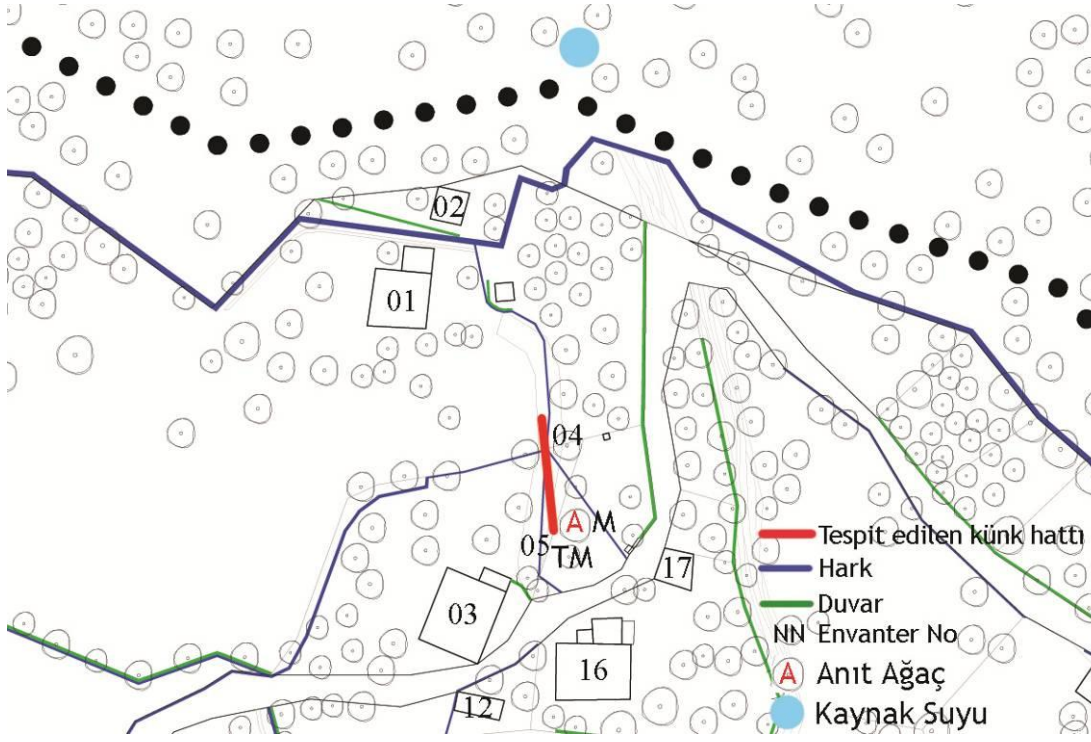
Şekil B.7 : 24 envanter nolu *darandan* bir görünüm.

Şekil B.7 (devam) : 24 envanter nolu *darandan* bir görünüm.

Şekil B.8 : Yol genişletme çalışmaları sonrası 24 envanter nolu *darand*.

Şekil B.9 : Yerleşimde tespit edilen künk hattını gösteren çizim.

Şekil B.10 : Yerleşimde bulunan künkten bir görünüm.

Şekil B.11 : 06 envanter nolu mezardaki mezar taşları.

Şekil B.12 : 15 envanter nolu tarihi mezarlık alanının çevredeki *pelut* ağaçları.

Şekil B.13 : 15 envanter nolu tarihi mezarlık alanı.

Şekil B.14 : 43 envanter nolu tarihi mezardaki mezar taşı.

Şekil B.15 : 54 envanter nolu tarihi mezarlık alanı.

Şekil B.16 : 54 envanter nolu tarihi mezarlık alanında bulunan bir mezar taşı.

Şekil B.17 : 167 envanter nolu tarihi mezarlık.

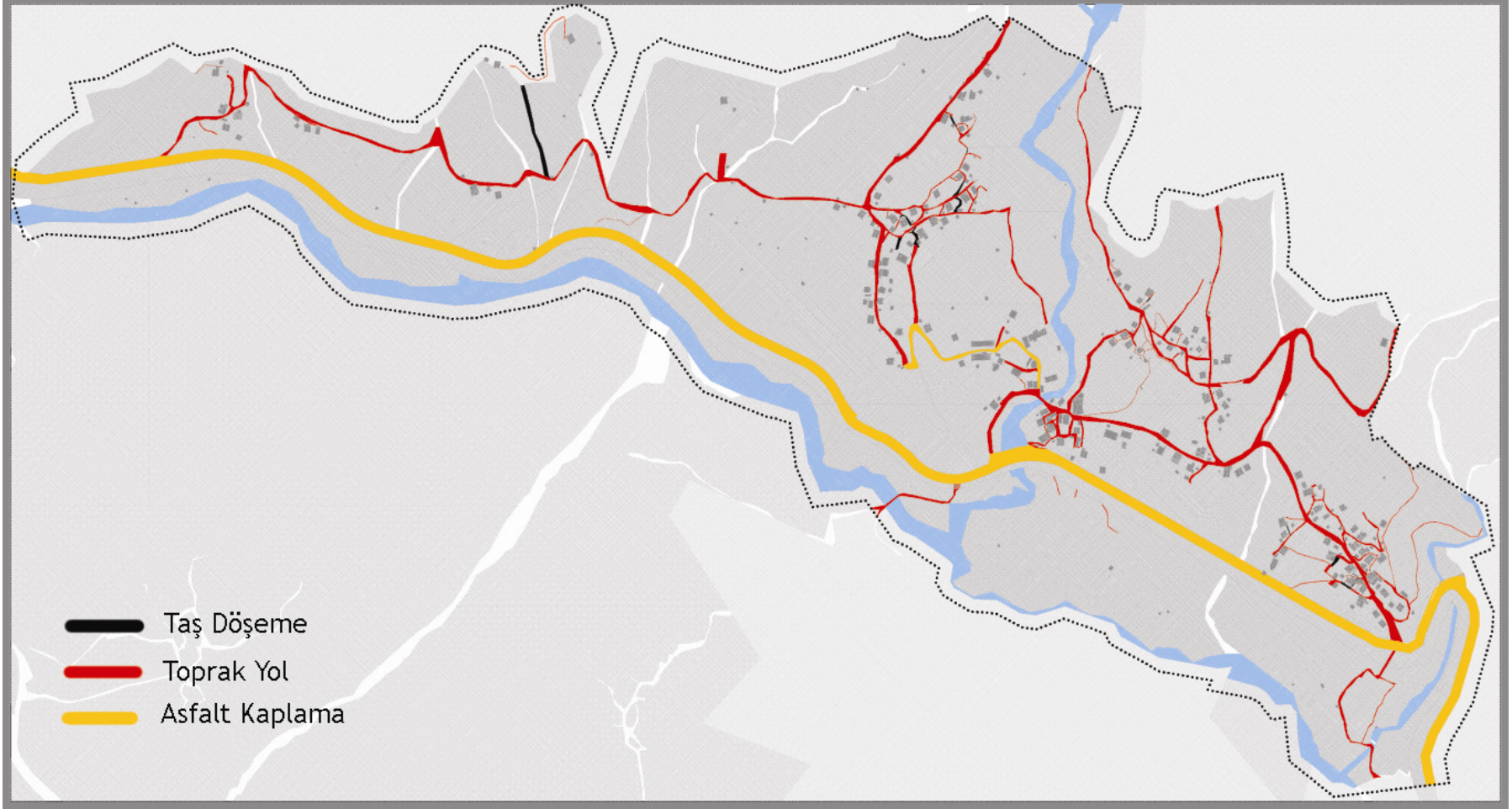
Şekil B.18 : 244 envanter nolu tarihi mezarlık alanı.

Şekil B.19 : 1994-1997 yılları arasında yapılan Meydancık - Şavşat karayolu.

Şekil B.20 : 1994-1997 yılları arasında genişletilen Meydancık - Şavşat karayolu

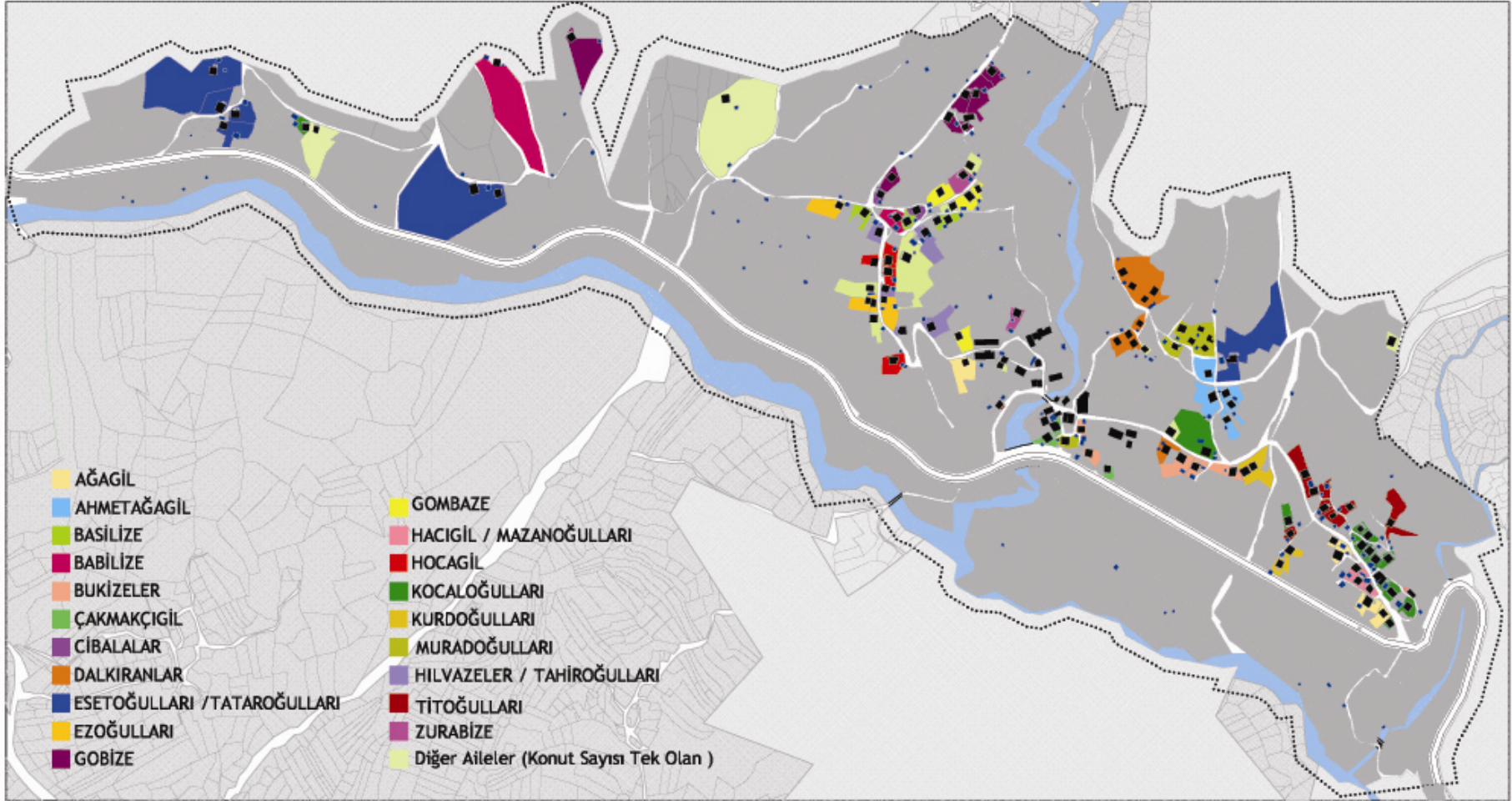
Şekil B.21 : Balıklı yerleşimi yol dokusu.

Şekil B.22 : Toprak yol.

Şekil B.23 : Taş döşemeli *bondruş* yolu.

Şekil B.24 : Balıklı yerleşimindeki aileler ve yayılışları.

Şekil B.25 : Balıklı yerleşimi yer adları.

Şekil B.26 : Kayanın üzerine inşa edilmiş bir konut.

Şekil B.27 : Kayaların üzerine inşa edilmiş bir *merek*.

Şekil B.28 : Balıklı Camisi batı cephesi.

Şekil B.29 : Caminin içinden bir görünüm⁶⁶.

⁶⁶ Fotoğrafi, mimar Duygu Göçmen'e aittir.

Şekil B.30 : Ana mekandan kadınlar mahfiline ulaşımı sağlayan merdiven.

Şekil B.31 : Kadınlar mahfili.

Şekil B.32 : Kadınlar mahfilindeki korkuluklar üzerine yapılmış bezemeler.

Şekil B.33 : Kadınlar mahfili tavanında bulunan ahşap parça.

Şekil B.34 : Kadınlar mahfili tavanında bulunan kubbe⁶⁷.

⁶⁷ Fotoğrafi, mimar Duygu Göçmen'e aittir.

Şekil B.35 : Cami ana kubbesi⁶⁸.

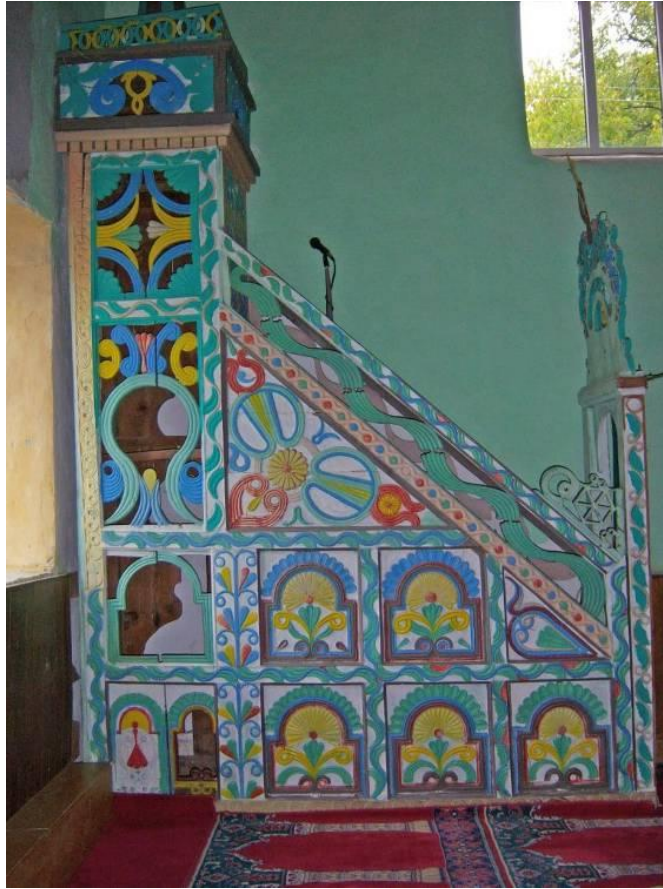

Şekil B.36 : Cami duvarına takılı kapı kanatları.

⁶⁸ Fotoğrafi, mimar Duygu Göçmen'e aittir.

Şekil B.37 : Kadınlar mahfil kapı kanadı.

Şekil B.38 : Minber.

Şekil B.39 : Mihrap.

Şekil B.40 : 2009 yılında yapılan tadilattan bir görünüm⁶⁹.

⁶⁹ Fotoğraf, Balıklı Mahallesi imamı Yücel Ekinci'ye aittir.

Şekil B.41 : Ahşap minareden çıkarılan işlemeli ahşap parça.

Şekil B.42 : 181 envanter nolu yapının kuzeybatı cephesi.

Şekil B.43 : 181 envanter nolu yapının kuzeydoğu cephesi.

Şekil B.44 : 181 envanter nolu yapının güneybatı cephesi⁷⁰.

⁷⁰ B.43 ve B.51 arasında fotoğraflar, mimar Duygu Göçmen'e aittir.

Şekil B.45 : 181 envanter nolu yapının giriş katında bulunan dükkan.

Şekil B.46 : 181 envanter nolu yapının I. katındaki koridor.

Şekil B.47 : 181 envanter nolu yapının arka cephesinde bulunan köşk.

Şekil B.48 : 181 envanter nolu yapının ön cephesinde bulunan köşk.

Şekil B.49 : 181 envanter nolu yapının I. katındaki pencereler.

Şekil B.50 : 181 envanter nolu yapıda bulunan kilit örneği.

Şekil B.51 : 181 envanter nolu yapıda bulunan dekoratif öğeler.

Şekil B.52 : 245 envanter nolu yapının doğu cephesi.

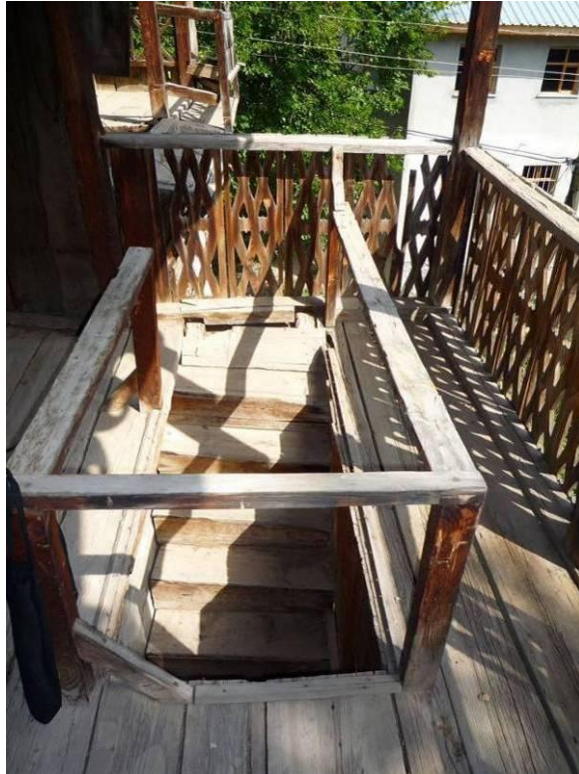
Şekil B.53 : 245 envanter nolu yapının güney cephesi.

Şekil B.54 : 246 envanter nolu yapının batı cephesi.

Şekil B.55 : Zemin katta ve I.kat arasındaki bağlantıyı sağlayan merdiven⁷¹.

Şekil B.56 : I.kata bahçeden ulaşımı sağlayan merdiven.

⁷¹ B.70 ve B.78 arasındaki fotoğraflar, mimar Duygu Göçmen'e aittir.

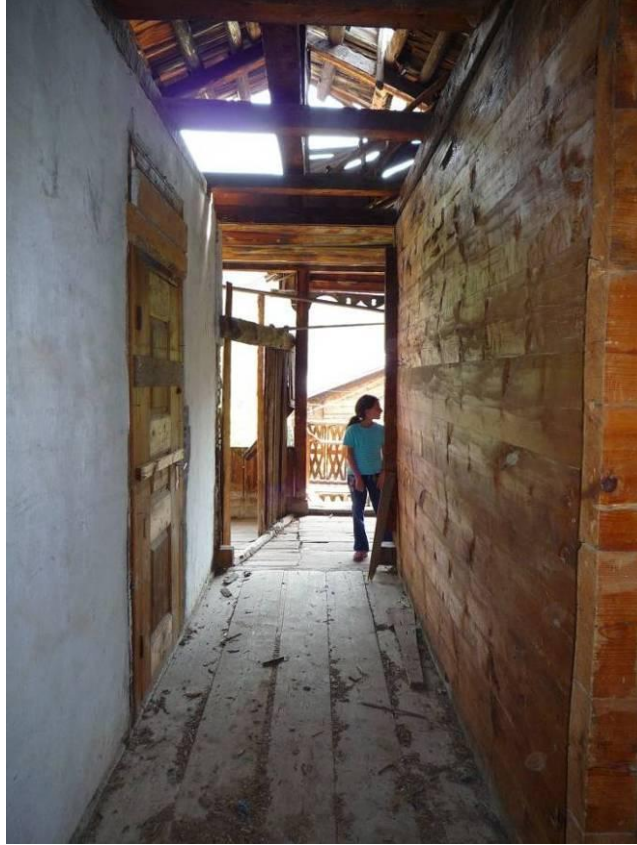
Şekil B.57 : 245 envanter nolu yapının *dandrabasında* bulunan *seki*.

Şekil B.58 : 245 envanter nolu yapının *dandrabasında* bulunan *dolap*.

Şekil B.59 : 245 envanter nolu yapının dandrabasında bulunan ahşap lavabo.

Şekil B.60 : 245 envanter nolu yapının I. katında bulunan koridor.

Şekil B.61 : 245 envanter nolu yapının I.katında bulunan oda.

Şekil B.62 : 245 envanter nolu yapının I.katını iki bölüme ayıran kapı.

Şekil B.63 : 245 envanter nolu yapının köşk korkulukları.

Şekil B.64 : 84 ve 85 envanter nolu yapıların güney cephesi.

Şekil B.65 : 84 envanter nolu yapı.

Şekil B.66 : 247 envanter nolu yapının kuzebatı cephesi.

Şekil B.67 : 295 envanter nolu konutun manzarası.

Şekil B.68 : 75 envanter nolu konutun manzarası⁷².

⁷² Fotoğraf, mimar Duygu Göçmen'e aittir.

Şekil B.69 : 27 envanter nolu konutun ev düzeni.

Şekil B.70 : 16 envanter nolu konutun ev düzeni.

Şekil B.71 : 27 envanter nolu konutun ileriki odası.

Şekil B.72 : 01 envanter nolu konutun geriki odası.

Şekil B.73 : 121 envanter nolu konutun *dandrabası*.

Şekil B.74 : *Dandrabadan* İk kata ulaşımı sağlayan merdiven⁷³.

⁷³ Fotoğraf, mimar Duygu Göçmen'e aittir.

Şekil B.75 : Merdiven boşluğunun üstünü örten kapak.

Şekil B.76 : 315 envanter nolu konutun *dandrabası*.

Şekil B.77 : 27 envanter nolu konutun salonu.

Şekil B.78 : 16 envanter nolu konutun salonu.

Şekil B.79 : 196 envanter nolu konutun maranı.

Şekil B.80 : 223 envanter nolu konutun maranı.

Şekil B.81 : 118 envanter nolu konutun *hoçosu*.

Şekil B.82 : 164 envanter nolu konutun *hoçosu*.

Şekil B. 83 :132 envanter nolu konutun *hoçosu*.

Şekil B.84 : *Hoconun* içindeki buhar.

Şekil B.85 : Küçük taşlardan oluşturulmuş ocak.

Şekil B.86 : *Hoçonun* içindeki *karapan*.

Şekil B.87 : 315 envanter nolu konutun bahçesindeki *karapan*.

Şekil B.88 : 261 envanter nolu konutun bahçesindeki *karapan*.

Şekil B.89 : 16 envanter nolu konutun bahçesindeki *karapan*.

Şekil B.90 : 27 envanter nolu konutun hoçodan çevrilmiş mutfağı.

Şekil B.91 : 16 envanter nolu konutun mutfağa çevrilmiş hoçosu.

Şekil B.92 : 124 envanter nolu konut ahır ve giriş katında bulunan helalar.

Şekil B.93 : 315 envanter nolu konut ahır ve giriş katında bulunan helalar.

Şekil B.94 : 121 envanter nolu konutun helâsi⁷⁴.

Şekil B.95 : 118 envanter nolu konutta hela yeri.

⁷⁴ Fotoğraf, mimar Duygu Göçmen'e aittir.

Şekil B.96 : 160 envanter nolu konuttaki hela.

Şekil B.97 : 210 envanter nolu konuttaki hela.

Şekil B.98 : 151 envanter nolu konuttaki hela.

Şekil B.99 : 118 envanter nolu konutta bulunan hela taşı.

Şekil B.100 : 215 envanter nolu konutta bulunan hela taşı.

Şekil B.101 : 118 envanter nolu konutun birinci katı.

Şekil B.102 : 01 envanter nolu konutun birinci katı.

(a)

(b)

Şekil B.103 : *Yukarki dandrabada kurumaya bırakılmış ürünler*⁷⁵.

⁷⁵ Şekil B.103 (b) numaralı fotoğraf, mimar Duygu Göçmen'e aittir.

Şekil B.104 : Ambar kapısı.

Şekil B.105 : 315 envanter nolu konutun ambarı.

Şekil B.106 : 151 envanter nolu konutun *ahorun kapısı*.

Şekil B.107 : 01 envanter nolu konutun *ahorun kapısı*.

Şekil B.108 : *Ahor*.

Şekil B.109 : 326 envanter nolu konutun arka cephesi.

Şekil B.110 : 108 envanter nolu konutun arka cephesi.

Şekil B.111 : 236 envanter nolu konutun yan cephesi⁷⁶.

Şekil B.112 : 195 envanter nolu konutun yan cephesi.

⁷⁶ B.131 ve B.132 numaralı fotoğraflar, mimar Duygu Göçmen'e aittir.

Şekil B.113 : 79 envanter nolu konutun giriş cephesi.

Şekil B.114 : 79 envanter nolu konutun yan cephesi .

Şekil B.115 : 110 envanter nolu konutun giriş cephesi⁷⁷.

Şekil B.116 : 232 envanter nolu konutun balkon korkulukları.

⁷⁷ Fotoğraf, mimar Duygu Göçmen'e aittir.

Şekil B.117 : 256 envanter nolu konutun ön cephesi.

Şekil B.118 : 277 envanter nolu konutun *köşkü*.

Şekil B.119 : 278 envanter nolu konutun *köşkü*.

Şekil B.120 : 279 envanter nolu konutun ön cephesi.

Şekil B.121 : Saclarla örtölmüş cepheler.

Şekil B.122 : 135 envanter nolu konutta bulunan ahşap tavan süslemesi.

Şekil B.123 : Sholtiskhevi yerleşiminde bulunan ahşap tavan süslemesi.

Şekil B.124 : 121 envanter nolu konutta bulunan dikme.

Şekil B.125 : 135 envanter nolu konutta bulunan dikme.

Şekil B.126 : Sökülmüş evlerin farklı işlevlerde kullanılan özgün elemanları.

Şekil B.126 (devam) : Sökülmüş evlerin farklı işlevlerle kullanılan özgün elemanları.

Şekil B.127 : 128 envanter nolu konutta köşteki işlemler.

Şekil B.128 : Kilitler.

Şekil B.128 (devam) : Kilitler.

Şekil B.128 (devam) : Kilitler.

Şekil B.129 : Lavabolar.

Şekil B.130 : Demir elemanlar.

Şekil B.131 : Askılar.

Şekil B.132 : Birleşim detayları.

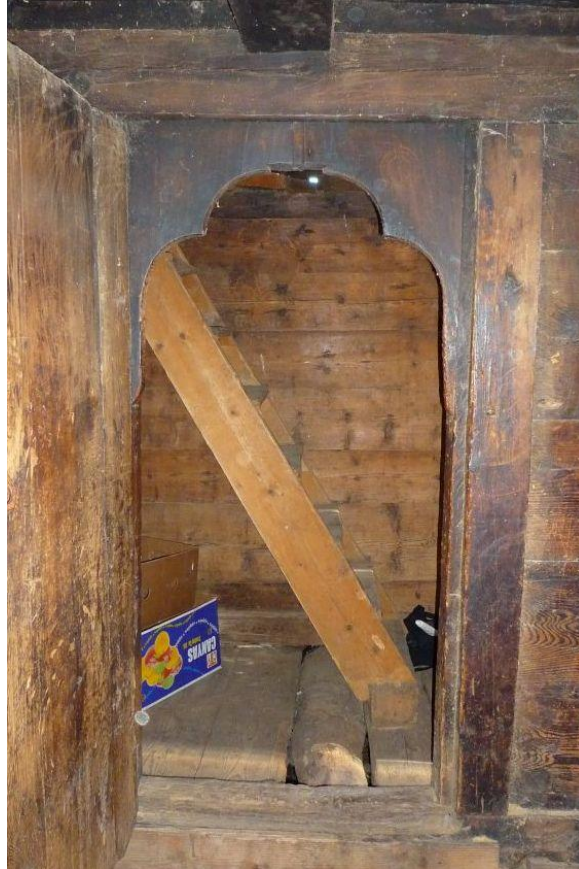
Şekil B.132 (devam) : Birleşim detayları.

Şekil B.132 (devam) : Birleşim detayları.

Şekil B.133 : 124 envanter nolu konutun 1.kısım ev kapısı.

Şekil B.134 : 124 envanter nolu konutun 2.kısım ev kapısı.

Şekil B.135 : 124 envanter nolu konutun 1.kısım giriş kapısı kemeri.

Şekil B.136 : 138 envanter nolu konutun ev kapısı kemeri.

Şekil B.137 : 186 envanter nolu konutta bulunan sürme kapaklı açıklık.

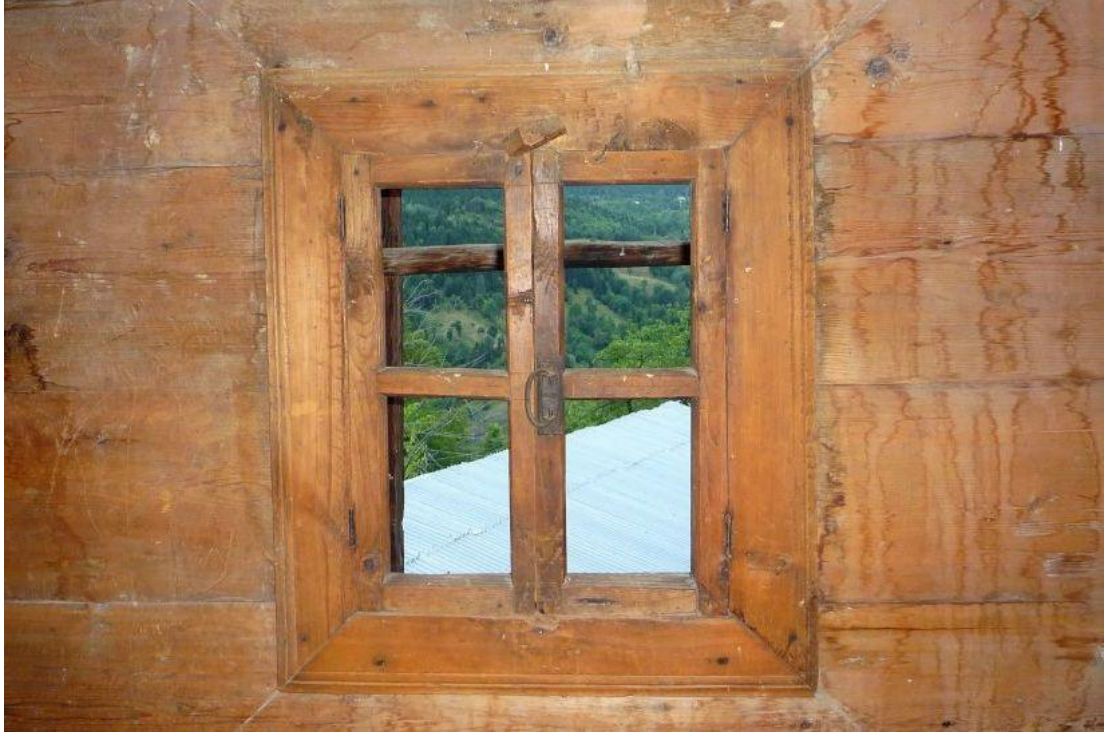
Şekil B.138 : 74 envanter nolu konutta bulunan kemerli açıklık.

Şekil B.139 : 315 envanter nolu konutta bulunan dikdörtgen açıklıklar.

Şekil B.140 : 206 envanter nolu konutta bulunan dikdörtgen açıklıklar.

Şekil B.141 : Geleneksel konutlarda yaygın olarak görülen iki kanatlı pencere.

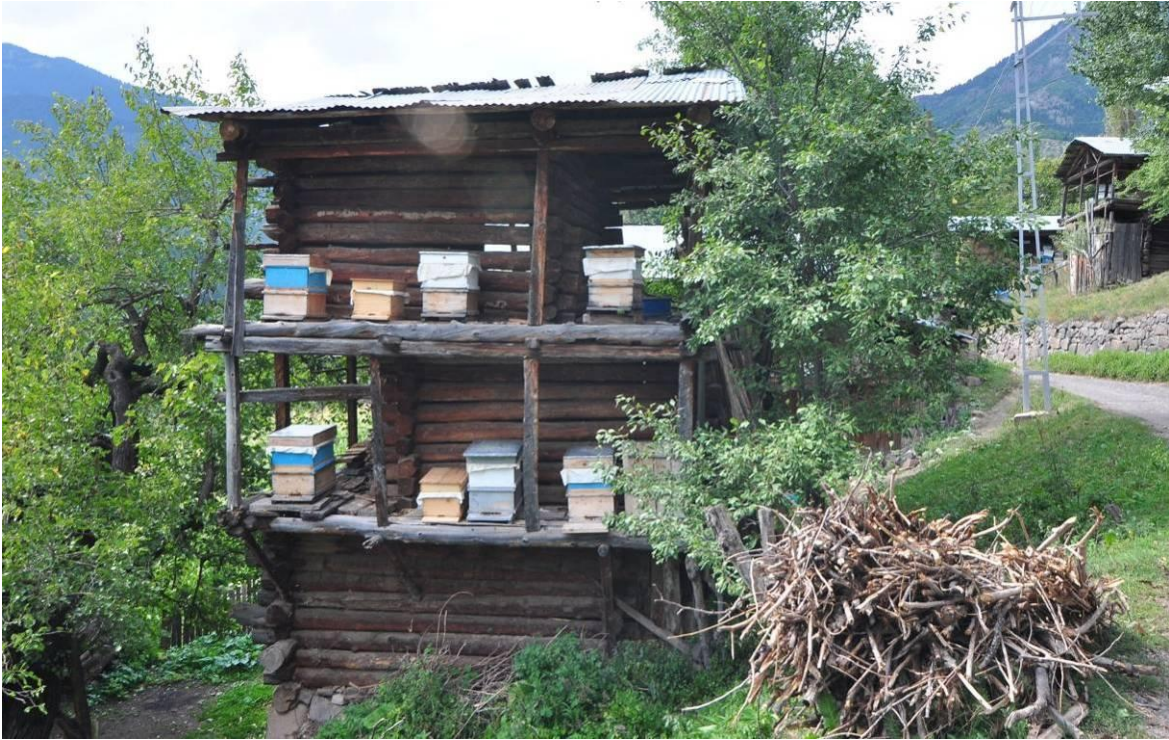
Şekil B.142 : İki kanatlı pencere tipi.

Şekil B.143 : Konut bahçesinde bulunan mercekler.

Şekil B.144 : Tarım alanlarında bulunun *merekler*.

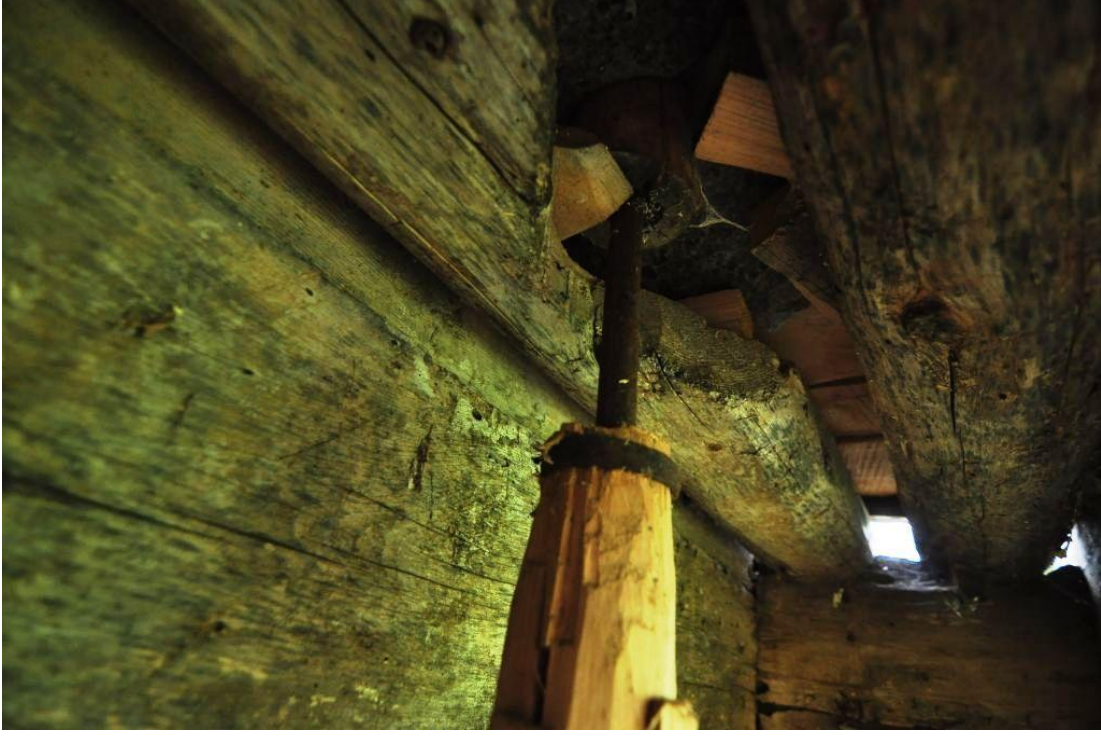
Şekil B.145 : 3 katlı *merekler*.

Şekil B.146 : 169 envanter nolu değirmen.

Şekil B.147 : 129 envanter nolu değirmenin altında bulunan çark.

Şekil B.148 : Çark ve değirmen taşı birleşimi.

Şekil B.149 : Değirmenin iç düzeni.

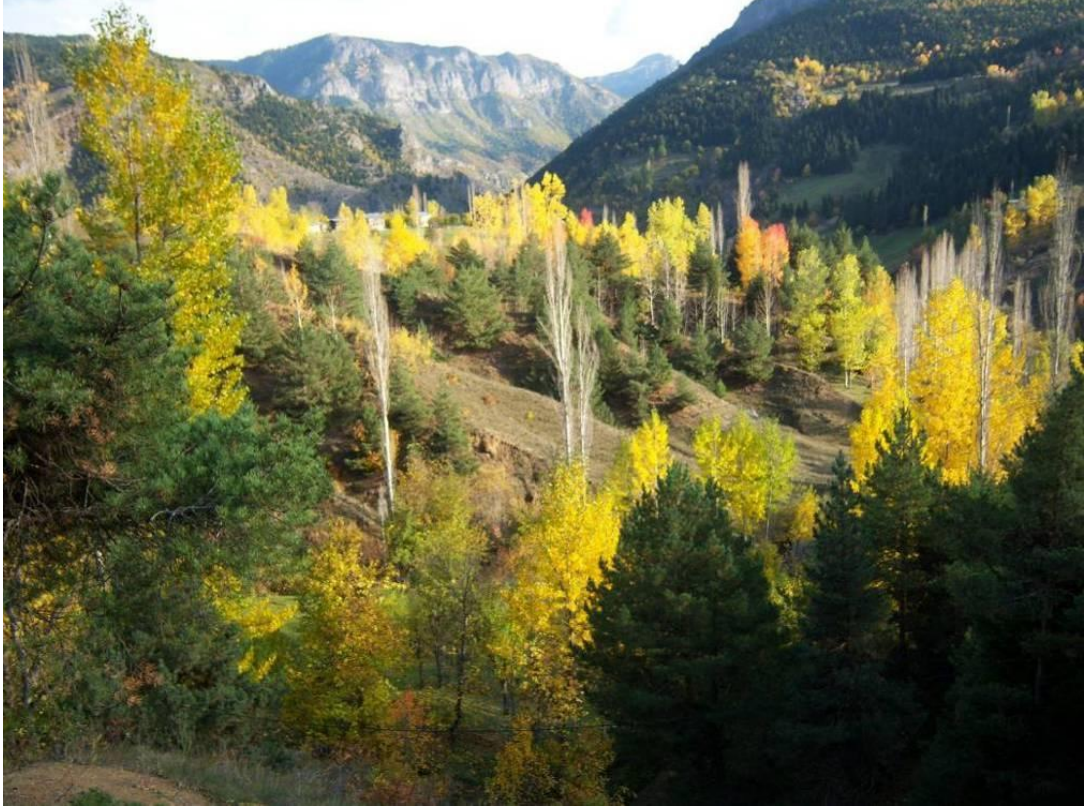
Şekil B.150 : Çağlıpınar Köyü'ndeki ilkokul binası.

Şekil B.151 : Belkeda Deresi üzerinde bulunan asma köprü.

Şekil B.152 : Papart Deresi üzerinde bulunan asma köprü.

Şekil C.1 : 1 numaralı manzara açısı.

Şekil C.2 : 2 numaralı manzara açısı.

Şekil C.3 : 3 numaralı manzara açısı.

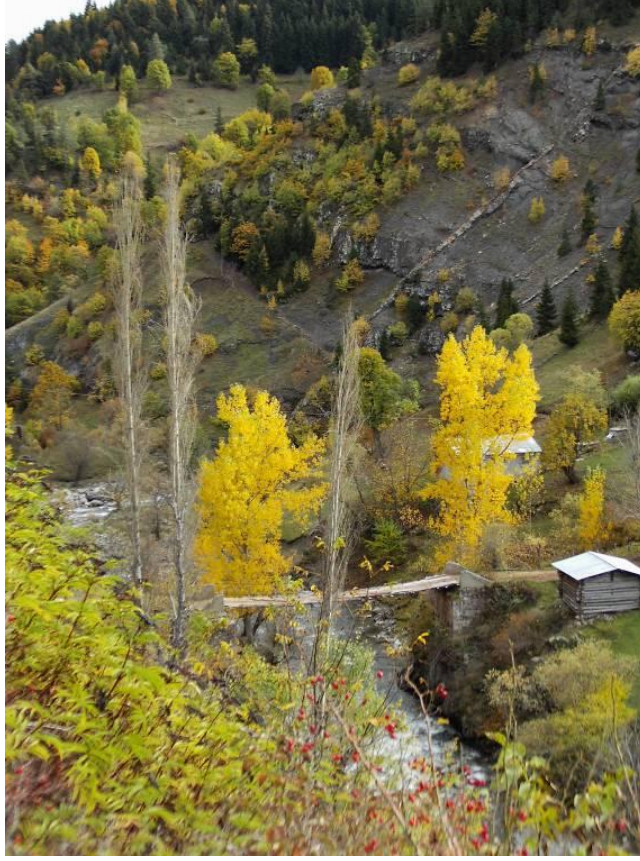
Şekil C.4 : 4 numaralı manzara açısı.

Şekil C.5 : 5 numaralı manzara açısı.

Şekil C.6 : 6 numaralı manzara açısı.

Şekil C.7 : 7 numaralı manzara açısı.

Şekil C.8 : 8 numaralı manzara açısı.

Şekil C.9 : 9 numaralı manzara açısı.

Şekil C.10 : 10 numaralı manzara açısı.

Şekil C.11 : 11 numaralı manzara açısı.

Şekil C.12 : 12 numaralı manzara açısı.

Şekil C.13 : 13 numaralı manzara açısı.

Şekil C.14 : 14 numaralı manzara açısı.

Şekil C.15 : 15 numaralı manzara açısı.

Şekil C.16 : 16 numaralı manzara açısı.

Şekil C.17 : 17 numaralı manzara açısı.

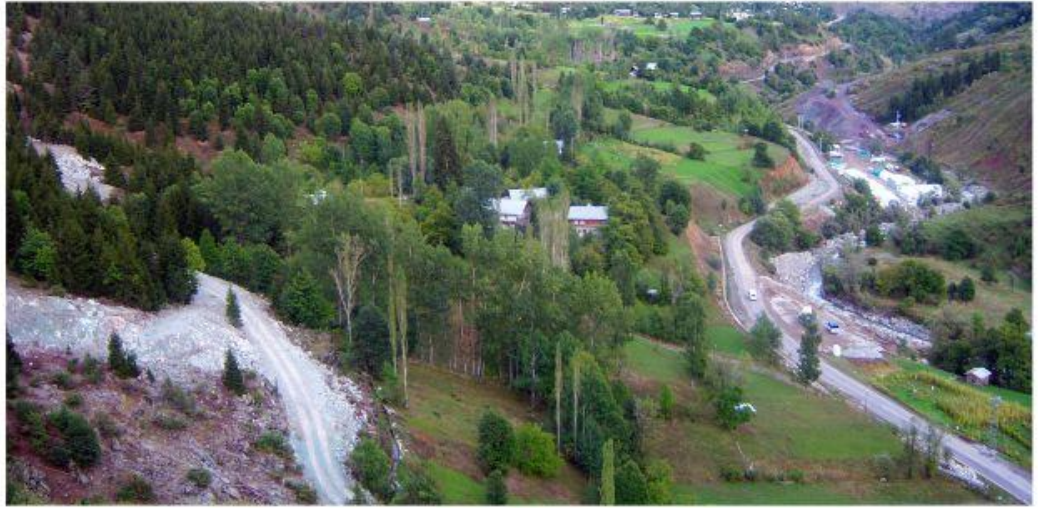
Şekil C.18 : 18 numaralı manzara açısı.

Şekil D.1 : Ormanda bırakılmış hafriyat.

Şekil D.2 : Dere yataklarına dökülen hafriyat.

Şekil D.3 : HES için ormanda açılan yol.

Şekil D.4 : Orman içine açılan HES boru çukuru.

Şekil D.5 : HES inşaat sahası.

Şekil D.6 : 104 envanter nolu konuta eklenen mutfak birimleri.

Şekil D.7 : 308 envanter nolu konuta eklenen niteliksiz ek.

Şekil D.8 : 272 envanter nolu konuta eklenen niteliksiz ek.

Şekil D.9 : 16 envanter nolu konuta eklenen banyo birimi.

Şekil D.10 : 27 envanter nolu konuta eklenen banyo birimi.

Şekil D.11 : Balıklı İlköğretim Okulu binası.

Şekil D.12 : Meydancık Orman İşletme Şefliği binası.

Şekil D.13 : Terkedilmiş bir ev.

Şekil D.14 : Kullanılmayan bir *merek*.

Şekil D.15 : 200 envanter nolu çeşme.

Şekil D.16 : 115 envanter nolu çeşme.

Şekil D.17 : Mısırlı Mahallesi'nde yangın.

EK C : Belgeler

T.C
KÜLTÜR VE TURİZM BAKANLIĞI
Trabzon Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu Müdürlüğü

SAYI : B.16.0.KVMG.4.61.00.02.08.05/21- **896**
KONU: Artvin Şavşat Meydancık

TRABZON
5/04/2010

ATİ İNŞAAT ENERJİ ÜRETİM ve TİCARET LTD:ŞTİ
İnönü Mahallesi İlkadım Sokak. Adel Apartmanı A-Blok No:80 Kat:1/1
TRABZON

İLGİ: a)Ati İnşaat Enerji Üretim ve Tic Ltd.Şti Müdürlüğümüze hitaplı 18.01.2010 günlü başvurusu
b)Ati İnşaat Enerji Üretim ve Tic Ltd. Şti 'nin 15.02.2010 günlü başvurusu
c)Ati İnşaat Enerji Üretim ve Tic Ltd. Şti'nin 11.03.2010 günlü başvurusu.
d)Elif AYDEMİR'in Müdürlüğümüze hitaplı 12.03.2009 günlü başvurusu
e) Meydancık Belediye Başkanlığının 04.05.2009 gün ve 90 sayılı yazısı

Şirketinizce Müdürlüğümüze yapılan ilgi (a,b ve c) başvurular incelenmiş olup,başvurularda Meydancık beldesi sınırlarında Korunması gerekli kültür varlığı olarak tescilli Parih kalesinde bulunduğu alanı kapsamına alan ve Taş köprü mahallesine kadar uzanan ve tünel inşaatı bitmek üzere olan, Diyoben hes projesinin, Ebara AS'nin planladığı Cüneyt Hes projelerinden ayrı tutularak tek başına değerlendirilerek doğal sit alanı dışında bırakılacak şekilde karar alınması ilgi başvurunuzlarla istenilmektedir.

İlgi (d) de kayıtlı Elif AYDEMİR'in başvurusunda ise Meydancık beldesi ve çevresi Balıklı,Karayiğit mahallesi, Akbıyık(Bazafa), mahallelerinin de içine alacak şekilde Doğal ve Kentsel sit olarak değerlendirilmesi talebi ile ilgi (e) de kayıtlı Meydancık Belediye Başkanlığının yazısında ise Meydancık belde sınırları içerisinde Ati inşaatca yapılması planlanan Hes projesinin letim tünelinin Parih kalesinin bulunduğu kısımdan geçen tünelin, kaleye zararı olup olmayacağı konusunda koruma kurulu kararı gerekikip gerekmediği sorulmuştur.Söz konusu istekler, meydancık beldesi ve çevresi ile Gökna ve papart vadisinde yapımı planlanan Cüneyt Hes projeleri ile birlikte,Tabzon koruma Bölge kurulu üyelerinin 26.06.2009 tarihinde mahalde yapılan incelemeler sonucunda değerlendirilmiş bir örneği ilişikte gönderilen 26.06.2009 gün ve 2225 sayılı kurul kararı alınmıştır. Kararda " Artvin ili, Şavşat ilçesi Meydancık beldesi ve sınırları içerisindeki,tescilli parih kalesi ve çevresi ile Gökna deresi ve papart vadisinde yapılacak Hes alanlarının bir bütünlük oluşturması nedeniyle birlikte değerlendirilmesine,Ancak kararın son paragrafında meydancık Papart vadisindeki Heslerle ilgili Rize İdare mahkemesinde açılan 2008/769 , E.2008/869 ve 2009/43 E.sayılı davalara ilişkin dava safatının mahkemeden sorulmasından sonra konunun değerlendirilebileceğine karar verilmiş bulunmaktadır.

Davanın safahatı hakkında mahkemeden görüş sorulmuş henüz Müdürlüğümüze bir bilgi ulaşmamıştır.Mahkemeden açılmış davaların safahatı hakkında görüş geldikten sonra ilgideki başvurularınız değerlendirilecektir.

Tescilli parih kaleside olmak üzere doğal sit önerilen alanlarda Kurul kararı alınmaya kadar uygulamalarda bulunulmaması gerekmektedir.

Bilgilerinizi ve gereğini arz ederim.

Serpil YUKSEL
Müdür V.

Ek: 1 Adet Kurul Kararı

06-04-2010

DAĞITIM:
MEYDANCİK BELEDİYE BAŞKANLIĞINA
Meydancık/ŞAVŞAT
ATİ İNŞAAT ENERJİ ÜRETİM LTDİ ŞİRKETİ
İnönü Mah. İlkadım Sokak Adel Apartmanı A-Blok No:80 Kat: 1/1
TRABZON

T.C.
KÜLTÜR VE TURİZM BAKANLIĞI
TRABZON KÜLTÜR VE TABİAT VARLIKLARINI
KORUMA BÖLGE KURULU
K A R A R

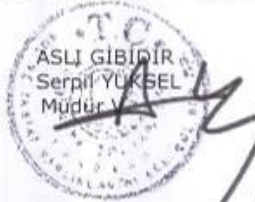
Toplantı Tarihi ve No: 30.04.2010 - 1 3 3
Karar Tarihi ve No. : 30.04.2010 - 2 6 9 0

08.05/22
Toplantı Yeri : TRABZON

Artvin ili, Şavşat İlçesi Meydancık Beldesi sınırları içerisinde akmakta olan papart vadisi ve Göknar dereleri üzerinde,Ebara Elektronik A.Ş tarafından yapımı planlanan Cüneyt I,II,III ve IV regülatör ve hes proje sahasının çed raporlarının çevreyi olumsuz etkilemesinden dolayı Rize İdare Mahkemesinin, 31.12.2009 tarih ve 2008/769 esas sayılı kararla yürütmesi durdurulan ve dosyası tekemmül aşamasında olan bölgenin doğal sit isteği ile ayrı bir proje olan Meydancık beldesinin Taşköprü ve Balıklı mahalleleri sınırları içerisinde tescilli Parih kalesinin de bulunduğu alanda yapılmakta olan ve iletim tünelinin büyük bir bölümü tamamlanan Diyoban HES proje alanının doğal sit kapsamı dışında tutulması ve kale koruma alanının belirlenmesi isteğine ilişkin,Ati İnşaat Üretim ve ticaret Ltd. Şti'nin 18.01.2010 gün ve 74 sayılı,15.02.2010 gün ve 82 sayılı, 11.03.2010 gün ve 87sayılı,09.04.2010 gün ve 96 sayılı yazıları ile 22.04.2010 gün ve 98 sayılı yazısı,Şavşat İlçesi Meydancık Belediye Başkanlığının 03.03.2010 gün ve 76 sayılı, 03.03.2010 gün ve 78 sayılı ve 01.04.2010 gün ve 174 sayılı yazıları,Rize İdare Mahkemesinin 30.03.2010 gün ve 2008/769 esas nolu yazısı, Hasan Sıtkı ÖZKAZAN'ın 03.03.2010 günlü başvurusu,Bayındırlık ve İskan Bakanlığı,Teknik Araştırma ve Uygulama Genel Müdürlüğü'nün 06.04.2010 gün ve 3273 sayılı yazısı ile Trabzon kültür Ve Tabiat Varlıklarını koruma Bölge kurulunun 26.06.2009 gün ve 2225 sayılı kararı ve Trabzon koruma Bölge kurulunun 28.04.2010 gün ve 2166 sayı ile kayıtlı uzman raporu okundu dosyası incelendi yapılan görüşmeler sonunda;

Artvin ili, Şavşat İlçesi Meydancık Beldesi sınırları içerisinde akmakta olan papart vadisi ve Göknar dereleri üzerinde Ebara Elektronik A.Ş tarafından yapımı planlan Cüneyt I,II,III, ve IV regülatör ve Hes proje sahalarının,doğal nitelikli ormanları,akarsuların kaynak bölgelerini kapsadığı, yörenin doğal dokusunun bozulmadığı ekolojik dengesinin yüksek olması nedeniyle, doğal sit isteğinin bölgede yapılacak detaylı çalışmalar sırasında ahşap dokulu yerleşimlerin mevcut haritalarda yerlerinin işaretlenmesinden sonra belirlenmesine;

Farklı bir proje olan Meydancık Beldesi,Taşköprü ve Balıklı Mahalleleri arasında yapılmakta olan Diyoban Hes projesinin tescilli Parih Kalesinin yatayında 52m. düşeyden 151 m derinden geçen İletim tünelinin,kalenin koruma alanına rastlayan kısmının bitirildiğinden,söz konusu alanın kurulumuzun 26.06.2009 gün ve 2225sayılı kararından ayrı tutulmasına,kalenin koruma alanının ise ekte dağıtımı yapılan haritalarda işaretlendiği şekilde belirlenmesine,Hes'in diğer ünitelerinin kale koruma alanı kapsamı dışında kaldığından projenin uygulanmasında sakınca olmadığına karar verildi.

BAŞKAN
Prof Dr. Ali ÖZBİLEN
(İmza)

BAŞKAN YARDIMCISI
Doç Dr. Erhan ÖZTEPE
(Bulunmadı)

Üye
Prof. Dr.Ayşe SAĞSÖZ
(İmza)

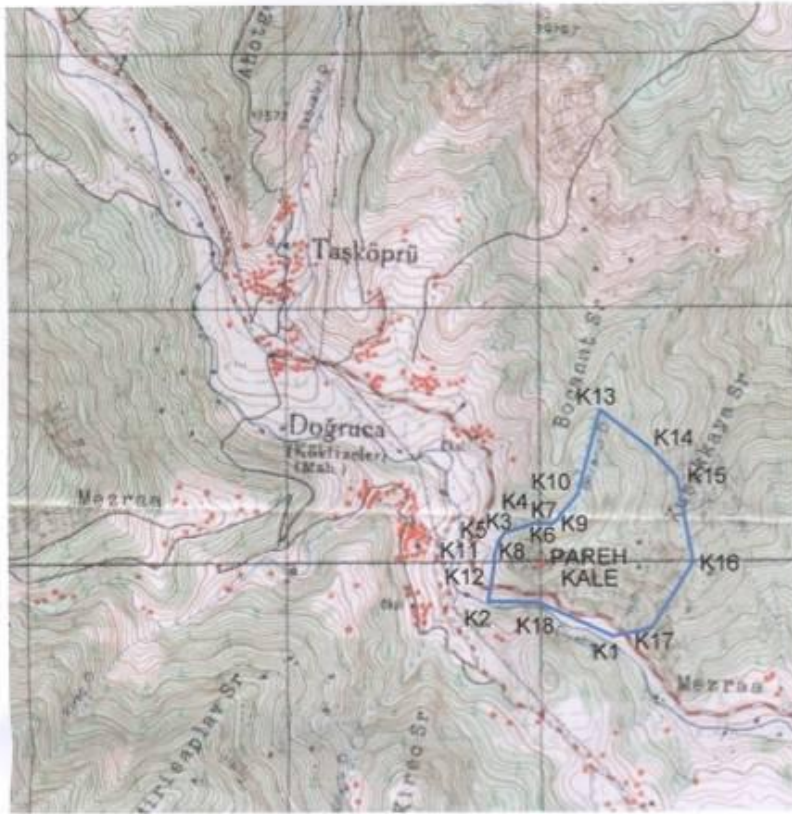
Üye
Yrd. Doç Dr.A.Melih ÖKSÜZ
(İmza)

Üye
Yrd.Doç Dr. Ömer İskender TULUK
(İmza)

Üye
Enver KİBİROĞLU
(İmza)

Üye
Nihat ACAR
Meydancık Belediye Tem.
(İmza)

Üye
Artvin Orman Bölge Müd.Tem.
(Bulunmadı)

NoktaNo	Y	X
K1	269278.000	4589723.000
K2	268783.000	4589863.000
K3	268851.000	4590131.000
K4	268928.000	4590152.000
K5	268832.000	4590100.000
K6	268956.000	4590164.000
K7	269003.000	4590166.000
K8	268823.000	4590083.000
K9	269048.000	4590164.000
K10	269142.396	4590277.755
K11	268808.000	4590042.000
K12	268807.000	4590002.000
K13	269231.953	4590610.721
K14	269422.547	4590461.461
K15	269529.272	4590343.302
K16	269591.750	4590012.306
K17	269429.575	4589754.422
K18	268990.038	4589857.088
PAREHKALE	269003.498	4590007.536

— KALE KORUMA ALANI SINIRI

EK D : Anket Formu

Anketin yapıldığı il:

İlçe:

Belde:

Mahalle:

Sokak:

Ev no:

- 1) Hane reisinden başlayarak bu evde oturanları sayar mısınız?

Hane reisine göre akrabalık:

Cinsiyeti:

Yaşı:

Doğum yeri:

Öğrenim durumu:

İşi:

İş yeri:

Aylık kazancı:

- 2) Balıklı'nın yerlisi misiniz?

Cevabınız hayırsa, buraya nereden geldiniz?

Kaç yılında geldiniz?

Geliş nedeniniz?

Geldiğiniz yerde ne iş yapardınız?

- 3)Yılın kaç ayı Balıklı'da kalıyorsunuz? Hangi mevsimler arası?

Neden sürekli Balıklı'da ikamet etmiyor musunuz?

İş imkanı sağlanması halinde Balıklı'ya sürekli olarak yerleşir misiniz?

- 4)Tarımsal faaliyetleri devam ettiriyor musunuz?

Evetse, bu işlerden gelir sağlıyor musunuz?

- 5)Hayvan besliyor musunuz?

Evetse hangi cins?

Kaç tane?

Hayvansal ürünlerden gelir sağlıyor musunuz?

- 6)Gelir sağlama amacıyla halı dokuyor musunuz?

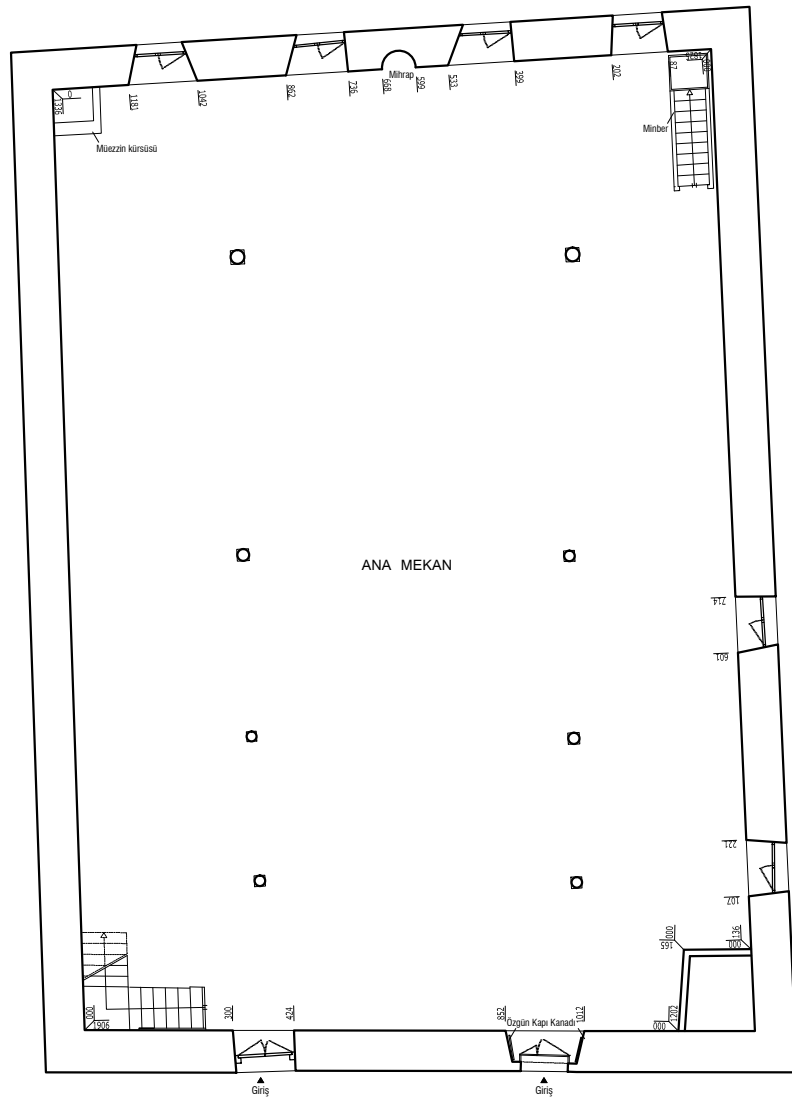
- 7) Taşıt aracınız var mı?
- 8) Oturduğunuz ev birlik ev mi?
Evetse, evinizin sizin için manevi veya tarihi değeri taşıyor mu?
- 9) Kaç yıldır bu evde oturuyorsunuz?
- 10) Evin yapım yılı nedir?
- 11) Ahşap yapılar konusundaki düşünceleriniz nedir?
- 12) Evinizden memnun musunuz?
Neden memnun musunuz?
Neden memnun değilsiniz?
- 13) Malzeme bozulmalarına karşı bakım yapıyor musunuz?
- 14) Evinizin içinde değişiklik yaptınız mı?
- 15) Evinizin kullanmadığınız bölümleri var mı? Varsa nereler?
- 16) Maddi imkânınız olsa evinizi tamir ettirmeyi mi seçersiniz yeni bir ev yapmayı mı?
Neden?
- 17) Köyün dokusunda değişimler var mı? Bu değişikliklerden rahatsız mısınız?
- 18) Kırsal dokusunun sürdürülmesini ister misiniz?
- 19) Köy hayatının sürdürülmesini ister misiniz?
- 20) Yerleşimin eksiklikleri ve sorunları nelerdir?
- 21) Yörede gerçekleştirilecek turizm aktivitelerini destekler misiniz?
- 22) Turizm faaliyetlerinin yöreye nasıl etkileri olacağını düşünüyorsunuz?
- 23) Yayla evlerinin ne şekilde değerlendirilmesini istersiniz?

Gözlemler:

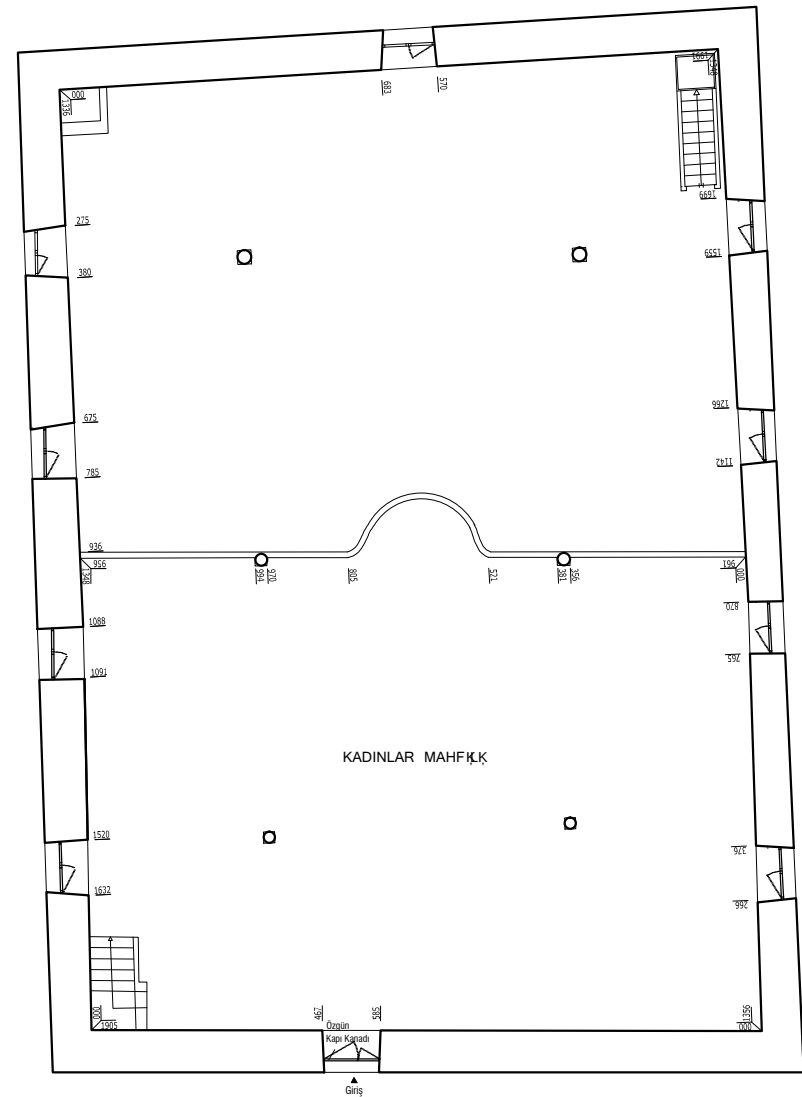
Anketi yapan:

Tarih:

EK E : Çizimler

ANA MEKAN PLANI

KADINLAR MAHFİKLİPLANI

İSTANBUL TEKNİK ÜNİVERSİTESİ
FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
RESTORASYON YÜKSEK LİSANS PROGRAMI

YÜKSEK LİSANS TEZ PROJESİ
YÖRESEL MİMARİNİN VE KIRSAL DOKUNUN KORUNMASI :
ARTVİN ŞAHSAT BALIKLI MAHALLESİ ÖRNEĞİ

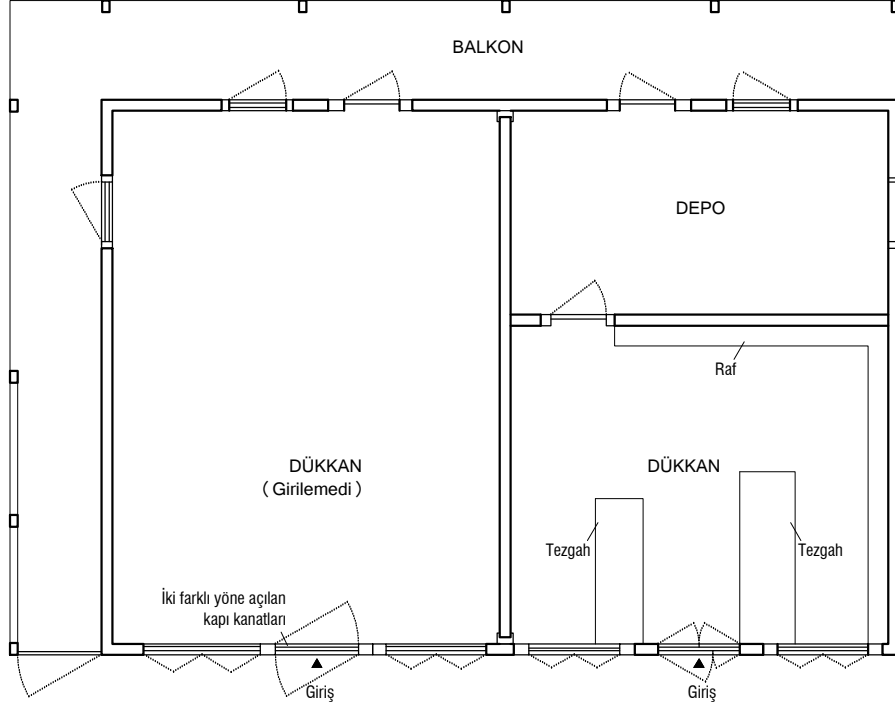
TEZ DANIŞMANI
YRD.DOÇ.DR.YILDIZ SALMAN

HAZIRLAYAN
ELİF AYDEMİR (MİMAR)

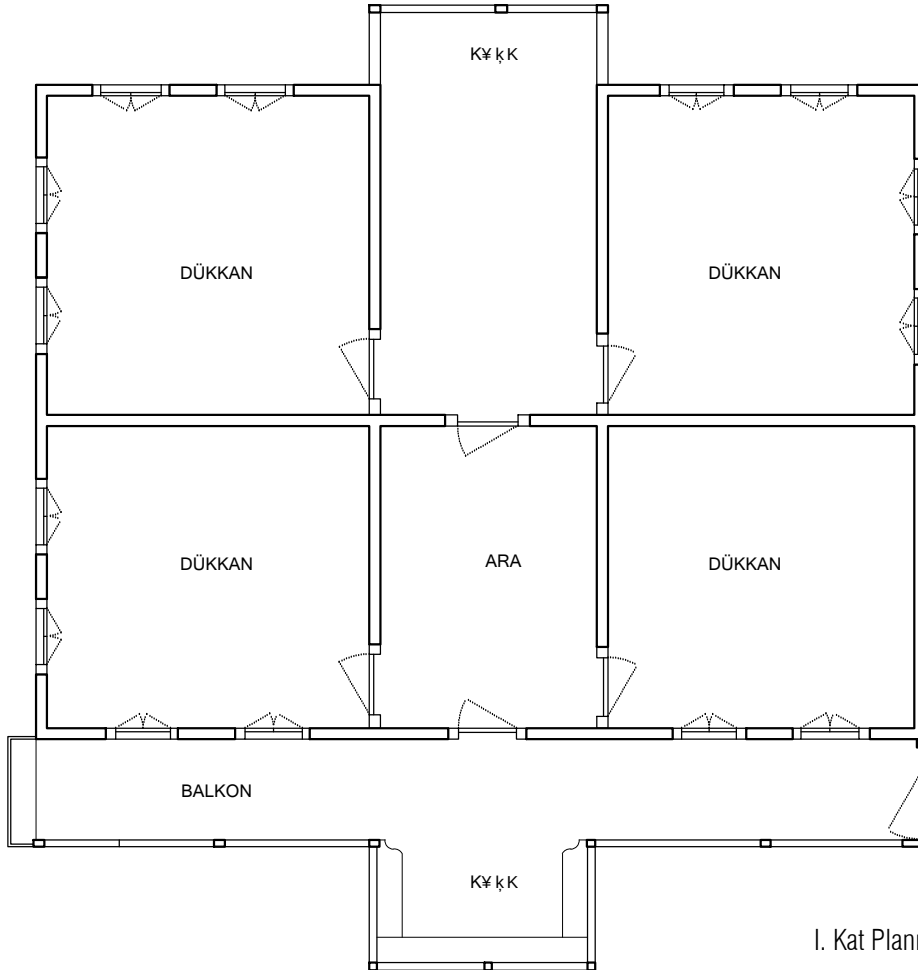

ENVANTER NO : 243
BALIKLI KÖYÜ CAMİSİ PAFTA NO:01
ÖLÇEK:1/100

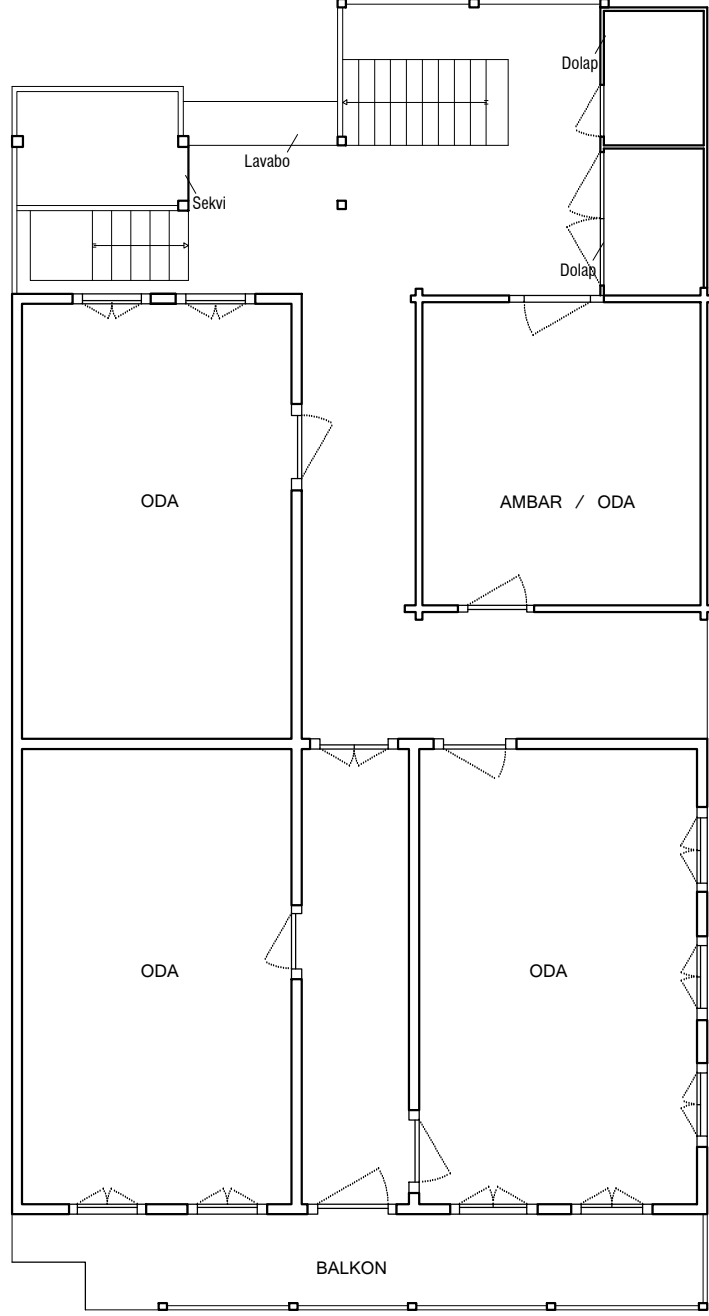

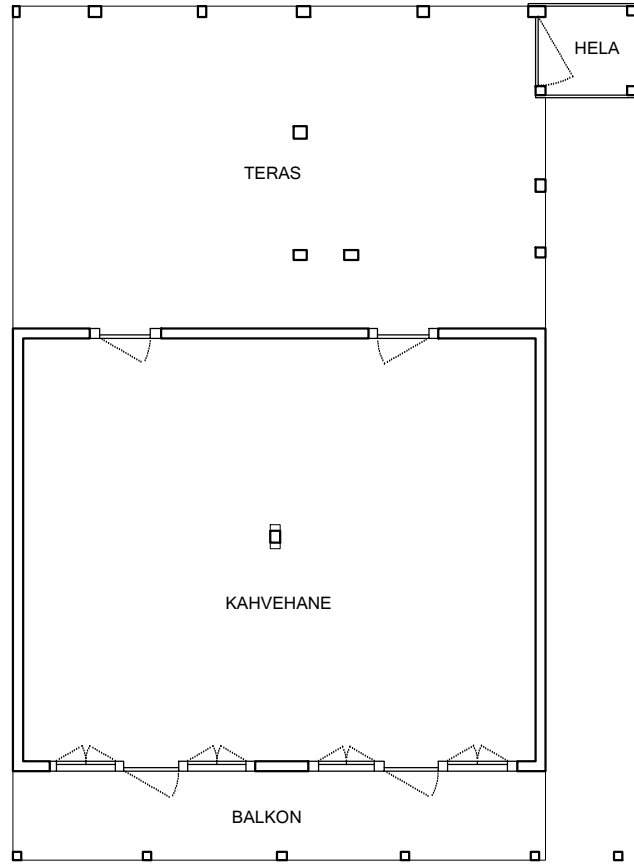
Giriş Katı Planı

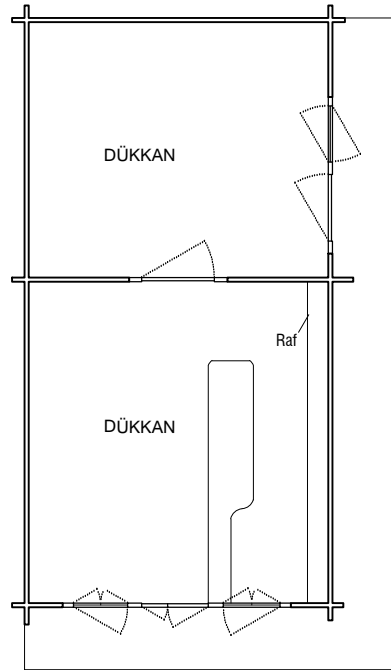
I. Kat Planı

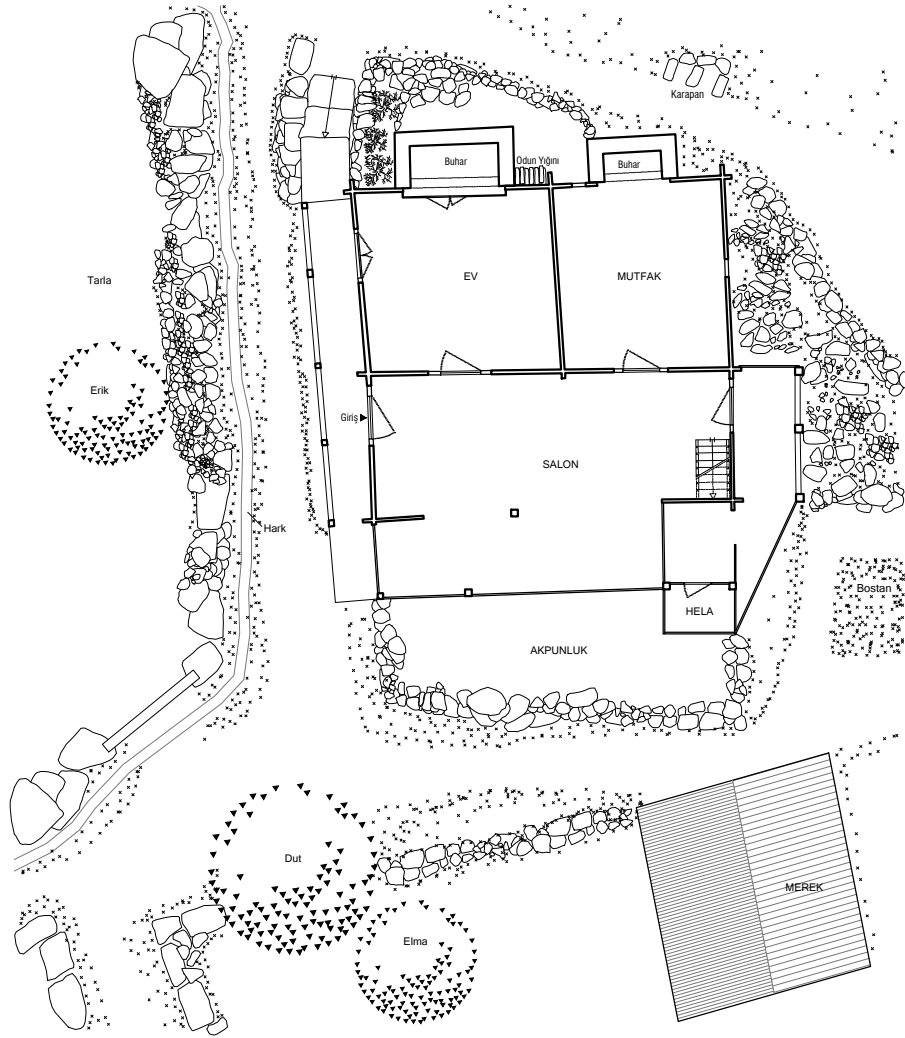
I. Kat Planı

EN: 84
I. Kat Planı

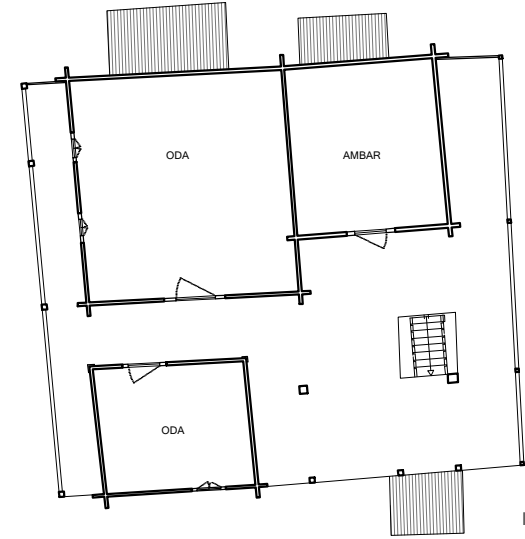
EN: 247
I. Kat Planı

Gobizeler Evi (1)

Yapım Yılı: 1920 Öncesi

Giriş Katı Planı
Kullanım Durumu : Tüm Yıl

I. Kat Planı

Ön Cephe

Giriş Cephesi

İSTANBUL TEKNİK ÜNİVERSİTESİ
FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
RESTORASYON YÜKSEK LİSANS PROGRAMI

YÜKSEK LİSANS TEZ PROJESİ
YÖRESEL MİMARININ VE KIRSAL DOKUNUN KORUNMASI:
ARTVİN ŞAŞAT BALIKLI MAHALLESİ ÖRNEĞİ

TEZ DANIŞMANI
YRD. DOÇ. DR. YILDIZ SALMAN

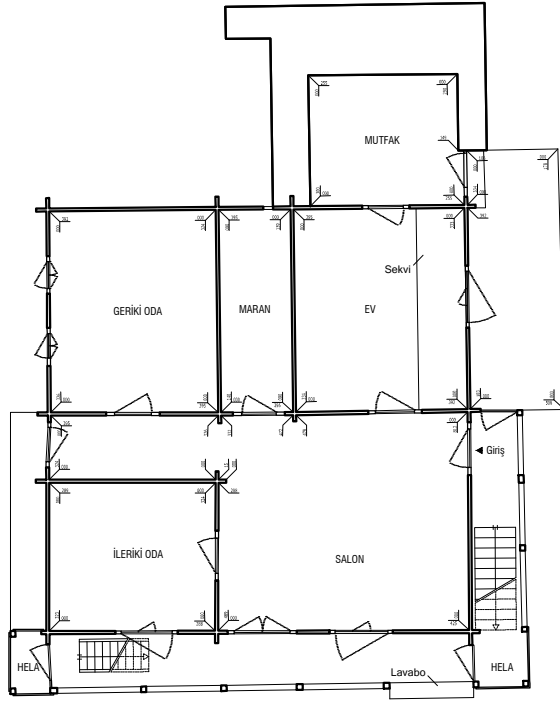
HAZIRLAYAN
ELİF AYDEMİR (MİMAR)

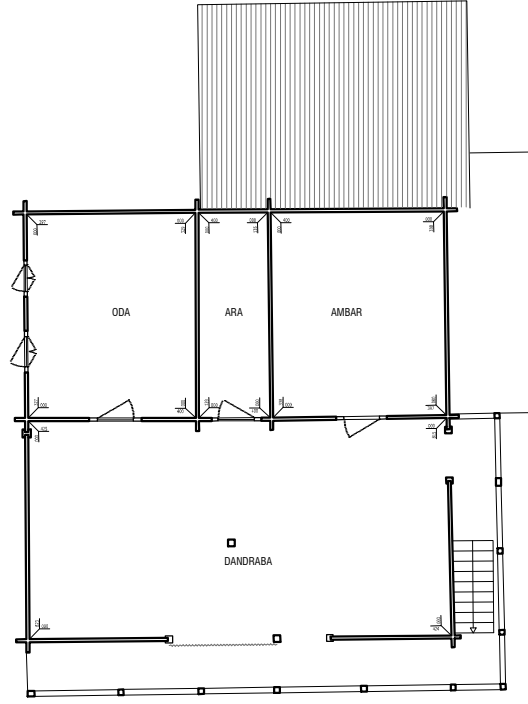
135
ENVANTER NUMARALI EV
PAFTA NO:08
ÖLÇEK:1/100

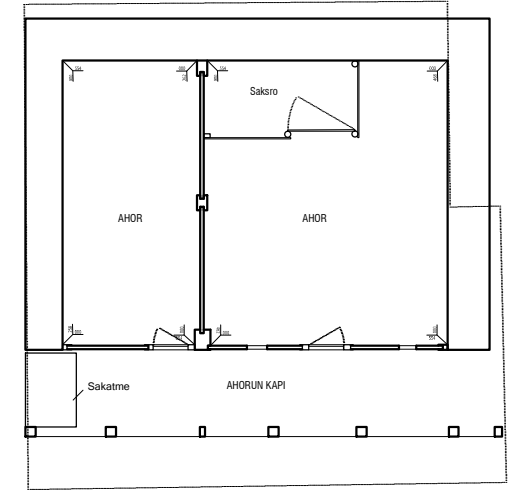
Esetoğulları Evi (1) Yapım Yılı: 1962 Kullanım Durumu: Yaz Dönemi

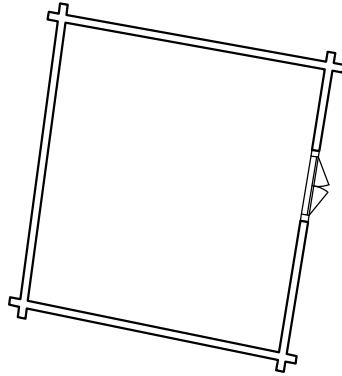
Giriş Katı Planı

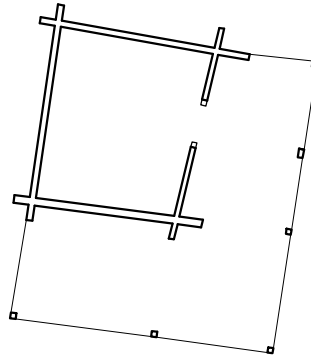
I. Kat Planı

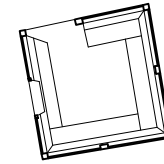
Ahır Katı Planı

Merek
Zemin Kat Planı

Merek
I. Kat Planı

Çardak
Planı

İSTANBUL TEKNİK ÜNİVERSİTESİ
FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
RESTORASYON YÜKSEK LİSANS PROGRAMI

YÜKSEK LİSANS TEZ PROJESİ
YÖRESEL MİMARININ VE KIRSAL DOKUNUN KORUNMASI:
ARTVİN ŞAŞAT BALIKLI MAHALLESİ ÖRNEĞİ

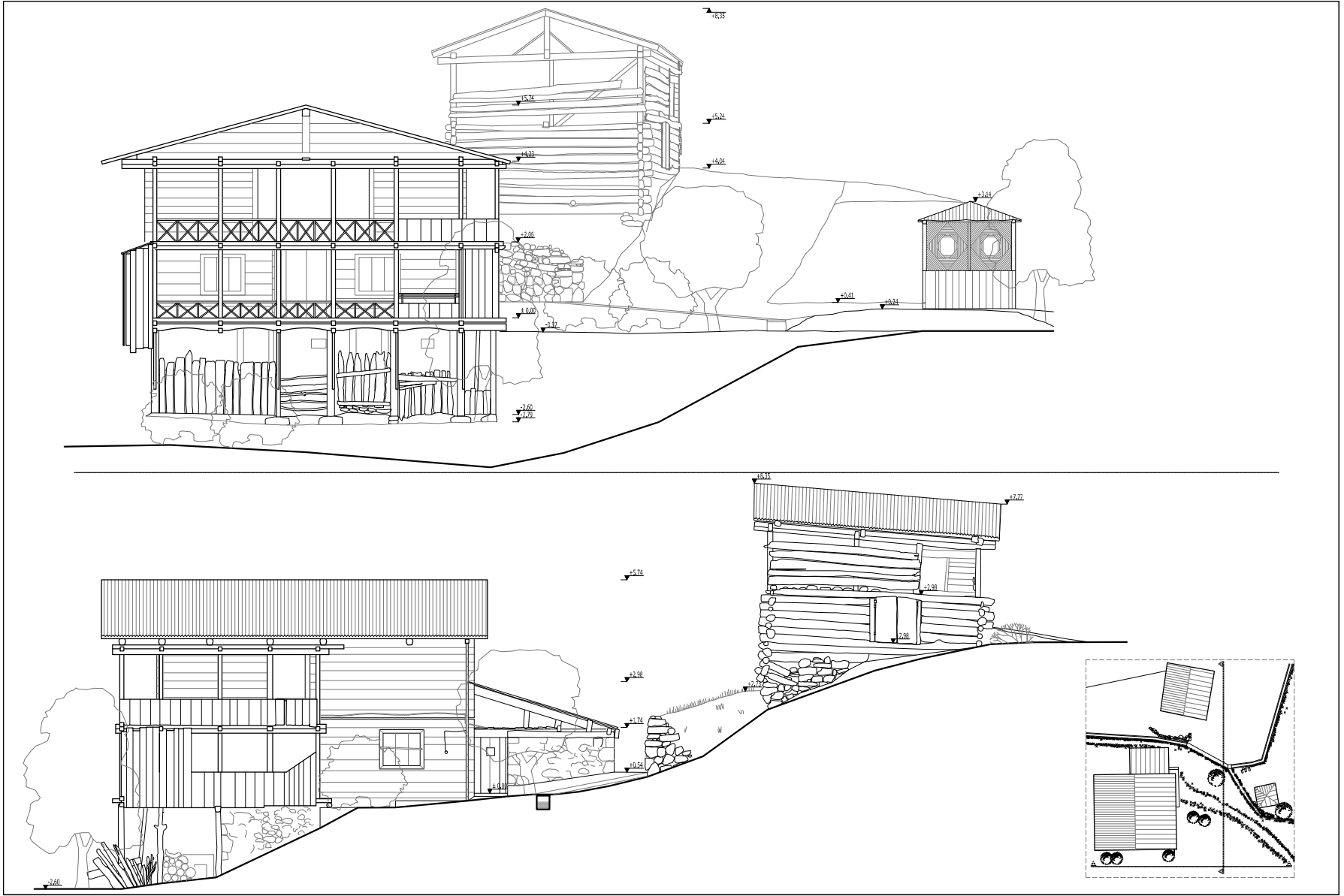
TEZ DANIŞMANI
YRD. DOÇ. DR. YILDIZ SALMAN

HAZIRLAYAN
ELİF AYDEMİR (MİMAR)

01
ENVANTER NUMARALI EV PAFTA NO:09
ÖLÇEK:1/100

İSTANBUL TEKNİK ÜNİVERSİTESİ
FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
RESTORASYON YÜKSEK LİSANS PROGRAMI

YÜKSEK LİSANS TEZ PROJESİ
YÖRESEL MİMARININ VE KIRSAL DOKUNUN KORUNMASI :
ARTVİN ŞAŞAT BALIKLI MAHALLESİ ÖRNEĞİ

TEZ DANIŞMANI
YRD.DOÇ.DR.YILDIZ SALMAN

HAZIRLAYAN
ELİF AYDEMİR (MİMAR)

01
ENVANTER NUMARALI EV PAFTA NO:10
OLÇEK:1/100

İSTANBUL TEKNİK ÜNİVERSİTESİ
FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
RESTORASYON YÜKSEK LİSANS PROGRAMI

YÜKSEK LİSANS TEZ PROJESİ
YÖRESEL MİMARININ VE KIRSAL DOKUNUN KORUNMASI :
ARTVİN ŞAŞAT BALIKLI MAHALLESİ ÖRNEĞİ

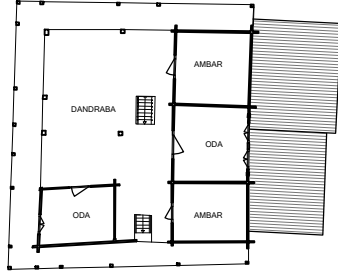
TEZ DANIŞMANI
YRD. DOÇ. DR. YILDIZ SALMAN

HAZIRLAYAN
ELİF AYDEMİR (MİMAR)

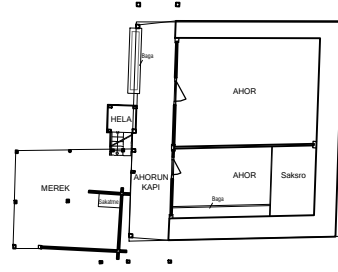

118-121-124
ENVANTER NUMARALI EVLER PAFTA NO:11
ÖLÇEK:1/200

I. Kat Planı

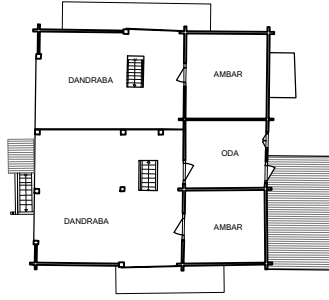
Ahır Katı

Giriş Cephesi (1)

Giriş Cephesi (2)

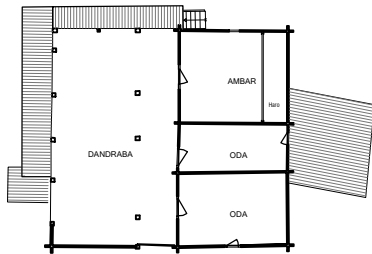
I. Kat Planı

Ön Cephe

Giriş Cephesi (2)

I. Kat Planı

Ön Cephe

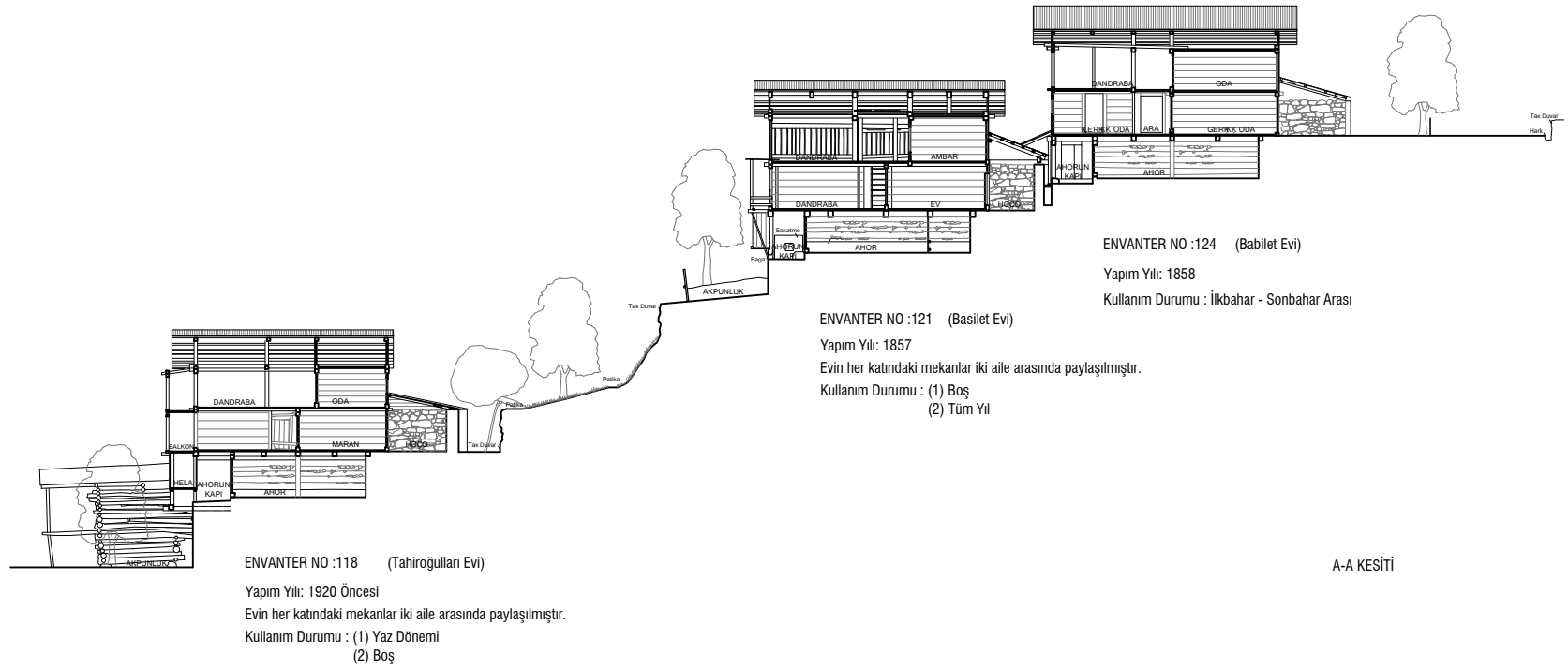

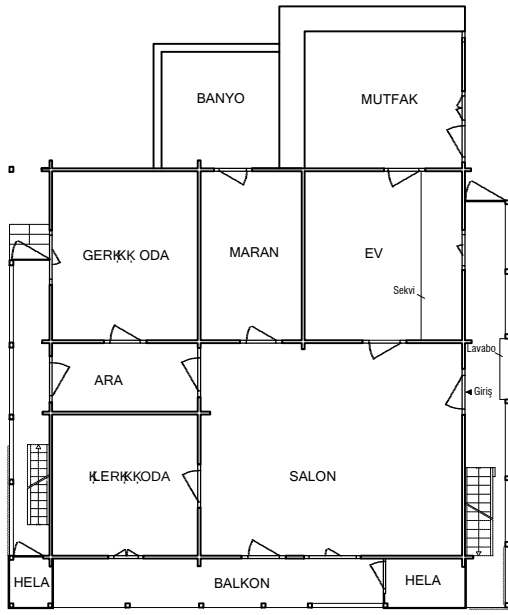
Giriş Cephesi

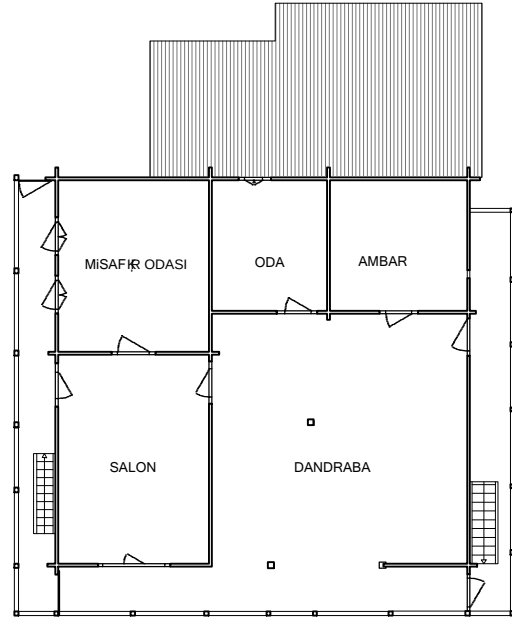
Arka Cephe

Giriş Katı Planı

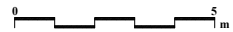
I. Kat Planı

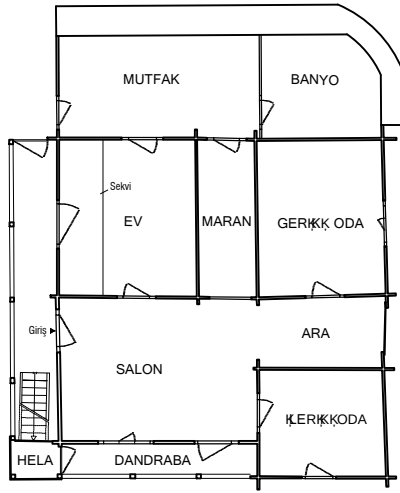

Giriş Cephesi

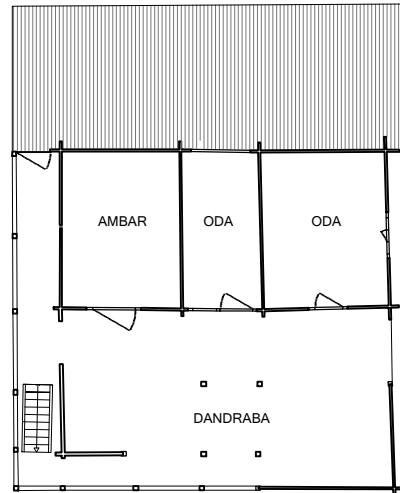

Arka Cephe

Giriş Katı Planı

I. Kat Planı

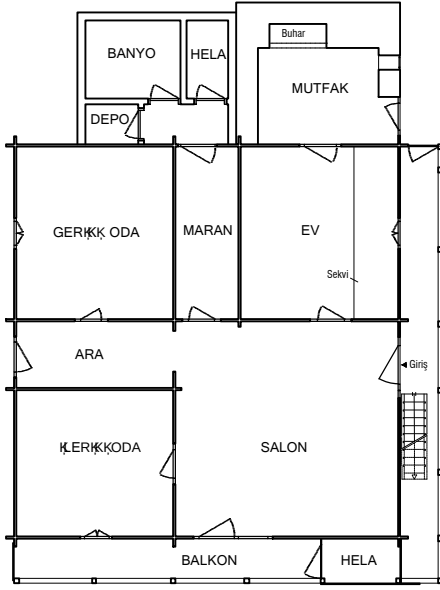

Ön Cephe

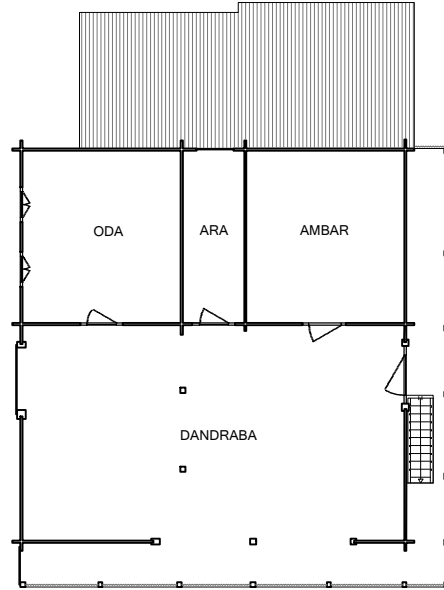

Arka Cephe

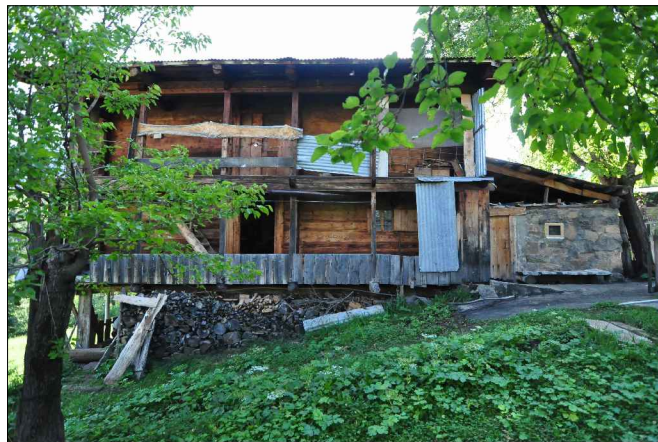
Giriş Katı Planı

I. Kat Planı

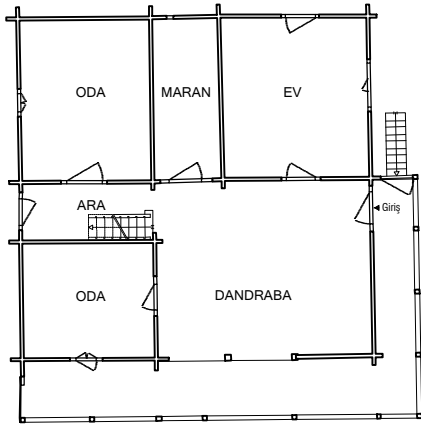

Ön Cephe

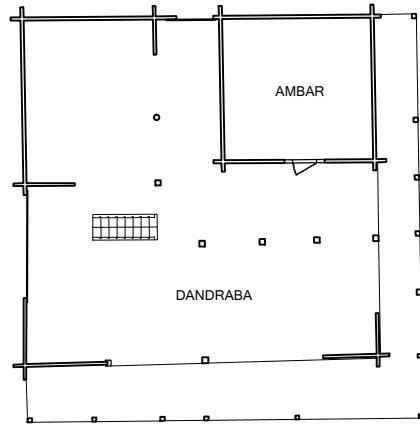

Arka Cephe

Giriş Katı Planı

I. Kat Planı

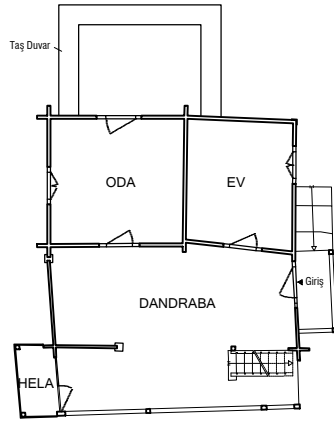

Ön Cephe

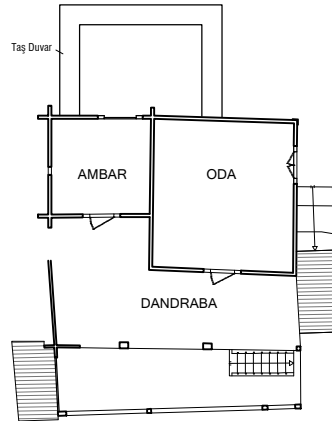

Giriş Cephesi

Giriş Katı Planı

I. Kat Planı

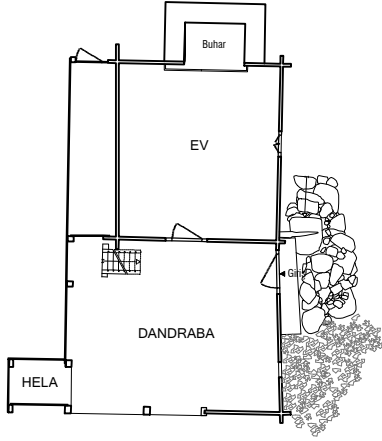

Ön Cephe

Giriş Cephesi ve
Arka Cephe

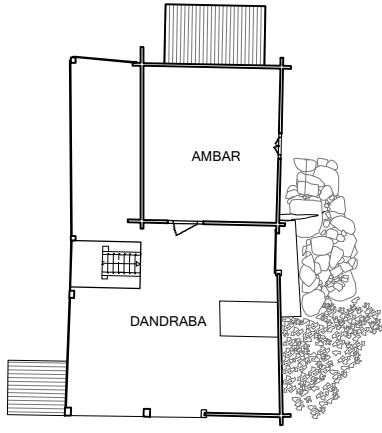

Giriş Katı Planı

Ön Cephe

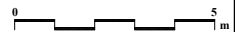
I. Kat Planı

Giriş Cephesi

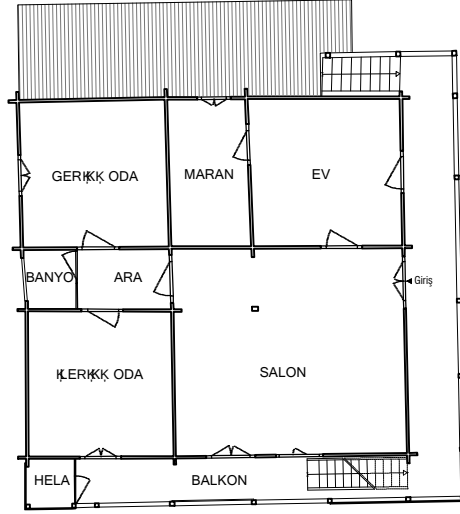

Arka Cephe ve
Yan Cephe

* Evin yapım tarihi hakkında kesin bilgi yoktur. Ambar duvarı üzerine yazılmış tarihten 1828 yılında veya daha öncesinde yapılmış olabileceği düşünülmektedir.

74 envanter numaralı ev, Ezoğulları sülalesinin birlik evidir. Miras paylaşımıyla, evin yapı malzemesi iki kardeş arasında paylaşılmış ve evin yarısı sökülerek aynı bahçede ikinci bir ev (envanter no:73) yapılmıştır.

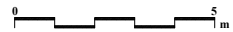
Giriş Katı Planı

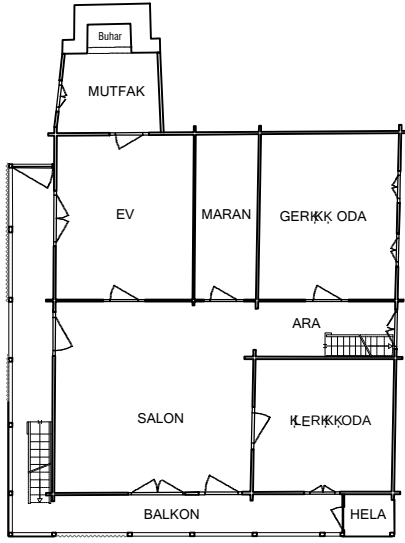

Ön Cephe

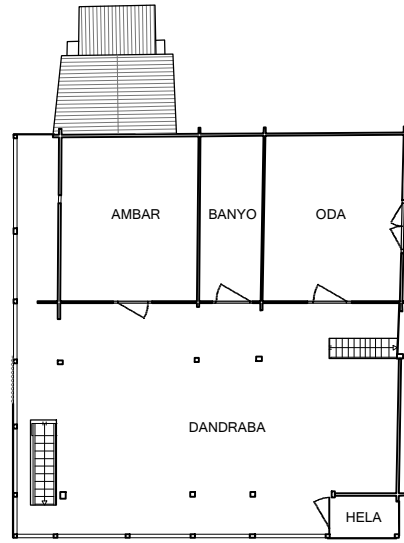

Arka Cephe

Giriş Katı Planı

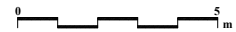
I. Kat Planı

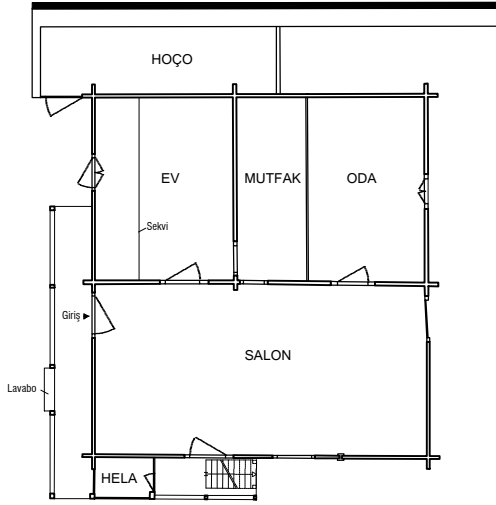

Giriş Cephesi

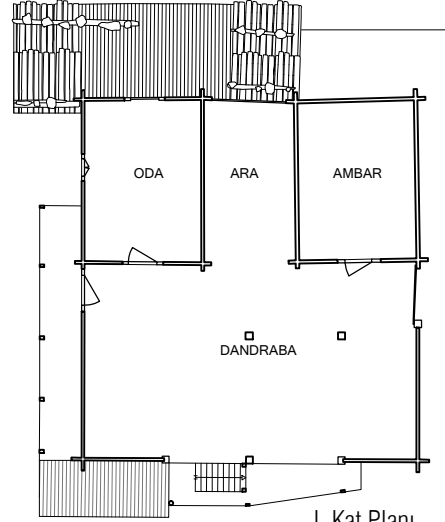

Ön Cephe ve
Yan Cephe

Giriş Katı Planı

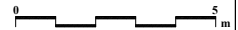
I. Kat Planı

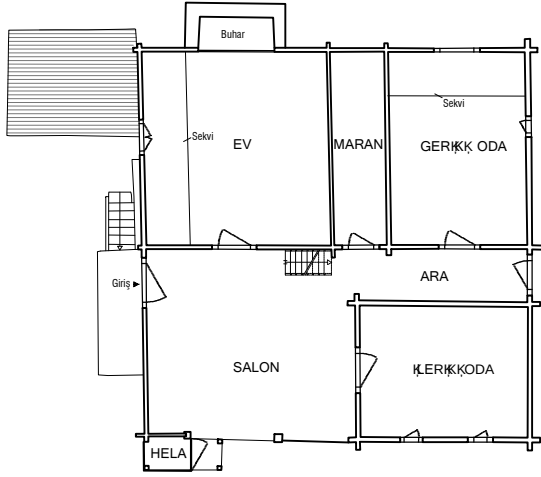
Ön Cephe

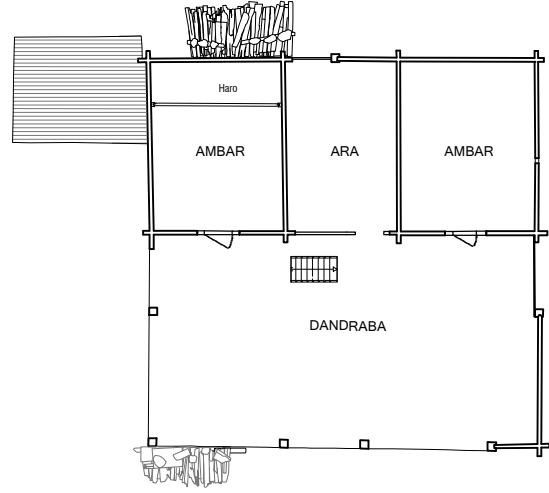
Giriş Cephesi

Meydancık Mahallesi'nin Kökliyet yerleşiminde bulunan 148 envanter numaralı yapı, aynı parselde bulunan birlik evin yanmasından sonra, 100 yılı aşkın bir süre önce sökülerek Balıklı'ya getirilmiştir.

Giriş Katı Planı

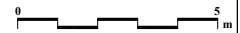
I. Kat Planı

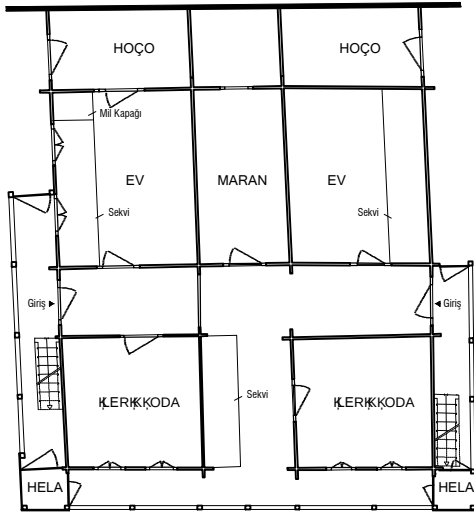
Ön Cephe

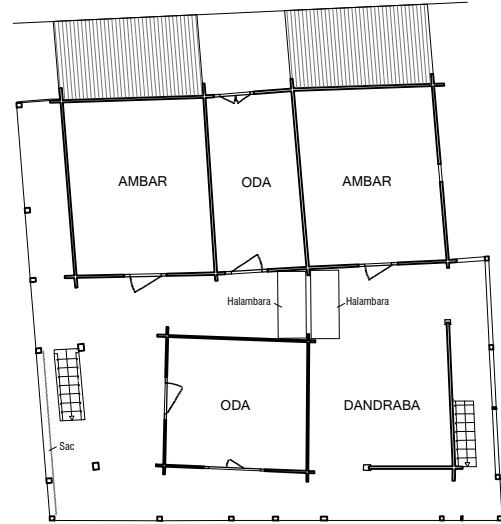
Giriş Cephesi

* Evin yapım tarihi hakkında kesin bilgi yoktur. Ambar kapısı üzerine yazılmış tarihten 1806 yılında veya daha öncesinde yapılmış olabileceği düşünülmektedir.
Zurabet evi planı, Göçmen, 2010.

Giriş Katı Planı

I. Kat Planı

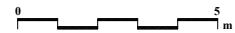
Ön Cephe

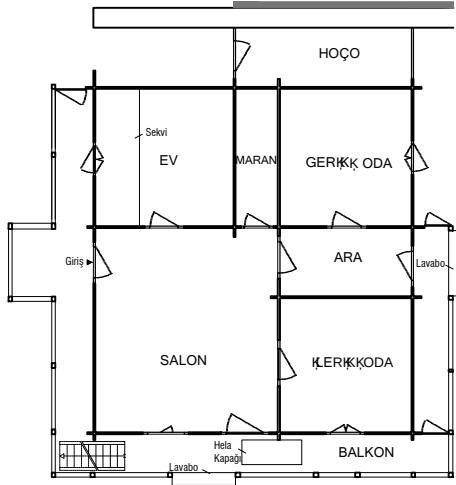
Giriş Cephesi (1)

Giriş Cephesi (2)

Ev, 2 aile tarafından kullanılmaktadır. Her kattaki mekanlar aileler arasında paylaşılmıştır.

Giriş Katı Planı

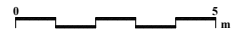
Ön Cephe

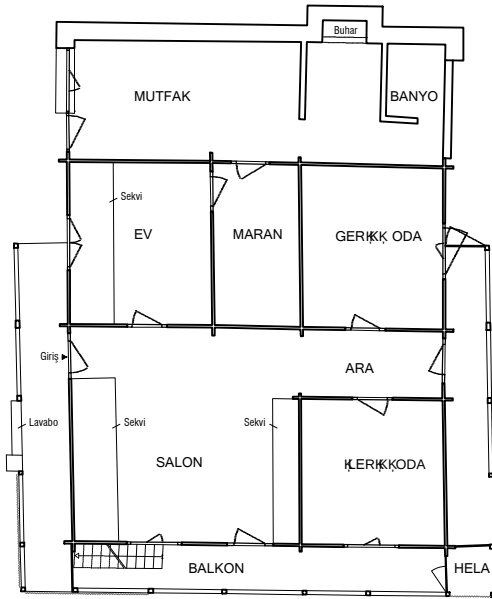

Giriş Cephesi ve
Arka Cephe

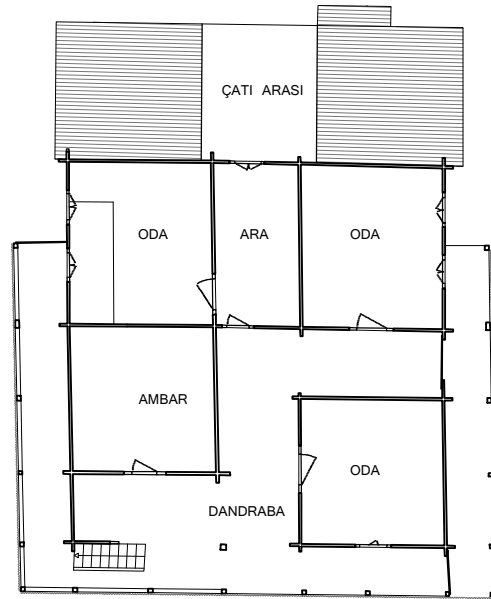

Yan Cephe

Giriş Katı Planı

I. Kat Planı

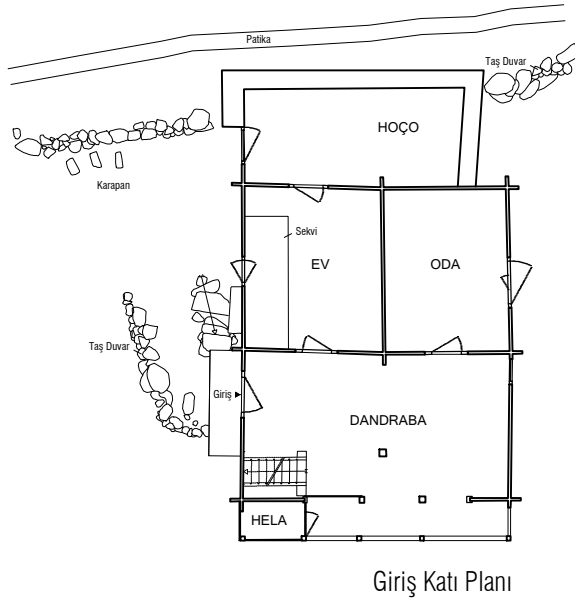

Ön Cephe

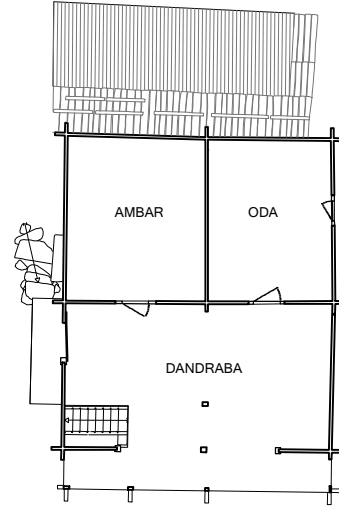

Giriş Cephesi

Giriş Katı Planı

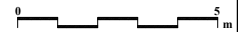
I. Kat Planı

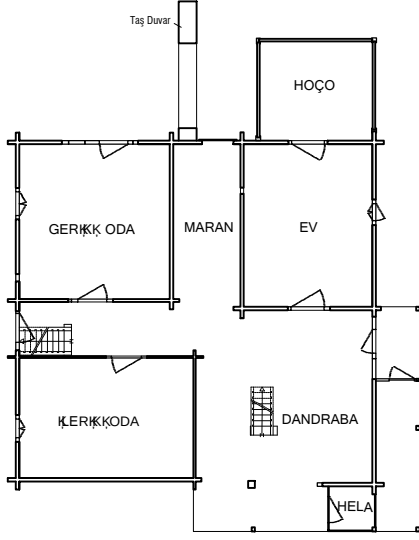
Ön Cephe

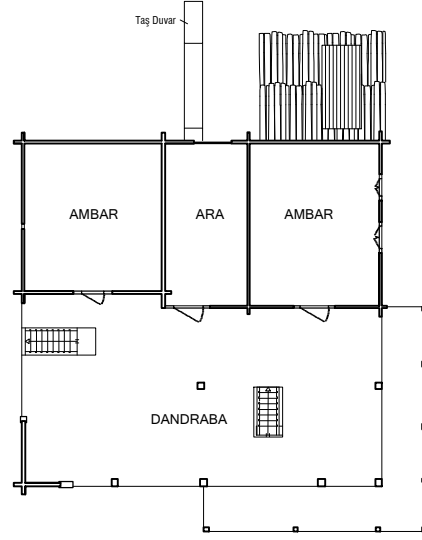
Giriş Cephesi

* Evin yapım tarihi hakkında kesin bilgi yoktur. Dandrabada bulunan özgün dikme üzerine yazılmış tarihten 1808 yılında veya daha öncesinde yapılmış olabileceği düşünülmektedir.

Giriş Katı Planı

I. Kat Planı

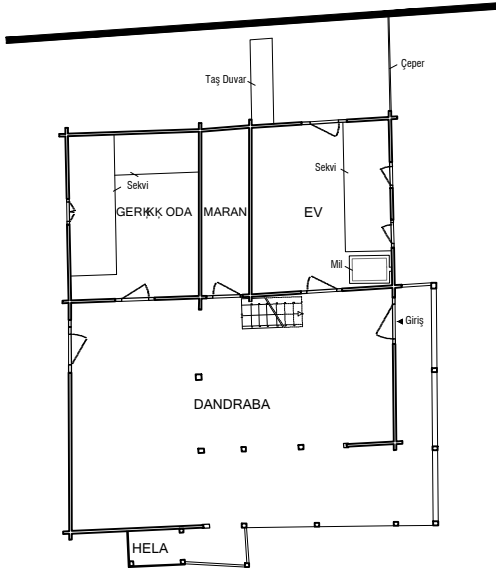
Ön Cephe

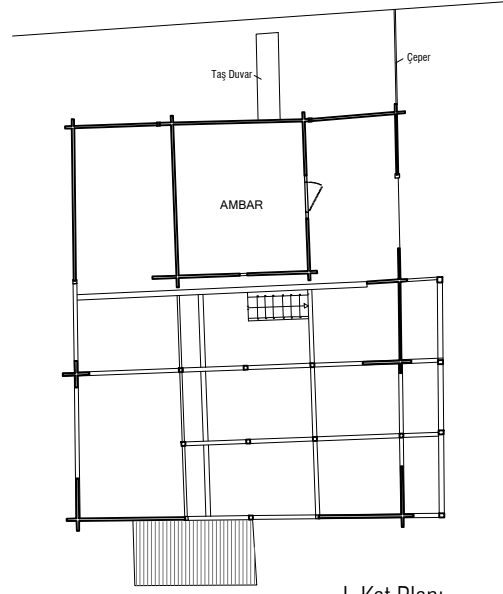
Giriş Cephesi

* Evin yapım tarihi hakkında kesin bilgi yoktur. Ambar duvarı üzerine yazılmış tarihten 1871 yılında veya daha öncesinde yapılmış olabileceği düşünülmektedir.

Giriş Katı Planı

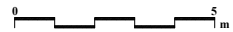
I. Kat Planı

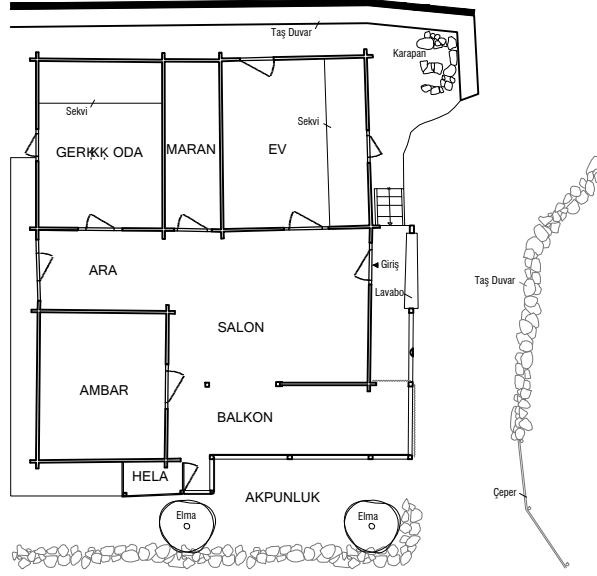

Ön Cephe

Giriş Cephesi

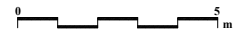
Giriş Katı Planı

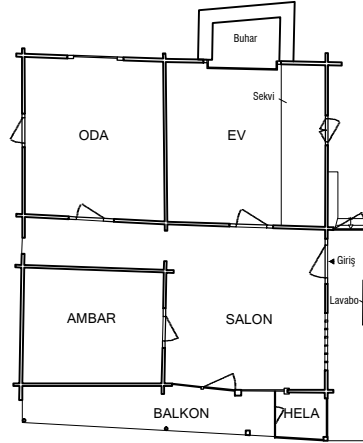

Ön Cephe

Giriş Cephesi

Giriş Katı Planı

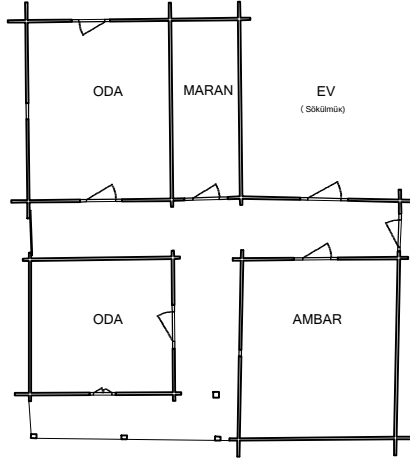

Ön Cephe

Giriş Cephesi

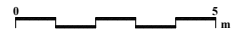
Giriş Katı Planı

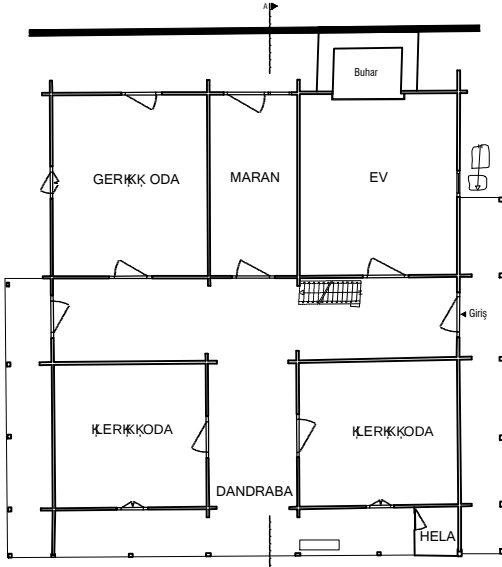

Ön Cephe

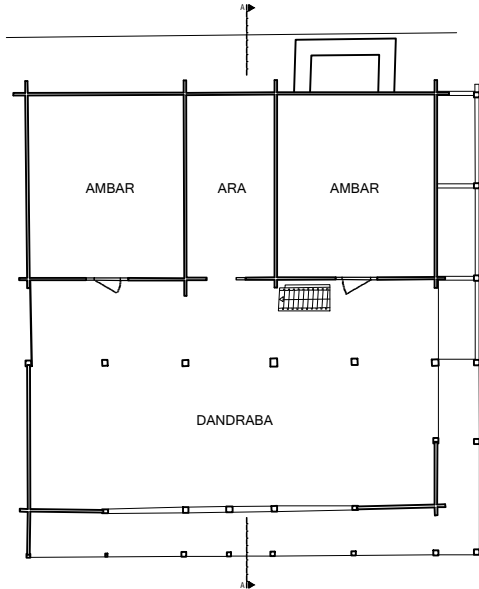

Giriş Cephesi

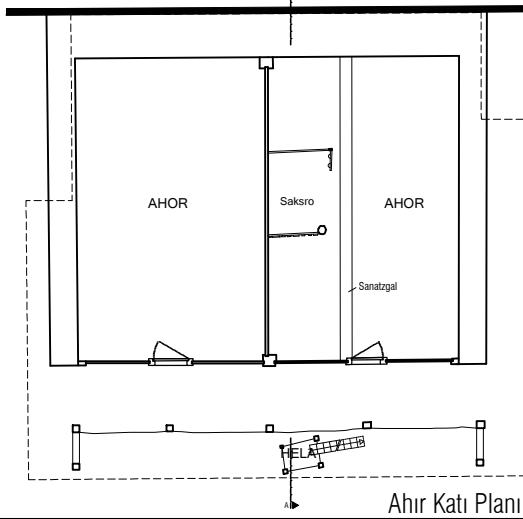

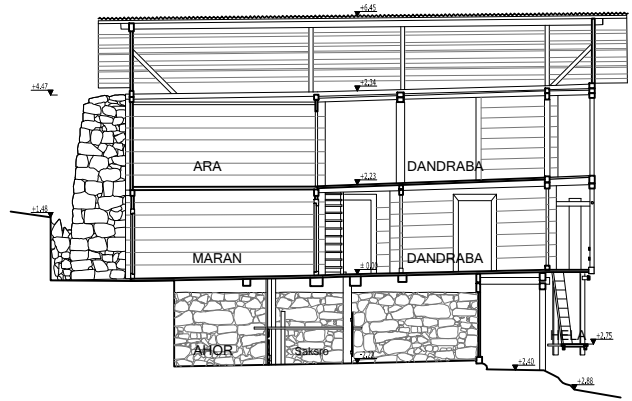
Giriş Katı Planı

I. Kat Planı

Ahır Katı Planı

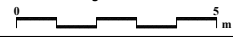
A-A Kesiti

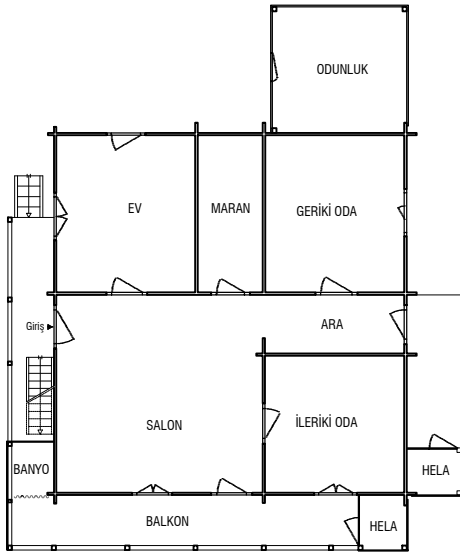

Ön Cephe

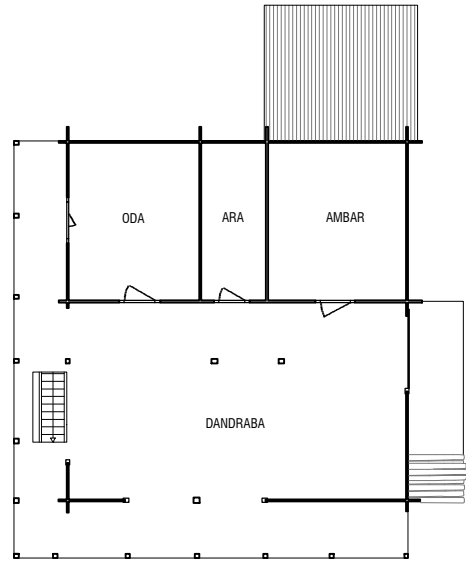

Giriş Cephesi

Giriş Katı Planı

I. Kat Planı

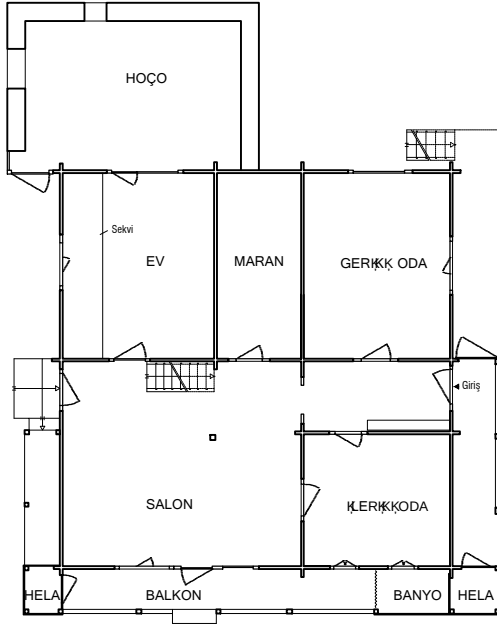

Giriş Cephesi

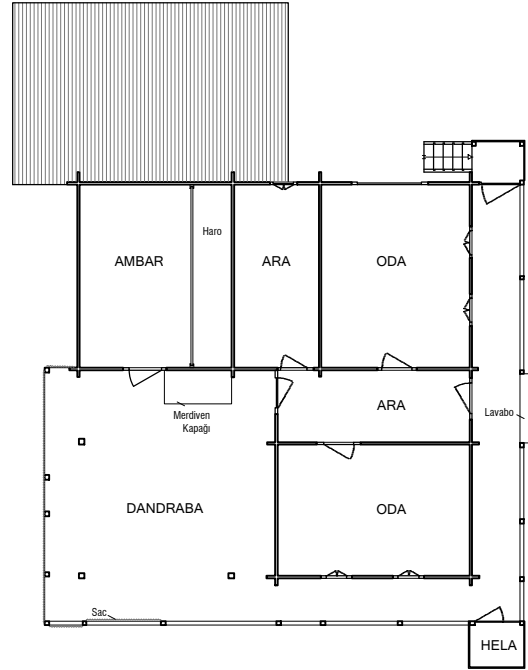

Arka Cephe

Giriş Katı Planı

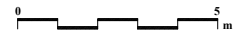
I. Kat Planı

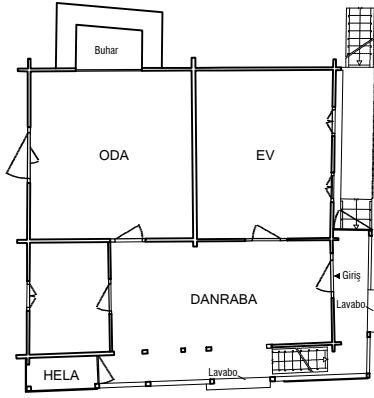
Ön Cephe

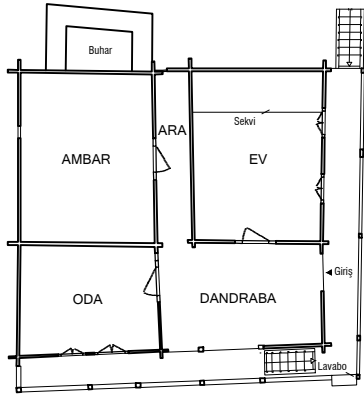
Giriş Cephesi

* 232 envanter numaralı ev, aynı parselde bulunan birlik ev yandıktan sonra yapılmıştır.

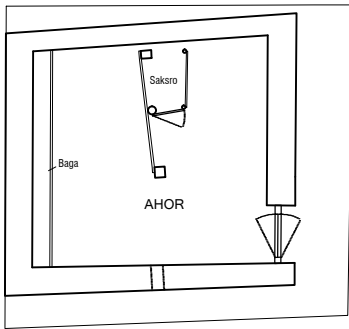
Giriş Katı Planı

I. Kat Planı

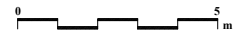
Giriş Cephesi

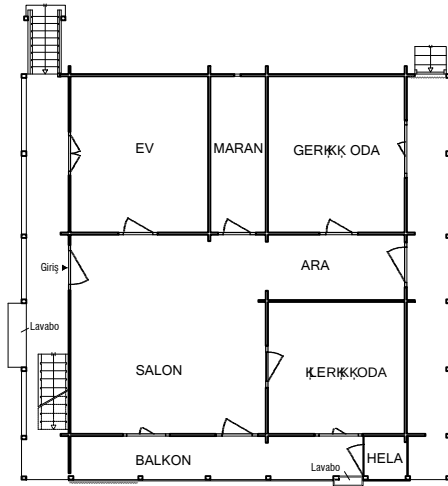
Ahır Katı Planı

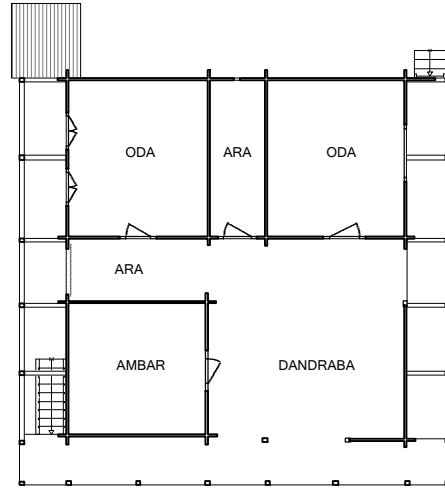
Arka Cephe

Giriş katı ve II. kat aynı sülaleden 2 ayrı aile tarafından kullanılmaktadır.

Giriş Katı Planı

I. Kat Planı

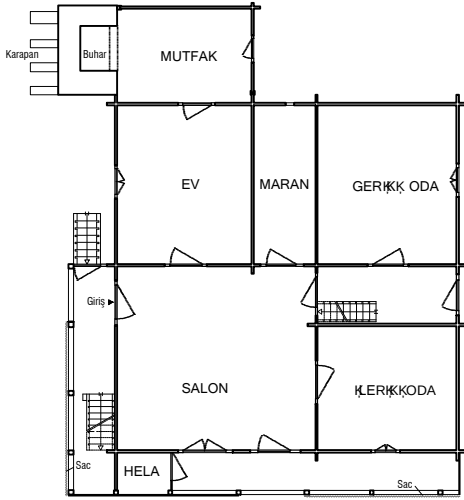

Ön Cephe

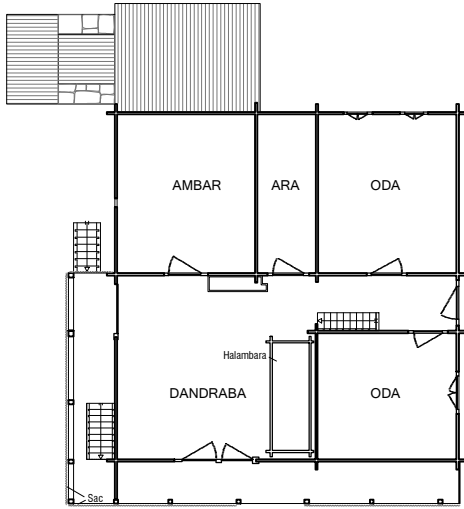

Arka Cephe

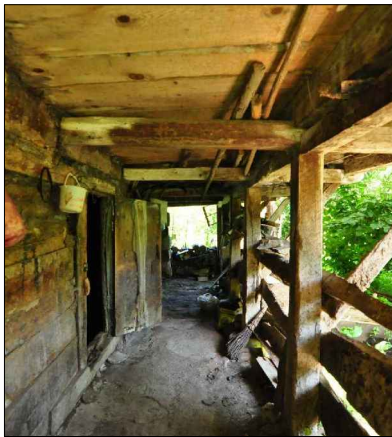

Giriş Katı Planı

I. Kat Planı

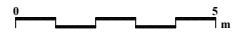
Ahır Katı

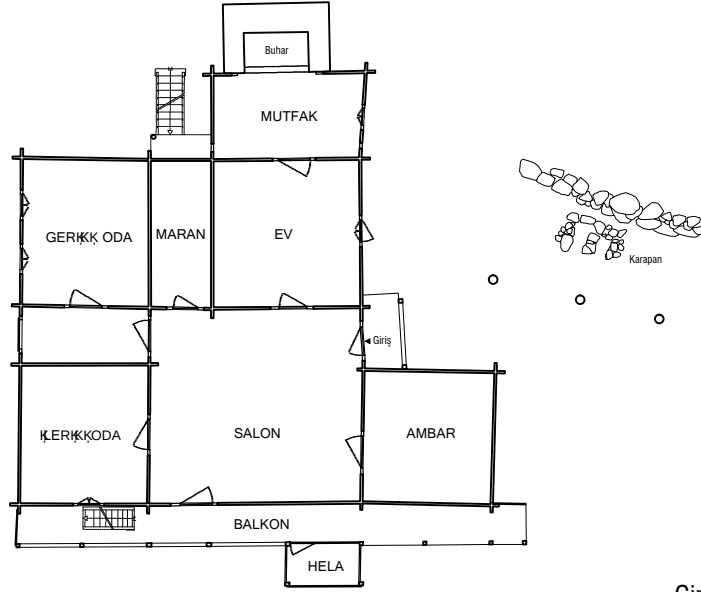

Giriş Cephesi

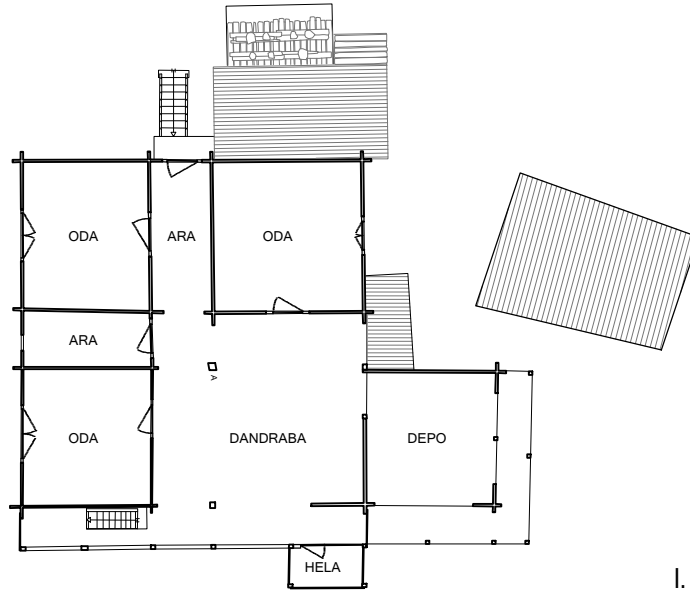

Ön Cephe

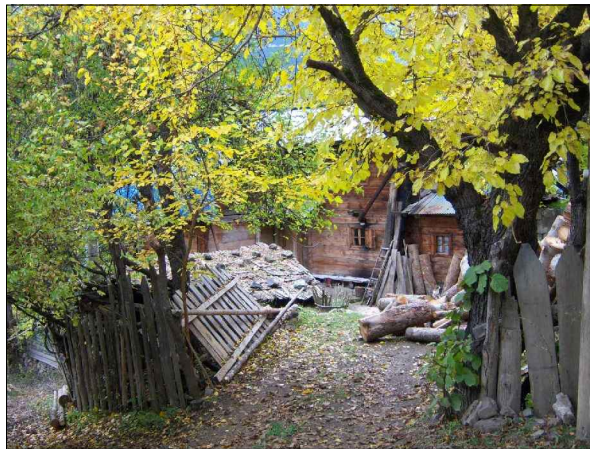

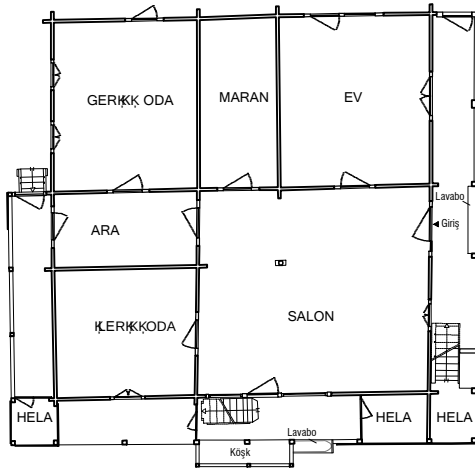

Giriş Kat Planı

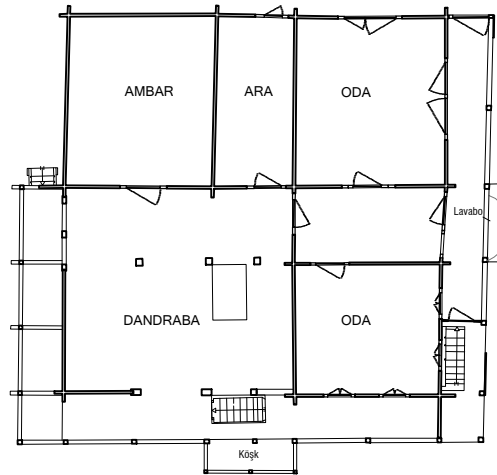

I. Kat Planı

Giriş Katı Planı

I. Kat Planı

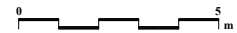
Ön Cephe

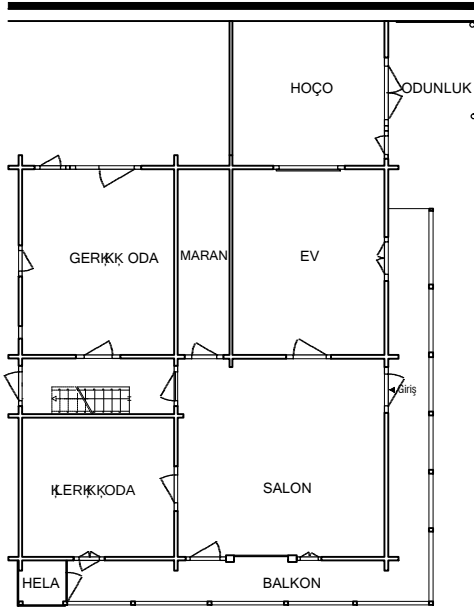
Ön Cephe

Arka Cephe

278 envanter numaralı ev, Sholtiskev'den getirilmiştir. Yapım yılı hakkında kesin bir bilgi yoktur.

Giriş Katı Planı

Ön Cephe

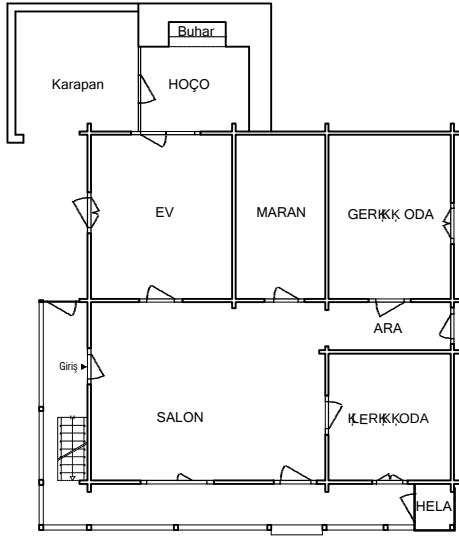

Giriş Cephesi

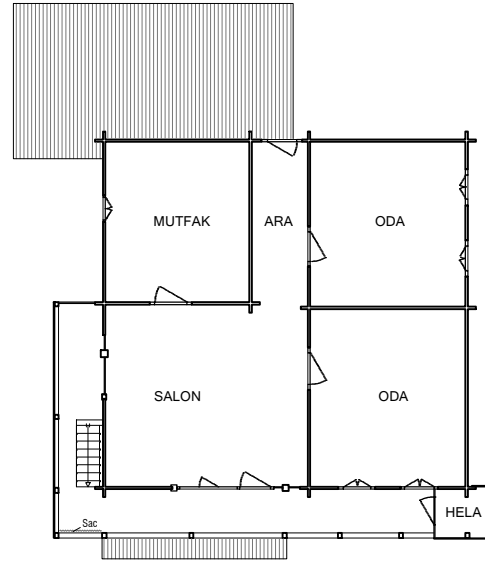

Arka Cephe

0 5 m

Giriş Katı Planı

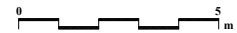
I. Kat Planı

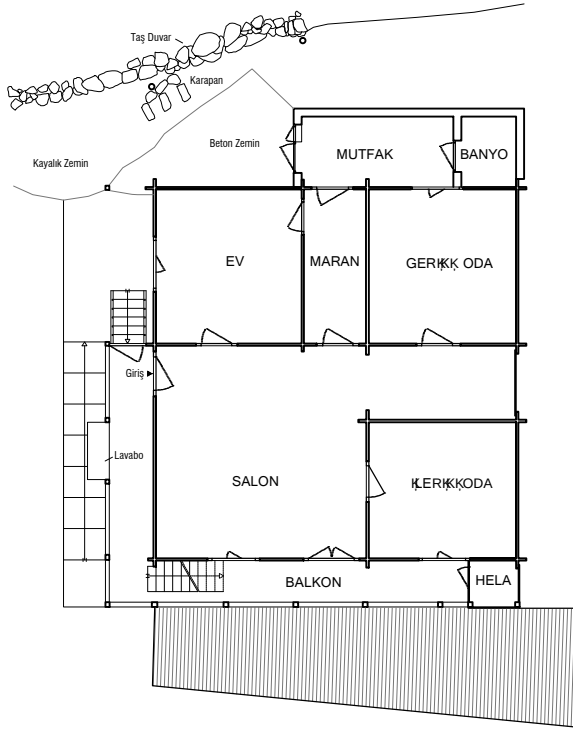
Ön Cephe

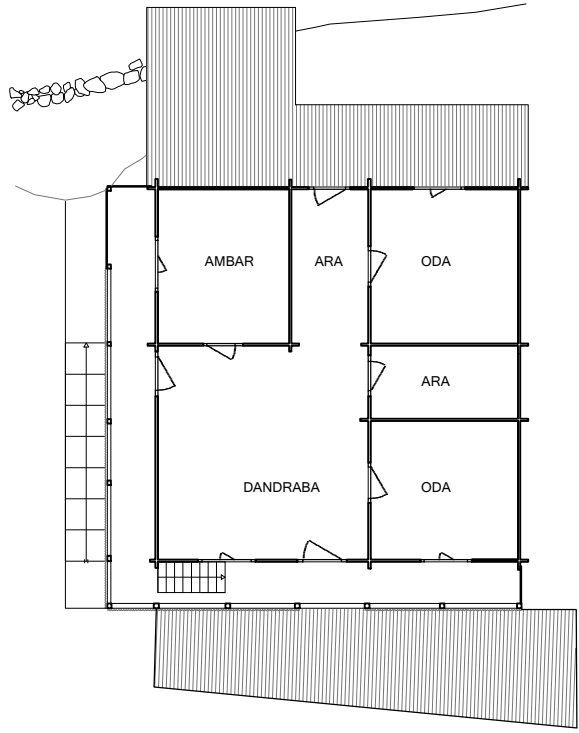
Giriş Cephesi ve
Arka Cephe

Giriş katı ve II. kat 2 farklı aile tarafından kullanılmaktadır.

Giriş Katı Planı

I. Kat Planı

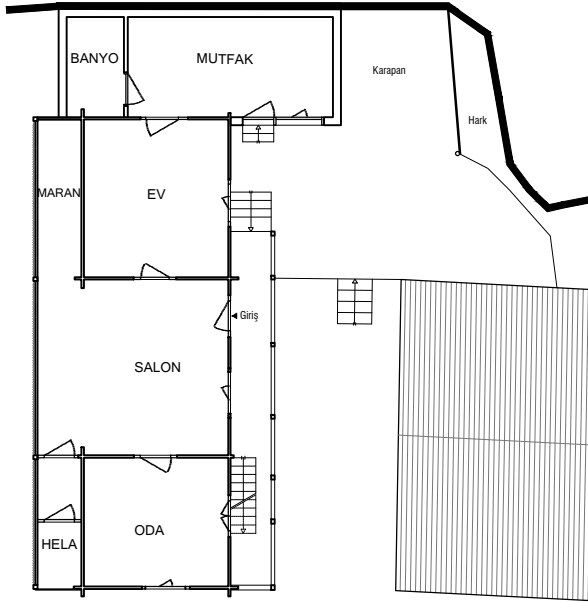
Ön Cephe

Giriş Cephesi

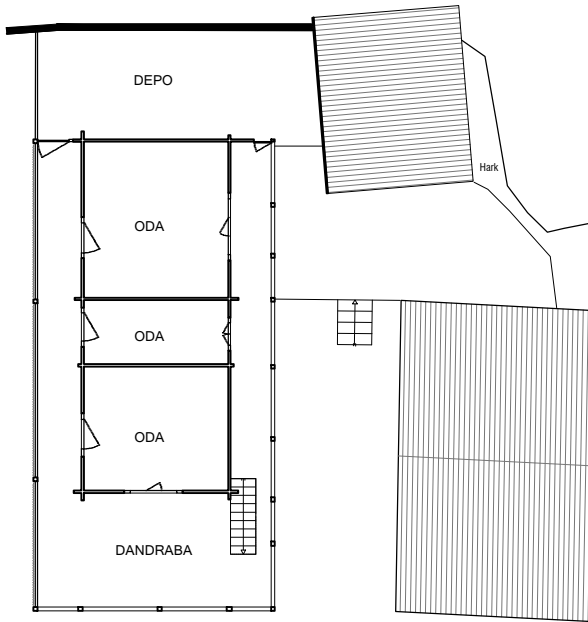
0 5 m

Giriş Katı Planı

Ön Cephe

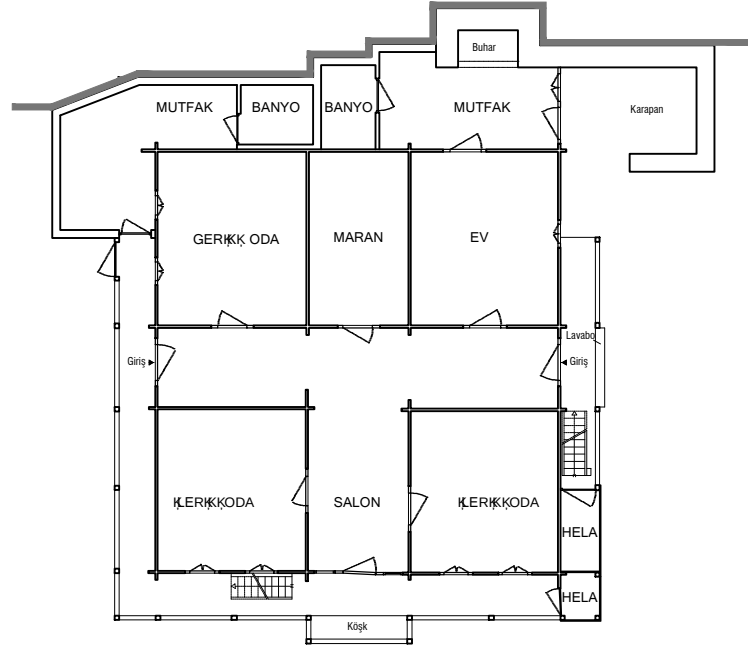
I. Kat Planı

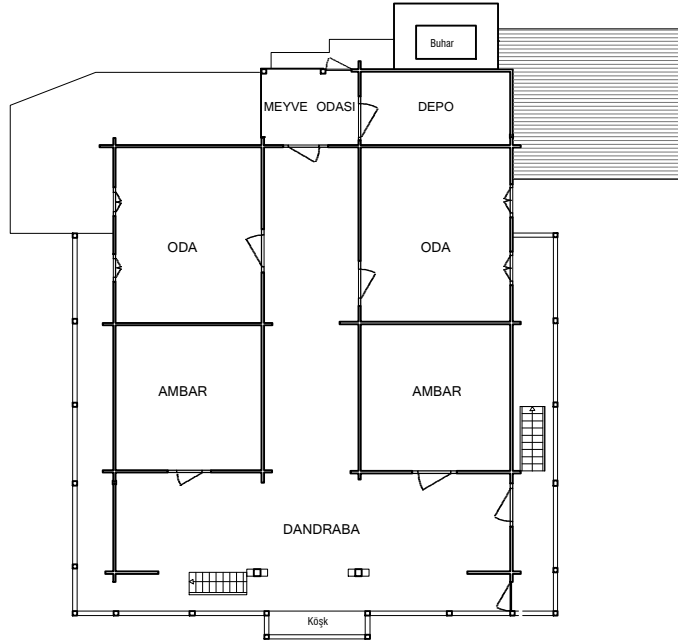
Giriş Cephesi

295 envanter numaralı evin yapı malzemesi, mülkiyet sahibi iki aile arasında paylaşılmıştır. Evin yarısının sökülmesiyle elde edilen yapı malzemesi, bu evin hemen yanında inşa edilen 293 envanter numaralı evin yapımında kullanılmıştır. 295 envanter numaralı evin bazı bölümleri paylaşımından sonra yenilenmiştir.

Giriş Katı Planı

I. Kat Planı

0 5 m

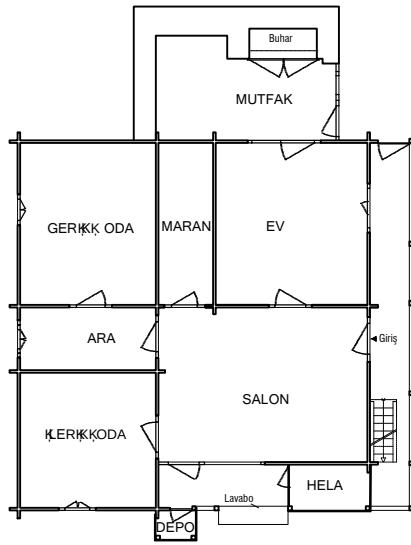
Ev, 2 aile tarafından kullanılmaktadır. Her kattaki mekanlar aileler arasında paylaşılmıştır.

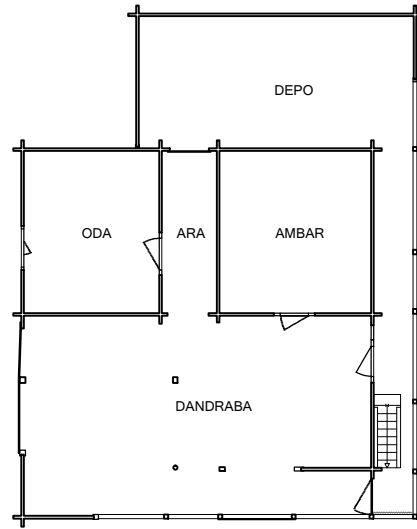
Giriş Cephesi

Arka Cephe

Giriş Katı Planı

I. Kat Planı

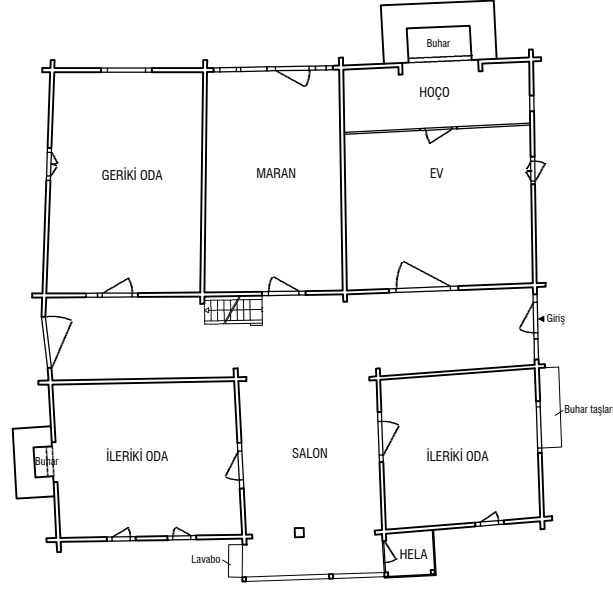

Ön Cephe

Giriş Cephesi

Giriş Katı Planı

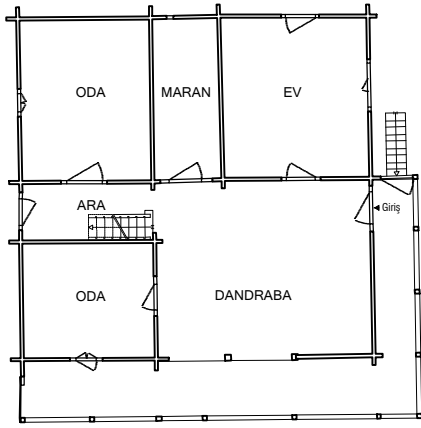
Ön Cephe

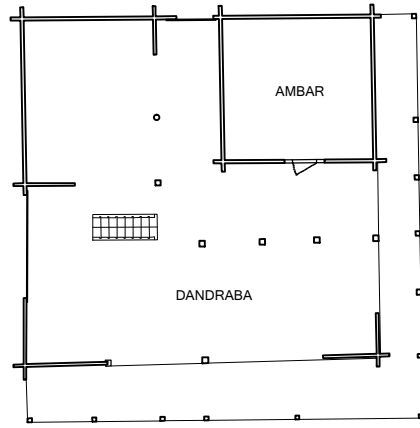
Giriş Cephesi

* Evin yapım tarihi hakkında kesin bilgi yoktur. Ambar duvarı üzerine yazılmış tarihten 1836 yılında veya daha öncesinde yapılmış olabileceği düşünülmektedir.

Giriş Katı Planı

I. Kat Planı

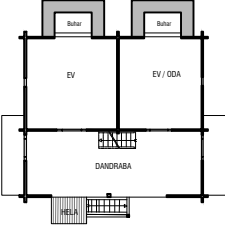
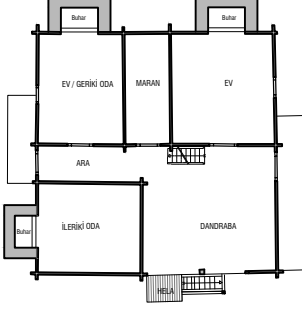
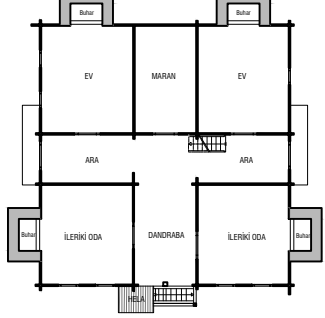
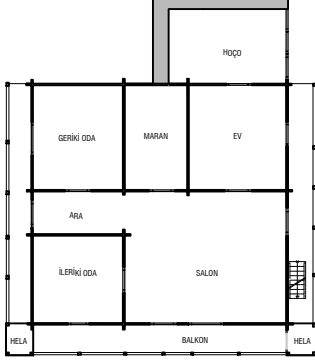
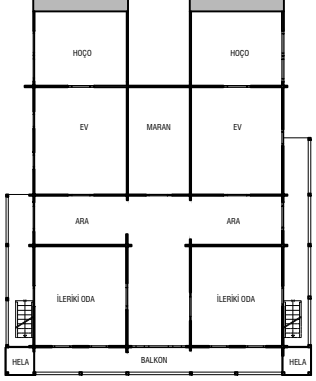

Ön Cephe

Giriş Cephesi

		Yan Dandrabalı / Salonlu		İç Dandrabalı / Salonlu
1930 ÖNCESİ	DANDRABALI	Maransız	Maranlı	
		 2 Yaşama Birimi (1)	 3 Yaşama Birimi (2)	 4 Yaşama Birimi (3)
1930 SONRASI	SALONLU		 3 Yaşama Birimi (2)	 4 Yaşama Birimi (3)

1		Envanter No: 164		Envanter No: 148		Envanter No: 206		Envanter No: 135		Envanter No: 236
3		Envanter No: 315								
3a		Envanter No: 155		Envanter No: 305		Envanter No: 210				

İSTANBUL TEKNİK ÜNİVERSİTESİ
 FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
 RESTORASYON YÖKSEK LİSANS PROGRAMI

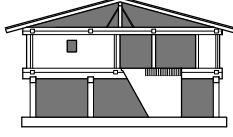
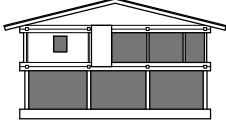
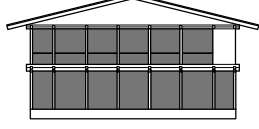
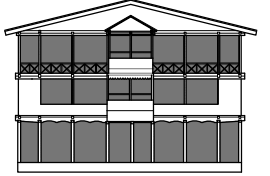
YÖKSEK LİSANS TEZ PROJESİ
 KİMYA ANABİLİM DALI KİMYA BİLİM DALI
 KİMYA ANABİLİM DALI KİMYA BİLİM DALI

2022-2023
 YÖKSEK LİSANS TEZ PROJESİ
 KİMYA ANABİLİM DALI KİMYA BİLİM DALI

İSTANBUL
 ULUSLARARASI KİMYA ANABİLİM DALI
 KİMYA ANABİLİM DALI KİMYA BİLİM DALI

GİRİŞ KİTİ
 PUN SİMULASYON (7-23-25)
 PUN SİMULASYON (7-23-25)

GİRİŞ KİTİ
 PUN SİMULASYON (7-23-25)
 PUN SİMULASYON (7-23-25)

		BALKONSUZ	BALKONLU	
KAT ADEDİ	2		KÖŞKSÜZ	KÖŞKLÜ
	3		 	

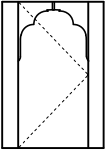
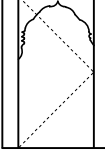
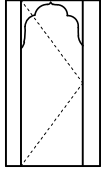
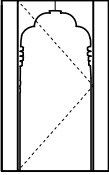
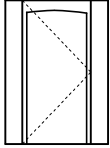
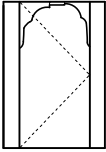
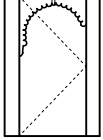
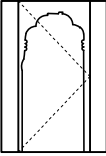
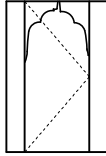
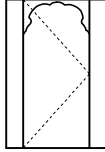
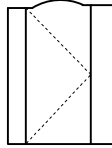
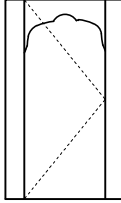
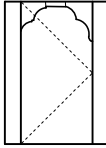
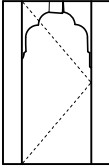
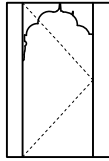
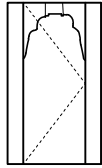
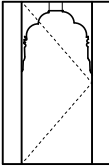
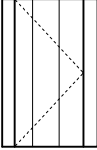
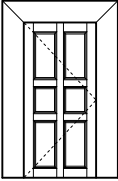
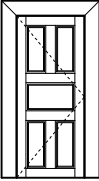
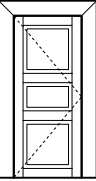
İSTANBUL TEKNİK ÜNİVERSİTESİ
FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
RESTORASYON YÜKSEK LİSANS PROGRAMI

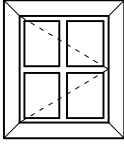
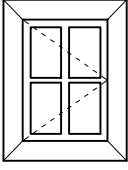
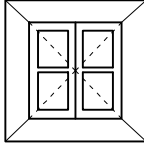
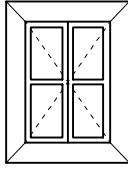
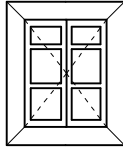
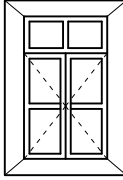
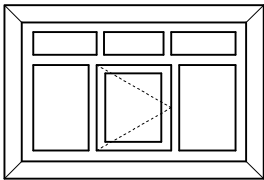
YÜKSEK LİSANS TEZ PROJESİ
YÖRESEL MİMARININ VE KIRSAL DOKUNUN KORUNMASI -
ARTVİN ŞAŞAAT BALKILI MAHALLESİ ÖRNEĞİ

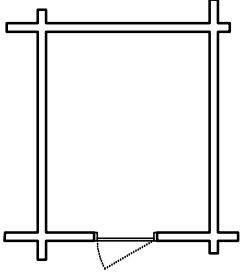
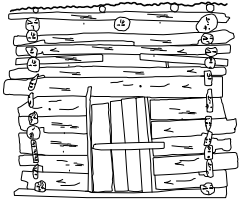
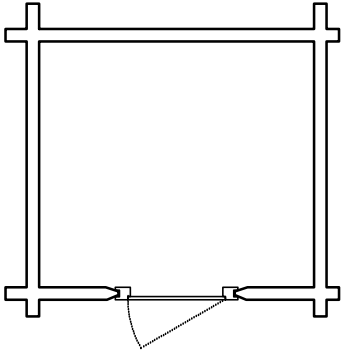
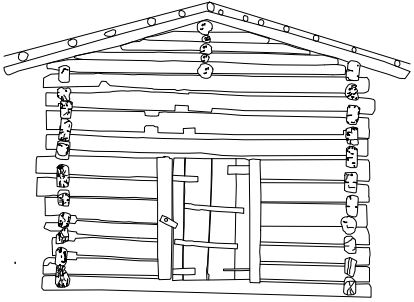
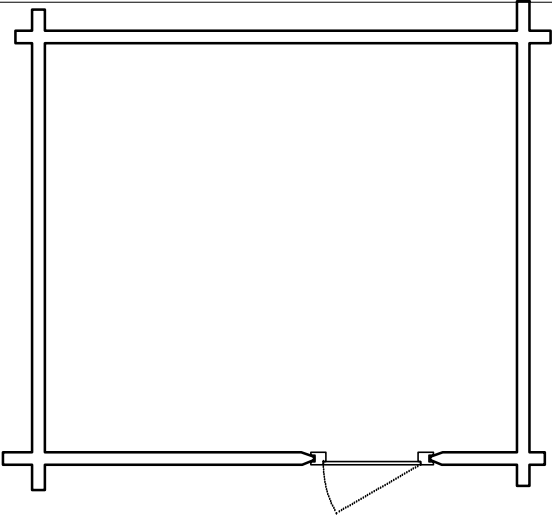
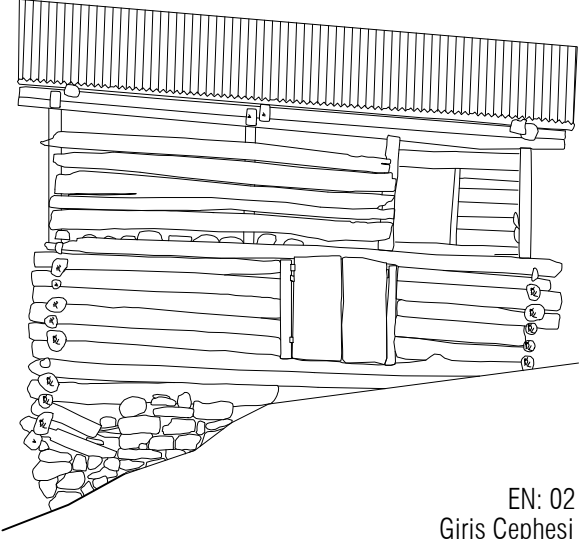
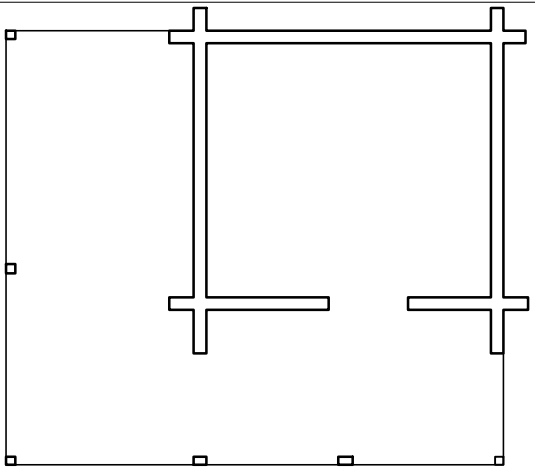
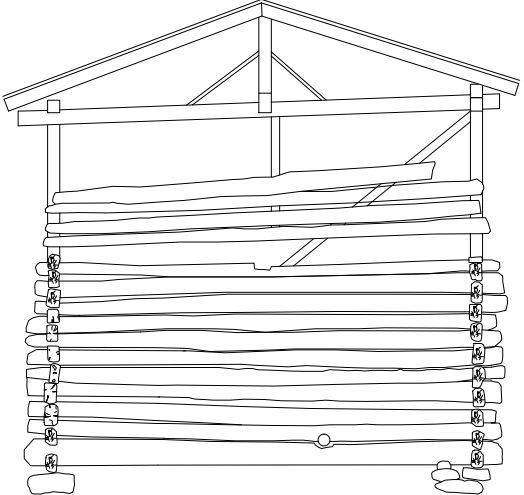
TEZ DANIŞMANI
YRD.DOÇ.DR.YILDIZ SALMAN

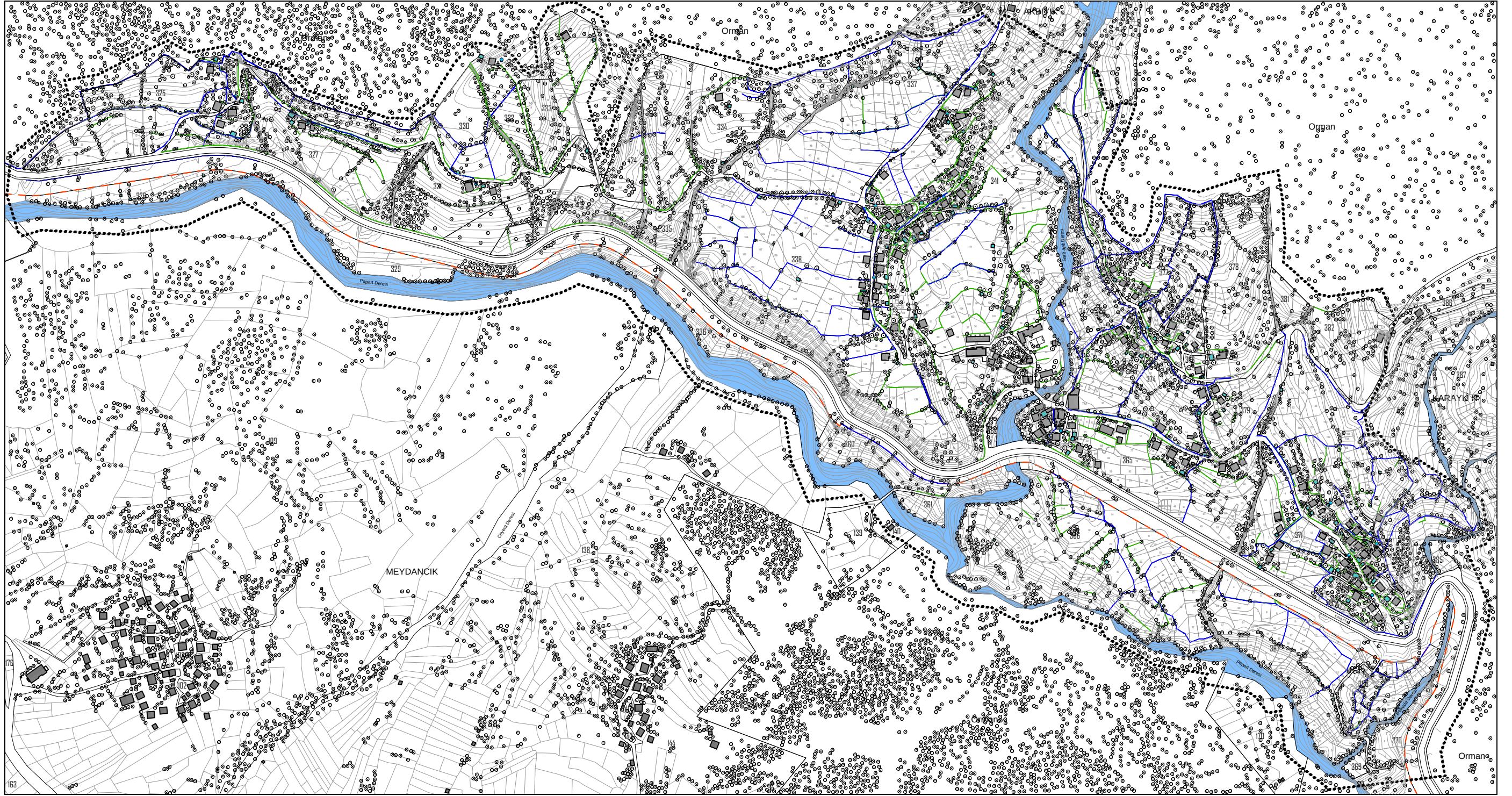
HAZIRLAYAN
ELİF AYDEMİR (MİMAR)

Cephe Tipolojisi
PAFTA NO:56
ÖLÇEK:1/200

KEMERLİ	 121 Envanter No'lu Konut Ev Kapısı 121 Envanter No'lu Konut Ev Kapısı 121 Envanter No'lu Konut II.Kat Oda Kapısı 121 Envanter No'lu Konut Ana Giriş Kapısı 124 Envanter No'lu Konut Ev Kapısı 135 Envanter No'lu Konut Mutfak Kapısı 138 Envanter No'lu Konut Ev Kapısı 148 Envanter No'lu Konut Arka Oda Kapısı 148 Envanter No'lu Konut II.Kat Oda Kapısı 151 Envanter No'lu Konut Ev Kapısı 151 Envanter No'lu Konut Gelin Odası Kapısı 232 Envanter No'lu Konut Ana Giriş Kapısı 206 Envanter No'lu Konut Ev Kapısı 315 Envanter No'lu Konut Ev Kapısı 315 Envanter No'lu Konut Ana Giriş Kapısı 315 Envanter No'lu Konut Gelin Odası Kapısı 315 Envanter No'lu Konut Gelin Odası Kapısı
DÜZ ATKILI	

	TEK KANATLI	ÇİFT KANATLI
EV VE ODA PENCERESİ	 	
		
		
SALON PENCERESİ		

Çayır Mereği	 EN: 60 Plan	 Ön Cephe
	 EN: 09 Plan	 Ön Cephe
Bahçe Mereği	 Zemin Kat Planı EN: 02 Giriş Cephesi	 I. Kat Planı Ön Cephe

İSTANBUL TEKNİK ÜNİVERSİTESİ
FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
RESTORASYON YÜKSEK LİSANS PROGRAMI

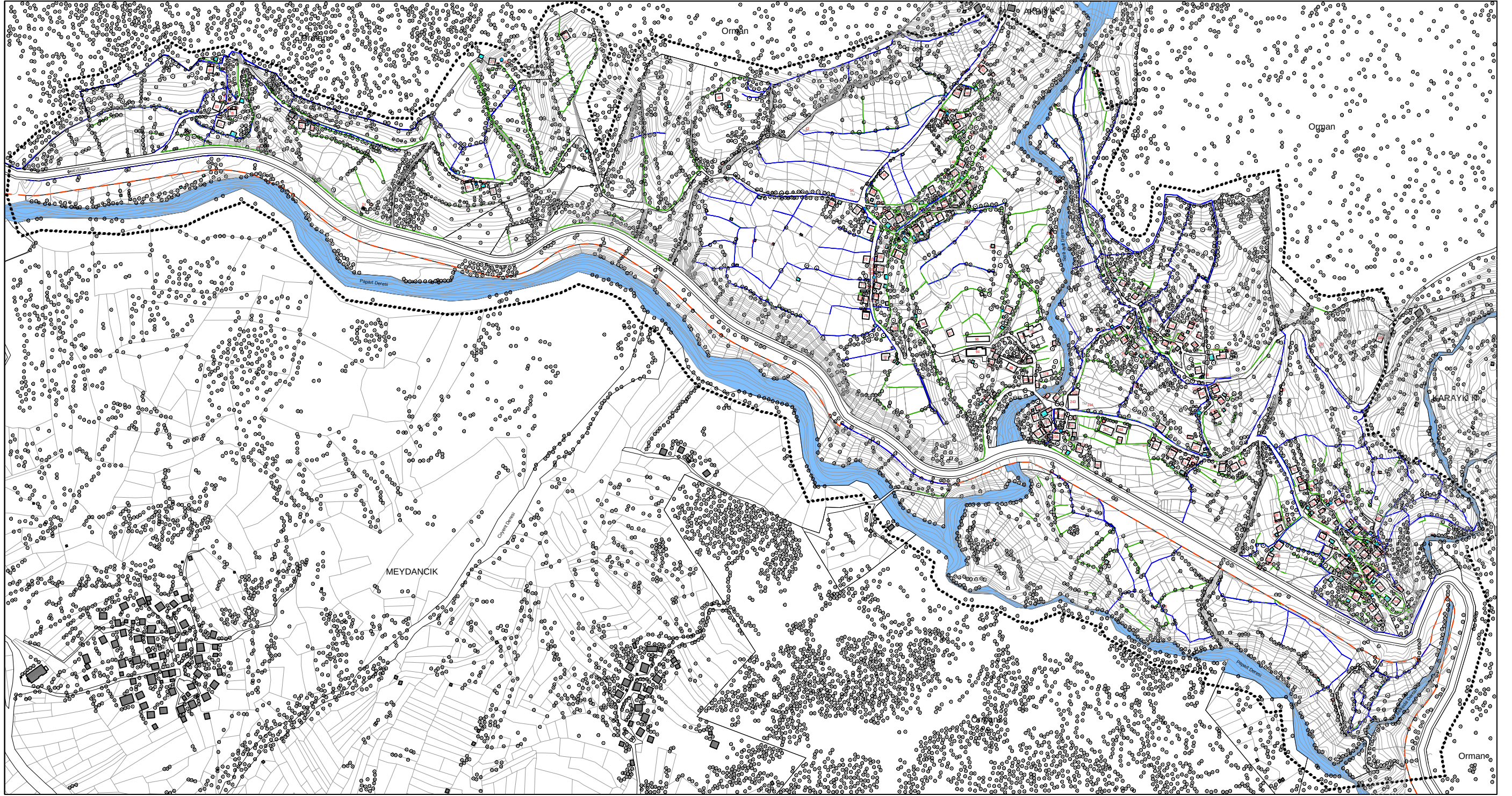
YÜKSEK LİSANS TEZ PROJESİ
YÖRESEL MİMARİNİN VE KIRSAL DOKUNUN KORUNMASI :
ARTIVİN ŞAHSAT BALIKLI MAHALLESİ ÖRNEĞİ

TEZ DANIŞMANI
YRD.DOÇ.DR.YILDIZ SALMAN

HAZIRLAYAN
ELİF AYDEMİR (MİMAR)

Ada No	Parsel No	Kapı Giriş	M	T.M	Samanlıklar	Dere	Kuru Dere Yatağı	Kamulaştırma Sınırı	Çalışma Sınırı
Adış	Arkeolojik Kalıntı	Çeşme	Değirmen	Duvar	Halk	Mezarlık	Tarihi Mezarlık		

ADA NO - PARSEL NO - KAPI NO VE
KAPI GİRİŞLERİ PAFTA NO:61
ÖLÇEK:1/2000

İSTANBUL TEKNİK ÜNİVERSİTESİ
FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
RESTORASYON YÜKSEK LİSANS PROGRAMI

YÜKSEK LİSANS TEZ PROJESİ
YÖRESEL MİMARININ VE KIRSAL DOKUNUN KORUNMASI :
ARTVIN ŞAHSAT BALIKLI MAHALLESİ ÖRNEĞİ

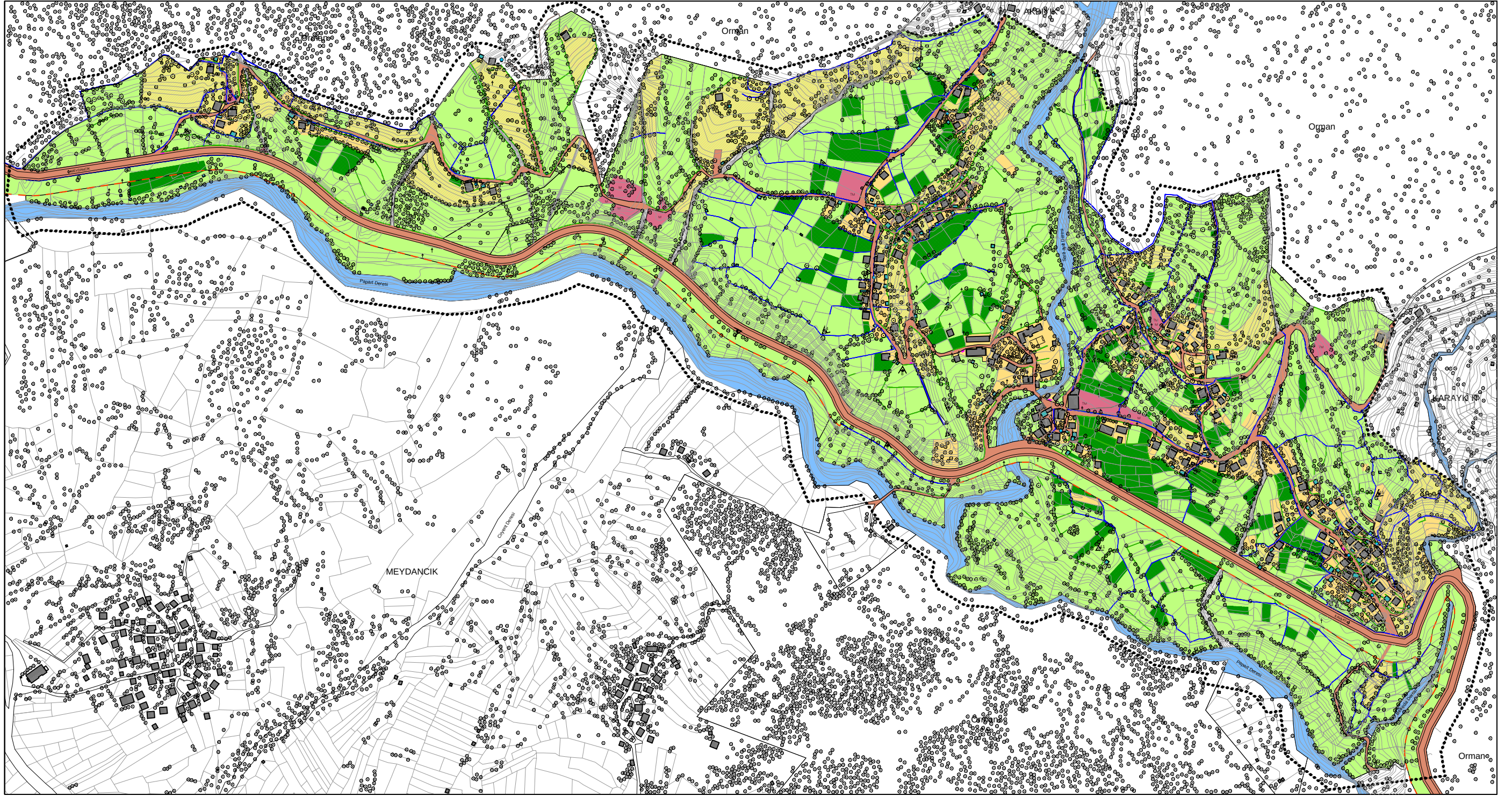
TEZ DANIŞMANI
YRD.DOÇ.DR.YILDIZ SALMAN

HAZIRLAYAN
ELİF AYDEMİR (MİMAR)

INN											
Envanter No											
M	TM	Samanlıklar	Dere	Kuru Dere Yatağı	Kamulaştırma Sınırı	Çalışma Sınırı					
Adış	Arkeolojik Kalıntı	Çeşme	Değirmen	Duvar	Halk	Mezarlık	Tarihi Mezarlık				

ENVANTER NO PAFTA NO:62
ÖLÇEK:1/2000

K

İSTANBUL TEKNİK ÜNİVERSİTESİ
FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
RESTORASYON YÜKSEK LİSANS PROGRAMI

YÜKSEK LİSANS TEZ PROJESİ
YÖRESEL MİMARININ VE KIRSAL DOKUNUN KORUNMASI :
ARTVIN ŞAŞAT BALIKLI MAHALLESİ ÖRNEĞİ

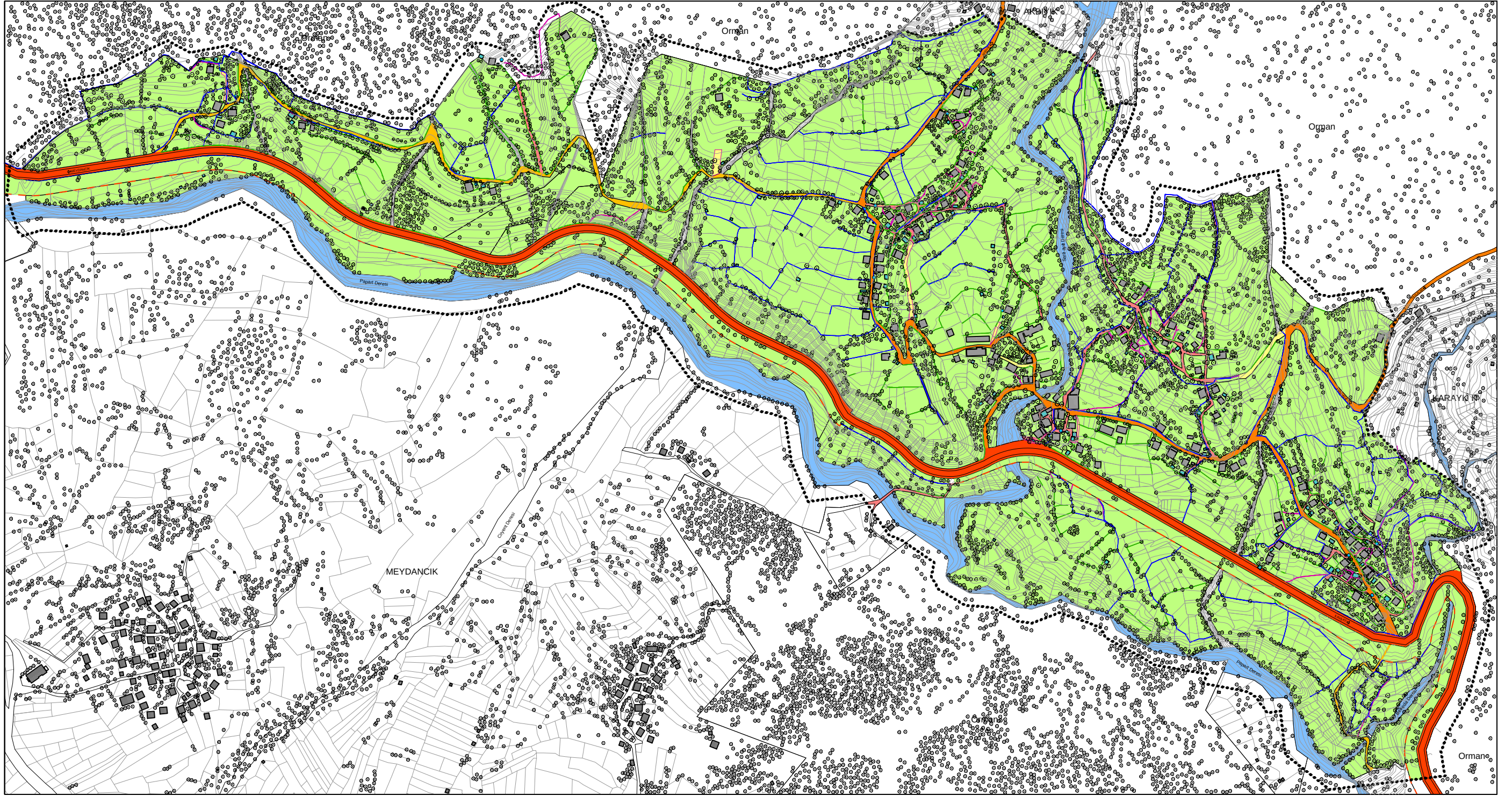
TEZ DANIŞMANI
YRD.DOÇ.DR.YILDIZ SALMAN

HAZIRLAYAN
ELİF AYDEMİR (MİMAR)

Adacık	Arkeolojik Kalıntı	Çeşme	Değirmen	Düvar	Halk	Mezarlık	Tarihî Mezarlık	Samanlıklar	Dere	Kuru Dere Yatağı	Kamulaştırma Sınırı	Çalışma Sınırı

ARAZİ KULLANIMI ANALİZİ PAFTA NO:63
ÖLÇEK:1/2000

K

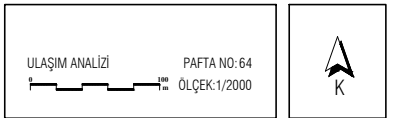

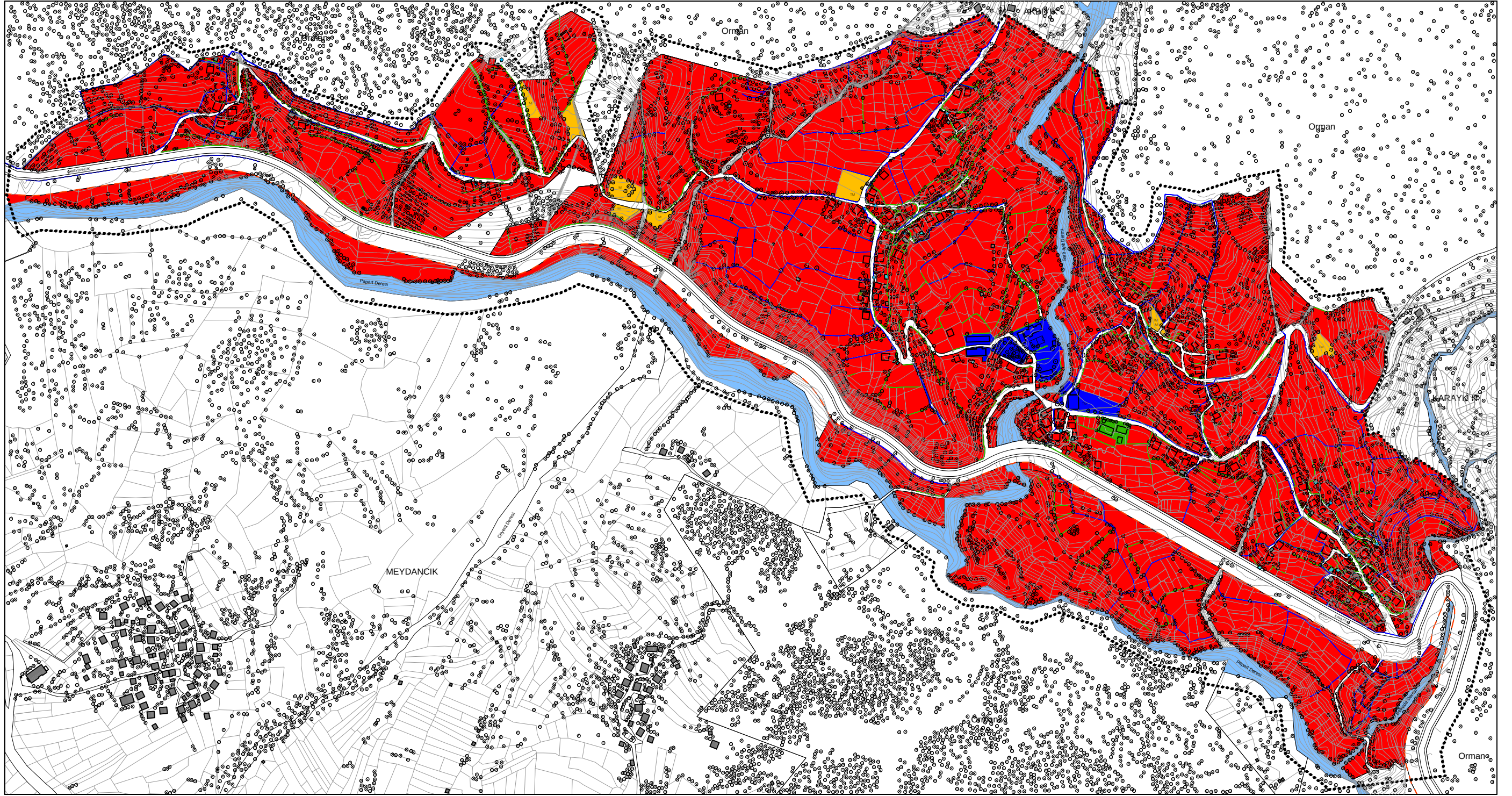
İSTANBUL TEKNİK ÜNİVERSİTESİ
FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
RESTORASYON YÜKSEK LİSANS PROGRAMI

YÜKSEK LİSANS TEZ PROJESİ
YÖRESEL MİMARİNİN VE KIRSAL DOKUNUN KORUNMASI :
ARTVIN ŞAHSAT BALIKLI MAHALLESİ ÖRNEĞİ

TEZ DANIŞMANI
YRD.DOÇ.DR.YILDIZ SALMAN

HAZIRLAYAN
ELİF AYDEMİR (MİMAR)

İSTANBUL TEKNİK ÜNİVERSİTESİ
FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
RESTORASYON YÜKSEK LİSANS PROGRAMI

YÜKSEK LİSANS TEZ PROJESİ
YÖRESEL MİMARININ VE KIRSAL DOKUNUN KORUNMASI :
ARTVIN ŞAHSAT BALIKLI MAHALLESİ ÖRNEĞİ

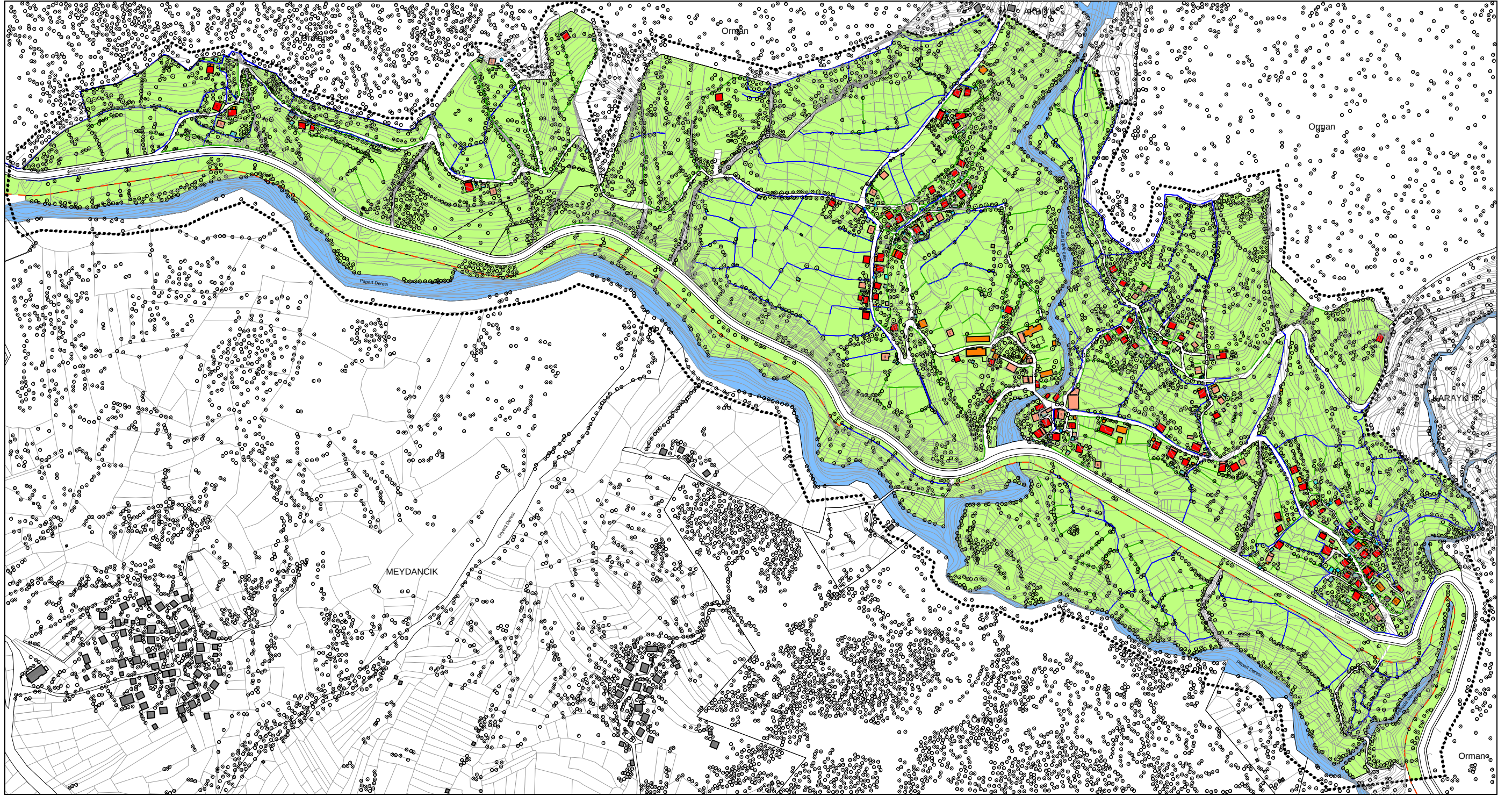
TEZ DANIŞMANI
YRD.DOÇ.DR.YILDIZ SALMAN

HAZIRLAYAN
ELİF AYDEMİR (MİMAR)

MÜLKİYET DURUMU ANALİZİ PAFTA NO:65
ÖLÇEK:1/2000

K

İSTANBUL TEKNİK ÜNİVERSİTESİ
FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
RESTORASYON YÜKSEK LİSANS PROGRAMI

YÜKSEK LİSANS TEZ PROJESİ
YÖRESEL MİMARİNİN VE KIRSAL DOKUNUN KORUNMASI :
ARTIVİN ŞAHSAT BALIKLI MAHALLESİ ÖRNEĞİ

TEZ DANIŞMANI
YRD.DOÇ.DR.YILDIZ SALMAN

HAZIRLAYAN
ELİF AYDEMİR (MİMAR)

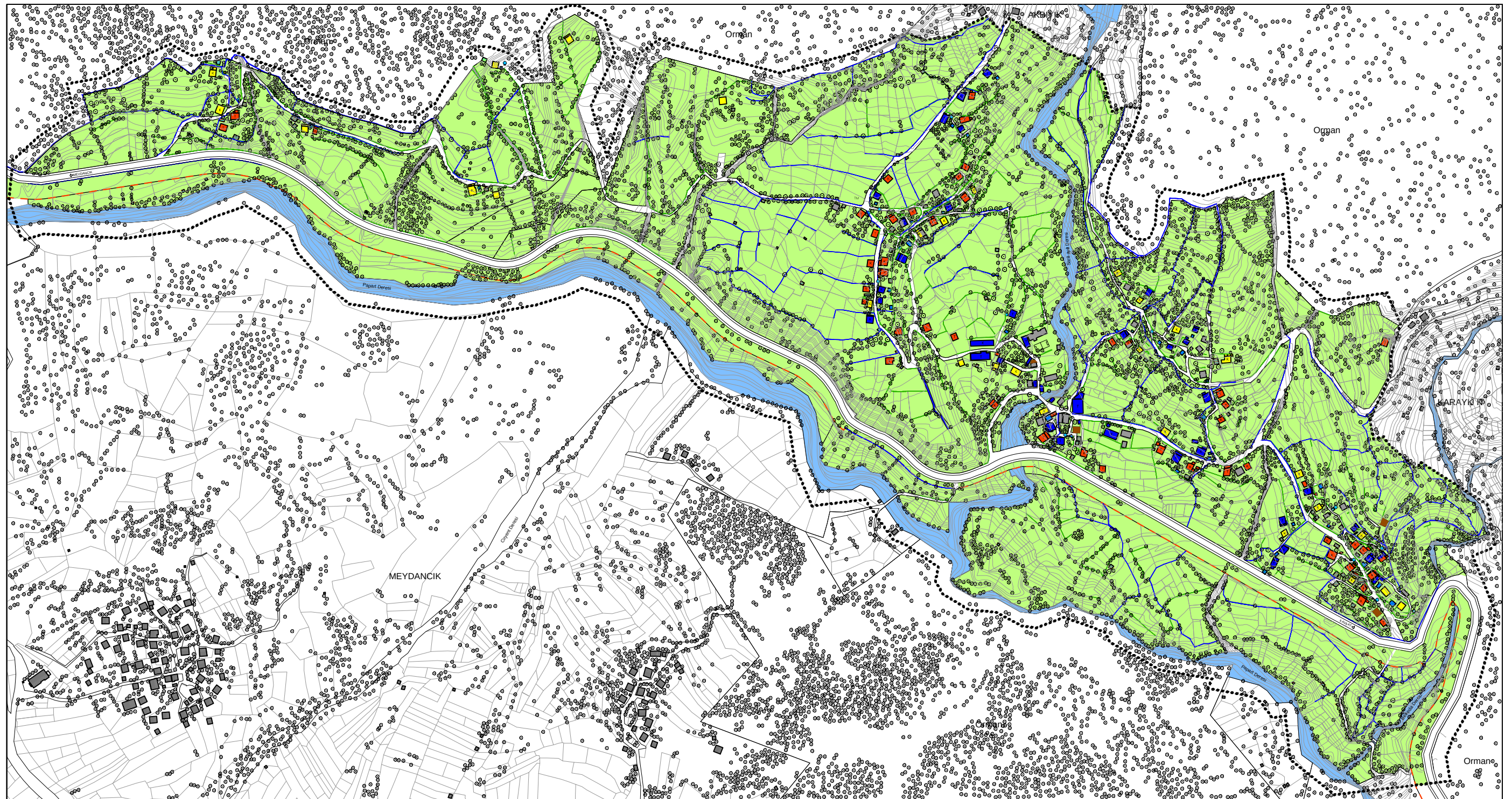
Adacık	Arkeolojik Kalıntı	Çeşme	Değirmen	Zemin	Zemin+1	Zemin+2	Zemin+3	Bodrum	Çatı Katı
Duvar	Halk	Mezarlık	Tarihî Mezarlık	Samanlıklar	Dere	Kuru Dere Yatağı	Kamulaştırma Sınırı	Çalışma Sınırı	

KAT ADEDİ ANALİZİ

PAFTA NO: 67

ÖLÇEK: 1/2000

K

İSTANBUL TEKNİK ÜNİVERSİTESİ
FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
RESTORASYON YÜKSEK LİSANS PROGRAMI

YÜKSEK LİSANS TEZ PROJESİ
YÖRESEL MİMARİ NİN VE KIRSAL DOKUNUN KORUNMASI :
ARTVİN ŞAŖŞAT BALIKLI MAHALLESİ ÖRNEĞİ

TEZ DANIŞMANI
YRD.DOÇ.DR.YILDIZ SALMAN

HAZIRLAYAN
ELİF AYDEMİR (MİMAR)

[illegible]

KULLANIM DURUMU ANALİZİ PAFTA NO: 68
0 100 m ÖLÇEK: 1/2000

ÖZGEÇMİŞ

Ad Soyad : Elif Aydemir

Doğum Yeri ve Tarihi : Artvin 1984

Lisans Üniversite : Trakya Üniversitesi Mühendislik Fakültesi
Mimarlık Bölümü